

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

**DEVREK'TE NÜFUS,
YERLEŞME VE EKONOMİK FAALİYETLER**

107486

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Harun TUNÇEL

HAZIRLAYAN
Hulusi KARAGEL

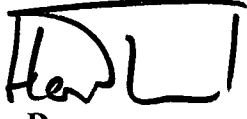
ELAZIĞ – 2001

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

DEVREK'TE NÜFUS,
YERLEŞME VE EKONOMİK FAALİYETLER

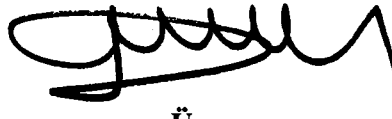
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez 24 / 01 / 2001 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~
ile kabul edilmiştir.

Danışman

Yrd.Doç.Dr.Harun TUNÇEL

Üye

Prof.Dr.Hayati DOĞANAY

Üye

Yrd.Doç.Dr.Selçuk HAYLI

Yukarıdaki Jüri üyelerinin İmzaları Tasdik Olunur.

Prof. Dr. Ahmet BURAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

DEVREK'TE NÜFUS, YERLEŞME VE EKONOMİK FAALİYETLER

Hulusi KARAGEL

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Coğrafya Anabilim Dalı

ELAZIĞ-2001, Sayfa: XII+180.

Devrek İlçesi, Batı Karadeniz Bölümü içerisinde ve Zonguldak ilinin güneyinde yer alır. İlçenin kırsal nüfusu 1927 yılından 1985 yılına kadar sürekli artarken, 1985 yılı sonrasında ise azalmaktadır. Şehir nüfusu ise 1927 yılından 1965 yılına kadar olan dönemde yavaş artarken 1965 yılından sonra daha hızlı bir artış içerisinde. Şehir nüfusunun gelişimi üzerinde etkili olan en önemli faktör, burada bir askeri birliğin oluşudur.

Devrek 1970 yılına kadar tarımsal ürünlerin pazarlandığı bir ticaret kasabası görünümünde iken 1970 sonrasında bu özelliği pek fazla değişmeyerek, günümüzde ağırlıklı fonksiyonu hizmet olan bir şehirdir.

Tarih boyunca Devrek Hititler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlıların iskan alanıdır. Günümüz itibarı ile Devrek ilçesinde bir şehir yerleşmesi, 2 kasaba ile 430 mahalle yerleşmesinden müteşekkil 77 köy yerleşmesi mevcuttur.

İlçede, ekonomik faaliyetler açısından çeşitlilik söz konusudur. Şehir ve kasaba yerleşmelerinde ticaret ve sanayi, köylerde ise madencilik, ormancılık ve bahçe ziraatı önem kazanmış durumdadır.

ANAHTAR KELİMELER: Devrek, Nüfus, Yerleşme, Ekonomik Faaliyetler, Mahalle, Madencilik, Ormancılık.

SUMMARY

Thesis of High Master's Degree

The Population, Settlement and Economical Activities in Devrek

Hulusi KARAGEL

The University of Firat

The Institute of Social Science

The Department of Geography

Devrek is situated in the south of the city Zonguldak in the west Blacksea Region. The population in the rural area increased between 1927 and 1985 and has decreased after that time. The population of the city on the other had increased slowly till 1965 and began to increare rapidly after 1965. The main factor causing the increase in the town population is the military base in the town.

While it was a the trade and agricultural town till 1970, Now is a town with a growing service sector beside trade.

In the history Devrek became a settlement area for Romans, Bizantians, Selcuks and Ottomans. There are a city center, two towns, 430 district and 77 villages.

Economic activities are various in the provience while trade and industry are comman in the city and towns, mining, forestry and gardening are essential activities in the rural area.

KEY WORDS: Devrek, population, setlement, economical activities, district, mining, forestry.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖNSÖZ.....	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	XI

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Başlıca Özellikleri.....	1
1.2. Tezin Amacı, Kapsamı ve İzlenen Yöntem.....	2

İKİNCİ BÖLÜM DEVREK İLÇESİ'NDE NÜFUS

2.1. KIR NÜFUSU.....	11
2.1.1. Kır Nüfusunun Tarihsel Gelişimi.....	11
2.1.2. Göçler.....	13
2.1.3. Köy Nüfusları, Dağılışı ve Yoğunluk.....	16
2.2. ŞEHİR NÜFUSU.....	21
2.2.1. Nüfusun Tarihsel Gelişimi.....	21
2.2.2. Nüfusun Yaş ve Cins Durumu.....	31
2.2.3. Nüfusun Ekonomik Durumu.....	37
2.2.4. Nüfusun Eğitim Durumu.....	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DEVREK İLÇESİ'NDE YERLEŞME

3.1. KIR YERLEŞMELERİ.....	48
3.1.1. Kır Yerleşmelerinin Tarihçesi.....	48

3.1.2. Yerleşmeleri Etkileyen Coğrafi faktörler	57
3.1.3. Kır Yerleşme Tipleri.....	67
3.1.4. Kır Meskenleri	74
3.2. KASABA YERLEŞMELERİ	77
3.3. ŞEHİR YERLEŞMESİ.....	80
3.3.1 Devrek'in Kuruluş ve Gelişmesi.....	80
3.3.2. Devrek'te Şehir İçi Arazi Kullanımı.....	86
3.3.2.1.Yönetim Fonksiyon Alanları	86
3.3.2.2.Konut Fonksiyon Alanları.....	89
3.3.2.3.Ticaret Fonksiyon Alanları	96
3.3.2.4.Sanayi Fonksiyon Alanları	97
3.3.2.5.Sosyal Fonksiyon Alanları.....	97
3.3.2.6.Kültürel Fonksiyon Alanları	98
3.3.2.7.Yeşil Sahalar, Parklar ve Bahçeler.....	99
3.3.2.8.Askeri Fonksiyon Alanları.....	100
3.3.2.9.Diğer Fonksiyon Alanları	101

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEVREK İLÇESİ'DE EKONOMİK FAALİYETLER

4.1. EKONOMİK FAALİYETLERE ETKİ EDEN COĞRAFI FAKTÖRLER	103
4.1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler	103
4.1.2. Toprak Özellikleri	105
4.1.3. Klimatolojik Özellikler.....	108
4.1.4.Bitki Örtüsü Özellikleri.....	112
4.1.5. Hidrografik Özellikler	115
4.1.6. Arazi Mülkiyeti	118
4.1.7. Tarımda Makineleşme	121
4.1.8. Arazi Kullanım Tipleri	122
4.1.9. Ulaşım.....	124
4.2.MADEN İŞÇİLİĞİ.....	128
4.3. TARIMSAL FAALİYETLER	131

4.3.1. Ormancılık	131
4.3.2. Tarla ve Bahçe Ziraatı	135
4.3.3. Hayvancılık	144
4.4. TİCARET VE SANAYİ	149

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ.....	160
KAYNAKÇA	168
ÖZGEÇMİŞ	180

ÖNSÖZ

1999-2001 yılları arasında bir yüksek lisans tezi olarak hazırlanan “Devrek’te Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler” adlı çalışmaya konu olan Devrek ilçesi, Zonguldak ilinin güneyinde yer alır. Bu çalışma ile ilçenin beşeri ve iktisadi coğrafya özellikleri incelenerek, bilimsel neden ve sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İlçenin fiziki coğrafya özellikleri, nüfus özellikleri ve tarihi hakkında yapılmış birkaç çalışmanın yanında lisans ve yüksek lisans düzeyinde yapılmış kır nüfusu ve şehir coğrafyası çalışmaları da vardır. Bununla beraber ilçenin şehrsel ve kırsal özelliklerini bütünüyle ele alan bir başka çalışma bulunmamaktadır. Tez, beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışma alanının konusu, çalışmanın amaçları, kapsamı ve tezin hazırlanması aşamasında izlenen yöntemler açıklanmıştır. İkinci bölümde ilçenin nüfus özellikleri, üçüncü bölümde yerleşme özellikleri, dördüncü bölümde ekonomik özellikleri ele alınmıştır. Beşinci ve son bölümde ise konular üzerinde varılan sonuçlar bir özet halinde sunulmuştur.

Bu tez konusunun belirlenmesi ve çalışmanın tamamlanmasına kadar geçen süre içerisinde gerekli önerileri, eleştirileri, çalışma disiplini ve engin bakış açısından faydalandığım danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Harun TUNÇEL’e, tezin her aşamasında büyük katkıları bulunan, değerli görüşleri ve emeğiyle bana destek olan Sayın Arş. Gör. Döndü ÜÇEÇAM’a, tez sunumunun hazırlanmasında yardımları bulunan ve sıkıntılarımı paylaşan Sayın Arş. Gör. Sabri KARADOĞAN’a, yüksek lisans tez sınavımın değerlendirmesini yapmak amacıyla aramıza Erzurum’dan katılan, olumlu eleştirileriyle tezimin son şeklini almasında büyük katkıları olan saygı değer hocam Sayın Prof. Dr. Hayati DOĞANAY’a ve yine olumlu eleştirilerinden faydalandığım değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Selçuk HAYLI’ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bununla beraber arazi çalışmalarına katılarak bana rehberlik yapan sevgili babama, duaları ve manevi desteğiyle sevgili anneme ve kardeşlerime ayrıca teşekkür ederim.

Tezimi sevdiklerime atfederim.

Hulusi KARAGEL

ELAZIĞ / 2001

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1:** Devrek İlçesinin Lokasyonu (s.1-2 arası).
- Şekil 2:** Devrek İlçesi ve Yakın Çevresinin Topoğrafya Haritası (1-2 arası).
- Şekil 3:** Devrek İlçesi Nüfusunun Seyri (1935-1997) (s.7)
- Şekil 4:** Devrek İlçesi Kır Nüfusunun Seyri (1935-1997) (s.12)
- Şekil 5:** Devrek İlçesinin Kırsal Nüfus Dağılışı Haritası (1935) (s.17-18 arası).
- Şekil 6:** Devrek İlçesinin Kırsal Nüfus Dağılışı Haritası (1997) (s.17-18 arası).
- Şekil 7:** Devrek İlçesinin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Haritası (1935) (s.18-19 arası)
- Şekil 8:** Devrek İlçesinin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Haritası (1997) (s.18-19 arası)
- Şekil 9:** 1892-2000 Yılları Arasında Devrek Nüfusunun Seyri (s.22).
- Şekil 10:** 1927-2000 Yılları Arasında Devrek'te Yıllık Nüfus Artış Oranlarının Seyri (s.22).
- Şekil 11:** Devrek'in Nüfus Piramidi (1990) (s.36).
- Şekil 12:** Devrek'in Nüfus Piramidi (2000) (s.36).
- Şekil 13:** Devrek'te Çalışan Nüfusun Sektörel Bölünüşü (1990) (s.39).
- Şekil 14:** Devrek'te Ekonominin Sektörel Karakteri (1990) (s.39).
- Şekil 15:** Devrek'te Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü (1990) (s.41).
- Şekil 16:** Devrek'te Çalışan Nüfusun Son Haftada Tuttuğu İşe Göre Bölünüşü (1990) (s.43).
- Şekil 17:** 1990-2000 Yılları Arasında Devrek'te Nüfus Bağımlılık Oranlarının Seyri (s.44).
- Şekil 18:** 1985 Yılına Göre Devrek'te Okur Yazarlık Durumu (s.47).
- Şekil 19:** 1990 Yılına Göre Devrek'te Okur Yazarlık Durumu (s.47).
- Şekil 20:** Yeşilköyden Bir Kesit (s.69).
- Şekil 21:** Devrek İlçesi ve Yakın Çevresinde Yerleşmelerin Dağılışı Haritası (s.59-60 arası).
- Şekil 22:** Geleneksel Yapı Tarzlı Bir Mesken Planı (Akçasu Köyünden) (s.76).
- Şekil 23:** Geleneksel Yapı Tarzlı Bir Başka Mesken Planı (Pelitli Köyünden) (s.76).
- Şekil 24:** Devrek Şehrinin Tarihi Gelişim Haritası (s.83-84 arası).
- Şekil 25:** Devrek'te Şehir İç Arazi Kullanım Haritası (s.96-97 arası).

Şekil 26: 1990-2000 Yılları Arasında Devrek'te Mahallelere Göre Hane Sayıları (s.91).

Şekil 27: Devrek'te Yeni Bir Ev Planı (2000) (s.93).

Şekil 28: Devrek Şehrinde Ermenilerden Kalma Bir Ev Planı (s.95)

Şekil 29: Devrek İlçesi ve Yakın Çevresinin Litoloji Haritası (s.103-104 arası).

Şekil 30: Devrek İlçesi ve Yakın Çevresinin Toprak Haritası (s.105-106 arası).

Şekil 31: Devrek'in Su Bilançosu Diyagramı (s.111).

Şekil 32: Devrek İlçesi Tarım Topraklarında İşletme Büyüklüğü (1980) (s.119).

Şekil 33: Devrek İlçesinde Tarım Topraklarının Ailelere Bölünüşü (1980) (s.119).

Şekil 34: Devrek İlçesi Arazisinin Kullanım Türlerine Bölünüşü (s.123).

Şekil 35: Devrek İlçesi ve Yakın Çevresinin Arazi Kullanım Haritası (s.124-125 arası).

Şekil 36: Devrek İlçesi Köylerinde Geçim Kaynakları (1980-2000) (s.129-130 arası).

Şekil 37: Devrek İlçesinde Bazı Tarımsal Ürünlerin Üretimi (1990-2000) (s.137).

Şekil 38: Devrek İlçesinde Sera İşletmelerinin Yıllara Göre Dağılışı (1993-2000) (s.138-139 arası).

Şekil 39: Devrek İlçesinde Kovan Sayıları İle Tavuk ve Balık Çiftliklerinin Dağılışı (s.147-148).

TABLolar LİSTESİ

- Tablo 1:** Sayım Yıllarına Göre Devrek İlçesi Nüfusu (1935-1997) (s.7).
- Tablo 2:** Devrek İlçesinde Sayım Dönemleri Arası Nüfus Artış ve Büyüme Oranları (s.9).
- Tablo 3:** Türkiye Geneli ve Devrek İlçesinde Sayım Dönemleri Arası Nüfus Artış Hızları (s.9).
- Tablo 4:** Devrek İlçesi Köylerinden Yurt Dışı Göçleri İçin Tercih Edilen Ülkeler (s.15).
- Tablo 5:** Devrek İlçesi Köylerinin Nüfus Büyüklükleri (1997) (s.17).
- Tablo 6:** 1935 Yılı Devrek İlçesi Köylerinin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (Kişi/Km²) (s.19).
- Tablo 7:** 1997 Yılı Devrek İlçesi Köylerinin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (Kişi/Km²) (s.20).
- Tablo 8:** Devrek Şehrinde Nüfus Miktarı, Yıllık Nüfus Artışı, Yıllık Nüfus Artış Oranı ve Yıllık Nüfus Artış Hızları (1892-2000) (s.21).
- Tablo 9:** 1892-200 Yılları Arası Devrek'te Cinsiyete Göre Nüfus Miktarları ve Cinsiyet Oranları (s.23).
- Tablo 10:** Devrek'te Kırsal ve Şehir Nüfusu Oranları (1935-2000) (s.31).
- Tablo 11:** Devrek'te Nüfusun Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Bölünüşü (1990) (s.35).
- Tablo 12:** Devrek'te Nüfusun Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Bölünüşü (2000) (s.35).
- Tablo 13:** Devrek'te Faal Olmayan Nüfusun (12 ve Yukarı Yaş) Faal Olmama Nedenleri (1985-1990) (s.37).
- Tablo 14:** Devrek'te Çalışan Nüfusun Sektörel Bölünüşü (1990) (s.38).
- Tablo 15:** Devrek'te Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (1990) (s.40).
- Tablo 16:** Devrek'te Çalışan Nüfusun Son Haftada Tuttuğu İş ve Cinsiyete Göre Bölünüşü (1990) (s.43).
- Tablo 17:** 1990-2000 Yılları Arasında Devrek'te Nüfusun Yaş Bağımlılık Oranları (s.44).
- Tablo 18:** Devrek'te Cinsiyete Göre Okur Yazarlık Durumu (1985) (s.46).

- Tablo 19:** Devrek'te Cinsiyete Göre Okur Yazarlık Durumu (1990) (s.46).
- Tablo 20:** Yükselti Kademelerine Göre Devrek İlçesinde Yer Alan Köyler (s.58).
- Tablo 21:** Devrek İlçesi Köylerinin Hane Büyüklükleri (2000) (s.64).
- Tablo 22:** Devrek İlçesi Köylerinin 1. Derece Geçim Kaynakları (1980-2000) (s.66).
- Tablo 23:** Devrek'te Mahallelere Göre Hane Sayılarının Bölünüşü(1990-2000) (s.91)
- Tablo 24:** Devrek'te Yerleşik Nüfus, Hane Halkı Sayısı ve Büyüklüğü (1985-1990) (s.92).
- Tablo 25:** Devrek'te Mahallelere Göre Nüfus ve Konut Yoğunlukları (2000) (s.92).
- Tablo 26:** Devrek'te Mahallelere Göre Öğrenci Sayıları ve Mevcut Eğitim Öğretim Kurumları (2000) (s.99).
- Tablo 27:** Devrek'te Sıcaklık ve Yağış Değerleri (1943-1996) (s.108).
- Tablo 28:** Devrek'te Ortalama Yağışın Mevsimlere Dağılışı (1943-1996) (s.110).
- Tablo 29:** Devrek İlçesinin Su Bilançosu (1943-1996) (s.110).
- Tablo 30:** Devrek'te Tarım Topraklarının Arazi Büyüklüğüne ve Ailelere Bölünüşü (1980) (s.119).
- Tablo 31:** Devrek İlçesinde Tarım Topraklarının Ortalama İşletme Büyüklükleri (1980) (s.120).
- Tablo 32:** Devrek İlçesi Köylerindeki Başlıca Tarımsal Araçlar (1980-2000) (s.121).
- Tablo 33:** Devrek İlçesi Arazisinin Kullanım Türlerine Bölünüşü (s.123).
- Tablo 34:** Devrek Köylerindeki Ulaşım ve Taşıma Araçları (1980-2000) (s.128).
- Tablo 35:** Devrek'te Bazı Ürünlerin Ortalama Ekiliş Alanları ve Ortalama Verimleri (1990-2000) (s.136).
- Tablo 36:** Devrek'te Bazı Tarımsal Ürünlerin Üretimi (Ton) (s.137).
- Tablo 37:** Devrek İlçesinde Yıllık Sebze Üretimi, Ekim Alanları ve Verimi (1988-1999) (s.139).
- Tablo 38:** Devrek İlçesinde Üretilen Başlıca Meyveler, Üretim Miktarları ve Ortalama Verimleri (1992-1999) (s.141).
- Tablo 39:** Devrek İlçesinin Hayvan Varlığı (1980-2000) (s.145).
- Tablo 40:** Devrek'te İş Yerlerinin Meslek Gruplarına Bölünüşü (2000) (s.155).

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

- Foto 1:** Toplu Dokulu Mahalle Yerleşmelerine Bir Örnek(Yağmurca Köyünün Çıplaklar Mah.) 2000 (s.61).
- Foto 2:** Ekonomik Faaliyetlerinde Çeşitlilik Olan Gümüşpınar Köyünün Yayalar Mahallesinden Bir Görünüm 2000 (s.65).
- Foto 3:** Pınarönü Köyü Çevresinden Bir Ağıl Yerleşmesi 2000 (s.68).
- Foto 4:** 1995’de Köy Olan 2 Mahalleli Yeşilköyden Bir Görünüm 2000 (s.70).
- Foto 5:** Yapı Malzemesi Çeşitliliği Olan (Taş, Tuğla, Ahşap) Bir Bağdadi Yapı Örneği (Pınarönü Köyü) 2000 (s.73).
- Foto 6:** Yazıcık Köyünden Bir Ahşap Mesken Görünümü (2000) (s.74).
- Foto 7:** Bağdadi ve Ahşap Yapılı Meskenlerin Bir Arada Görünümü (Yazıcık) 2000 (s.75).
- Foto 8:** Karşıyaka ve Yeni Mahalleden Genel Görünüm (1950-1960) (s.82).
- Foto 9:** Şehirden Genel Görünüm (1930-1940) (s.83).
- Foto 10:** Dairesel Şekle Sahip Olan Şehirde, Merkezin Çevresinde Gelişen Konut Alanlarının 1960’lı Yıllardaki Görünümü (s.84).
- Foto 11:** GB-KD Doğrultusunda Uzanan Şehirden Genel Bir Görünüm (1996) (s.85).
- Foto 12:** Yeni İnşa Edilmiş Sağlık Ocağı, Yakın Çevresi ve Karşıyaka Mahallesinden Bir Görünüm (1960-1970) (s.85).
- Foto 13:** Dönemin Cumhuriyet Meydanından Bir Görünüm (1960’lı Yıllar) (s.87).
- Foto 14:** Şehir Merkezi Cumhuriyet Meydanı (1996) (s.87).
- Foto 15:** Şehirde Yer Alan Bağdadi Yapı Tarzlı Konutlardan Bir Görünüm (2000) (s.94).
- Foto 16:** Şehirde Yer Alan Rum Evlerinden Bir Görünüm (2000) (s.95).
- Foto 17:** Şehirde Yer Alan Ermeni Evlerinden Bir Görünüm (2000) (s.96).
- Foto 18:** Çay Boyunda Yer Alan Park ve Bahçelerden Bir Görünüm (2000) (s.100).
- Foto 19:** Akçabey-Yazıcık Yörelerindeki Alüvyon Tabanlı Araziden Bir Görünüm (2000) (s.105).
- Foto 20:** Yeşilköydeki Orman Alanlarından Bir Görünüm (s.113).
- Foto 21:** Yazıcık Köyü Orman İşçileri, Budama ve Nakliye İşi Yaparken (2000) (s.133).

Foto 22: Yazıcık Köyünden Bir Bastoncu İmalathanesinin Görünümü (2000) (s.134).

Foto 23: Gümüşpınar Köyünden Bir Sera Görüntüsü (2000) (s.140).

Foto 24: İlçedeki Fındık Bahçelerinden Bir Görünüm (Yağmurca 2000) (s.144).

Foto 25: Haftalık Pazar Yeri Olarak Kullanılan Cumhuriyet Meydanından Bir Görünüm (1930-1940) (s.153).

Foto 26: Haftalık Pazar Yeri Olarak Kullanılan Hal Yerinden Bir Görünüm (1997) (s.153).

Foto 27: Devrek TAŞ Sunta Yonga Levha Fabrikasından Görünümler (1997) (s.157)

1.GİRİŞ

1.1. Araştırma Sahasının Yeri , Sınırları ve Başlıca Özellikleri

Devrek ilçesi ülkemizin kuzeybatısında, Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü içerisinde ve Zonguldak il idari alanının güneyinde yer alır (Şekil:1).

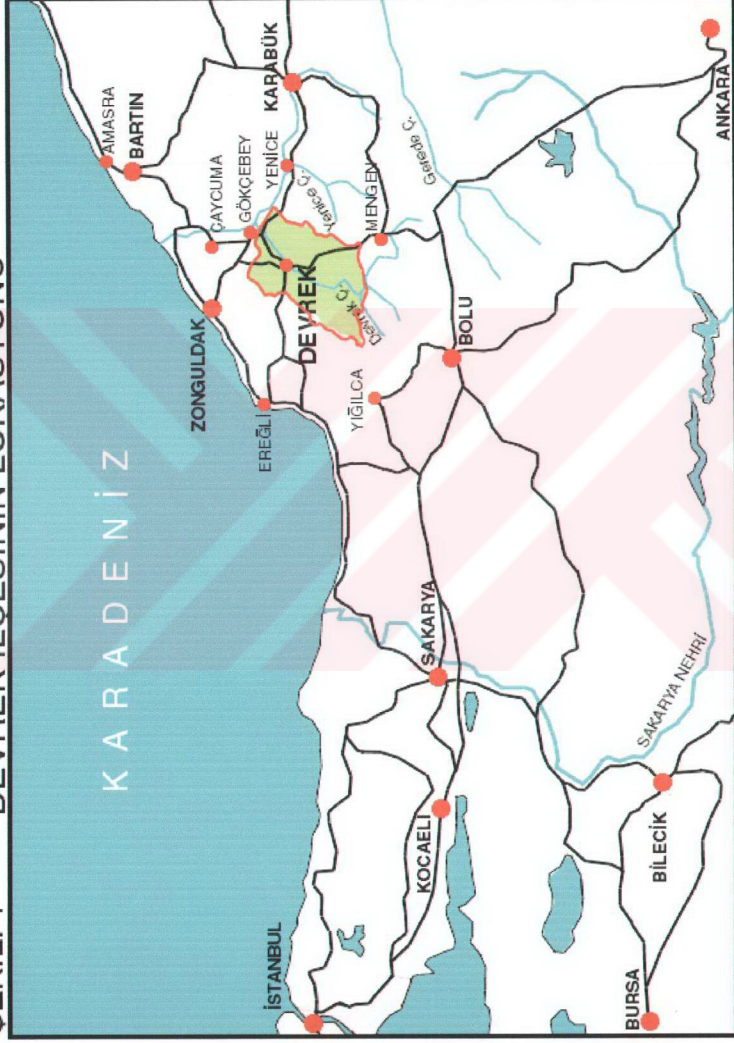
İlçe kuzeydoğuda Yenice ve Devrek çaylarının birleştiği akarsu kavşağı (Üçburgu Mevkii), doğuda Yenice dağlarının batı kesimleri olan Karagöl Dağı, Ispahlar Dağı, Göl Dağı, güneyde Bolu dağlarına ait birimler Karşıdağ, Büyükkışlak Dağı ve Kızılkiriş Dağı, batıda ise Ereğli dağlarından Köyler Dağı, Demirci Dağı, Baba Dağı, Sırtdağı ve Kuzdağı gibi birimler tarafından doğal olarak sınırlanmıştır. İlçe idari olarak kuzeyde Zonguldak merkez ve Gökçebey ilçeleri, doğuda Karabük merkez ve Yenice ilçeleri, güneyde Mengen ve Yığılca ilçeleri ve batıda Ereğli ilçe sınırları ile çevrelenmiştir (Şekil:1 ve 2).

Ortalama yükseltisi 500 m kadar olan ilçede en yüksek nokta güneybatıdaki Kızılkiriş Dağı üzerinde yer alan Kızkulak Tepesi'dir (1605 m.). En alçak yerler ise yer yer 50 metreye düşen Devrek Çayı vadî tabanıdır. Çalışma alanı güneyden kuzeye doğru alçalan engebeli dağlar ve bu dağlar arasındaki akarsu vadisinden oluşan arızalı bir yapıya sahiptir (Şekil:2).

Çalışma alanının jeolojik ve jeomorfolojik yapısını iki kısımda ele almak mümkündür: Birinci kısımda Üst Kretase-Paleosen-Alt Eosen dönemlerinin kalker ve marnları ile Eosen fliş formasyonlarından yapılı yamaçları ve alüvyon tabanı ile Devrek Çayı vadisi, ikinci kısımda ise genellikle volkanitler ve tortul kayalardan oluşan, akarsularla sıkça yarılmış platolar ve bunların üzerinde, bitki örtüsünün yoğun olduğu yamaçlar üzerindeki dağlık kesimler yer alır (Şekil:29).

Devrek ilçesi sınırları içerisinde ılıman kuşağın karışık orman alanlarının önemli bir bölümü yer alır. Bölgede daima yeşil iğne yaprallı ağaçlarla kışın yapraklarını döken yayvan yapraklı ağaçların bir arada buldukları değişik bir bitki formasyonu görülür ki, bu tür ormanlara karışık ormanlar adı verilir (Dönmez 1985, s.116). Bu ormanlardaki ağaç türlerinin başlıcaları ıhlamur (Tilia), kestane (Castanea), meşe (Quercus), kayın (Fagus), kızılâğaç (Alnus), karaâğaç (Ulmus),

SEKİL: 1 DEVREK İLÇESİNİN LOKASYONU

ACIKLAMALAR

Yerleşmeler

Karayolu

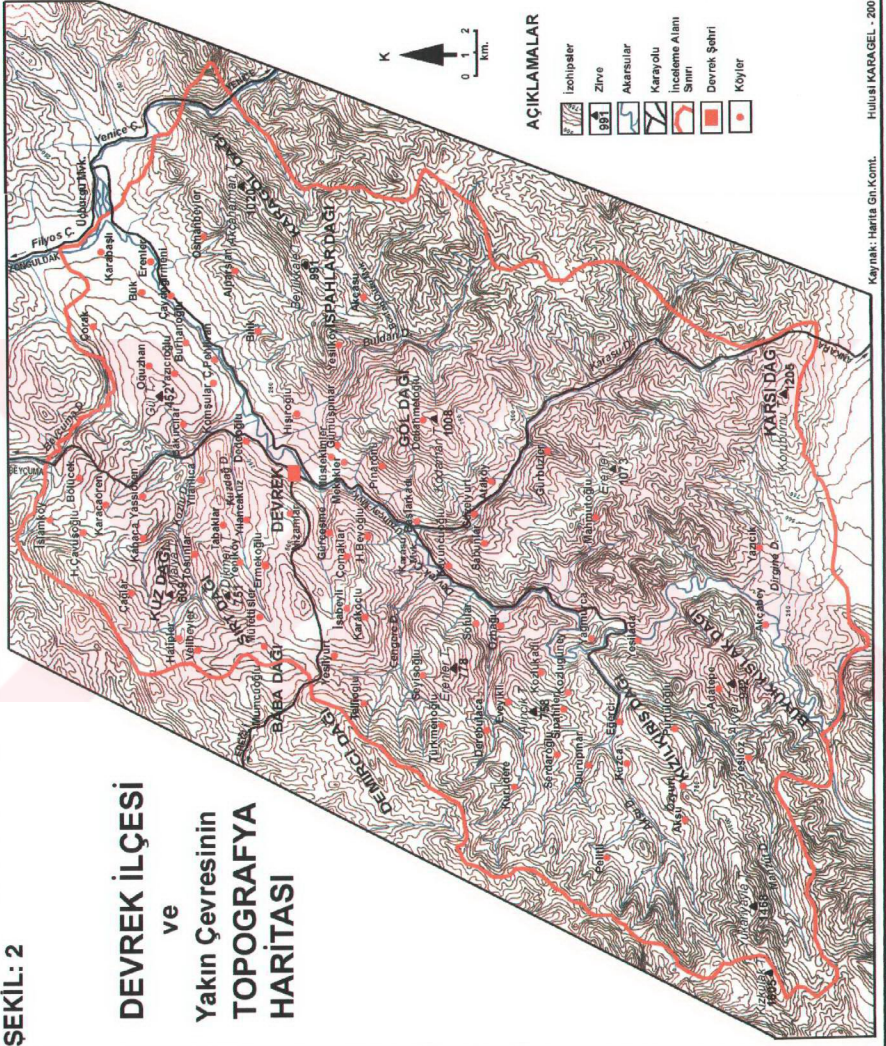
Devrek İlçesi

Akarsu ve Göller

0 15 Km.

ŞEKİL: 2

DEVREK İLÇESİ ve Yakın Çevresinin TOPOGRAFYA HARİTASI

AÇIKLAMALAR

- İzohiyetler
- Zirve
- Akarsular
- Karayolu
- İnceleme Alanı
- Sınırı
- Devrek Şehri
- Köyler

gök nar (Abies), ardıç (Juniperus), kızılıcık (Cornus) ve çeşitli çam (Pinus) türleridir.

Çalışma alanı, Devrek Çayı havzası içerisinde yer almaktadır. Kaynağını güney kesimlerdeki Bolu dağlarından alarak güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda seyreden Devrek Çayı, çalışma alanına girdiği Akçabey-Özbağı köyleri arasında çok sayıda küçük akarsu tarafından beslenir. Özbağı-Üçburgu mevki arasında orta ve aşağı kesiminde de çok sayıda küçük akarsu tarafından beslenen akarsuyun (Şekil:2), özellikle yerleşmelerin kuruluşu ve ulaşım şebekesi üzerinde zorlayıcı etkisi vardır.

Devrek kırsal nüfusunun 1892'den günümüze seyri dikkate alındığında 1985'e kadar belirgin bir artış, 1985 sonrası ise günümüze kadar bir azalmanın varlığı dikkat çekicidir. Devrek şehir nüfusunda ise 1892-1975 arası dönemde artış çok yavaş, 1975 yılından sonra hızlıdır. Çünkü bu dönemde kır kesiminden çok fazla göç olmuştur.

İlçe arazisinin % 66'sı orman ve fundalıklarla kaplıdır. Arazinin % 99'u eğimlidir. Tarım arazisinin % 86,6'sında kuru tarım yöntemi uygulanır. Devrek'te buğday, mısır, arpa, yulaf ve ayçiçeği ekimi yapılmakta, sulanabilen alanlarda ise sebze ve meyveler üretilmektedir.

Turizm açısından önemli bir potansiyele sahip olmasına rağmen, Devrek ilçesinde turizm faaliyetleri gelişmemiştir. İlçe sınırları içerisinde rekreasyon amaçlı birkaç dinlenme ve eğlence tesisi yer almaktadır.

1.2. Tezin Amacı, Kapsamı ve İzlenen Yöntem

Araştırma sahasını oluşturan Devrek ilçesi, lisans düzeyinde yapılan fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya çalışmalarına konu olmuşsa da; çalışmaların sınırları, amaçları ve kapsamı açısından farklı yönleriyle incelenmiştir. Bu çalışmalarda Devrek ve çevresinin fiziki coğrafyası, yükselti basamakları – nüfus ilişkisi ve şehir coğrafyası ele alınmıştır. Bilimsel değer taşımayan ve birer derleme niteliğinde olan bu çalışmalar dışında burayı konu edinen başka çalışma bulunmamaktadır.

Tezin hazırlanma amacı, 1975 yılından sonra gelişme gösteren Devrek şehri ile 1985 yılından sonra gerilemeye başlayan 79 köyün ekonomik, sosyal ve kültürel yapısındaki bu değişimin gerek geçmişteki, gerek günümüzdeki durumunu ve gelecekte olması muhtemel durumlarını ortaya koymak ve bir takım öneriler getirmektir.

Çalışma için bir idari birimin seçilmesi, yapılacak beşeri ve ekonomik coğrafya çalışmasının sonuçları açısından ve incelenen idari birim açısından daha yararlı olacağı düşüncesinden kaynaklanmıştır (Tunçel 1994, s.5).

İdari sınırları esas alan bir coğrafya çalışmasının “Memleketi idare edenlere, maliye ve iktisatçılara, sanayi ve ticaretle uğraşanlara, bir kelime ile yakından tanımak isteyenlere bilgi vermek suretiyle büyük faydalar sağlayacağı tabiidir” (Darkot 1961, s.36).

Devrek ilçesi, ülkemizin pek çok yerindeki il statüsü taşıyan yerleşmesinden çok daha eski bir geçmişe sahip olması (özellikle Zonguldak iline bağlı en eski ilçelerden biri olmasına rağmen), Batı Karadeniz’deki pek çok yeri Ankara ve İstanbul gibi merkezlere bağlayan önemli bir karayolunun üzerinde yer alması, bugün il olan Bartın ve Karabük gibi merkezi yerlere hizmet götüren bir merkez olması gibi geçmişteki özelliklerini günümüzde taşımamaktadır. İşte bütün bu tespitlerden sonra Devrek ilçesi çalışma konusu olarak seçilmiştir.

Çalışma alanı beşeri ve iktisadi coğrafya araştırma ve inceleme yöntemleri esas alınarak, coğrafya ilminin prensipleri doğrultusunda bütün olarak ele alınmaya çalışılmıştır. Analiz, sentez, karşılaştırma, ilişki kurma ve sebep sonuç ilişkisi gibi bilimsel ilkeler kullanılarak, coğrafyanın dağılışı prensibi ile birlikte olaylar açıklanmaya çalışılmıştır.

Tez kapsamında ele alınan konular, beşeri ve iktisadi coğrafya ilminin sınırları içerisinde kalmaktadır. Tezin içeriği beş ana bölümden oluşmaktadır.. Birinci bölümde araştırma sahasının bulunduğu konum, coğrafi ve idari sınırları ile başlıca coğrafi özelliklerine değinilmiştir. Bu bölüm oluşturulurken 1/1.500.000 ölçekli Türkiye haritası kullanılarak lokasyon haritası elde edilmiştir. Devrek Kamakamlığı’ndan temin edilen 1/100.000 ölçekli topoğrafya haritası amaca uygun şekilde küçültülerek, izohipsleri (eşyükselti eğrileri) 50 m aralıklarla çizilmiştir. Harita üzerine tez metninde kullanılan yerleşme, dağ, akarsu ve çeşitli mevki adları işlenmiştir.

İkinci bölümde araştırma sahasının kırsal ve şehirsal nüfus özellikleri ele alınmıştır. Bu bölüm oluşturulurken D.İ.E.’nin nüfus verileri (1927-1997) ile 1985 ve 1990 yılı nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri, Devrek Merkez Sağlık Ocağı E.T.F raporları (1995-2000) ve Kastamomu salnamesinde yer alan nüfusla ilgili bilgiler (1892) çeşitli amaçlarla tablo, grafik ve haritaların (1935 ve 1997 yılı kırsal

nüfus dağılışı ve aritmetik nüfus yoğunluğu haritaları) oluşturulmasında kullanılmıştır. Tez metni yazılırken arazide yapılan röportajlar, anketler ve gözlemlerle elde edilen bilgiler birlikte yorumlanmıştır. Bu bölüm içerisinde yer alan nüfusun tarihi süreç içerisindeki gelişimi ve göçlerle ilgili kısımlar büyük oranda arazi çalışmaları ile elde edilen yöresel bilgilere göre yorumlanmıştır. Köylerin nüfus ve hane büyüklükleri ile nüfusun dağılışı ve yoğunluklarına ilişkin yorumlar ve sınıflamalar genellikle yerleşmelerin arazideki konumları, nüfus ve alan büyüklükleri ile hakim iktisadi faaliyetleri göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

Üçüncü bölümde araştırma sahasının kırsal ve şehrsel yerleşme özellikleri ele alınmıştır. Bu bölüm oluşturulurken yerleşmenin tarihine ilişkin çalışmalar incelenmiş ve bunların tarihi coğrafya açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Tez metni yazılırken de değerlendirme sonuçları ele alınmıştır. Yerleşmelerin kuruluşu üzerinde etkili olan coğrafi faktörler ise yardımcı bilim konularının (Jeoloji, Jeomorfoloji, Pedoloji, Klimatoloji, Meteoroloji, Hidrografya, Biyoloji, Bitki Coğrafyası ve Botanik gibi) incelenerek değerlendirilmesi ve coğrafi anlayışla yöreye yorumlanması sonucu açıklanmıştır. Bu bölümdeki bilgiler ve yorumların büyük bir kısmı arazide yapılan çalışmaların sonuçlarına dayanmaktadır. Köylerin yükselti kademelerine göre sınıflandırılmasında ise sıcaklık ve yağış şatları göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca bu bölümde ve tezin bütünündeki tablo, grafik ve haritaların (yerleşmelerin dağılışı, şehir içi arazi kullanımı ve şehrin tarihi gelişimi) oluşturulmasında D.İ.E. ve Merkez Sağlık Ocağı verileri yanısıra Devrek Belediyesinden temin edilen imar planı ve 1995 yılı hali hazır haritası, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, M.T.A., Devrek Orman İşletme Müdürlüğü ve D.S.İ. gibi kurum ve kuruluşlara ait veriler kullanılmıştır. Özellikle köylere ait bilgiler (nüfus, yerleşme ve ekonomik özelliklere ilişkin 1982 yılı köy karneleri, 1981 yılı köy envanter etüdüleri, ve 1976 köy genel bilgi anketi ile köylerin yüzölçümleri) için Köy İşleri Bakanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü verileri ve 1987-2000 yılları arası Devrek Tarım İlçe Müdürlüğü verilerine itibar edilmiştir. 1992-1995 yılları arasında köy olan 18 mahallenin (idari olarak 17 köy) alanları ise planimetre ile hesaplanmıştır.

Dördüncü bölümde araştırma sahasının ekonomik özellikleri ele alınmıştır. Bu bölüm oluşturulurken daha önce değindiğimiz kurum ve kuruluşlara ait veriler çeşitli amaçlarla tablo, grafik ve haritaların (jeoloji, toprak, arazi kullanım, geçim

kaynakları, sera işletmelerinin dağılışı ile kovan ,tavuk ve balık çiftliklerinin dağılışı) oluşturulmasında kullanılmıştır. Ekonomik faaliyetler üzerinde etkili olan coğrafi faktörler, yardımcı bilim konularının değerlendirilmesi ve coğrafi anlayışla yorumlanması sonucu açıklanmıştır. Bu bölüm içerisinde yer alan ekonomik faaliyet türlerine ait kısımlar büyük oranda arazi çalışmaları sonucu elde edilen bilgilere dayanmaktadır. Bununla beraber Devrek Belediyesi, Tarım İlçe Müdürlüğü, Orman İşletme Müdürlüğü, Ticaret ve Sanayi Odası ve İl Çevre Müdürlüğü verileri de kullanılmıştır.

Bütün bu kapsam ve amaçlar doğrultusunda ve coğrafi anlamda meselenin özünü temsil eden beşeri ve doğal kaynakların belirli bir coğrafi mekan üzerindeki ilişkisi, potansiyelin dağılışı ve olayların tespiti ile bilimsel sonuçlara varılabilmesi amacıyla yukarıda belirttiğimiz gibi öncelikle büro çalışması yapılarak mevcut kaynaklar taranmış ve gerekli dökümanlar değerlendirilmeye alınmıştır.

Topladığımız dökümanlar ile coğrafi prensipler ışığı altında arazide yapılması gereken çalışmalar tespit edilmiş ve ilçenin tüm kırsal karakterli yerleşmeleri gezilerek yakından incelenmiş ve anketler uygulanmıştır. Ayrıca kalıcı belgeler elde etmek amacıyla fotoğraf çekimleri de yapılmıştır.

Literatür çalışmaları, planlama amaçlı büro çalışmaları ve uygulamalı arazi çalışmaları sonucu elde edilen veriler, görsel kaynaklara dönüştürülerek (harita, profil, kesit, tablo, grafik vb.) toplu değerlendirmeler yapılmıştır.

2. DEVREK İLÇESİNDE NÜFUS

Devrek ilçesi, 1927 yılında yapılan genel nüfus sayımından günümüze kadar olan sürede idari yapısında bazı değişiklikler yaşamıştır; 1927 yılında yalnızca Yenice bucağını bünyesinde bulunduran Devrek, 1935’de Çaycuma bucağını da bünyesine alarak 126 köy sayısına ulaşmıştır.

Bugün birer ilçe durumundaki Çaycuma ve Yenice 1935’te bucak merkezidirler. Bu yılda merkez bucakta 77 köy, Çaycuma’da 33 köy ve Yenice’de 16 köy vardır. 1940 yılında Karamanlar köyü Zonguldak merkez ilçesine bağlanıp, Çaycuma’ya 12 tane daha köy katılınca, Çaycuma bucağı 44 köy sayısına ulaşmıştır. Böylece Devrek ilçesine bağlı köy sayısı 138 olmuştur. 1944 yılında ilçe olan Çaycuma’nın ayrılmasıyla 1945 yılında Devrek’e bağlı köy sayısı 93’e, 1955 yılında Yenice bucağının ayrılmasıyla ise köy sayısı 79’a düşmüştür. 1960 yılında Başyellüce ve Yellücedemirciler köyleri Bolu’nun Mengen ilçesine bağlanmıştır. Yine bu yılda Tabaklar köyüne bağlı Yeniköy mahallesi de bir köy olmuştur. 1975 yılında Velibeyler köyüne bağlı Hatipler mahallesi, 1985’de de Müfettişler köyüne bağlı Mumcuoğlu mahalleleri birer köy olmuştur. 1990 yılında ise Gökçebey (Tefen) bucağının ilçe olmasından sonra köy sayısı 60’da kalmıştır.

1990 yılında Gökçebey ilçesine bağlanan Kaypaklar, Bük, Çorak ve Karabaşlı köyleri 1997 yılında tekrar Devrek’e katılmıştır. Yeni köy yapılan 18 mahalle (idari olarak 17 köy) ile birlikte Kaypaklar köyünün Çaydeğirmeni’ne, Kozluçay köyünün Özbağı’ya mahalle olarak bağlanmasıyla günümüzde Devrek ilçesine bağlı köy ve kasaba sayısı 79 olmuştur. Bununla beraber nüfus konusu işlenirken herhangi bir çelişki ve yanlışlığa meydan vermemek amacıyla 2000 yılı itibariyle yalnızca ilçe sınırları içerisinde yer alan köyler değerlendirmeye alınmıştır.

Devrek ilçesi nüfusu 1927 yılından günümüze doğru incelendiğinde nüfusta 1985 yılına kadar sürekli bir artma, 1985 yılından sonra ise sürekli bir azalma olduğu dikkati çeker. 1927 yılında köyler nüfusunun ayrıca verilmemiş olması nedeniyle o yılda Devrek’e şimdi bağlı olan köyler nüfusu bilinmemektedir.

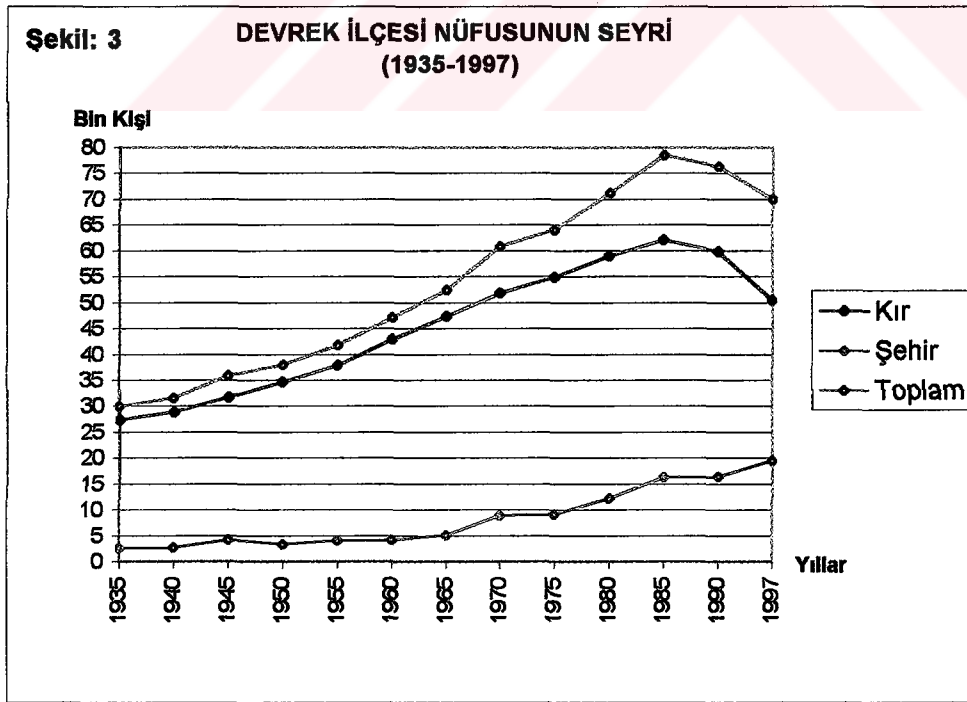
Devrek ilçesinde 1935 yılında 29.966 kişi olan nüfus, 1985 yılına kadar sürekli artmıştır (78.498 kişi). En fazla nüfus artışı 1965-1970 yılları arasında (%16), en az nüfus artışı ise 1935-1940, 1945-1950 ve 1970-1975 yılları arasındadır (% 5). 1985 yılı sonrasında ise ilçe nüfusu hızlı bir azalış gösterir. Nüfus bu dönemde önce

% -3 azalma oranıyla 1990 yılında 76.307 kişiye, 1997’de ise % -8 azalma oranıyla 69.924 kişiye kadar gerilemiştir (Tablo:1 ve 2, Şekil: 3).

Tablo:1 Sayım Yıllarına Göre Devrek İlçesi Nüfusu (1935-1997).

YILLAR	KIR NÜFUSU			ŞEHİR NÜFUSU			TOPLAM NÜFUS		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K
1935	27320	12240	15080	2646	1213	1433	29966	13453	16513
1940	28828	12778	16050	2704	1278	1426	31532	14056	17476
1945	31658	14620	17038	4162	2625	1537	35820	17245	18575
1950	34671	15949	18722	3285	1927	1358	37956	17876	20080
1955	37801	17326	20475	4021	2181	1840	41822	19507	22315
1960	42917	19844	23073	4193	2165	2028	47110	22009	25101
1965	47335	21460	25875	5058	2609	2449	52393	24069	28324
1970	51861	23447	28414	8930	5470	3460	60791	28917	31874
1975	54852	25857	28995	9164	5041	4123	64016	30898	33118
1980	58919	27587	31332	12265	7289	4976	71184	34876	36308
1985	62125	28839	33286	16373	9670	6703	78498	38509	39989
1990	59865	27806	32059	16442	9107	7335	76307	36913	39394
1997	50418	-	-	19506	-	-	69927	-	-

Kaynak: D.İ.E.

Devrek nüfusunun 1935 ile 1985 yılları arasındaki büyüme oranı % 162, 1985 ile 1997 yılları arasındaki küçülme oranı ise % -11'dir.

Devrek'te nüfusun yıllık artış hızı, ülke nüfusunun artış hızından genellikle daha azdır. Yalnız 1940-1945 yılları arasında ülke nüfus artış hızı 0,010 iken Devrek'in yıllık nüfus artış hızı 2,6 kat daha fazla yani 0,026'dır. 1975-1980 döneminde ise Devrek ile ülkemizin nüfus artış hızları hemen hemen aynı değerdedir. Devrek'in 1935 ile 1985 yılları arasındaki nüfus artış hızı 0,019, 1985-1997 yılları arasında ise -0,010'dur. Bu nedenle 1935-1997 yılları arasındaki yıllık nüfus artış hızı 0,013'e düşmektedir. Aynı dönemde ülke nüfusunun artış hızı 0,023, Zonguldak il nüfusunun artış hızı ise 0,020'dir (Tablo: 3).

Devrek nüfusu, 1940-1945 ve 1965-1970 dönemleri göz ardı edilirse, her zaman ülke genelinden daha yavaş bir nüfus artışı göstermiştir.

Devrek ilçesi nüfusunun seyrini iki dönemde ele almak mümkündür. 1935-1985 yılları arasını kapsayan ilk dönemde Devrek nüfusunun yıllar arası büyüme oranı ortalaması % 10'dur. 1985 yılı sonrasını kapsayan ikinci dönemde ise Devrek sürekli nüfus kaybetmektedir (Şekil: 3).

1935-1985 yılları arasındaki ilk dönemi kendi içerisinde gösterdiği farklılıklar nedeniyle alt dönemlere ayırdığımızda 1935-1940, 1945-1950 ve 1970-1975 yılları arasına karşılık gelen nispeten daha yavaş bir nüfus artışı ve 1940-1945, 1955-1960 ve 1965-1970 yılları arasına karşılık gelen nispeten daha hızlı bir nüfus artışı dikkat çeker. Ayrıca bu zıtlıklar arası dönemler olan 1950-1955, 1960-1965 ve 1975-1985 yılları arasında ise nüfus belirli bir dengeye kavuşmuş durumdadır (Tablo: 2).

1935-1950 yılları arasındaki dönemde Devrek'in bir ticaret ve pazar kasabası oluşu; ilçe köylerinde tarımsal alanların küçük, parçalı ve eğimli yüzeylerde yer alması, tarımsal makineleşmenin yeterince olmayışı, tamamen kuru tarım yönteminin uygulanması, daha çok ormancılık ve hayvancılığa dayalı bir ekonomik hayatın sürdürülmesi ve taşkömürü madenlerinde çalışma şartlarının ağır olması nedenleriyle işsizlik söz konusudur. Nüfus bu dönemde % 5-6 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde ilçe nüfusundaki en önemli hareketlenme 1940-1945 yılları arasında % 14'lük büyüme oranıyla yaşanmıştır. Çünkü bu yıllar arasında kasaba merkezine kademeli olarak getirilen askerlerle bir askeri birlik (57.Tümen) oluşturulmuştur. 1945-1950 yılları arasında ise askeri birlik bütünüyle Bolu'ya kaydırılmıştır.

Tablo:2 Devrek İlçesinde Sayım Dönemleri Arası Nüfus Artışı ve Büyüme Oranları.

DÖNEMLER	KIR NÜFUSU		ŞEHİR NÜFUSU		TOPLAM NÜFUS	
	Nüfus Artışı	Büyüme Oranı(%)	Nüfus Artışı	Büyüme Oranı(%)	Nüfus Artışı	Büyüme Oranı(%)
1935-1940	1508	6	58	2	1566	5
1940-1945	2930	10	1458	54	4288	14
1945-1950	3013	10	-877	-21	2136	6
1950-1955	3130	9	736	22	3966	10
1955-1960	5116	14	172	4	5288	13
1960-1965	4418	10	865	20	5283	11
1965-1970	4526	10	3872	76	8398	16
1970-1975	2991	6	234	2	3225	5
1975-1980	4067	7	3101	34	7168	11
1980-1985	3206	6	4108	33	7314	10
1985-1990	-2260	-4	69	0.4	-2191	-3
1990-1997	-9947	-16	3064	18	-6383	-8

Kaynak:D.İ.E.

Tablo:3 Türkiye Geneli ve Devrek İlçesinde Sayım Dönemleri Arası Nüfus Artış Hızları.

DÖNEMLER	KIR NÜFUSU		ŞEHİR NÜFUSU		TOPLAM NÜFUS	
	Türkiye	Devrek	Türkiye	Devrek	Türkiye	Devrek
1935-1940	0,017	0,010	0,026	0,004	0,019	0,010
1940-1945	0,009	0,019	0,015	0,086	0,010	0,026
1945-1950	0,021	0,018	0,022	-0,047	0,021	0,011
1950-1955	0,017	0,017	0,055	0,040	0,027	0,019
1955-1960	0,019	0,025	0,049	0,008	0,028	0,023
1960-1965	0,017	0,019	0,039	0,037	0,024	0,021
1965-1970	0,012	0,018	0,047	0,113	0,025	0,030
1970-1975	0,013	0,011	0,041	0,005	0,025	0,010
1975-1980	0,013	0,014	0,030	0,073	0,020	0,021
1980-1985	-0,010	0,010	0,062	0,057	0,024	0,019
1985-1990	-0,005	-0,007	0,043	0,001	0,021	-0,005
1990-1997	-0,007	-0,024	0,029	0,024	0,015	-0,012
1935-1997	0,009	-0,010	0,038	0,0032	0,022	-0,013

Kaynak:D.İ.E.

1950-1985 yılları arasındaki dönemde ise ilçenin nüfusu sürekli bir artış içerisindeydi. 1950-1970 yılları arasındaki dönem, özellikle 2. Dünya Savaşı sırasında silah altına alınan erkeklerin geriye dönmesi sonucunda ortaya çıkan doğum miktarının arttığı bir dönemdir. Nitekim bu dönemde nüfusun büyüme oranı % 5'den % 13'e çıkmıştır. Bu büyüme oranına rağmen bile Devrek'in erkek nüfusu, kadın nüfustan her zaman daha azdır. Bunun en önemli nedeni erkek nüfusun geçimini temin etmek için başka yerlerde çalışmak zorunda olduğudur. Özellikle 1960-1970 yılları arasındaki nüfus artışında bir azalmanın varlığı dikkati çekmektedir. Bu, ilçeden özellikle yurtdışına göçlerle ilgilidir. Ayrıca 1965-1970 döneminde daha önce Bolu'ya kaydırılan askeri birliğin, 1967 yılında bir kısmının tekrar Devrek'e gönderilmesiyle, nüfusun tarihi seyri içerisindeki en yüksek artış değerine ulaşılmıştır (8938 kişi, % 16 artış oranı). Ancak bu olay nüfusun doğal seyrini yansıtmadığından bir ayrıntı olarak ele alınmıştır. Burada üzerinde durulması gereken en önemli husus, 1970-1975 yılları arasındaki düşük nüfus artışıdır. Çünkü bu dönemde nüfus 1945-1950 döneminden itibaren ilk kez % 5 oranında büyüyerek normal seyrinden uzaklaşmıştır. Bu dönemde Zonguldak ve Ereğli'deki madenlerde çalışanların aileleri ile birlikte kurum lojmanlarına yerleştirilmesi, yine bu dönemde yurtdışına giden (çoğunluğunu yurtdışındaki işçilerin eşleri ve çocuklarının oluşturduğu) nüfus kitlesinin özellikle kırsaldaki kadın nüfus sayısındaki artışı önemli oranda yavaşlattığı dikkati çekmektedir. Her dönemde 2500-3000 kişilik artışı olan kadın nüfus bu dönemde ancak 581 kişilik artış göstermiştir. Eğitim alayındaki asker sayısının 1974 yılındaki Kıbrıs harekatı nedeniyle azaltılması ve kısmi askere alınmalar sonucu da şehirli erkek nüfusu 429 kişilik kayıp vermiştir.

Sonuç olarak, Devrek ilçesi nüfusu 1985 yılına kadar olan dönemde sürekli artmakta, 1985 yılı sonrasında ise azalmaktadır (Şekil: 3).

2.1. KIR NÜFUSU

2.1.1. Kır Nüfusunun Tarihsel Gelişimi

Devrek ilçesi kır nüfusu 1935-1985 yılları arasını kapsayan 50 yıllık dönemde sürekli olarak artmıştır. Dönemin nüfus artış oranı % 127, nüfus artış hızı ise 0,016'dır. Kır nüfusu bu 50 yıl içerisindeki en yüksek artış hızını 1955-1960 yılları arasında göstermiştir. En düşük nüfus artış hızı ise 1935-1940 ve 1970-1985 yılları arasındadır (Tablo: 2 ve 3)

Kırsal nüfus 1985-1997 yılları arasını kapsayan son 12 yıllık dönemde ise sürekli azalmıştır (Tablo: 1, Şekil: 3).

Cumhuriyet dönemi öncesinde Devrek ilçesi kırsal nüfusuna ait en sağlıklı bilgilere 1892 tarihli Kastamonu Salnamesinde yer alan Hamidiye kazasına ait bölümde rastlanmıştır. Bu dönemde Devrek köylerinde 47844 kişi yaşamaktadır. Dönemin kaza merkezi olan Devrek kasabası ile birlikte Yenice ve Çarşamba (Çaycuma) nahiyeleri ve 126 köy yerleşmesinden oluşan Hamidiye kazası hakkında bu tarihten 1927 yılında yapılan Cumhuriyet dönemi ilk nüfus sayımına kadar olan devrede nüfusun gelişimi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz.

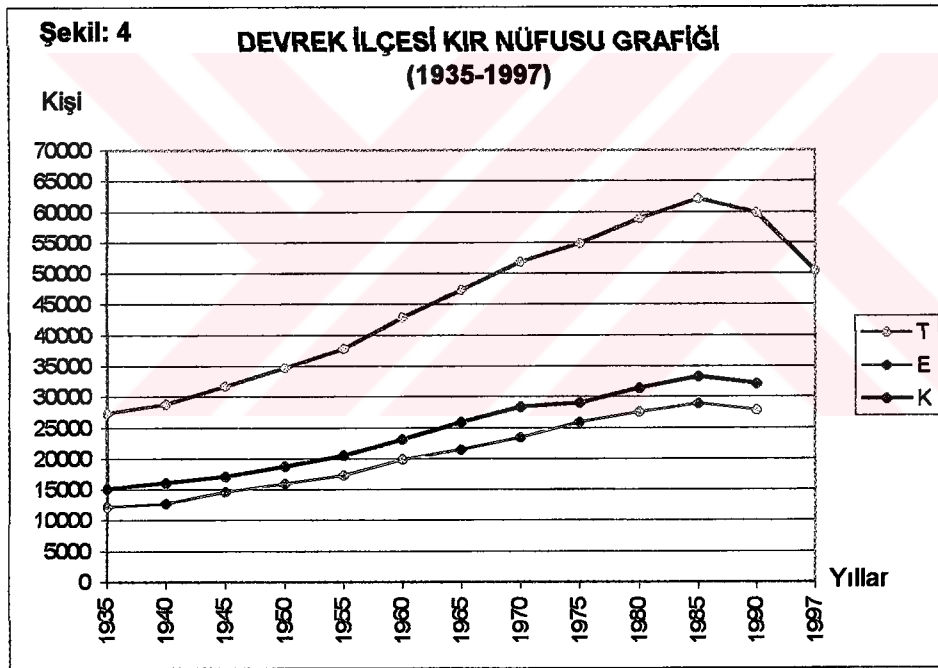
1935 genel nüfus sayımına göre Devrek ilçesi kırsal nüfusu 27.320 kişi iken, 1955'de 37.801 kişiye, 1965'de 47.335 kişiye, 1980'de 58.919 kişiye ve 1985'de ise 62.125 kişiye ulaşmıştır. 1935-1985 yılları arasında kırsal nüfus % 127 oranında büyümüştür. 1985 yılında en yüksek değerine ulaşan kırsal nüfus % -4 oranında azalarak 1990 yılında 59.865 kişiye, 1997 yılında ise % -16 oranında azalarak 50.418 kişiye düşmüştür (Tablo:1, Şekil:4).

1935-1985 yılları arasında artış gösteren kır nüfusu en fazla artışını 1940-1970 yılları arasında göstermiştir. Nüfusun bu dönemdeki artış oranı ortalaması % 10'dur. 1935-1940 ve 1970-1985 yılları arasındaki büyüme oranı ortalamaları ise %6 olan kır nüfusu bu yavaş büyümesinin ardından 1985-1997 yılları arasında nüfus kaybederek küçülmeye başlamıştır. Dönemin küçülme oranı ortalaması %-10'dur (Tablo: 2).

Kır nüfusunun artış hızında 1985-1997 yılları arasında büyük oranda azalmalar dikkati çeker. Bu dönemde nüfus artış hızı eksi değerdedir. 1935-1940, 1945-1950, 1970-1975, 1985-1990 ve 1990-1997 yılları arasındaki dönemlerde de ülke kır nüfusu artış hızı ortalamasının altındadır (Tablo:3).

1935-1950 yılları arasında nüfus artış hızı Türkiye değerlerinin altındadır. Devrek kır nüfusunun gösterdiği bu düşük değerler gerek taşkömürü madenlerinde zorunlu işçi olarak çalıştırılması ve gerekse 2. Dünya Savaşı sonrasında nüfus artışında meydana gelen farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Ancak 1955-1970 döneminde Türkiye ortalamasının üzerinde değerler göstermektedir. 1970 sonrası dönemde ise artan nüfusun sorunlarının çözümünde karşılaşılan güçlükler, nüfusun çalışabilir yaşta olanlarının göçünü zorunlu kılmıştır. İlçe kır nüfusunda kadın nüfusun her zaman erkeklerden fazla oluşu ekonomik kaynaklı göçlerin önemini vurgular niteliktedir.

Devrek ilçesi köylerinin yıllara göre nüfus artış hızı ve oranları göz önüne alınırsa, kırsal nüfusun 1970 yılına kadar sürekli arttığı, 1970 yılından 1985'e kadar olan 15 yıllık dönemde daha yavaş arttığı ve 1985 sonrasında ise süratle azaldığı dikkat çeker (Tablo: 2 ve 3).

Devrek ilçesinin 1935-1997 yılları arasındaki 62 yıllık dönemde kır nüfusu artış hızı 0,010'dur. Bu artış 1935 ile nüfusun en fazla olduğu 1985 arasındaki dönem için 0,016 iken 1985-1997 arasındaki 12 yıllık dönemde $-0,017$ 'dir. 1935-1997 arasındaki dönemde kırsal nüfus artış hızı 0,009 kadar olan ülke nüfus artışı ile aynı yapıdadır (Tablo: 3).

Devrek ilçesi kır nüfusun azalma kaydettiği 1985 sonrası dönemde, şehir nüfusunda fazla olmayan artışlar da dikkat çekicidir.

2.1.2. Göçler

Devrek ilçesinde ekonomik nedenlerle gerek yurt içindeki başka yerlerde ve gerekse yurtdışında çalışanların sayısı oldukça fazladır. Bunların pek çoğu mevsimlik yada kısa dönemli göç hareketlerini giderek kalıcı göçe dönüştürmüştür.

Daha önce belirtildiği gibi ilçede göçlerin temel sebebi ekonomik olumsuzluklara dayanır. Topoğrafyanın eğimli ve engebeli olması, tarım alanlarının yetersizliği, dağınık ve parçalı oluşu nedeniyle artan nüfusun ihtiyaçlarının karşılanamaması, halkın geçimini başka yerlerde kazanarak yaşamalarını zorunlu kılmaktadır.

Göçler üzerinde etkili olan ikinci bir faktör ise sosyal sebeplere dayanır. Eğitim ve sağlık imkanlarının yetersizliği nedeniyle ve özellikle kesin göç şeklinde gerçekleşen bu sınıftaki göçler daha çok Devrek, Zonguldak, İstanbul, Bursa gibi şehir merkezlerine olmaktadır.

Mevsimlik yada geçici göçlerin önemli bir bölümünü erkek nüfusun gerçekleştirdiği Devrek ilçesinde, göç edenlerin aileleri genellikle köyde kalarak, buradaki işlerle yakından ilgilenmektedir. Mevsimlik işçi göçleri genellikle Devrek, Zonguldak, İstanbul, Bursa ve İzmir'e olmaktadır. Köylerdeki genç nüfusun bir kısmı (özellikle askerlik çağı öncesindeki nüfus) bu şehirlerde başta inşaat sektörü olmak üzere temizlik işleri ve fabrika işçiliği yaparak geçimlerini kazanmaktadırlar. Kış aylarını ise ailelerinin yanında geçirmektedirler. Ayrıca köy dışındaki iş yerlerinde ve Devrek'te çalışan nüfusta oldukça fazladır (1976 Köy Genel Bilgi Anketi sonuçlarına göre 3729 kişi). Bunların 3439'u köy yakınlarındaki maden ve taş ocaklarında, 71'i tuğla ve kiremit ocaklarında, 68'i hizmet sektöründe, 63'ü ticarete, 57'si ağaç işlerinde, 20'si demir-metal işlerinde ve 11'i de motor ve makine tamir işlerinde çalışmaktadır (D.İ.E. 1981, s.164).

1981 Köy Envanter Etütlerine göre Devrek ilçesi köylerinden ekonomik nedenlerle geçici olarak ayrılan 30634 kişi yurtiçine göç etmiştir (Köy Hizmetleri Gn.Md.).

2000 yılı arazi çalışması olarak yapılan köy anketleri sonuçlarına göre; köylerin mevsimlik işçi sayısı 6982'dir. Bunların 3774'ü (% 54) ilçe merkezine günü

birlik gidiş geliş yapmaktadır. Bunlar çoğunlukla Çomaklar, Gürçeşme, Halilbeyoğlu, Pınarönü, Mekekler, Gümüşpınar, Müstekimler, Hışiroğlu, Dedeoğlu, Yılancağuz, Nizamlar ve Başlarkadı gibi şehre yakın köylerde oturan işçi, memur ve işyeri sahipleridir. 3208'i ise (% 46) yaz aylarında çalışmak üzere köylerinden ayrılmaktadırlar.

Devrek ilçesi köylerinden 483 aile, 1975-1980 yılları arasında yurt içinden başka yerlere kalıcı olarak göç etmiştir (Köy Hiz.Gn.Md. Köy Karneleri). 1980-2000 yılları arsını kapsayan 20 yıllık dönemde ise, arazi çalışmaları sırasında yapılan anketlerin sonuçlarına göre 1152 aile Devrek köylerinden göç etmiştir. Göç edilen yerleşme birimleri sırasıyla 392 aile ile (% 34) İstanbul, 276 aile ile (% 24) Zonguldak, 253 aile ile (% 22) Devrek, 150 aile ile (% 13) Bursa ve 35 aile ile (% 3) İzmir'dir. Bunların dışında ise 46 aile (% 4) Bolu, Ereğli, Ankara, Antalya, Aydın, Eskişehir, Çorum, Karabük, Adana, Çaycuma, Çanakkale, Denizli, Tekirdağ ve Bartın gibi merkezleri tercih etmiştir. Göçlerin tercihindeki etkenler ise başta ekonomik nedenler olmak üzere, eğitim imkanlarıdır.

Devrek ilçesi köylerinden yurtdışında gurbetçi işçi olarak çalışmak üzere giden nüfus da oldukça fazladır. 1981 Köy Envanter Etüdlerinin sonuçlarına göre 1960-1980 yılları arasında 11784 kişi yurtdışına çalışmak üzere gitmiştir. Arazi anketlerine göre ve 2000 yılı itibarı ile bu değer 18578 kişidir. Bunların büyük çoğunluğunun köyleri ile olan bağlantıları önemli ölçüde azalmıştır, artık bunlar sadece yaz aylarında tatillerini geçirmek amacıyla köyelerine dönmektedirler.

Sonuç olarak 2000 yılı itibarıyla Devrek ilçesi köylerinden, mevsimlik işçiler ve yurtdışındaki işçiler birlikte değerlendirildiğinde pek çok kişinin geçimini yöre dışından sağladığı dikkati çeker. Bu durumda 1997 yılı nüfusuna göre, Devrek kır nüfusunun % 50'si (25560 kişi) iç ve dış göçe katılmıştır.

Yurtdışı göçleri için yöre halkı tarafından tercih edilen ülkeler sırasıyla 13934 kişiyle (% 75) Almanya, 2229 kişiyle (% 12) Belçika, 1486 kişiyle (% 8) Fransa, 743 kişiyle (% 4) Hollanda ve 186 kişiyle (% 1) Avusturya olmuştur (Tablo: 4).

Söz konusu yurtdışı göçlerine neden olan en önemli etken ekonomik sebeplerdir. Arazi çalışmaları sırasında yapılan görüşmeler, göçe katılanların ortalama yaşının 24 olduğunu ortaya koymuştur. Yeterli sayıda kesin dönüş yapmış gurbetçi ile görüşme yapılamadığından, göçlerin yöresel sonuçlarını belirlemek amacıyla yılın belirli dönemlerinde köyelerine dönen genellikle emekli ve yurtdışında

işletmesi bulunan kişilerle görüşülmüştür. Görüşme sonuçlarına göre, 3-6 ay arasını kapsayan dönemlerde köylerinde olan bu kişilerin çocukları, onların eşleri ve torunları yine yurtdışıdır. Bu söz konusu kişiler köylerinde kaldıkları süre içerisinde geleneksel yaşamlarını sürdürdükleri gibi, belli dönemlerde tekrar yurtdışına dönmek zorundadırlar.

Tablo: 4- Devrek İlçesi Köylerinden Yurtdışı Göçleri İçin Tercih Edilen Ülkeler.

ÜLKE	KİŞİ	%
ALMANYA	13934	75
BELÇİKA	2229	12
FRANSA	1486	8
HOLLANDA	743	4
AVUSTURYA	186	1
TOPLAM	18578	100

Kaynak: Arazi Anketleri 2000.

Göçler neticesinde köylerinin dışında çalışarak geçimlerini kazananlar, köylerinin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı üzerine etki yapmışlardır. Köy halkının ortalama gelirinin çok üzerindeki gelirleri ile zamanın teknolojik gelişmelerini de köylerine götüren bu insanlar, geleneksel yaşamı etkilemişlerdir. Sağladıkları desteklerle köylerindeki akraba ve yakınlarının da hayat standartlarını yükseltmişler ve modern tarıma yönlendirmişlerdir.

Bunun yanı sıra köylerinin yöresel yapı tarzını büyük oranda değişime uğratacak kadar, çalıştıkları yerlerdeki kültürden etkilenmiş olduklarını mekana yansıtmışlardır. Bugün Devrek ilçesi sınırları içerisinde, Karadeniz bölgesinin karakteristiği olan ahşap meskenlere rastlamak oldukça zordur ve var olanlar da büyük oranda terk edilmiş olduklarından birer harabe halindedirler.

Geleneksel köy yaşamı üzerindeki bu çatışmalar, bir çok olumsuz sonuç da yaratmıştır. Keza işçi göçleri ile birlikte işçilerin köydeki ekonomik yaşantısının değiştiğini görenler kendilerine emsal teşkil edecek boyutta düşünmeye başlamışlardır. Bunun sonucu olarak tarımsal yaşantıdan koparak göçe katılmayı tercih etmektedirler. Özellikle Devrek ilçesi kırsal nüfusunun 1985 sonrası gösterdiği tablo bu gerçeği desteklemektedir.

2.1.3. Köy Nüfusları, Dağılışı ve Yoğunluk

Devrek İlçesi köylerini nüfus büyüklükleri açısından dört grupta toplamak mümkündür; nüfusu 350'den az olan köyler, 351-700 kişi arasında olan köyler, 701-1050 kişi arasında olan köyler ve 1051'den fazla nüfus barındıran köyler. Müstekimler (143 kişi) ve Purtuloğlu (149 kişi) köylerinde olduğu gibi kimi yerleşmelerde, 1997 sayımına göre, nüfus 150 kişi bile değilken nüfusu 4000'e yaklaşan (Kemerler, 3829 kişi) köyler de vardır. Ancak yerleşmelerin büyük kısmının nüfusu 351-700 arasındadır.

Bunlardan ilk grubu oluşturan köyler tüm köylerin % 27'si (21 köy), 351-700 nüfus barındıranlar % 45'i (35 köy), 701-1050 nüfus barındıranlar % 20'si (16 köy) ve 1050'den fazla nüfusu olan köyler ise % 8'i (6 köy) oranındadırlar.

Nüfusun köyler arasında bu denli farklılıklar gösterdiği Devrek'te, nüfus ile köylerde yürütülen ekonomik faaliyetler arasında sıkı bir ilişki vardır. Nüfus büyüklüğü gruplamaları da bu amaçla yapılmıştır (Tablo: 5).

Nüfusu 350'den az olan köyler genellikle toprağı verimsiz, yüzölçümü geniş olmayan ve tarım alanı az Türkmenoğlu, Serdaroğlu, Ermekoğlu, Bakırcılar, Kuzca ve Özyurt yerleşmeleridir. Buna karşılık sebze ve meyvecilik ile kuru tarım yapabilen ve bunların yanı sıra merası da olan yerleşmelerde, nüfus miktarında artışların olduğu gözlenir. Bu tür yerleşmelere örnek olarak Çolakpehlivan, Yazıcıoğlu, Burhanoğlu, Çorak, Oğuzhan, Osmanbeyler, Yeniköy ve Erenler köyleri verilebilir.

Nüfusu 1000'den fazla olan köyler ise genellikle mahalleleri Devrek'e yakın kesimlerde yer alan ya da karayolu üzerinde kurulmuş olan Dedeoğlu, Sabunlar, Pınarönü, Özbağı, Balık, Halilbeyoğlu gibi yerleşmelerdir (Şekil:21).

Ayrıca yerleşmenin daha fazla nüfus barındırmasıyla o yerleşmenin idari özelliği arasında da bir bağlantı vardır. Örneğin Eğerci, Çaydeğirmeni ve Özbağı da nüfusun fazla oluşu sebebiyle belediye teşkilatının kurulması, telefon okul ve sağlık gibi bir takım hizmetlerin buraya götürülmesini sağlamış ve dolayısıyla böyle yerlerde nüfus kaybı diğer yerlerdeki kadar olmamıştır. İlçede köy başına düşen ortalama nüfus 646 kişidir.

Devrek ilçesi kır nüfusunun dağılışında tarımsal yapı ile birlikte hidrografik özelliklerin, bitki örtüsünün ve reliefin de etkin olduğu dikkati çeker. 1935 yılında nüfusun dağılışı gösterdiği kesimler genellikle Devrek Çayı vadisi ile akarsuya

kavuşan yan kollarda bulunduğu vadiler ve çevreleridir (Şekil: 5). Tüm bu kesimler ulaşımaya elverişli, kuru tarım yöntemine elverişli bahçe ziraatının yaygın olduğu alanlardır (Şekil: 35).

Tablo: 5- Devrek İlçesi Köylerinin Nüfus Büyüklükleri (1997).

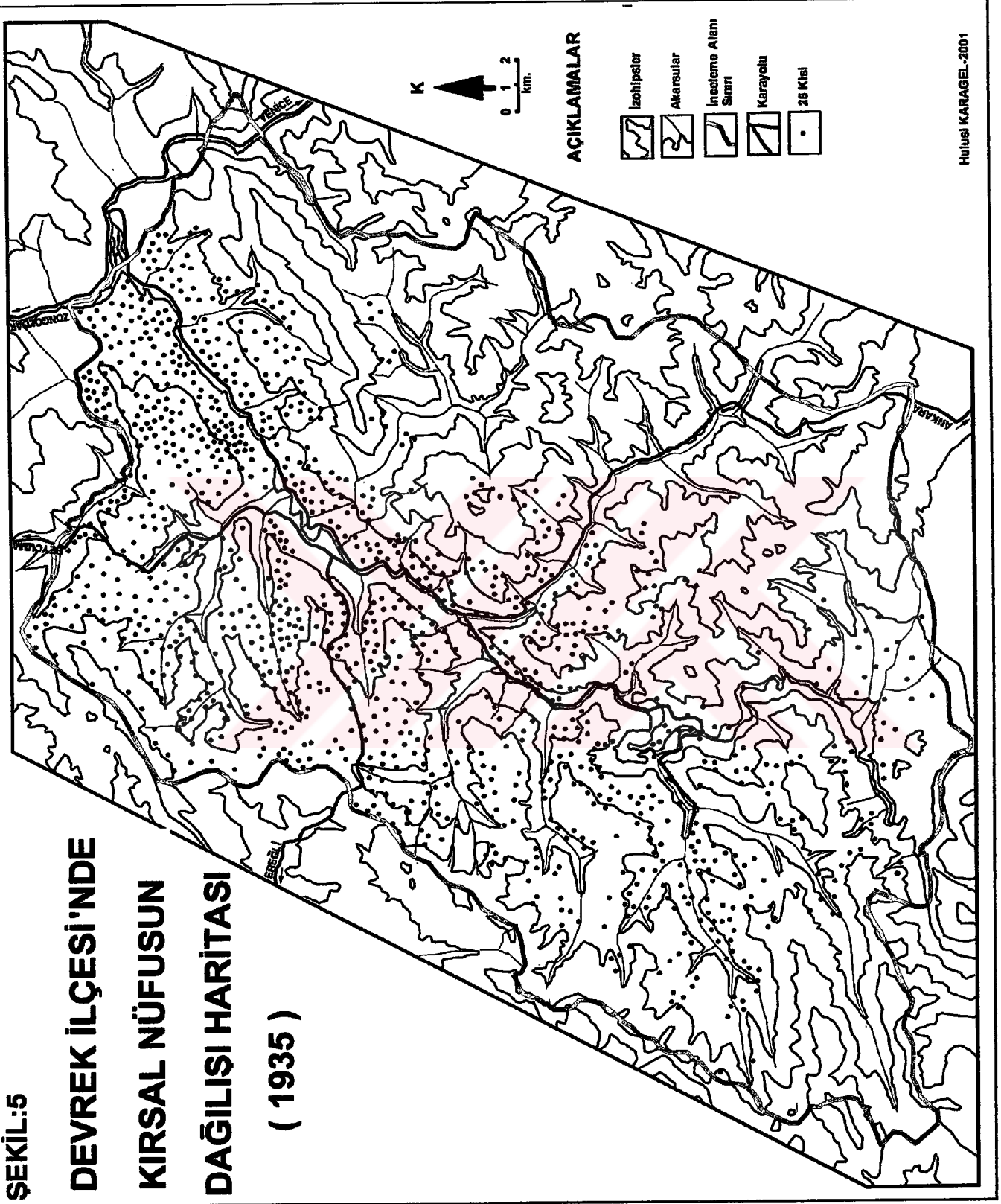
1-350	Nüfus	351-700	Nüfus	701-1050	Nüfus	1051+	Nüfus
Müstekimler	143	Tosunlar	384	Gürbüzler	717	Bölücek	1055
Purtuloğlu	149	İsabeyle	431	Dedeoğlu	722	Mahmutoğlu	1057
Serdaroğlu	160	Yeşilyurt	441	Seyisoğlu	753	Yazıcık	1430
Gürçeşme	178	Durupınar	446	Yassıören	771	Özbağı	1721
Çomaklar	188	Bük	461	Bılık	796	Eğerci	2048
Kozlukadı	192	Gümüşpınar	465	Halilibeyoğlu	846	Çaydeğirmeni	3829
Kuzca	201	Yeniköy	466	Karacaören	887		
Kozlugüney	201	Osmanbeyler	467	Ataköy	888		
Bakırcılar	211	Yılancağuz	467	Burhanoğlu	891		
Ermeoğlu	211	Komşular	474	Aksu	911		
Yeşilköy	256	Yağmurca	475	Oğuzhan	915		
Tellioğlu	270	Erenler	490	Sabunlar	925		
Akçasu	281	Derebulaca	500	Çorak	925		
Özyurt	306	Müftüşler	509	Sofular	962		
Sipahiler	315	Deliahmetoğlu	512	Pınarönü	1011		
Türkmenoğlu	317	Mekekler	532	Hışiroğlu	1018		
Yeşilada	329	Çolakpehlivan	537				
Eveyikli	332	Çağlar	550				
Mumcuoğlu	332	Güzelyurt	556				
Hatıpler	344	Kurudere	578				
İslamköy	348	Adatepe	588				
		Pelitli	593				
		Nizamlar	594				
		Özpınar	612				
		Tabaklar	618				
		Akçabey	639				
		Velibeyler	639				
		Başlarkadı	644				
		Yılanlıca	645				
		Yeşilöz	648				
		Hüseyinçavuşoğlu	652				
		Yazıcıoğlu	652				
		Karabaşlı	658				
		Kabaca	669				
		Karakoçlu	677				

Kaynak: D.İ.E.

ŞEKİL:5

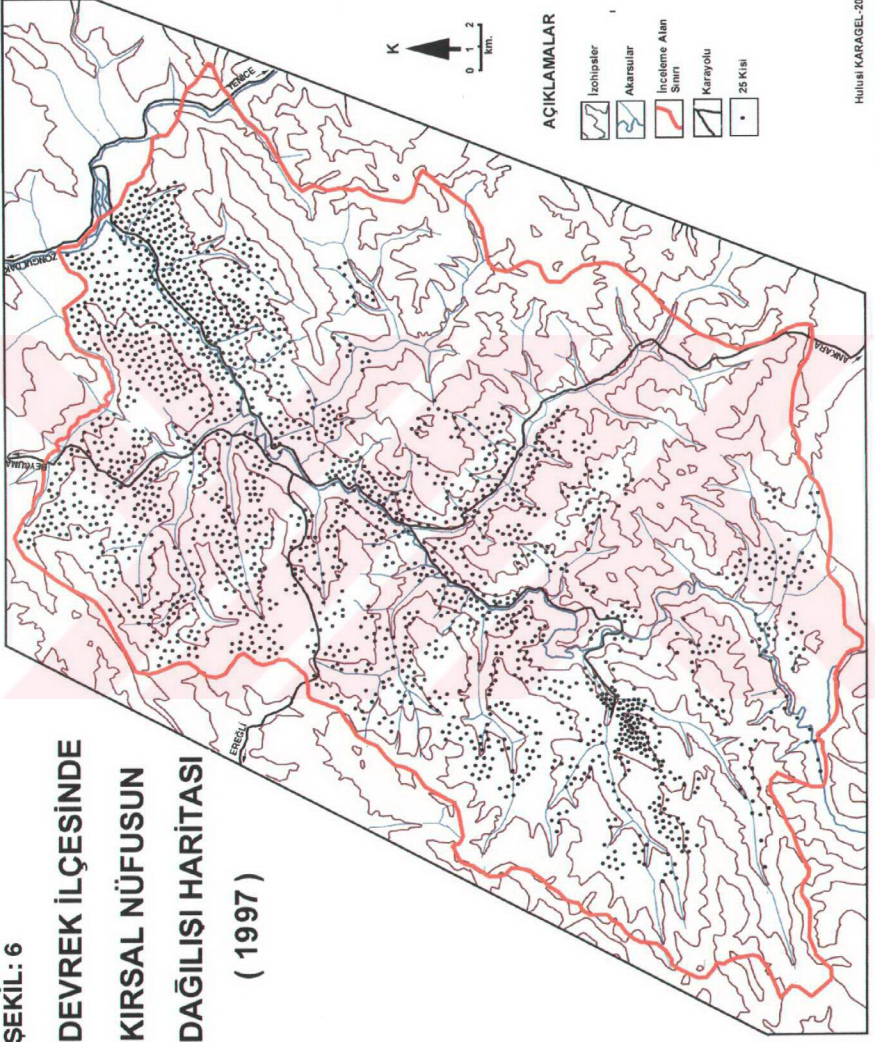
**DEVREK İLÇESİ'NDE
KIRSAL NÜFUSUN
DAĞILISI HARİTASI**

(1935)

ŞEKİL: 6

DEVREK İLÇESİNDE
KIRSAL NÜFUSUN
DAĞILIŞI HARİTASI
(1997)

1935 yılı nüfus dağılımında dikkat çeken diğer yerler ise Yeşilöz, Yazıcık, Mahmutoğlu, Başlarkadı, Gürbüzler, Deliahmetoğlu ve Akçasu gibi köylerin bulunduğu kesimdir. Geçimini orman işçiliği, maden işçiliği ve hayvancılıktan sağlayan bu köylerin (Şekil: 36), daha sonraki yıllarda nüfus miktarında belirgin artışlar olmamıştır. Nüfus dağılımında dikkati çeken bu kesimler Devrek Çayı vadisi yamaçlarının üst bölümlerini oluşturan ve yükseltisi 750-1000 m.ler arasında kalan dağlık ve ormanlık alanlardır (Şekil: 2 ve 5).

1997 yılına gelindiğinde ise 1935 yılı dağılım alanlarından fazlaca bir farklılık olmamıştır. Diğer kesimlere göre daha kalabalık olan akarsu boylarında yoğunluğun daha da arttığı görülür. Ancak yukarıda değinilen yamaçlar üzerindeki dağlık bölümlerde yer alan köylerde nüfus belirgin olarak artmamıştır. Bununla beraber Eğerci'de hizmet sektörünün gelişmesi, buradaki nüfusun artmasını sağlamıştır (Şekil: 6). Çünkü yöredeki ormanların korumaya alınması, hem orman işçiliğini büyük oranda etkilemiş hem de hayvancılık faaliyetlerinde gerilemeye sebep olmuştur. Bu köylerde yaşayan halk başka yerlerde çalışarak geçimini sağlamaya çalışmış ve çoğunlukla maden işçiliğine ağırlık vermiştir.

İlçe kır nüfusundaki sayısal artışa bağlı dağılımın yıllar arasındaki farklılıkları nüfus yoğunlukları üzerinde de etkili olmuştur.

1935 yılı aritmetik nüfus yoğunluğunda birtakım gruplardan söz edilebilir. Bu grupların oluşturulmasında köylerin arazideki konumları ve iktisadi faaliyet türleri göz önüne alınmıştır. Köylerin 8 tanesinin (% 13) yoğunluğunun km²'ye 20 kişiden az olduğu görülür. Devrek ilçesi'nin güneyindeki dağlık ve arızalı bir yapı üzerinde yer alan Yeşilöz, Akçabey, Yazıcık, Yağmurca ve Aksu köyleri ile Devrek'in doğusundaki Akçasu köyü ve ilçenin batı yarısındaki dağlık bölümün ortalarında yer alan Eveyikli köylerinin nüfus yoğunluğu km²'ye 20 kişiden azdır.

Nüfus yoğunluğu 21-40 kişi arasında olan köy sayısı 17 (% 27), yoğunluğu 41-80 kişi arasında olan köy sayısı 23 (% 36), 81-150 kişi olan köy sayısı 13 (%21) ve 151'den fazla olan köy sayısı da 2 (% 3)'dir (Tablo: 6, Şekil: 7).

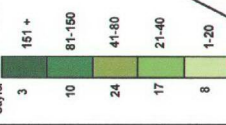
1997 yılı nüfus yoğunlukları 1935 yılı ile karşılaştırıldığında Yeşilöz, Akçabey, Akçasu, Eveyikli, Deliahmetoğlu, Hışiroğlu, Sipahiler, Çağlar, Sabunlar, Durupınar, Müfettişler, Nizamlar, Dedeoğlu, Tabaklar, Müstekimler, Bük, Yazıcıoğlu ve Çolakpehlivan köyleri dışındaki tüm kırsal yerleşmelerin nüfus

ŞEKİL: 7

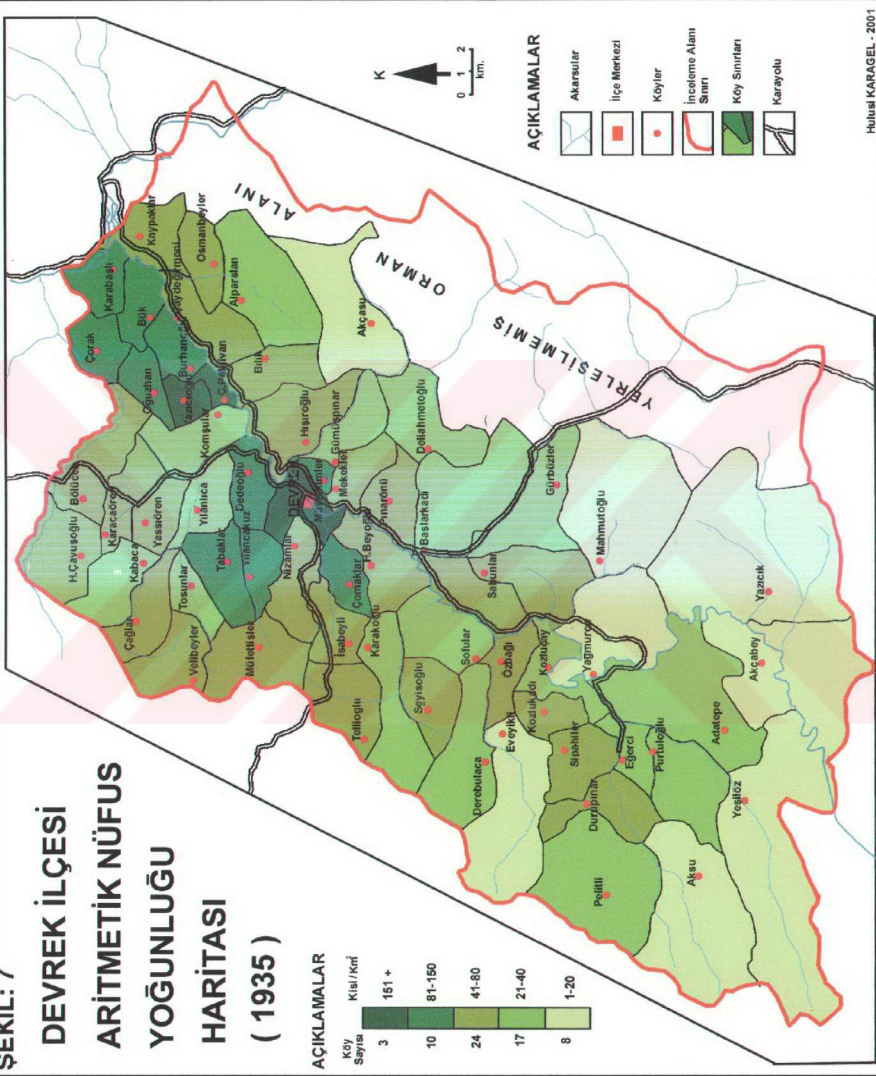
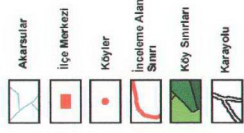
DEVREK İLÇESİ ARİTMETİK NÜFUS YOĞUNLUĞU HARİTASI (1935)

AÇIKLAMALAR

Key
Sayısı

AÇIKLAMALAR

yoğunluğunda önemli değişiklikler göze çarpar. Bunun nedeni, köylerin idari yapısındaki değişiklikler ile ulaşım ağındaki gelişmelerdir.

Özyurt, Yeşilyurt, Kozlugüney, Ermekeoğlu ve Gürçeşme mahallelerinin 1992-1995 yılları arasında köy olmaları sebebiyle Purtuloğlu, Telloğlu, Kozlukadı Yılanlıcakuz ve Çomaklar köylerinin nüfus yoğunlukları azalmıştır. Bununla birlikte nüfus yoğunluğu değişmeyerek 20 kişinin altında olan köy sayısı 4 olup, nüfus yoğunluğu azalan Purtuloğlu köyü ile birlikte toplam 5 (% 6)'tır. Nüfus yoğunluğu 21-40 kişi arasında olan köy sayısı 10 (% 13)'dur. Nüfus yoğunluğu 4180 kişi arasında olan köy sayısı da 26 (% 33)'dir. Nüfus yoğunluğu 81-150 kişi arasında olan köy sayısı 27 (% 34) ve nüfus yoğunluğu 151'den fazla olan köy sayısı ise 11 (% 14)'tür.

Tablo:6 1935 Yılı Devrek İlçesi Köylerinin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları

(Kişi/Km²).

1-20		21-40		41-80		81-150		151+	
Yeşilöz	8	Adatepe	21	Hışiroğlu	43	Dedeoğlu	82	Yazıcıoğlu	179
Akçabey	10	Sofular	25	Telloğlu	45	Kaypaklar	84	Çolakpehlivan	264
Mahmutoğlu	11	Alpaslan	26	Sipahiler	46	Tabaklar	87		
Yazıcık	13	Gümüşpınar	27	Hüseyinçavuşoğlu	47	Çorak	92		
Akçasu	15	Deliahmetoğlu	29	Çağlar	48	Burhanoğlu	94		
Yağmurca	17	Derebulaca	29	Sabunlar	49	Yılanlıcakuz	100		
Aksu	18	Pelitli	29	Seyisoğlu	54	Karabaşlı	102		
Eveyikli	20	Yılanlıca	30	Bölücek	57	Müstekimler	112		
		Başlarkadı	35	Kozlukadı	58	Oğuzhan	124		
		Tosunlar	36	Karacaören	58	Çomaklar	127		
		Purtuloğlu	36	Durupınar	59	Bük	130		
		Gürbüzler	36	Mekekler	59				
		Karakoçlu	39	Halilbeyoğlu	59				
		Komşular	39	Bılık	62				
		Eğerci	40	Yassıören	62				
		Kabaca	40	Özbağı	62				
		Kozluçay	40	İsabeyle	69				
				Nizamlar	69				
				Pınarönü	70				
				Çaydeğirmeni	74				
				Osmanbeyler	78				
				Müfettişler	78				
				Velibeyler	80				

1997 yılında nüfus yoğunluğu 40 kişiden az olan köylerin sayısında önemli bir azalma görülür (15 köy). Köylerin büyük kısmının km²'ye 41-80 kişi ve 81-150

kişi oldukları dikkat çeker (53 köy). Ayrıca 151'den fazla nüfus yoğunluğuna sahip olan köy sayısında da (11 köy) artış vardır (Tablo:7, Şekil: 8)

Tablo:7 1997 Yılı Devrek İlçesi Köylerinin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (Kişi/ Km²).

1-20		21-40		41-80		81-150		151+	
Yeşilöz	13	Yağmurca	24	Karakoçlu	43	İsabeyli	82	Yeniköy	152
Eveyikli	18	Yeşilada	25	Adatepe	47	Halilbeyoğlu	83	Erenler	153
Akçasu	19	Pelitli	25	Türkmenoğlu	48	Yılanlıca	86	Osmanbeyler	155
Purtuloğlu	19	Yeşilköy	28	Alpaslan	50	Yılancaakuz	86	Oğuzhan	155
Akçabey	20	Kurudere	31	Çomaklar	52	Kozlugüney	87	Çorak	158
		Aksu	31	Bakırcılar	53	Koşular	88	Burhanoğlu	170
		Yazıcık	34	Müfettişler	54	Özpinar	90	Ermeoğlu	176
		Mahmutoğlu	35	Sipahiler	56	Ataköy	93	Eğerci	214
		Tellioglu	36	Hatıpler	57	Güzelyurt	93	Yazıcıoğlu	220
		Deliahmetoğlu	40	Serdaroğlu	57	Seyisoğlu	97	Çaydeğirmeni	227
				Kabaca	61	Hüseyinçavuşoğlu	99	Çolakpehlivan	373
				Kuzca	61	Özbağı	104		
				Özyurt	61	Mecekler	104		
				Kozlukadı	62	Sofular	105		
				Mumcuoğlu	64	Gürbüzler	105		
				Derebulaca	64	Bölücek	107		
				Çağlar	65	Gürçeşme	111		
				Nizamlar	68	Tabaklar	114		
				Gümüşpınar	69	Yassıören	117		
				Başarkadı	70	Balık	118		
				Tosunlar	72	Karabaşlı	118		
				Sabunlar	73	Müstekimler	124		
				Yeşilyurt	76	Karacaören	133		
				İslamköy	76	Velibeyler	133		
				Durupınar	76	Dedeoğlu	134		
				Hışiroğlu	78	Bük	144		
						Pınarönü	144		

2.2. ŞEHİR NÜFUSU

2.2.1. Nüfusun Tarihsel Gelişimi

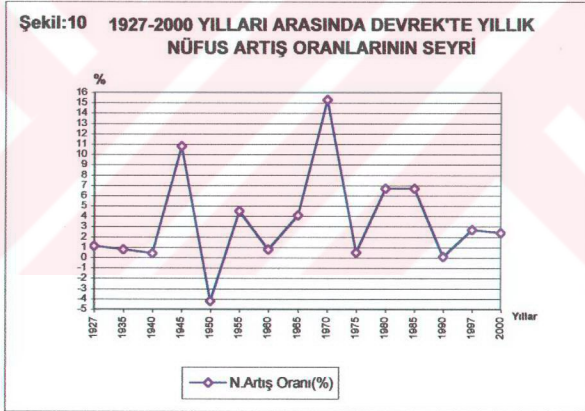
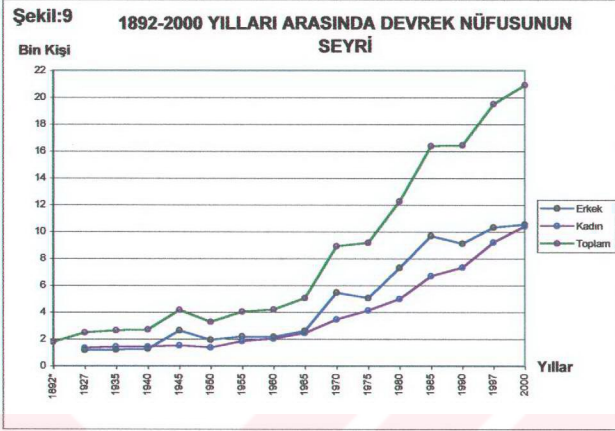
Devrek nüfusuna ait edindiğimiz ilk sağlıklı bilgiler, 1892 tarihli Kastamonu Salnamesinde yer almaktadır. Bu tarihte Devrek nüfusunun 1776 kişi olduğuna dikkat çekilecek olursa (Cuinet'e göre de 1800'lü yılların sonlarında Devrek'te nüfus 1800 civarındadır), nüfusun 1384'ü Müslüman, 392'si gayri-müslim topluluk olmak üzere iki farklı guruptan oluşmaktaydı. Dönemin kaza merkezi olan Devrek kasabası ile birlikte kaza sınırları içinde yer alan Yenice, Tefen (Gökçebey), Çarşamba (Çaycuma) ve Eğerci nahiyeleri ile bağlı bulunan köylerle birlikte kaza nüfusu toplam 49620 kişidir. Bu tarihten 1927 yılında yapılan Cumhuriyet dönemi ilk nüfus sayımına kadar, nüfusun gelişimi hakkında kesin bir bilgiye sahip değiliz.

Cumhuriyet dönemi ilk genel nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Bu tarihte 1160 kişisi erkek, 1330 kişisi kadın olmak üzere toplam 2490 kişi olan Devrek nüfusu, 1892 yılından itibaren geçen 35 yıllık dönemde ancak 714 kişilik bir artış göstermiştir. Dönemin yıllık nüfus artış ortalaması 20,4 kişi, yıllık nüfus artış oranı ise %1,1'dir (Tablo: 8, Şekil: 9).

Tablo:8- Devrek Şehrinde Nüfus Miktarı, Yıllık Nüfus Artışı, Yıllık Nüfus Artış Oranı ve Yıllık Nüfus Artış Hızları (1892-2000).

Sayım Yılı	Nüfus Miktarı (Kişi)	Yıllık Nüfus Artışı (Kişi)	Yıllık Nüfus Artış Oranı (%)	Yıllık Nüfus Artış Hızı
1892*	1776	-	-	-
1927	2490	20,4	1,1	1
1935	2646	19,5	0,8	0,8
1940	2704	11,6	0,4	0,4
1945	4162	291,6	10,8	8,6
1950	3285	-175,4	-4,2	-4,7
1955	4021	147,2	4,5	4
1960	4193	34,4	0,8	0,8
1965	5058	173	4,1	3,7
1970	8930	774,4	15,3	11,3
1975	9164	46,8	0,5	0,5
1980	12265	620,2	6,7	5,8
1985	16373	821,6	6,7	5,8
1990	16442	13,8	0,08	0,08
1997	19506	437,7	2,7	2,4
2000+	20925	473,0	2,4	2,3

Kaynak: D.İ.E., * Kastamonu Salnamesi, + Devrek Merkez Sağlık Ocağı

Yıllık nüfus artış oranı %1,1 olan 1892-1927 döneminde; erkek sayısının kadın sayısına oranla daha az olduğunu gördüğümüz 1927 nüfus sayımına göre düşünecek olursak, özellikle 1918-1923 yılları arasında zor günler geçiren ülkenin savaşlarda yitirdiği erkek nüfus açısından, nüfus artışına aktif olarak katılan erkek sayısının azlığı da (doğum oranlarının düşük olması) bu devrenin yıllık nüfus artış oranı üzerinde etkili olmaktadır.

Tablo:9 1892-2000 Yılları Arası Devrek'te Cins Yapısına Göre Nüfus Miktarları ve Cins Oranları.

Sayım Yılı	Nüf. Miktarı (Kişi)	Erkek		Kadın	
		Kişi	%	Kişi	%
1892*	1776	-	-	-	-
1927	2490	1160	47	1330	53
1935	2646	1213	46	1433	54
1940	2704	1278	47	1426	53
1945	4162	2625	63	1537	37
1950	3285	1927	59	1358	41
1955	4021	2181	54	1840	46
1960	4193	2165	52	2028	48
1965	5058	2609	52	2449	48
1970	8930	5470	61	3460	39
1975	9164	5041	55	4123	45
1980	12265	7289	59	4976	41
1985	16373	9670	59	6703	41
1990	16442	9107	55	7335	45
1997	19506	10309	53	9197	47
2000+	20925	10527	50	10398	50

Kaynak: D.İ.E., * Kastamonu Salnamesi, + Devrek Merkez Sağlık Ocağı.

1927 genel nüfus sayımında 2490 kişi olan Devrek nüfusu, 1935'de 2646 kişiye, 1940'da ise 2704 kişiye yükselmiştir. Bu devrenin yıllık nüfus artış oranı % 0,7'dir. 1927'de 1160 kişi olan erkek nüfusu, 1935'de 1213 kişiye, 1940'da 1278 kişiye yükselmiş olmasına rağmen yine de bu yıllar arasında kadın sayısına oranla azınlıkta kalmıştır. 1927'de erkek oranı % 47, kadın oranı % 53, 1935'de erkek oranı % 46, kadın oranı % 54, 1940'da ise erkek oranı % 47, kadın oranı % 53 dır (Tablo: 8 ve 9, Şekil: 9 ve 10).

Görüldüğü gibi 1927-1940 yılları arasında erkek nüfus oranı, kadın nüfusa oranla daha azdır. Bunun nedeni ise, bir önceki konuda değinildiği gibi milli bağımsızlık mücadelesi veren ülkenin savaşlarda yitirdiği erkek nüfus kaybından kaynaklanır. 1927-1940 yılları arasında yapılan nüfus sayımlarında kadın nüfusu her dönemde erkek nüfusa oranla yaklaşık 200 kişi daha fazla olmuştur.

1940 genel nüfus sayımında 2704 kişi olan Devrek nüfusu, 1945'de 4162 kişiye yükselmiştir. Bu devrenin yıllık nüfus artış oranı % 10,8'dir. Diğer sayım devrelerinde görülmediği kadar yüksek olan bu oran gösteriyor ki, 1940'dan itibaren 1945'e kadar olan devrede nüfusa her yıl yaklaşık 292 kişi katılmıştır (Tablo: 8, Şekil: 9 ve 10).

1940'da 1278 kişi olan erkek nüfus 1945'de 2625 kişiye, 1426 kişi olan kadın nüfus ise 1537 kişiye yükselmiştir. 1940'da % 47 olan erkek oranı, 1945'de % 63'e yükselirken; kadın oranı ise % 53'den % 37'ye kadar düşmüştür (Tablo: 9, Şekil: 9).

Yukarıdaki sonuçlardan anlaşılacağı gibi, 1940-1945 yılları arasında erkek nüfusunda iki kat artış görülür. Bu artışın en önemli sebebi söz konusu yıllar arasında kurulan askeri karargahın (57. Jandarma Tümeni) Devrek'te erkek nüfus sayısını 1347 kişilik artışla iki kat büyütmesidir.

1945 genel nüfus sayımında 4162 kişi olan Devrek nüfusu, 1950'de 3285 kişiye düşmüştür. Bu devrenin yıllık nüfus artış oranı % -4,2'dir. Diğer sayım dönemlerinde görülmediği kadar düşük olan bu oran gösteriyor ki, 1945'den 1950'ye kadar Devrek nüfusunda her yıl yaklaşık 175 kişi eksilmiştir (Tablo: 8, Şekil: 9 ve 10).

1945'de 2625 kişi olan erkek nüfus, 1950'de 1927 kişiye, 1537 olan kadın nüfus ise 1358 kişiye kadar düşmüştür. Bu devrede erkek nüfus yaklaşık 700 kişi azalırken, kadın nüfus da yaklaşık 180 kişi azalmıştır. 1945'de % 63 kişi olan erkek nüfus yüzdesi, 1950'de % 59'a düşerken, % 37 olan kadın nüfusu ise % 41'e yükselmiştir (Tablo: 9, Şekil: 9).

Görüldüğü üzere erkek nüfus sayısında büyük ölçüde düşüş olmuştur. Bu düşüşün sebebini 1945-1950 devresinde askeri karargahın Devrek'ten Bolu'ya kaydırılmasının bir sonucudur. Aslında bu tam anlamıyla erkek nüfusun azalması anlamına gelmez. Mevcut erkek nüfus sayısında bir değişiklik olmakla birlikte, bu doğal nüfus artışının bir sonucu değildir. Nitekim 1940-1945 devresinde ani olarak gerçekleşen 1347 kişilik artıştan, 1945-1950 devresinde 700 kişi kadarı Devrek'i terk etmiştir.

Bunun yanında 1945-1950 devresinin 2. Dünya Savaşı yıllarına tesadüf etmesi, ülkede olduğu gibi Devrek'te de bir takım askeri, sosyal, ekonomik ve psikolojik olumsuzlukların etkisi, zorunlu askere alınmalar ve en önemlisi 1944'de Mengen'de yaşanan depremin Devrek'te de hissedilmesi nedeni ile Devrek nüfusu bu olumsuzluklardan etkilenmiştir.

Kasabada nüfus çekebilecek önemli oranda sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetten söz etmek mümkün değildir. Ancak "Devrek" kelimesinin sözlük anlamında olduğu gibi Pazartesi günleri kurulan pazar yeri olarak Devrek, yakın çevresinin en önemli merkezi durumundadır.

Bilindiği gibi bir ticaret ve pazar kasabası kimliğinde olan Devrek'te nüfusun bir bölümü tarımla uğraşmaktaydı Devrek'te oturan insanlar, kasabada yaşayan çiftçiler gibidir. Bilhassa bahçe kültürü kasabada çok gelişmiştir. Turfanda sebze ve meyve üretimi mahalli ihtiyacı ucuza karşıladığı gibi, yakın çevresine de pazarlama imkanı bulunuyordu. Bu özelliği ile haftanın bir günü önemli sayıda nüfus kitlesinin toplandığı bir saha olarak cazibesini koruyan Devrek, bu dönemde çevresindeki kırsal alanlarda yaşayan nüfus için sadece bir alışveriş merkezidir (Çakıroğlu 1945, s.404-406).

1950 genel nüfus sayımında 3285 kişi olan Devrek nüfusu, 1955'de 4021 kişiye yükselmiştir. Bu devrenin yıllık nüfus artış oranı % 4,5'dir. Bu oran gösteriyor ki, 1950'den 1955'e kadar olan devrede Devrek nüfusuna her yıl yaklaşık 147 kişi katılmıştır (Tablo:8, Şekil:9 ve10).

1950'de 1927 kişi olan erkek nüfusu, 1955'de 2181 kişiye, 1358 kişi olan kadın nüfusu ise 1840 kişiye kadar yükselmiştir. Kadın nüfusu bu devrede erkeklere oranla yaklaşık iki kat daha fazla artış göstermiştir (Tablo: 9, Şekil: 9). Nüfusun bu karakteri kazanmasında etkili olan en önemli faktör; 1953 yılında devlet tarafından kurulan O.R.Ü.S (Devrek Orman Ürünleri Sanayi)'ün kırdan şehre olan göçleri başlatmasıdır.

1955'de 2181 kişi olan erkek sayısı, 1960'da 2165 kişiye düşerken, 5 yıllık devrede erkek nüfusunda artış yerine 16 kişilik düşüş yaşanmıştır. Bu devrede kadın nüfusu ise 1955'de 1840 kişiden 1960'da 2028 kişiye ulaşarak, 488 kişilik bir artış göstermiştir. 1955'de % 54 olan erkek oranı, 1960'da % 52'ye düşmüştür (Tablo: 9, Şekil: 9). 2. Dünya Savaşı'nın sona erdiği bu yıllarda yaşanan ekonomik kriz ve önemli ölçüde nüfus kaybından kaynaklanan sorunlar, aynı zamanda ekonomik kalkınma hamlesi içerisinde bulunan Avrupalı bazı toplumlar için özellikle çok sayıda iş gücüne ihtiyaç gösteriyordu. Avrupa ülkelerinin bu talebine özellikle ülkemizden büyük miktarda işçi tarafından cevap verilmesi Devrek'i de etkilemiş ve 1960 yılından itibaren, başta Almanya olmak üzere Belçika, Fransa, Hollanda ve Avusturya gibi Avrupa ülkelerine göç başlamıştır. Özellikle erkeklerin katıldığı 1970-1975 yılları arasında hızlanan bu nüfus hareketinin ardından her ne kadar Devrek'te erkek sayısı kadınlara oranla azınlıkta kalmasa da bu yıllarda azalmaya başlamıştır. Bu durumun verilere yansımaması, kırsal kesimdeki insanların yurt

dışına gitme işlemlerini daha yakından takip etmek için şehre yerleşmelerinden ve 1967 yılında şehirde konuşlandırılan askeri birliğin etkisinden kaynaklanır.

Yurtdışına olan göçlerin devam ettiği 1960-1965 devresinde, Devrek'te şehrsel cazibenin de artıyor olmasına bağlı olarak, 1960'da 4193 kişi olan toplam nüfus miktarı, 1965 genel nüfus sayımında 5058 kişiye yükselmiştir. Bu devrenin nüfus artış miktarı 865 kişi, yıllık nüfus artış oranı % 4,1'dir. Bu orana göre Devrek nüfusuna her yıl 173 kişi katılmaktadır (Tablo: 8, Şekil: 9 ve 10).

1960'da 2160 kişi olan erkek nüfusu, 1965'de 2609 kişiye yükselirken 449 kişilik artış göstermiştir; 1960'da 2028 kişi olan kadın nüfusu ise 1965 'de 2449 kişiye yükselerek 421 kişilik artış göstermiştir. 1955-1960 devresindeki cinsiyet oranları, bu devrede de aynen korunmuştur (Tablo: 9, Şekil: 9).

Yurtdışına olan göçlerin yavaşlamasından sonra, şehre olan yakınlığı bu devrede artmaya başlayan kırsaldaki insanlar, yaşam şartlarının şehirde daha çekici hale gelmesi, topografyanın etkisiyle eğimli yüzeylerde tarımın güç oluşu ya da köylerde yeterli tarım toprağının bulunmayışı gibi nedenlerin yanında şehirde iş bulma imkanları ile kolay para kazanmanın cazibesi...vb. çekici etkiler, kırsal sahalarından şehre olan göçleri hız kazanmaktadır. Bu durum şehrin nüfusuna önemli ölçüde yansır.

Dönemin en karakteristik özelliği 1962 yılında hizmete giren Devrek Merkez Sağlık Ocağı'nın varlığıdır.

1965 genel nüfus sayımına göre 5058 kişi olan Devrek nüfusu, 1970'de 8930 kişiye yükselmiştir. Devrenin nüfus artış miktarı 3872 kişidir. Yıllık nüfus artış oranı ise % 15,3'dür. Bu devre 1980-1985 devresinden sonra Devrek nüfusunun tarihi gelişimi içerisinde yıllık nüfus artışının en fazla olduğu ikinci devredir (Tablo: 8, Şekil: 9 ve 10).

1965'de 2609 kişi olan erkek nüfusu, 1970'de 5470 kişiye yükselerek 2861 kişilik artış göstermiştir. Aynı devrede 2449 kişi olan kadın nüfusu 3460 kişiye yükselerek 1011 kişilik artışla nüfusun tarihi gelişimi içerisinde ayrı bir özellik kazanmıştır. Nitekim % 52 olan erkek oranı bu devrede % 61'e yükselmiştir. Böylece 1955-1965 yılları arasındaki cinsiyet oranlarındaki denklik, 1970'den sonra erkekler lehine gelişmiştir (Tablo: 9, Şekil: 9).

Sonuçlardan da anlaşılacağı gibi bu devrede önemli miktarda nüfus artışı görülmektedir. Bu artışa neden olan etkiler ise şunlardır:

Şehrin kuzeybatı sınırını teşkil eden boş alana askeri bir karargah konuşlandırılmıştır. Bu karargah o dönemde 125. Jandarma Er Eğitim Alay Komutanlığı adı altında, günümüzde ise 2. Jandarma Er Eğitim Taburu olarak hizmet vermektedir.

İnşa edildiği dönemde ortaokul olarak kullanılan günümüzün Devrek Lisesi, 1967 yılında yatılı olarak eğitime başlamıştır. Eski ortaokulun bulunduğu yere 1969 yılında İstiklal İlkokulu inşa edilmiştir.

Belirlemiş olduğumuz bu sebepler içerisinde doğal olarak askeri karargahın etkisi daha büyüktür. Nitekim, 1940-1945 devresinde benzer bir askeri etkinin olduğunu hatırlayacak olursak, 1965-1970 devresindeki erkek nüfus artışının kadın nüfusa oranla iki kat daha fazla olmasının nedenini kavramış oluruz.

1970 genel nüfus sayımında 8930 kişi olan nüfus miktarı, 1975’de 9164 kişiye yükselmiştir. Devrenin nüfus artış miktarı 234 kişi olup, yıllık nüfus artış oranı % 5’dir. 1940, 1950, 1990 genel nüfus sayımlarından sonra yıllık nüfus artış oranı ve yıllık nüfus artış hızı bakımından düşük orana sahip bir diğer sayım dönemi de 1975 sayım dönemidir (Tablo: 8, Şekil: 9 ve 10).

1970’de 5470 kişi olan erkek nüfus, 1975’de 5041 kişiye düşerken 429 kişilik bir düşüş gerçekleşmiştir. Aynı devrede 3460 kişi olan kadın nüfusu ise 4123 kişiye yükselerek 663 kişilik bir artış göstermiştir. Buna göre 1970’de % 61 olan erkek oranı, 1975’de % 55’e düşmüştür (Tablo: 9, Şekil: 9).

Bu sonuçlara göre, 1970-1975 yılları arasında erkek nüfus miktarında ciddi bir düşüş olduğunu görmekteyiz. Bu düşüşe neden olan faktörleri belirleyebilmek için, 1970-1975 yılları arasında ülke genelinin nüfusuna etki eden, ordumuzun Kıbrıs çıkarmasını öncelikle ele almamız gerekir.

1974 yılında Türk ordusunun Kıbrıs’a yaptığı askeri müdahalenin ve bu arada her an gelebilecek bir Yunan tehdidine karşı hazır bir ordunun bulunması gerekçesiyle, ülke genelinde olduğu gibi Devrek’te de askerlik yapabilecek olan nüfusun silah altına alınması ve mevcut askeri birliğin asker sayısının azaltılması, şehrin erkek nüfus sayısının azalmasına neden olmuştur. Ayrıca bu devrede (1974 yılında) yatılı İmam-Hatip Lisesi eğitime başlamıştır.

1975 genel nüfus sayımında 9164 kişi olan şehir nüfusu, 1980 genel nüfus sayımında 12265 kişiye yükselmiştir. Devrenin nüfus artış miktarı 3100 kişi, yıllık

nüfus artış oranı % 6,7'dir. Bu devre 1965-1970 devresinden sonra şehir nüfusunun yıllık nüfus artışı en fazla olan üçüncü devredir (Tablo: 8, Şekil: 9 ve 10).

1975'de 5041 kişi olan erkek nüfusu, 1980'de 7289 kişiye yükselerek, 2248 kişilik artış göstermiştir. Aynı devrede 4123 kişi olan kadın nüfusu 853 kişilik artışla 4976 kişiye yükselmiştir. Buna göre 1975'de % 55 olan erkek oranı, 1980'de % 59'a yükselmiştir (Tablo: 9, Şekil: 9).

İstatistik sonuçlarına göre bu devrede de önemli miktarda nüfus artışı görülmektedir. 1960-1965 döneminde başlayan kırdan şehre olan göçlerin bu dönemde artması, 1976'da Devlet Hastanesinin hizmete girmesi, 1979 yılında faaliyete geçen D.O.Ü. Sunta-Yonga Levha fabrikasının işgücü ihtiyacı ile bu tesisin ihtiyaç gösterdiği yan hizmet tesislerinin kurulması ve 1980 yılında Anadolu Lisesi'nin eğitim ve öğretime başlaması. 1975-1980 devresinin yüksek nüfus artışının en önemli nedenleridir.

1980 genel nüfus sayımında 12265 kişi olan şehir nüfusu, 1985'de 16373 kişiye yükselmiştir. Devrenin nüfus artış miktarı 4108 kişi olup yıllık nüfus artış oranı % 6,7'dir. Bu devre Devrek nüfusunun tarihi gelişimi içerisinde yıllık nüfus artışı en fazla olan devredir (Tablo: 8, Şekil: 9 ve 10).

1980'de 7289 kişi olan erkek nüfus, 1985'de 9670 kişiye yükselerek 2381 kişilik artış göstermiştir. Aynı devrede 4976 kişi olan kadın nüfusu ise 6703 kişiye yükselerek, 1927 kişilik artışla nüfusun büyümesini sağlamıştır. 1975-1980 devresindeki cinsiyet oranları bu devrede aynen korunmakla beraber, erkek nüfus oranının fazla oluşu son 10 yılın belirgin özelliğidir (Tablo:9, Şekil: 9).

Nüfusun tarihi gelişimi içerisinde 4108 kişilik artışıyla en yüksek nüfus artışına sahip olan 1980-1985 devresinde, 1982 yılında S.E.K. Devrek Eritme Peynir Fabrikası'nın işletmeye açılması, fabrika bünyesinde çeşitli istihdam kollarının gelişmesi gibi çeşitli sanayi yatırımlarının yapılması, şehirselleşmenin çeşitlenmesiyle gelişme gösteren sosyal ve kültürel fonksiyonun etkisi ve şehirde yeme-içme ve eğlence gibi çeşitli hizmet tesislerinin yoğunluk kazanmasıyla iç turizmde hatırı sayılır gelişmelerin olmasıdır. Buna bağlı olarak 1975-1980 yılları arasında olan kırsaldan şehre göç hareketi bu devrede de yaşanmıştır. Ayrıca 1984 yılında, Belediye tarafından yaptırılan iki yıldızlı turistik Çınar Oteli de hizmete girmiştir.

Devrek nüfusu, 1985-1990 devresinde farklı bir döneme girmiştir. 1985 genel nüfus sayımında 16373 kişi olan şehir nüfusu, 1990'da 16442 kişiye yükselerek 69 kişilik bir devre artışı göstermiştir. Bu devrede yıllık nüfus artış oranı % 0,08'dir (Tablo: 8, Şekil: 9 ve 10).

1985-1990 devresi, Devrek nüfusunun tarihi gelişimi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Yıllık nüfus artış oranı ve yıllık nüfus artış hızı bakımından en düşük değerlerin görüldüğü devredir. Bu devrede erkek nüfus miktarındaki büyük kayıp dikkati çeker (1985'de 9670 kişi olan erkek nüfusu, 1990'da 563 kişilik bir azalmayla 9107 kişiye düşmüştür). Bu nedenle 1985'de % 59 olan erkek nüfus oranı, 1990'da % 55'e düşmüştür (Tablo:9, Şekil: 9).

Devrek nüfusu özellikle 1975-1985 yılları arasında büyük artış göstermiştir. 1985-1990 devresinde ise artan nüfusun gerek sosyal ve ekonomik gerekse kültürel ihtiyaçlarını karşılayabilmek, artan refah seviyesine uygun şartlarda hizmet sunabilmek, şehrin fonksiyonel sorumluluklarının dışına taşmış olacak ki; çok daha iyi imkanlarla ve çok daha iyi şartlar altında kazanç elde etme amacıyla şehirden büyük çapta kopmalar başlamıştır. Özellikle İstanbul, Zonguldak, Ereğli, Bursa ve İzmir gibi büyük şehirlere olan göçler, Devrek'te yurtdışına olan göçler dışında ilk defa başka şehirlere yönelik olmuştur.

1990 sonrasında yaşanan ekonomik kaynaklı sorunlar, 1985-1990 devresinin bir devamı niteliğindedir. 1990 genel nüfus sayımında 16442 kişi olan şehir nüfusu, 2000 yılında Devrek Sağlık Ocağı'nın yaptığı sayıma göre 20925 kişiye yükselmiştir. Bu 10 yıllık devrenin nüfus artış miktarı 4483 kişi olup, yıllık nüfus artış oranı % 2,7'dir. Yıllık nüfus artış oranına göre bu devrede her yıl yaklaşık olarak nüfusa 450 kişi katılmaktadır (Tablo: 8, Şekil: 9 ve 10).

1990 genel nüfus sayımında 9107 kişi olan erkek nüfusu, 2000 yerel nüfus sayımında 10527 kişiye yükselirken 1420 kişilik bir artış göstermiştir. Aynı devrede kadın nüfusu ise 7335 kişiden 10398 kişiye yükselirken 3063 kişilik artış göstermiştir. Cinsiyet oranlarının dengeli olduğu bu devrede 2000 yılı itibariyle kadın ve erkek oranı % 50'dir (Tablo:9, Şekil: 9).

Sonuç olarak, Devrek şehir nüfusunu iki farklı döneme ayırabiliriz. Birinci dönemde, Devrek şehirden çok tarımsal ürünlerin pazarlandığı ve haftalık ihtiyaçların karşılandığı bir ticaret ve pazar kasabası görünümündedir. 1970 yılına kadar olan bu dönem, 1935'de % 9 olan şehir oranının 1965'de fazla değişmediği

(%10) bir dönemdir. Ancak 1970 sonrasında şehir nüfusu oranında önemli artışların olduğu ikinci bir dönem başlamıştır. Bu dönem 1970'de % 15 olan şehir oranının 1997'de % 28 ve kesin olamayan sonuçlar itibariyle 2000'de % 30 olduğu dönemdir (Tablo: 10).

Sayım yıllarına göre Devrek nüfusunun seyri dikkate alındığında, nüfusun tarihsel gelişimi içerisinde kararlı bir nüfus gelişimi yerine, belirli devrelerde iniş ve çıkışlar yapan dalgalı bir grafik göze çarpar.

Başta 1950 genel nüfus sayımı yıllık nüfus artış oranı olmak üzere 1935, 1940, 1960, 1975, ve 1990 yılı oranlarındaki düşük değerler, Devrek nüfusunun büyüyerek gelişmesi üzerinde adeta engelleyici birer dönem olarak ortaya çıkmışlardır. Buna karşılık 1970 genel nüfus sayımı yıllık nüfus artış oranı başta olmak üzere, 1945, 1955, 1965, 1980 ve 1985 yılı oranlarındaki yüksek değerler ise bugün gelinen seviye üzerinde olumlu etkiler yapmıştır (Tablo: 8, Şekil: 10).

Şehirde nüfusun dağılışı ve yoğunluğu:

2000 yılı Devrek Sağlık Ocağı nüfus verilerine göre, 2925 kişi olan toplam şehir nüfusunun % 32'si İsmetpaşa mahallesinde, % 30'u Yenimahallede, % 25'i Karşıyaka mahallesinde ve % 14'ü Eskimahallede yaşar. İsmetpaşa mahallesinde 3268 kişisi erkek, 3218 kişisi kadın olmak üzere toplam 6486 kişi yaşar. Nüfus yoğunluğu 86 kişi/ha'dır. Yenimahalle de 3140 kişisi erkek, 3138 kişisi kadın olmak üzere toplam 6278 kişi yaşar. Nüfus yoğunluğu 112 kişi/ha'dır. Ağalar mahallesi ile birlikte Karşıyaka mahallesinde 2703 kişisi erkek, 2528 kişisi kadın olmak üzere toplam 5231 kişi yaşar. Nüfus yoğunluğu 16 kişi/ha'dır. Eskimahalle de 1416 kişisi erkek, 1514 kişisi kadın olmak üzere toplam 2930 kişi yaşar. Nüfus yoğunluğu 444 kişi/ha'dır (Tablo: 26).

Tablo:10- Devrek'te Kır ve Şehir Nüfusu Oranları (1935-2000).

YILLAR	KIR NÜFUSU		ŞEHİR NÜFUSU	
	Kişi	%	Kişi	%
1935	27320	91	2646	9
1940	28828	91	2704	9
1945	31658	88	4162	12
1950	34671	91	3285	9
1955	37801	90	4021	10
1960	42917	91	4193	9
1965	47335	90	5058	10
1970	51861	85	8930	15
1975	54852	86	6164	14
1980	58919	83	12265	17
1985	62125	79	16373	21
1990	59865	78	16442	22
1997	50418	72	19506	28
2000+	47907	70	20925	30

Kaynak: D.İ.E., + Merkez Sağlık Ocağı.

Nüfus ve konut yoğunluğu açısından en büyük miktara sahip olan Eskimahalle, 6,6 ha alanıyla şehir içinde en dar alana sahip olan mahalledir. Yine iş ve ticaret alanlarının büyük bir bölümü de bu mahalle içerisinde yer alır. Ağalar mahallesi ile birlikte toplam 301,5 ha alan kaplayan Karşıyaka mahallesi ise Devrek çayının batı yakasında ve şehrin diğer üç mahallesinden ayrı bir konumda yer alır. Şehirde en geniş alana sahip olan Karşıyaka mahallesinin nüfus yoğunluğu (17 kişi/ha) bu nedenle oldukça düşüktür (Tablo: 26). Nüfus miktarı ve alan bakımından birbirine yakın değerler gösteren İsmetpaşa ve Yenimahalle'de nüfus yoğunluğu da birbirine yakın değerler gösterir. Ancak alanı biraz daha geniş olan İsmetpaşa mahallesinin nüfus yoğunluğu Yenimahalle'ye oranla düşüktür. İş ve ticaret alanlarının bulunduğu saha Eskimahalle, Yenimahalle ve İsmetpaşa mahallesi sınırlarının karşılaştığı sahaya karşılık gelir. Bu saha aynı zamanda şehir merkezini meydana getirir.

2.2.2. Nüfusun Cins ve Yaş Yapısı

Devrek nüfusunun cins yapısını 1927-1940, 1950-1965, 1975-1985 yılları arası ve 1985 sonrası olmak üzere dört dönemde ele almak, bu dönemler arasındaki

1945 ve 1970 yıllarını da nüfusun seyirini kesintiye uğratan devreler olarak görmek mümkündür.

Devrek şehir nüfusunda 1927 yılından 1940'a kadar olan sürede kadın nüfus erkeklere oranla daha fazladır. 1927 yılında % 47'si erkek (1160 kişi), % 53'ü kadın (1330 kişi) olan şehir nüfusunda, kadın nüfusun sayısal hakimiyeti 1940 yılına kadar ve aynı oranda devam etmiştir (% 53). Bu dönemde Devrek'teki cinsellik oranı 1927'de % 87 (100 kadın başına 87 erkek), 1940'da ise % 90'dır.

1945 yılına geldiğinde ise Devrekte 57. Jandarma Tümeninin konuşlandırılmış olmasına bağlı olarak, erkek sayısı ani olarak artmış ve nüfus içerisindeki oranı % 63'e çıkmıştır. Elbette bu suni bir artıştır ve şehir nüfusunun düzenli seyirini kesintiye uğratmıştır. Askeri birlik, 1946- 1950 yılları arasında kademeli olarak Bolu'ya kaydırılmıştır.

Şehirde 1950 yılından 1965'e kadar olan sürede ise erkek nüfus oranında azalma görülürken, buna bağlı olarak kadın nüfus oranında artışlar söz konusudur. 1950'de % 59 (1927 kişi) olan erkek nüfus oranı 1955'de % 54'e (2165 kişi), 1965'de ise % 52'ye (2609 kişi) gerilemiştir. Bu 15 yıllık dönemde erkek nüfus 682 kişi artarken , kadın nüfus ise 1091 kişilik artış göstermiştir. Cinsellik oranları ise 1950'de % 142, 1965'de % 107'dir. Daha önce açıkladığımız gibi bu durumun en önemli sebebi, erkek nüfusun katıldığı yurt dışı göçleridir.

1970 yılına geldiğinde bu defa 1945-1950 yılları arasında kalkan 57. Tümenin yerine 125. Jandarma Er Eğitim Alayının konuşlandırılmış olmasıyla, şehirde bir kez daha suni bir nüfus artışı gerçekleşmiştir. Erkek nüfus oranı bu devrede de % 61'e çıkmıştır. 1975 yılına kadar ise Kıbrıs sorunu nedeniyle alaydaki asker sayısı azaltılırken, erkek oranı da % 55'e düşmüştür.

1975 yılından 1985'e kadar olan sürede ise erkek nüfus oranında artış görülürken, kadın oranı azalmaktadır. 1975 yılında % 55 olan (5041 kişi) erkek nüfus oranı 1980 ve 1985'de % 59'a yükselirken, kadın oranı da % 45'den % 41'e gerilemiştir. Bu dönemin cinsellik oranı ise 1975'de % 122 ve 1985'de % 144'dür. Bu durumun en önemli sebebi kırsal kesimden Devrek'e olan göçlerdir.

1985 sonrasında ise erkek nüfus oranlarında düşüşler söz konusudur. 1985'de % 59 olan (9670 kişi) erkek nüfus oranı, 1990'da % 55'e, 1997'de % 53'e ve askeri birliğin büyük bir kısmının 1999 yılında Safranbolu'ya kaydırılmasıyla 2000'de % 50'ye düşmüştür. Kadın nüfus oranı da % 41'den % 50'ye yükselmiştir. Bu dönemin

cinsellik oranları ise 1985’de % 144, 1990’da % 124, 1997’de % 112 ve 2000’de % 101’dir. Bilindiği gibi bu durumunda en önemli sebebi, Devrek’ten başka şehirlere olan göçler ve askeri birliğin küçültülmesidir (Tablo: 9, Şekil: 9).

Sonuç olarak, 1960-1975 yılları arasında gerçekleşen yurt dışı göçleri, 1970-1985 yılları arasında gerçekleşen, kırsaldan Devrek’e olan göçler, 1985 sonrasında ise Devrek’ten başka şehirlere olan göçler ile 1945, 1970 ve 2000 yıllarına yansıyan asker sayısındaki hareketlilik, Devrek nüfusunun cins yapısı üzerinde etkili olmuştur.

1990 ve 2000 yıllarına ait nüfus piramitleri karşılaştırıldığında şu sonuçlar ortaya çıkar:

1990 yılı genel nüfus sayımına göre nüfusun % 31’ini 0-14 yaş grubundaki insanlar, % 66’sını 15-64 yaş grubundaki insanlar ve % 3’ünü 65 yaşın üstündeki insanlar oluşturur. Nüfusun % 55,5’i erkek, % 44,5’i kadın nüfustan oluşur. 2000 yılı Devrek Sağlık Ocağı istatistiklerine göre nüfusun % 25’ini 0-14 yaş grubundaki insanlar, % 70’ini 15-64 yaş grubundaki insanlar ve % 5’ini 65 yaşının üstündeki insanlar oluşturur. Nüfusun % 50’si erkek, % 50’si de kadın nüfustan oluşur (Tablo: 11 ve 12).

Buna göre Devrek nüfusunun son 10 yıl içerisinde özellikle 0-9 ve 20-24 yaş grupları arasında belirgin düşüşlerin olduğu görülür. 0-9 yaş grubu, 1990-2000 yılları arasında % -5,2 oranında düşerken, bu dönemde doğum oranının azaldığını görmekteyiz. 20-24 yaş grubu, 1990-2000 yılları arasında % -5,6 oranında azalırken yine son 10 yıllık dönemde askerlik ve çalışma çağındaki genç nüfusun şehri terk ettiği dikkati çekmektedir. Nitekim 1999 yılında askeri birlik küçültüldüğünden, şehirdeki asker sayısı azalmıştır.

1990 ve 2000 yılları itibarıyla nüfus piramitleri karşılaştırıldığında 5-24 yaş grubundaki insanların şehir nüfusunun yaklaşık yarısını meydana getirdiği (1990’da % 49’u, 2000’de % 42’si) görülür. Nüfusunun yarısına yakını 5-24 yaşları arasında olan Devrek, bu bakımdan önemli bir potansiyele sahiptir (Tablo: 11 ve 12).

2000 yılı itibarıyla şehirde 65 üstü yaş grubunda olan 1046 (nüfusun %5’i) kişilik nüfus ile 0-14 yaş grubunda 5231 (nüfusun % 25’i) kişilik nüfusun düşük değerler göstermesi, ekonomik açıdan bağımlı olan bu iki yaş grubundan dolayı nüfus bağımlılık oranı % 42 gibi bir oran gösterir. Şehirde 15-64 yaş grubundaki insanların 14648 (nüfusun % 70’i) kişi gibi yüksek bir değere sahip oluşu nedeniyle, iktisaden faal olan bu nüfusun şehrin geleceği açısından taşıdığı önem büyüktür

(Tablo: 12). 0-14 yaş grubuna son 10 yılda 3936 kişi dahil olmuştur. Yani nüfus % 24 oranında büyümüştür. 1990 yılında 3823 kişi olan 5-14 yaşları arasındakilerin yetişkin nüfusa dahil olduğu düşünülürse, sadece 1295 kişi olan 0-4 yaşları arasındakiler bu grup içerisinde kalmıştır. 10 yıl içerisinde sayıları 2442 kişiye erişmiş ve onlara 0-9 yaşları arasında 2789 kişi daha katılmıştır. Görüldüğü gibi yaklaşık 4000 kişilik artışın yalnızca doğumlarla ilgisi yoktur. Artışın önemli bir bölümü göçlerle ilgilidir. Bu yaş grubunda 1990 yılı nüfusuna göre % 24 oranında artış görülmektedir (Tablo: 11 ve 12, Şekil : 11 ve 12).

15-64 yaş grubunda son 10 yıl içerisinde 918 kişilik artış olmuştur. Yani nüfus % 5,6 kadar büyümüştür. 1990 yılındaki 5-14 yaş grubunu dahil, 55-64 yaş grubunu hariç tutacak olursak; toplam 13730 kişi olan bu yaş grubundaki nüfus hareketliliği gözönünde bulundurulursa, ancak 918 kişilik artış görülmüştür. Bu yaş grubuna son 10 yıl içerisinde 5-14 yaş grubu dahil olduğu gibi 738 kişi kadar da artmıştır. Ayrıca bu grupta yer alan 1990 yılı 15-19, 25-34 ve 45-54 yaş gruplarındakilerin 1061 kişi kadar daha artmasıyla toplam 1799 kişilik artış olmuştur.

Buna rağmen 1990 yılı 20-24 yaş grubunda 623 kişilik ve 35-44 yaş grubunda 258 kişilik azalmalarla toplam 881 kişilik azalma vardır. Kırsal kesimden şehre olan göçler nedeniyle artışların olduğu bu yaş grubunda, 1990 yılında 20-24 yaşları arasında olan erkek nüfusun 1010 kişi kadar azalması, artık 45-54 yaşları arasında olan bu insanların, tarımsal faaliyetlerle ilgilenmek ve alışkanlıklarından dolayı boş durmamak amacıyla, yılın belirli dönemlerinde köylerinde kalmalarıyla ilgilidir.

Cinsiyete göre yaş gruplarını göz önüne aldığımızda 2000 yılı 20-29 yaş grubundaki erkek nüfusun 1310 kişi azalması, askeri birliğin küçülmesi ve nüfusun bir kısmının askerlik ve üniversite eğitimi nedeniyle başka yerlerde olmalarıyla ilgilidir. 35-39 yaş grubundaki kadın nüfusun 252 kişi azalması, evlenerek şehirden ayrılmaları nedeniyle ve 45-54 yaşları arasındaki erkek ve kadın nüfusun ise 258 kişi azalması, yılın belirli dönemlerinde köylerinde kalmalarıyla ilgilidir (Tablo: 11 ve 12, Şekil : 11 ve 12).

65 ve daha yukarı yaş grubunda da 364 kişilik azalma sözkonusudur. Bu yaş grubundaki nüfus, 1990 yılı 55 ve daha yukarı yaştaki nüfusu kapsadığından sayıları 1410, 2000'de ise 1046'dır. Buna göre sağlık nedenli göçler ve ölümler sebebiyle nüfusta azalma olmuştur (Tablo: 11 ve 12, Şekil : 11 ve 12).

Tablo: 11 Devrek'te Nüfusun Yaş Grupları ve Cins Yapısına Göre Bölünüşü (1990).

Yaş G.	E	%	K	%	T	%	TOPLAM	%
0-4	628	3,8	667	4,1	1295	7,9	5118	31
5-9	935	5,7	829	5	1764	10,7		
10-14	1110	6,7	949	5,8	2059	12,5		
15-19	1004	6,1	700	4,3	1704	10,4	10794	66
20-24	1894	11,6	630	3,8	2524	15,4		
25-29	681	4,2	696	4,2	1377	8,4		
30-34	667	4	703	4,3	1370	8,3		
35-39	650	4	548	3,3	1198	7,3		
40-44	431	2,6	387	2,4	818	5		
45-49	246	1,5	242	1,5	488	3		
50-54	201	1,2	227	1,4	428	2,6		
55-59	231	1,4	236	1,4	467	2,8		
60-64	203	1,3	217	1,3	420	2,6		
65-69	86	0,5	107	0,7	193	1,2	523	3
70-74	55	0,3	65	0,4	120	0,7		
75-79	38	0,3	72	0,4	110	0,7		
80-84	28	0,2	23	0,1	51	0,3		
85+	14	0,1	35	0,2	49	0,3		
Toplam	9107	55,5	7335	44,5	16442	100		

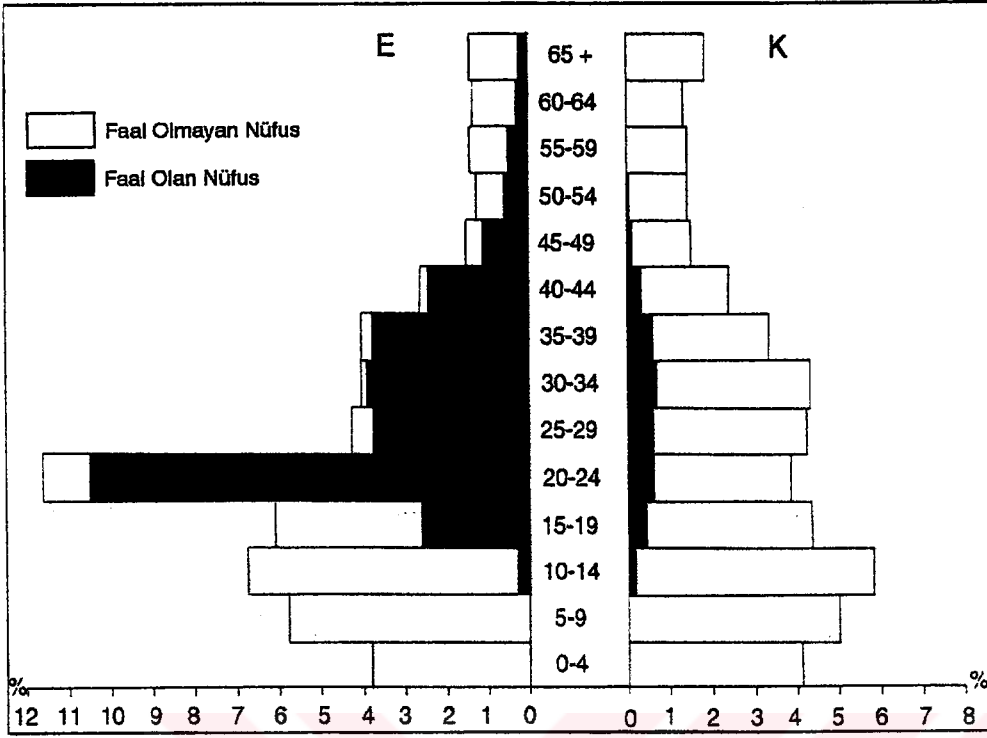
Kaynak: D.İ.E

Tablo: 12 Devrek'te Nüfusun Yaş Grupları ve Cins Yapısına Göre Bölünüşü (2000).

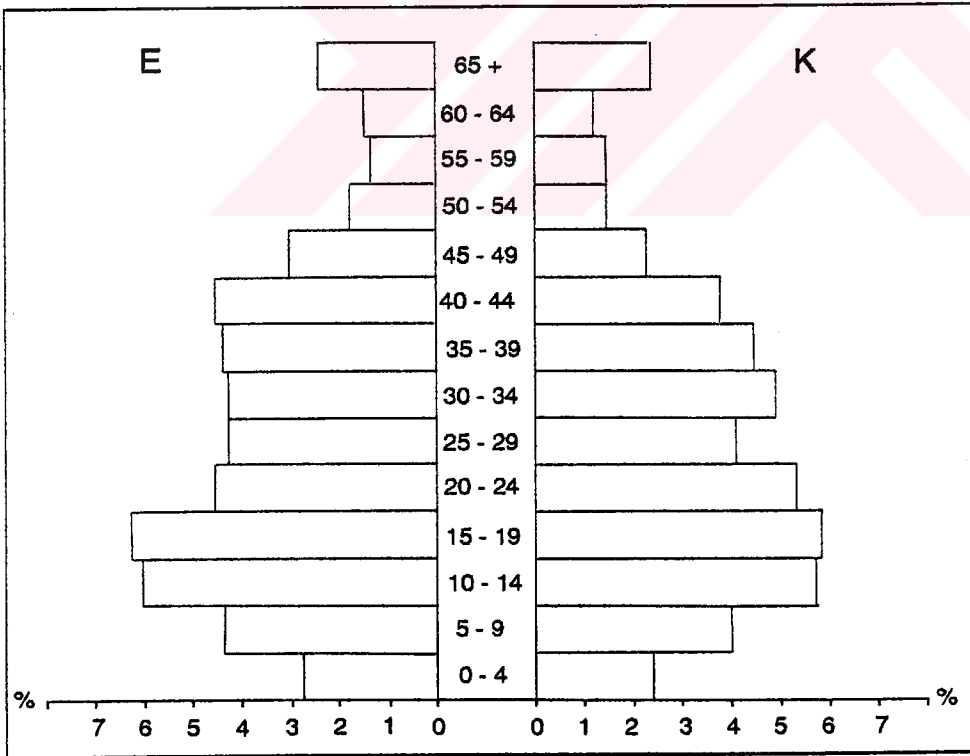
Yaş G.	E	%	K	%	T	%	TOPLAM	%
0-4	599	2,7	502	2,4	1061	5,1	5231	25
5-9	893	4,3	836	4	1729	8,3		
10-14	1249	6	1193	5,7	2442	11,7		
15-19	1294	6,2	1216	5,8	2510	12	14648	70
20-24	939	4,5	1112	5,3	2051	9,8		
25-29	875	4,2	861	4,1	1736	8,3		
30-34	884	4,2	1017	4,9	1901	9,1		
35-39	889	4,3	948	4,5	1838	8,8		
40-44	910	4,4	802	3,8	1712	8,2		
45-49	583	3	493	2,3	1076	5,3		
50-54	361	1,7	321	1,5	682	3,2		
55-59	271	1,3	325	1,5	596	2,8		
60-64	297	1,4	249	1,2	546	2,6		
65-69	260	1,2	226	1,1	486	2,3	1046	5
70-74	135	0,6	126	0,6	261	1,2		
75-79	72	0,3	59	0,3	131	0,6		
80-84	41	0,2	57	0,2	98	0,4		
85+	15	0,1	55	0,2	70	0,3		
Toplam	10527	50,5	10398	49,5	20925	100	20925	100

Kaynak: D.İ.E.

Şekil: 11-Devrek'in Nüfus Piramidi (1990).

Şekil: 12-Devrek'in Nüfus Piramidi (2000).

2.2.3. Nüfusun Ekonomik Durumu

1990 yılı itibarı ile şehirde 12 ve daha yukarı yaş grubunda olan toplam 12578 kişinin (7103'ü erkek, 5475'i kadın), 5475'i iktisaden faal olan nüfusu, 7103'ü ise iktisaden faal olmayan nüfusu meydana getirmektedir (DİE 1994).

Toplam nüfus içinde erkeklerin % 54'ü iktisaden faal iken, % 46'sı faal değildir. Kadınlarm ise % 8'i iktisaden faal iken, % 92'si faal değildir.

İktisaden faal olan nüfusun 4895 kişisi erkek (% 89), 580 kişisi ise kadın (% 11) nüfustur. İktisaden faal olmayan nüfusun ise 2208 (% 31)'ini erkek, 4895 (% 69)'ini kadın nüfus meydana getirir (DİE 1994).

İktisaden faal olmayan erkek nüfusun 472 kişisi işsiz olup iş arayan, 569 kişisi emekli, 993 kişisi öğrenci ve 174 kişisi de diğer nedenlerle faal değildir. İktisaden faal olmayan kadın nüfusun ise 125 kişisi işsiz olup iş arayan, 58 kişisi emekli, 3960'ı ev kadını, 715'i öğrenci ve 37'si diğer nedenlerle faal değildir (Tablo:13).

1990 yılına ait bu sonuçlar 1985 yılı ile karşılaştırıldığında, son 5 yılda iş arayanların sayısının 271 kişi azaldığı, emeklilerin sayısının 144 kişi arttığı, ev hanımlarına 356 kişinin katıldığı, öğrenci sayısının 20 kişi azaldığı ve başka nedenlerle faal olmayan 128 kişinin faal duruma geldiği görülür.

Sonuç olarak, sayılarında artış görülen ev hanımı ve emeklilerin faal nüfusa katılmadığı düşünülse bile, şehirde iktisadi hayata atılanların sayısı giderek artmaktadır.

Tablo: 13 Devrek'te Faal Olmayan Nüfusun (12 ve Üzeri Yaş) Faal Olmama Nedenleri (1985-1990).

Faal Olmayan Nüfus	1985						1990					
	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%
İş Arayanlar	770	89	98	11	868	12	472	79	125	21	597	8
Emekli	448	93	35	7	483	7	569	91	58	9	627	9
Ev Kadını	-	-	3604	100	3604	51	-	-	3960	100	3960	56
Öğrenci	1194	69	534	31	1728	25	993	58	715	42	1708	24
Diğerleri	312	92	27	8	339	5	174	82	37	18	211	3
TOPLAM	2724	40	4298	60	7022	100	2208	31	4895	69	7103	100

Kaynak: D.İ.E.

Şehirde iktisaden faal olan nüfusun % 47'sini 25-44 yaşları arasındakiler oluşturur. Bunu % 34'lük oranıyla 20-24 yaşları arasındakiler, % 10'unu 12-19 yaşları arasındakiler ve % 9'unu ise 45 yaşın üzerindeki meydana getirir. Görüldüğü gibi Devrek'te çalışan nüfusun % 81'i 20-44 yaşları arasındakilerdir.

Cinsiyet ve yaş grupları dikkate alınacak olursa, Devrekte iktisaden faal olan nüfusun % 89'u erkek, % 11'i kadındır. Çalışan erkek nüfusun % 35'i 20-24 yaş grubunda, % 13'ü 30-34 yaş grubunda, % 12'si 25-29 yaş grubunda, % 12'si 35-39 yaş grubunda, % 9'u 15-19 yaş grubunda, % 8'i 40-44 yaş grubunda, % 6'sı 45-54 yaş grubunda, % 4'ü 55 yaş üstü ve % 1'i 12-14 yaş grubundadır. Kadın nüfusun ise % 19'u 30-34, % 18'i 20-24, % 17'si 35-39, %16'sı 25-29, %16'sı 40 yaş üstü ve % 14'ü ise 12-19 yaş grubundadır.

Çalışan şehir nüfusunun % 13,6'sı 25-44 yaşları arasındaki erkek, % 2,1'i kadın ve % 10,5'i 20-24 yaşları arasındaki erkek, % 0,6'sı kadındır. % 2,9'u 12-19 yaşları arasındaki erkek, % 0,5'i kadın ve % 2,8'i 45 yaşın üstündeki erkek, % 0,3'ü kadındır. Buna göre şehir nüfusunun % 33'ü iktisaden faal iken % 67'si faal değildir (Şekil: 11). Devrek'te çalışan nüfusun % 3'ü tarım, % 20'si sanayi ve % 77'si hizmet sektöründe çalışır. Şehir ekonomisinde hizmet sektörü hakim olup, bu durum şehrin sektörel karakterini ortaya koyar (Tablo: 14, Şekil:13 ve14).

Hizmet sektöründe çalışan 4238 kişilik toplam nüfusun 22 kişisi Elektrik, Gaz ve Su işlerinde; 852 kişisi Toptan ve Perakende Ticaret, Lokanta ve Otel İşletmelerinde; 280 kişisi Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama işlerinde; 237 kişisi Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz mallara ait işler ve Kurumları ile Yardımcı İş Hizmetlerinde, 2847 kişisi ise Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetlerde çalışmaktadır. Bu hizmet kolları içerisinde Devrek'te karakter kazanmış olan hizmetlerin başında, şehirde askeri birliğin olmasından dolayı %52'lik paya sahip olan toplum hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetlerle, % 16'lık paya sahip Toptan ve Perakende Ticaret, Lokanta ve Otel İşletmeleri başta gelir (Tablo: 15, Şekil:15).

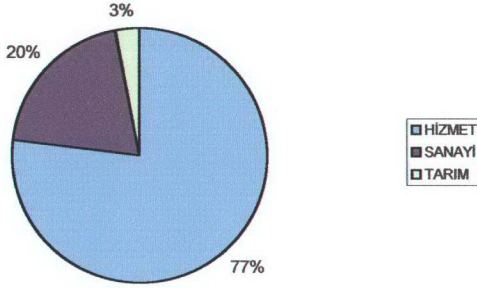
Tablo:14 Devrek'te Çalışan Nüfusun Sektörel Bölünüşü (1990).

SEKTÖRLER	E	%	K	%	T	%
TARIM	86	52	79	48	165	3
SANAYİ	1028	96	44	4	1072	20
HİZMET	3781	89	457	11	4238	77
TOPLAM	4895	89	580	11	5475	100

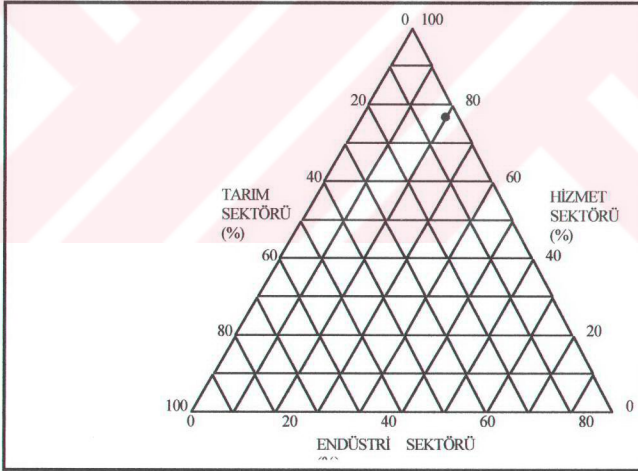
Kaynak: D.İ.E.

Şekil:13

DEVREK'TE ÇALIŞAN NÜFUSUN SEKTÖREL BÖLÜNÜŞÜ (1990)

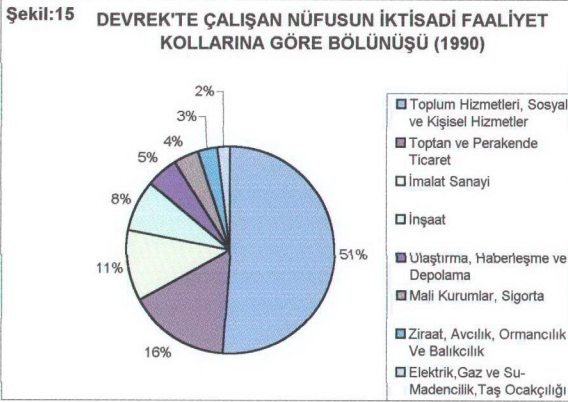
Şekil: 14 Devrek'te Ekonomi'nin Sektörel Karakteri (1990).

Tablo:15 Devrek'te Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü (1990).

Sektör	Faaliyet Kolu	Cinsiyet	Nüfus Miktarı	Toplam	Genel Toplam	İktisadi Faaliyet Kolu (%)	Sektörel (%)
T A R I M	Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	E	86	165	165	3	3
		%	52				
		K	79				
		%	48				
S A N A Y İ	Madencilik ve Taş Ocakçılığı	E	67	67	1025	1	20
		%	100				
		K	0				
		%	0				
	İmalat Sanayi	E	526	569		11	
		%	92				
		K	43				
		%	8				
İnşaat	E	435	436	8			
	%	100					
	K	1					
	%	0					
H İ Z M E T	Elektrik, Gaz ve Su	E	21	22	4238	1	77
		%	95				
		K	1				
		%	5				
	Toptan ve Perakende Ticaret	E	775	852		16	
		%	91				
		K	77				
		%	9				
	Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	E	265	280		5	
		%	95				
		K	15				
		%	5				
Mali Kurumlar, Sigorta	E	166	237	4			
	%	70					
	K	71					
	%	30					
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	E	2554	2847	52			
	%	90					
	K	293					
	%	10					
Genel Toplam	E	4895	5475	5475	100	100	
	K	580					

Kaynak: D.İ.E.

Şehirde tarım sektöründe çalışan nüfus, toplam 165 kişidir. Ziraat, avcılık, ormancılık ve balıkçılık faaliyet kollarını kapsayan tarım sektörü, Devrek'te çalışan nüfusun % 3'ünü meydana getirir (Tablo: 15, Şekil: 15).

Sanayi sektöründe çalışan toplam 1025 kişilik nüfusun, 67 kişisi madencilik ve taş ocakçılığında, 569 kişisi imalat sanayiinde ve 436 kişisi ise inşaat sektöründe çalışır. Nüfusun % 20'sinin çalıştığı sanayi sektöründe, Devrek'te karakter kazanan iktisadi faaliyet kollarından % 11'lik paya sahip imalat sanayi ile % 8'lik paya sahip olan inşaat sanayiidir.

Hizmet sektöründe çalışan 4238 kişilik nüfusun 3781 kişisini erkek, 457 kişisini ise kadın nüfus oluşturur. Sanayi sektöründe çalışan 1072 kişilik nüfusun 1028 kişisini erkek, 44 kişisini ise kadınlar oluşturur. Tarım sektöründe ise çalışan 165 kişilik nüfusun 86 kişisini erkek, 79 kişisini ise kadınlar meydana getirir (Tablo: 15).

Devrek'te iktisaden faal olan nüfusun çalıştığı iş kolları, iş kollarına göre çalışan sayıları ve cinsiyete göre dağılımına değinecek olursak:

1990 yılı itibarı ile toplam 5475 kişi olan iktisaden faal nüfusun % 9'unu meydana getiren ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve ilgili mesleklerde çalışanların, % 63'ünü (319 kişi) erkek, % 37'sini (186 kişi) kadın nüfus oluşturur. Bu iş kolunda toplam 505 kişi çalışır.

İktisaden faal olan nüfusun % 1'ini meydana getiren müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticilerin % 95'ini (58 kişi) erkek, % 5'ini (3 kişi) kadın nüfus oluşturur. Bu iş kolunda toplam 61 kişi çalışır. İktisaden faal olan nüfusun % 8'ini meydana getiren idari personel ve benzeri işlerde çalışanların % 62'sini (262 kişi) erkek, % 38'ini (163 kişi) kadın nüfus oluşturur. Bu iş kolunda toplam 425 kişi çalışır.

İktisaden faal olan nüfusun % 10'unu meydana getiren ticaret ve satış personelinin % 88'ini (479 kişi) erkek, % 12'sini (64 kişi) kadın nüfus oluşturur. Bu iş kolunda toplam 543 kişi çalışır. İktisaden faal olan nüfusun büyük çoğunluğunun toplandığı (% 25'i) hizmet işlerinde çalışanların % 97'sini (1348 kişi) erkek, % 3'ünü (43 kişi) kadın nüfus oluşturur. Bu iş kolunda toplam 1391 kişi çalışır.

İktisaden faal olan nüfusun % 2'sini meydana getiren tarım, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanların % 37'sini (41 kişi) erkek, % 63'ünü (71 kişi) kadın nüfus oluşturur. Bu iş kolunda toplam 112 kişi çalışır.

İktisaden faal olan nüfusun büyük çoğunluğunun toplandığı (% 45'i) diğer iş kolu da tarım dışı üretim faaliyetleri içerisinde çalışanlar ile ulaştırma makineleri kullananlardır. Bu iş kolunda toplam 2438 kişi çalışmakla birlikte % 98'ini (2388 kişi) erkek, % 2'sini (50 kişi) kadın nüfus oluşturur (Tablo: 16, Şekil: 16).

Şehirde nüfus bağımlılık oranları 1990'da % 52, 1995'de % 45, 2000'de % 42'ye kadar düşmüştür (Tablo: 17, Şekil: 17). Giderek düşen bir grafik gösteren şehrin nüfus bağımlılık oranı, nüfusun sosyal ve ekonomik yapısı açısından olumlu bir seyir içerisinde.

1990 yılında 5118 kişi olan 0-14 yaş grubundaki insanların sayısı, 2000 yılında 5231 kişiye yükselmiştir. 1990-2000 yılları arasında gerçekleşen bu 113 kişilik artışın en önemli sebebi, yatılı olarak eğitim veren İmam-Hatip Lisesidir.

1990 yılında 10794 kişi olan 15-64 yaş grubundaki insanların sayısı, 2000 yılında 14648 kişiye yükselmiştir. Nüfusun iktisaden faal olduğu bu yaş grubunda, askeri birliğin asker sayısının değişimi ve göçlere bağlı olarak düzensiz artışlar söz konusudur. Buna bağlı olarak, nüfus bağımlılık oranları da düşme eğilimindedir.

1990 yılında 523 kişi olan 65 yaşın üstündeki insanların sayısı, 1995'de 38 kişilik artışla 822 kişiye, 2000 ise 224 kişilik artışla 1046 kişiye yükselmiştir. Yaşlı nüfusun sayısındaki bu yavaş artışın en önemli sebebi, sağlık nedenli göçler ve ölümlerdir (Tablo:17 Şekil:17).

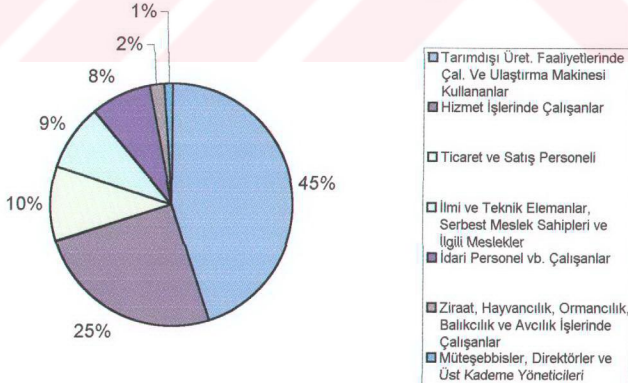
Tablo:16 Devrek'te Çalışan Nüfusun Çalıştığı İş Kolları ve Cinsiyete Göre Dağılımı (1990).

Son Haftada Tutulan İş	E	%	K	%	T	%
İlmi ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahipleri ve İlgili Meslekler	319	63	186	37	505	9
Müteşebbisler, Direktörler ve Üst Kademe Yöneticileri	58	95	3	5	61	1
İdari Personel vb. Çalışanlar	262	62	163	38	425	8
Ticaret ve Satış Personeli	479	88	64	12	543	10
Hizmet İşlerinde Çalışanlar	1348	97	43	3	1391	25
Ziraat, Hayvancılık, Ormancılık, Balıkçılık ve Avcılık İşlerinde Çalışanlar	41	37	71	63	112	2
Tarımsız Üret. Faal. Çal. ve Ulaştırma Makinesi Kullananlar	2388	98	50	2	2438	45
TOPLAM	4895	89	580	11	5475	100

Kaynak: D.İ.E.

Şekil:16

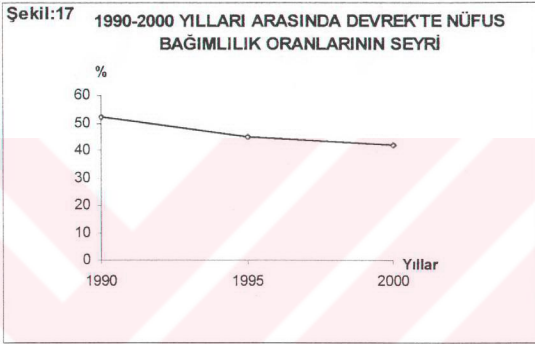
DEVREK'TE ÇALIŞAN NÜFUSUN SON HAFTADA TUTTUĞU İŞE GÖRE BÖLÜNÜŞÜ (1990).

Tablo:17 1990-2000 Yılları Arasında Devrek'te Nüfusun Yaş Bağımlılık Oranları.

YILLAR	NÜFUS	YAŞ GRUPLARI			BAĞ. ORANI
		0-14	15-64	65+	%
1990+	16442	5118	10794	523	52
1995	18442	4939	12681	822	45
2000	20925	5231	14648	1046	42

Kaynak: D.İ.E (1990), Merkez Sağlık Ocağı (1995 ve 2000)

2.2.4. Nüfusun Eğitim Durumu

Devrek'te 1935 yılında okuma-yazma bilen 6 ve daha yukarı yaş grubundaki insanların sayısı 1096'dır. Okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı ise 1550'dir. Bunlardan okuma-yazma bilen erkeklerin sayısı 591 (% 54), kadınların sayısı ise 505 (% 46)'dir. Okuma-yazma bilmeyen erkeklerin sayısı 622 iken (% 40), kadınların sayısı 928 (% 60)'dir (D.İ.E. 1935).

Şehirde 6 ve daha yukarı yaş grubundaki insanların nüfusu 1985'de 14404 1990'da 14846 kişidir. Bu nüfusun 1985'de 8646 kişisini erkekler, 5758 kişisini kadınlar; 1990'da 8316 kişisini erkekler, 6530 kişisini ise kadınlar oluşturur.

Şehirde okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı 1985 itibarıyla 1546 kişi olup, bu miktarın 550 kişisi erkek (% 36), 996 kişisi ise kadındır (% 64). Okuma-yazma bilenlerin sayısı 12825 kişi olan şehirde, okuma-yazma bilenlerin 8083 kişisini erkekler (% 63), 4742 kişisini kadınlar meydana getirir (% 37).

Şehirde okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı 1990 itibarıyla 1429 kişi olup, bu miktarın 386 kişisi erkek (% 27), 1043 kişisi ise kadındır (% 73). Okuma-yazma bilenlerin sayısı 13416 kişi olan şehirde, okuma-yazma bilenlerin 7929 kişisini (% 59) erkekler, 5487 kişisini (% 41) kadınlar meydana getirir (Tablo: 18 ve 19, Şekil: 18 ve 19).

Sonuç olarak, 1935 yılında erkeklerin % 49'u okuma yazma bilirken, 1985'de bu oran % 94'e, 1990'da ise % 95'e yükselmiştir. Aynı şekilde kadınların 1935'de % 35'i okuma yazma bilirken, bu oran 1985'de % 82'ye, 1990'da % 84'e yükselmiştir.

1935 yılında % 41 olan okuma yazma bilenlerin oranı, 1985'de % 89'a, 1990'da % 90'a yükselmiştir, okuma-yazma bilmeyenlerin % 3'ü erkek, % 7'si ise kadındır.

1985'de şehirde okuma-yazma bilen nüfusun % 55'i ilkökul, % 9'u orta ve dengi okul, % 8'i ise lise ve dengi okul, % 3'ü yüksekokul ve fakülte, % 15'si ise bir öğrenim kurumundan mezun değildir. 1990'da ise % 52'si ilkökul, % 10'u orta ve dengi okul, % 10'u ise lise ve dengi okul, % 4'ü Yüksekokul ve fakülte, % 14'ü ise bir öğrenim kurumundan mezun değildir (Tablo:18 ve 19, Şekil: 18 ve 19).

1990 yılına göre, ilkökul mezunlarının % 58'i erkek, % 42'si kadın; orta ve dengi okul mezunlarının % 67'si erkek, % 33'ü kadın; lise mezunlarının % 63'ü erkek, % 37'si kadın, yüksekokul ve fakülte mezunlarının ise % 73'ü erkek, % 27'si kadındır (Tablo: 19).

Şehirde okuma-yazma bilenlerin sayısı 1985'de 12825 kişi iken, 1990'da 13416 kişiye yükselmiştir. Okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı ise 1985'de 1546 kişi iken, 1990'da bu sayı 1429 kişiye düşmüştür. Bu durum şehir nüfusunun eğitim yapısı açısından önemli bir gelişmedir (Tablo:18 ve 19).

2000 yılı Devrek Milli Eğitim Müdürlüğü istatistiki sonuçlarına göre Devrek'te 1 anaokulu, 4 ilkökul, 2 ilköğretim okulu, 4 lise ve dengi okul ile meslek edinmeye yönelik bir Çıracılık Eğitim Merkezi ve 1 Halk Eğitim Merkezi mevcuttur. Ayrıca K.Ü. Devrek Fen-Edebiyat Fakültesi inşaatı devam etmektedir (Tablo:23).

Buna göre nüfusun eğitim durumunu yalnızca okur-yazarlık ve bitirilen öğrenim kurumu dikkate alınarak vermek yeterli olmayacağından, konu ile ilgili açıklayıcı bilgiler çalışmamızın "Devrek'te Şehir İçi Arazi Kullanımı" başlığı altında verilen Kültürel Fonksiyon Alanları bölümünde işlendiğinden, bu bölümde tekrara gerek görülmemiştir.

Tablo:18 Devrek'te Cinsiyete Göre Okur-Yazarlık Durumu (1985)

EĞİTİM DURUMU	Toplam	%'si	Erkek	%'si	Kadın	%'si
Okuma-Yazma Bilmeyen	1546	10,7	550	35,5	996	64,5
Okuma-Yazma Bilen	12825	89	8083	63	4742	37
Bir Öğrt. Kur. Mezun Olmayan	2187	15,2	1080	49,4	1107	50,6
İlkokul Mezunu	7882	54,6	5181	65,7	2701	34,3
Orta ve Dengi Okul Mezunu	1219	8,5	819	67,2	400	32,8
Lise ve Dengi Okul Mezunu	1142	7,9	698	61,1	444	38,9
Yüksekokul mezunu	388	2,7	302	77,8	86	22,2
Diğer	7	0,1	3	42,8	4	57,2
Okuma-Yazma Bilip Bilm. Bilinmeyen	33	0,3	13	39,4	20	60,6
TOPLAM	14404	100	8646	60	5758	40

Kaynak: D.İ.E.

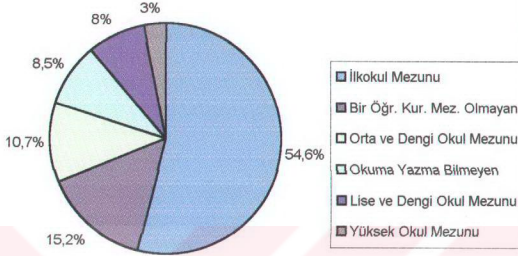
Tablo:19 Devrek'te Cinsiyete Göre Okur-Yazarlık Durumu (1990).

EĞİTİM DURUMU	Toplam	%'si	Erkek	%'si	Kadın	%'si
Okuma-Yazma Bilmeyen	1429	9,6	386	27	1043	73
Okuma-Yazma Bilen	13416	90,4	7929	59,1	5487	40,9
Bir Öğrt. Kur. Mezun Olmayan	2132	14,4	1065	50	1067	50
İlkokul Mezunu	7774	52,4	4530	58,3	3244	41,7
Orta ve Dengi Okul Mezunu	1488	10	996	66,9	492	33,1
Lise ve Dengi Okul Mezunu	1411	9,5	891	63,1	520	36,9
Yüksekokul mezunu	606	4,1	443	73,1	163	26,9
Diğer	5	0	4	80	1	20
Okuma-Yazma Bilip Bilm. Bilim.	1	0	1	100	0	0
TOPLAM	14846	100	8316	56	6530	44

Kaynak:D.İ.E.

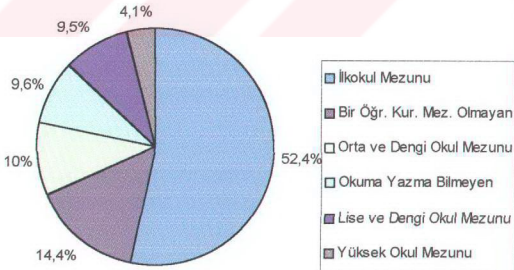
Şekil:18

1985 YILINA GÖRE DEVREK'TE OKUR YAZARLIK DURUMU

Şekil:19

1990 YILINA GÖRE DEVREK'TE OKUR YAZARLIK DURUMU

3. DEVREK İLÇESİNDE YERLEŞME

3.1. KIR YERLEŞMELERİ

3.1.1. Kır Yerleşmelerinin Tarihçesi

Devrek tarihi ile ilgili yeterli sayıda araştırmanın olmayışı yörenin ne zaman yerleşime sahne olduğunun belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Bununla beraber yörede rastlanan arkeolojik bulgular, bu bölgede farklı etnik gurup ve kültürlerden bir çok topluluğun yaşadığını ortaya koymaktadır. 18.yüzyılın başlarına ait incelenen Hitit tabletlerine göre, Devrek ve çevresine yerleşen ilk topluluğun Gaşkalar (Gaskalar) adıyla anılan bir topluluk olduğu vurgulanmıştır (Devrek Dergisi 1970, s.12, Zonguldak İl Yıllığı 1967, s.196). Gaşkalar'ın menşei konusunda ise fazla bilgi edinilememiştir. Kasgay Türkleri'nin ilk ataları kabul edilen Gaşkalar'ın adı "Alnu beyaz lekeli at" anlamına gelen "Kaşka" sözcüğünden türetilmiştir (Meydan Larousse, C:7, s.66).

Yerel bir araştırmacı olan Çelikdönmez, konuyla ilgili olarak ileri sürdüğü iddiasında, Sabunlar köyü Köseler mahallesinde bulunan Sıtkı Çeşmesi Mevkii'ndeki Gaskas Kayalığı'nın Devrek'teki Gaşkalar'ın varlığını ispatladığını ve halk tarafından bu adın halen kullanılmakta olduğunu belirtmektedir (Çelikdönmez 2000, s.33).

Devrek ve civarına Hititler zamanında Pala (Palla) adı verildiği, Pala Antik Hitit kentinin arkeolojik etüt ve çalışmalarla bulunabileceği, bu antik kentin lokalize çalışmalarını yürütenler tarafından ileri sürülmektedir (Türk 1982, s.45). Hitit kaynakları bu antik kentin topoğrafik ayrıntılarını şu şekilde belirtmektedir: "Palla ülkesi Hitit Devleti'nin hakimiyet bölgesi yakınlarında Tummana-Gaşka-Durmitto ve Hitit toprakları arasında, etrafı dağlık, geri kısmı açık çanak gibi düz bir yerdedir". Ayrıca Hitit ülkesinden Palla'ya gelen yollar iskana elverişli 'Asharpaia' dağı tarafından kesilmektedir (Ertem 1980, s.13). Çelikdönmez bu topoğrafik ayrıntıya en uygun düşen kesimin Yazıcık köyü (Dirgine) civarı olduğunu iddia etmektedir. Konuyla ilgili başka iddialar da vardır: "Pala Antik Kent alanının Devrek'te Solucan Deresi mevkiinde bulunma ihtimali söz konusudur. Pala kent alanının kaybolmasına, meşhur Pala kumaşının ne olduğunun bilinmemesine ve en az 3000 yıllık bir zamanın geçmiş olmasına rağmen, Pala sözcüğü Devrek ve civarında kullanılmaktadır. Günümüzde Pala sözcüğü, çocuk bezi ya da toz bezi anlamlarına

gelecek şekilde halkın dilindedir” (Özmekik 1998, ‘Devrek Tarama Sözlüğü’nün Hazırlanması’ başlıklı yazısı). Hitit kil tabletlerinde Pala bezinden bahsedilmektedir. Metinlerde bu çeşit bezin yer alışı onun çok tanınmış bir bez olmasıyla ilgilidir (Ertem 1980, s.10). “Kendir otu dokuma malzemesi olarak kullanılmaktaydı. Pala kentinde (Devrek’te)dokumacılık sektörü oldukça gelişmişti” (Özmekik 1998). Hayri Ertem ise bölgeyi, Amasya ile Taşköprü arasındaki bir yere, Vezirköprü-Osmancık dolaylarına lokalize etmektedir (Umar 1993, s.632)

Frigler’in Devrek ve civarına gelişleri ise Gaşkalar aracılığıyla olmuştur. Gaşkalar Hititler’e karşı Frigler’le birleşerek Hititler’in çökmesinde rol oynamışlardır. Frigler, Anadolu’ya M.Ö. 11. y.y’ın ortalarında gelmiş olan Balkan kökenli bir kavimdir. Siyasal bir örgütlenme olarak M.Ö. 750’den sonra ortaya çıkmışlardır (Aktüre 1997, s.167). “Frig boylarının yayıldıkları alanda yerleştikleri bölgelere kendi boy adlarının verildiği görülmektedir. Misya (Msy), Bitinya, Paflagonya ve Frigya gibi” (Günaltay 1987, s.331). Bu bilgilere dayanarak Çelikkönmez, “Miskine” adıyla bilinen bugünkü Durupınar köyünün, Frigler’in Misya boyundan olan halkın iskan alanı olduğunu ileri sürmektedir (Çelikkönmez 2000, s.43).

Frigler’den günümüze bir çok kaya mezarı, höyük ve tümülüs kalmıştır. Yine Çelikkönmezin belirttiğine göre, Devrek ilçe merkezi etrafında bulunan Hışır Tepe, Çüştepe ve Gelincik Tepesi Frigler’den günümüze kadar ulaşan tümülüslerdir. Bunun dışında Gümüşpınar köyü Asar Tepe’de bulunan Frig savaş baltası, eski Zonguldak-Devrek karayolunun 15. km.sinde bulunan 30 m genişlik ve 50 m yükseklikteki Tamışbey Türbesi Tümülüsü ise en karakteristik Frig örneklerdir (Çelikkönmez 2000, s.44).

Özet bir ifade ile bölgedeki Hitit hakimiyeti Trak-Frig-Gaşka ittifakı ile sona erdirilmiştir. “Frigler şehirlerinin etrafını sur veya kale ile çevirmediler binalarını genellikle kerpiç ve ahşap malzeme kullanarak yaptılar” (Enön 1987, s.15). Bu nedenle Devrek ve civarında Frigler’e ait arkeolojik kalıntıların çok sayıda bulunamaması doğal kabul edilebilir. Nitekim, bölgenin iklim şartları göz önüne alınırsa kerpiç ve ahşap malzemenin 3000 yıl süre ile günümüze kalması zayıf bir ihtimaldir.

Herodot’a göre Lidya kralı Krezus tarafından istila edilen yerlerin başlıcaları Frigya, Mysia, Paflagonya, Bitinya ve İyonya’dır (Anadolu Uygarlıkları Ansk. 1982,

C:2, s.270). Herodot'un bu yazdıklarından hareketle Devrek ve civarının son Lidya kralı Krezus zamanında Lidya hakimiyetine girdiği söylenebilir (Çelikköknmez 2000, s.46).

M.Ö. 700 yıllarına doğru Kafkas yoluyla Anadolu'ya giren Kimmerler, batıda Hubuşna (Ereğli)'ya kadar olan bölgeleri istila etmişlerdir (Renkli Sosyal Bilgiler Ansk. 1984, C:2, s.368). Bu bilgiye göre, Devrek bu sınırlar içerisinde yer almaktadır.

İranlılar'ın Devrek civarını ele geçişleri M.Ö. 650'ye rastlar. Med Orduları bölgeye geldiklerinde Devrek ve civarını ellerinde bulunduran Kimmerler'i yenerek egemenliklerine son verdiler (Sarıkoyuncu 1992, s.3). Med'ler karşısında tutunamayan Kimmerler'in bölgeyi boşaltmasından sonra oluşan yönetim boşluğu M.Ö. 6.yy. başlarına kadar sürdü. Lidyalıların hakimiyet alanını genişletme amacına yönelik askeri amaçlı seferleri sonucunda, Devrek ve civarı Lidya topraklarına katıldı. Bu fiili durum uzun sürmedi. M.Ö. 546'da Pers ordularının Lidya ordusunu mağlup etmesinin ardından bölgede 213 yıl süren, Pers egemenliği dönemi başlamıştır (Konraba 1960, s.27). Persler'in Pontika adını verdikleri Batı Karadeniz bölümündeki egemenlikleri M.Ö. 546'dan M.Ö. 334'e kadar devam etti ve Devrek Persler'in Daskyleion satraplığına bağlı kaldı (Türk 1982, s.161). Bölgenin arkeolojik haritası çıkarılmadığı için Persler'in egemenlik dönemine ait arkaik kalıntıların varlığı bilinmemektedir.

Anadolu'nun kuzeybatısında Rindacos (Mihaliç Çayı) ve Parthenios (Bartın Çayı) ile Propontus (Marmara Denizi) arasında Trakya ve Karadeniz kıyıları boyunca uzanan topraklara "Bitinya" adı veriliyordu. Persler döneminde bu toprakların batısında Bitinler denilen ve köken itibarı ile Traklar'dan bir topluluk olan halk yaşıyordu (Günaltay 1987, s.181). Devrek M.Ö. 6. yy'nin 2. yarısında Persler'in egemenliği altında idi. Kısa bir süre Büyük İskender zamanında Makedonya'ya bağlı bit eyalet olarak kaldıktan sonra, Bitinya halkının bağımsızlık başkaldırısından zaferle çıkmasının ardından, Bitinya krallığına katıldı (Sarıkoyuncu 1992, s.3). Bitinya krallığı M.Ö. 74'te yıkıldıktan sonra yörede Latinleşme hareketi devam etti ve Roma yönetimi egemen oldu (Konukçu 1993, s.9).

Devrek civarı M.Ö. 280'de Pontus krallığının sınırlarına dahil olmuştur. Sanıldığı gibi Pontus sözcüğü Grek kökenli olmayıp, bölgenin Pers hakimiyeti altında yaşadığı bir döneme aittir ve Persçe'dir. Bu dönemde Roma-Pontus

çarpışmalarının en yoğun olduğu alanlardan biri de Zonguldak kıyıları ve iç kesimde yer alan Devrek civarı idi. Pontuslular Batı Karadeniz’de tutunabilmek için Bitinya krallığı ile birlikte hareket ederek, bölgede tahkim çalışmalarına girişti. Devrek, Safranbolu ve Eflani yörelerinde sarp kayalıklara savunma kaleleri inşa ettiler (Zonguldak İl Yıllığı 1973, s.12). “ Gümüşpınar köyü Yayalar mahallesinde yer alan Asar (Hisar) Tepe üzerinde Pontus kralı Eupator Mithridates tarafından yaptırılan bir kale yıkıntısı vardır”(Çelikdönmez 2000, s.56). Yıkıntının ortasında yer alan su deposu halen mevcudiyetini korur. Ayrıca yapılan arazi gözlemleri sonucunda bu ve benzeri pek çok kale yıkıntısına rastlanmıştır. Alpaslan köyünde bulunan Beykoz Asar’ı, Bılık kalesi ve Hisar Tepe bunlardan sadece bir kaçıdır.

Devrek’in bilinen en eski adının “Dadybra” olduğu savunan Çelikdönmez, M.Ö. 2000’den itibaren Devrek’te Romalılar dönemine ait bir antik kent yerleşim alanından bahsetmektedir (Çelikdönmez 2000, s.58). Nitekim Charles Thxier; “Küçük Asya” adlı eserinde Dadybra adının M.Ö. 21 yılından beri kullanıldığını söylemektedir (Yazıcıoğlu 1982, s.34). Wittek, Devrek adının Dadybra’dan bozma olduğuna değinerek, Dadybra’yı Devrek’e lokalize etmektedir (Umar 1993, s.211). Buna rağmen Umar Yazıcıoğlu’nu (Yazıcıoğlu 1982) kaynak göstererek, ısrarla buranın Devrek değil Safranbolu olduğunu ve bunun filolojik açıdan ispatlanabileceğini iddia etmektedir (Umar 1993, s.194)

Bölgede Roma hakimiyeti M.Ö. 74’te başlamıştır. Geniş yetkilerle Anadolu’ya gelen Konstül Pompeius, Amisos (Samsun)’da topladığı bir mecliste, Bitinya ve Pontus krallıklarından alınan toprakların durumunu gözden geçirerek, yeni bir idari düzenleme yaptı. Bitinya-Pontus-Paflagonya bölgelerindeki önemli 11 kenti birleştirerek, bağımsız bir genel valilik kurdu. Zonguldak toprakları tamamen bu yeni kurulan eyaletin sınırları içerisinde kaldı. Pontika Paralia adlı bu eyaletin merkez şehri Amastris (Amasra) oldu. Heraklia (Ereğli), Tium (Filyos) ve Dadybra (Devrek olduğu söylenmektedir) eyaletin diğer önemli şehirleri idi (Zonguldak İl Yıllığı 1973, s.12).

Bölgede Roma varlığını adeta belgeleyen pek çok tarihi eser mevcuttur. Özbağı köyündeki tarihi yer altı çarşısı, Özbağı İlköğretim Okulunda sergilenen bir küp, civarda bulunan bir sınır taşı, Pınarönü köyündeki Lahit kapağı, Sabunlar köyündeki askeri bir kabartma, Karakoçlu köyündeki anıt mezarlar, Devrek’teki Hacı

Ahmet Ağa Camisinin avlusundaki sütun başlığı, itfaiye binasının önünde bulunan mezar taşı ve bir çok araç gereç bunlar arasında sayılabilir.

Hıristiyanlık, Roma imparatoru Diocletionus zamanında Bitinya’da kalıcı bir şekilde yayılmaya başlamış, o da bu yeni dinin mensuplarını zulme ve işkenceye tabi tutmuştur. Bu nedenle bir çok Hıristiyan idarecilerin kontrol edemediği dağlık ve ormanlık alanlara çekilmişlerdir. Bu baskı ortamında, Hıristiyanlar inançlarını korumak için gizli ibadet ortamları oluşturmaktaydılar. Bu sebepten dolayı ilk Hıristiyanlar canlarını ve inançlarını korumak için yoğun baskı altında tutuldukları Herakleia (Ereğli), Tium (Filyos) ve Amastris (Amasra)’den kaçarak Dadybra (Devrek)’nin yoğun orman ve sarp alanlarında toplanıyordu. Genellikle, dağ ve tepelerin doruk noktalarına yakın, ulaşılması zor mekanları yerleşim alanı olarak tercih etmekteydiler. Devrek ve köylerinde rastlanan kilise harabeleri ve kilise ismini taşıyan yer adları da bu döneme ilişkindir. “Devrek ve civarı; Hıristiyanlıkla Paganizmin boğaz boğaza çarpıştığı yerlerden biriydi” (Sakaoğlu 1987, s.41).

Bölgedeki karışıklık üzerine Roma yönetimi M.S. 389’da yapılan düzenlemeye göre Herakleia ve Tium’u Honarias eyaletine; Amastris’i Germia eyaletine; The Odorius (Safranbolu) ve Dadybra Paflagonya bölgesine dahil edilmiştir. Ramsay’ın “Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası” isimli eserinde; Dadybra’yı Paflagonya kilise listelerinde göstermesinin nedeni de budur (Ramsay 1961, s.216-217). Bu liste Devrek’teki kilisenin varlığını M.S. 100 yıla kadar indirgemektedir.

11.yy sonuna doğru Bizans hakimiyetinde bulunan bu bölgede ihtişamlı günlerini kaybetmiş antik kentler birer küçük kasabaya hatta Devrek gibi köye dönüşmüş durumdaydı.

Bölgeye Türklerin ilk gelişi 1071 Malazgirt Savaşı sonrası, 1074’de Emir Danişment komutasında bir Türk birliğinin yöreyi işgal etmesi ile olmuştur (Sosyal Bilgiler Ansiklopedisi, s.530). Danişmentliler, Mengücekliler ve Saltuklular’ın idare ettiği, Türkmen kabileleri böylece Pontus ve Kapadokya havalisine yerleşmeye başlamışlardır. Fakat bölgede Bizans kale kentlerine yönelik en vurucu darbe, Anadolu Selçuklu Devleti’nin kurucusu, Kutalmışoğlu Süleyman Şah’ın komutanlarından Emir Kara Tekin’in fetih hareketleri ile yaşanmıştır. Emir Kara Tekin, Sinop’u ele geçirmeden önce, 1084’te Ulus, Bartın ve Devrek topraklarını fethetti (Sarıkoyuncu 1992, s.4).

Büyük Selçuklularla Anadolu Selçuklular arasındaki anlaşmazlıklardan dolayı Devrek ve civarı 1086'da tekrar Bizans hakimiyetine girdi. Anadolu Selçuklular ise 1176'daki Miryakefalon zaferinden sonra; Devrek ve civarına tekrar dönme fırsatını bulduysa da 1197'ye kadar kesin bir sonuç alamadılar. O dönemde "Zalifre" olarak bilinen Devrek, Selçuklu kaynaklarında ise "Burgu" adıyla adlandırılmaktadır (Emiroğlu 1984 ,s.187). Umar, Yazıcıoğlu'un Safranbolu adlı eserinin Yazıcızade Tarihi bölümüne dayanarak, Türk egemenliğinin başlangıcında Dadybra adının Zalifre'ye çevrilerek kullanıldığını, Türklerin aynı kente daha sonra Zağfiran-Borglu (şimdi Safranbolu) dediklerini, dolayısıyla Dadybra'nın Safranbolu olduğunu açıklıyor (Umar 1993, s.194).

Tarihçi Yılmaz Öztuna, Trabzon Rumları'nın 1214'te Ereğli, Amasra, Devrek ve Kastamonu civarını Anadolu Selçuklularına bıraktıklarını belirtmektedir (Öztuna 1983, s.232).

Danışmentlilerin seceresinde Nizamettin Yağbasan'ın damadı Fahreddin Karaaslan'ın ismi geçmektedir (İslam Ansk. C:3, s.475). Bu bilgiye dayanarak Çelikdönmez, Alpaslan köyünde Karaaslan adında birine ait, tarihi bir mezar kalıntısı bulunduğunu ve defneciler tarafından açılan bu mezarın Fahreddin Karaaslan'a ait olduğu ihtimali üzerinde durmaktadır (Çelikdönmez 2000, s.85).

Selçuklulardan Ankara Meliki Mesut, 1196'da Paflagonya bölgesinin batısındaki Dadybra (Zalifre) kalesini kuşattı. Bunun üzerine Heraklia'dan gönderilen yardımcı Bizans kuvvetleri ise şehrin düştüğünü öğrenince geri döndüler. Baba Dağında Selçuklular bunlara baskın yaparak bir çoğunu kılıçtan geçirdi (Konukçu 1993, s.11). Günümüzde Baba Dağı mevkiinde bulunan İsabeyli köyündeki " Kanlı Cami" ve " Kanlı Kaya Mevkii" gibi cami ve yer adları bu tarihi bilgiyi destekler niteliktedir (Çelikdönmez 2000, s.88).

Ankara Meliki Muhiddin Mesut Bolu civarına yaptığı bir sefer sırasında Dadybra kalesini kuşatmıştır. 4 ay süren kuşatmada kale duvarlarını yıkmak için mancınıklar ve burgu adı verilen delik açmaya yarayan kuşatma aletleri kullanıldı (Çelikdönmez 2000, s.91). Mancınıklarda kullanılan kaya güller, Özbağı köyünde çokça bulunmuştur.

Çelikdönmez Dadybra kalesinin, tam olarak Devrek'in bulunduğu yerde değil, bugünkü Başlarkadı köyüne bağlı Kadıköy mahallesindeki kale yıkıntısının bulunduğu yerde olduğu ihtimali üzerinde durmakta ve Başlarkadı köyü Ispahlar

mahallesinde “Burgu Üstü” denilen bir mevki adından söz etmektedir (Çelikdönmez 2000, s.89).

Dadybra'nın fethinden sonra ismi de yeni fatihleri tarafından Zalifre olarak değiştirilmiştir. Paul Wittek; Zalifre ile Devrek'in aynı yer olduğunu söylemektedir. “Bizans Yer Adları” adlı eserinde bu görüşünü ileri sürmektedir. Onun bu görüşüne Prof.Dr.Osman TURAN'da kitabında yer vermiştir (Turan 1965,s.256).

1916 tarihli Bolu Sancağı Salnamesi'nde yer alan kayda göre Alpaslan köyünün ortasında kitabesi mevcut olan mezarın kime ait olduğunun bilinmediği, bu çevrede fetih hareketlerini yürüten Selçuklu emirlerinden birine ait olabileceği belirtilmektedir (Bolu Sancağı Salnamesi 1916, s.234). Yine aynı kaynak, Alpaslan köyü civarında “Eski Pazar” namıyla bilinen bir harabeden bahsetmektedir. Bütün bunlar Devrek çevresinde Selçuklu döneminin varlığını göstermektedir.

İzzettin Keykavus'un 1214 yılında tamamladığı Kuzeybatı Anadolu fethinin doğal sonucu olarak, Bizans'ın elinde bulunan Heraklia ve Amastris'in İstanbul'a canlı hayvan, hububat ve kereste nakli zorlaştı. Fetihle birlikte bölgeye; özellikle Bartın, Ereğli ve Devrek çevrelerine; Karaevli, Çepni, Avşar, Dodurga, Bayat, Saltuklu, Artuklu, Bozoklu, Alaplı ve Çandarlı gibi Türkmen boyları iskan edildi. Devrek, Filyos ve Bartın ırmaklarının vadileri Türkmen boylarıyla dolup taşmıştır. Bu göç dalgasının ortaya çıkmasının bir başka sosyal boyutu vardır. Moğolların önünden çekilen Türkmen boyları daha güvenli gördükleri Devrek civarına yerleşmişlerdir (Zonguldak İl Yılığ 1973, s.17).

İlk fetih tarihi olan 1084'den ikinci fetih tarihi olan 1197'ye kadar Devrek; Selçuklular ve Bizanslılar arasındaki savaş bölgesinin ortasında kalmıştır. İsbeyli köyü hudutlarında bulunan Baba Dağı mevkiinde sık sık Bizans ve Selçuklu ordularının savaştığına dair bilgilerin bulunması, Devrek'in stratejik önemini ortaya koymaktadır. Devrek'in ilk fatihi Emir Kara Tekin'in torunu Hüsamettin Çoban döneminde, Devrek tamamı ile Türklerin denetiminde bulunmakta ve Çobanoğulları Beyliği'nin ortadan kalkmasıyla Candaroğulları Beyliği'nin egemenliği altına girmektedir. Candaroğullarından Devrek'te görülen tek mimari yapı 1486 tarihli Şemsi Paşa Camiinden arta kalan bir kitabedir. Bolu Sancağı Salnamesinde (1916), caminin yapılarıyla ilgili şu bilgi verilmektedir: “İlk kez kasabanın kuzeyinde Cuma ve bayram namazlarının kılınması için Cami-i Atik Mahallesinde Mustafa Şemsi tarafından bir cami yaptırılmıştır”. O yıllarda Devrek küçük bir köy yerleşmesidir.

1944 Mengen depreminde harabeye dönüşen cami yıktırılarak sözü geçen kitabesi Yeni Caminin duvarına yerleştirilmiştir.

Osmanlıların Devrek'i ele geçişleri konusunda farklı rivayetler söz konusudur. Tarihçi İbn-i Kemal'e göre; Hızır Bey (Candaroğullarından yerel bir yönetici) ve savaş arkadaşı Eflani Bey, Bolu'nun doğu ve kuzeydoğusunu Safranbolu'ya kadar ele geçirmişlerdir (Konukçu 1993, s.13). Dirgine (Yazıcık), Gerze (Özbağı) ve Devrek'i fetheden Hızır Beyin ismi, ele geçirdiği bu topraklara yer adı olmuştur. Nitekim Dirgine Hızır zamanımıza kadar hiç değişikliğe uğramadan kullanılmış yer ismidir. Fatih'in Amasra'nın fethine giderken takip ettiği güzergahında Hızırbey yer adlandırmasının Osmanlı kayıtlarında bulunması dikkat çekicidir. Ayrıca Yavuz döneminde tutulan 1519 yılı kayıtlarına göre Devrek; "Hızırbey İli" olarak anılmaktadır (Konukçu 1993, s.15).

Kanuni döneminde Devrek'in bir kadılık merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Göçerliğin yoğun olduğu yörelerde göçebe aşiretler gezici bir kadıya bağlanmaktadır. Devrek'te Başlarkadı, Bakacakkadı, Kadıköy, Kozlukadı gibi yer isimlerinin bulunması, adı geçen yerlerin gezici kadının görev alanı ile ilgili olması akla yatkındır (Çelikdönmez 2000, s.118).

Kentler dışındaki idari yönetimler bakımından birkaç köy birleştirilerek bir "Tımar" teşkil edilmekte ve bu birimin başına da genellikle savaşlarda yararlılık gösteren bir sipahi atanmaktadır. Yörede birkaç köyün birleşmesinden oluşan bu birliklere "Divan" adı verilmektedir. Devrek Tapu Defterinde tastikli ve muteber kayıtları ihtiva eden Divanlara bağlı köylerin isimleri de şöyledir:

Kavala Divanına Örmeci, Çorak, Karabaşlı köyleri, Bakırcılar Divanına Komşular köyü, Hasgüneyce Divanına Yazıcıoğlu, Burhanoğlu köyleri, Çomu Divanına Sabunlar, Gürbüzler, Mahmutoğlu köyleri ve Devrek Divanına Gümüşpınar, Müstekimler ve Mekekler köyleri bağlıdır. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Bolu Sancağına bağlı bu 7 ayrı divandan bahsedilmektedir. Devrek bu nedenle Yedi Divan olarak da anılmaktadır (Çelikdönmez 2000, s.119).

1486 tarihli Camii kitabesi (Şemsi Paşa Cami) Devrek'in o tarihte meskun mahal olduğunu ortaya koymaktadır. 1356 tarihinde Devrek'in bugünkü yerleşim alanında küçük bir köy şeklinde bulunduğu bilinmektedir. Nitekim Kanuni zamanından itibaren Devrek'in kadılık merkezi olduğu ve kadılara fermanlar gönderildiği kayıtlarda mevcuttur. Ayrıca yöre o dönemde önemli bir pazar yeri

konumundadır. Nitekim Uluslu İbrahim Hamdi Efendi “Atlas” isimli eserinde; her sene kurulan ve 15 gün süren senelik pazardan bahsetmektedir (Çelikdönmez 2000, s.121). 1730’da ölen İbrahim Hamdi Efendi’nin aktardığı bu bilgilerin tarihi önemi dikkat çekicidir. Atlasta verilen bilgiye göre dağlık yörelerin insanları, deri, maden, ağaç maddelerine dayalı el sanatları ve hayvancılıkla, nispeten vadi tabanında ve yamaç düzlüklerinde yerleşenler ise, yeni ürünleri denemek yerine tek mahsülle yetinmektedir (Mısır gibi). Alışveriş takas sistemine dayalı pazarcılıktır. Büyük yöre pazarları; Safranbolu, Eflani ve Bartın’da kurulmaktadır. Tek örneği Devrek’te tespit edilen “Devrek Panayırı” diğer pazarlar gibi ağaların sorumluluğunda kurulup kaldırılmaktadır. Rum kültürünün ürünü olan panayırlar (Panayır sözcüğü Rumca’dır) bir alışveriş yeri iken, ona güreşi, at ve yaya koşularını katarak sportif yön veren Türkler olmuştur. Bölgedeki Rum nüfusun varlığı panayırların 17 ve 18. yy’da da yaşamasını sağlamıştır (Çelikdönmez 2000, s.122).

Devrek’in tarihi süreç içerisinde ilk büyük gelişimi 1876 tarihinden sonra olmuştur. Bolu, Mengen, Ereğli, Çarşamba (Çaycuma), Taraklıborlu (Safranbolu) ve On İki Divan (Bartın)’a ulaşan yolların buradan, yani Devrek vadisinden geçmesinin Devrek’in ekonomik ve sosyal gelişiminde rolü büyük olmuştur. Bu ekonomik ve sosyal gelişme bir sonraki yüzyılda ilçe merkezi olmasını sağlamıştır.

18 yy da memleketin yeniden teşkilatlandırılmasıyla Devrek ve çevresi 1831 Kastamonu Sancak Beyliğinin içerisinde yer almıştır (Devrek Turizm Gazetesi 1997, S:1). Ancak 1839’da Devrek, Ereğli ve Çarşamba (Çaycuma) ile birlikte “Sancak Kaymakamlığı” ünvanı verilerek Viranşehir Sancağı’na, 1869’da ise yeni bir değişiklikle nahiye statüsünde Ereğli’ye bağlanmıştır (Zonguldak İl Yıllığı 1973, s.21-22).

1892 tarihli Kastamonu Salnamesi’nin 474’üncü sayfasında verilen bilgiye göre, II. Abdülhamit’in fermanıyla Ereğli’ye bağlanan Devrek ile Bartın’a bağlı Çarşamba (Çaycuma) bucaklarının birleştirilmesiyle 1887 tarihinde Devrek kasabası, merkeze ilçe sayılarak (3. Sınıf Kaza) Bolu Sancağı’na bağlanmıştır. Padişahın adına atfen “Hamidiye” adını almıştır.

14 Mayıs 1920’de Devrek müstakil mutasarrıflık olan Zonguldak’a bağlanmıştır.

3.1.2. Yerleşmeleri Etkileyen Coğrafi Faktörler

Yerleşme yerinin seçimi ve devamlılığında en önemli etkiyi doğal faktörler (Jeolojik özellikler, yükselti, yüzey şekilleri, bitki örtüsü, hidrografik özellikler, toprak özellikleri, iklim şartları gibi) yaparlar. Ancak yerleşmenin kuruluş aşamasında ise bu defa beşeri faktörler yerleşmenin özellikleri üzerinde etkilidir.

Devrek'te yerleşmelerin kuruluş yerinin seçiminde etkili olan doğal faktörlerden biri jeolojik özelliklerdir. Sahanın yapısal ve litolojik özellikleri ile yerleşmelerin kuruluş yerinin seçimi arasında doğrudan bir ilişki vardır. Çünkü, kullanılacak iktisadi saha meselesi ile yerleşmelerin kuruluşu ve devamlılığı, herşeyden önce zeminin özelliklerine ve temel karakterine bağlıdır. Devrek'teki kırsal yerleşmelerin % 49'u Eosen dönemine ait fliş formasyonlarının üzerinde, % 48'i Üst Kretase-Paleosen-Alt Eosen dönemlerine ait kalker ve marnlar üzerinde ve % 3'ü ise Kuvaterner yeni alüvyon dolgusu üzerinde yer alır. Yörede diğer formasyonları meydana getiren Silurien-Devonien dönemlerine ait şist, kuvarsit, kumtaşı ve konglomera formasyonlu yapılar ile volkanik kökenli yapılar üzerinde ise hiçbir yerleşme yer almaz. Çünkü şist, kuvarsit, kumtaşı ve konglomera gibi litolojiye sahip alanların nispeten gevşek yapılar göstermesi, yerleşmelerin devamlılığı ve gelişmesi açısından uygun görülmemiştir. Bununla beraber diorit, gabro, diabaz, granit, grano diorit, kuvarslı diorit, andezit ve bazik intrüsiflerden meydana gelen volkanik yapıları araziler, yüksek ve dağlık kesimlerde yer aldığından daha çok ormanlar tarafından işgal edilmiştir. Bu kesimlerde de yerleşmelere rastlanmaz. Fliş, kalker ve marn gibi tortul kayaların bulunduğu kesimler ise özellikle tarla tarımı açısından elverişli sahalara karşılık gelmektedir ve yerleşim için uygun sahalardır (Şekil: 29).

Yerleşim alanlarının hemen hemen tamamında kahverengi orman topraklarının hakimiyetinin olması, tarımsal faaliyetler bakımından buraların tercih edilmesini sağlamıştır (Şekil:30).

Yerleşmelerin kuruluşunda etkili olan doğal şartlar arasında yükselti ve yüzey şekilleri de etkilidir. Devrek ilçesi, aynı adlı akarsuyun havzası içerisinde yer alır. Bu konum yüzey şekillerinin vadi tabanı, engebeli yamaç düzlükleri, yamaçlar, sırtlar ve tepelikler gibi pek çok morfolofik birimin bir arada olmasını sağlamıştır. Araştırma alanının 50-250 m'lerdeki vadi tabanı ve kenar düzlükleri, 250-500 m'lerdeki dalgalı ve arızalı yamaç düzlükleri, 500-750 m'lerdeki yamaçlar ve sırtlar ile 750-1000

m'lerdeki tepelik ve dağlık kesimlerden oluşan yzeye şekillerine sahiptir. Ykselti 1000 m.'nin zerindeki su blümü hatlarına kadar devam etmektedir (şekil: 2).⁶

Tablo: 20 Ykselti Kademelerine Gbre Devrek İlçesinde Yer Alan Kbyler.

50-250 m.	250-500 m.	500-750 m.	750-1000 m.
Çorak	İslamköy	Akçasu	Deliahmetoğlu
Karabaşlı	Bölücek	Yeşilköy	Adatepe
Erenler	Oğuzhan	Mahmutoğlu	
Bük	Yazıcıoğlu	Yeşilöz	
Burhanoğlu	Bakırcılar	Purtuloğlu	
Çolakpehlivan	Yasıören	Serdaroğlu	
Komşular	Karacaören	Pelitli	
Yılanlıca	Kabaca	Aksu	
Dedeoğlu	Tosunlar	Özyurt	
Özbağı	Tabaklar	Sipahiler	
Özpınar	Yeniköy	Eveyikli	
Mekekler	Yılanlıcakuz	Kurudere	
Müstekimler	Nizamlar	Derebulaca	
Çaydeğirmeni	Ermekoğlu	Seyisoğlu	
Akçabey	Çomaklar	Türkmenoğlu	
	Gürçeşme	Tellioğlu	
	Halilbeyoğlu	Yeşilyurt	
	Sofular	Karakoçlu	
	Kozlukadı	İsabeyli	
	Kozlugüney	Müfettişler	
	Durupınar	Mumcuğlu	
	Kuzca	Velibeyler	
	Eğerci	Hatipler	
	Yeşilada	Çağlar	
	Alpaslan	Hüseyinçavuşoğlu	
	Yazıcık		
	Yağmurca		
	Güzelyurt		
	Gürbüzler		
	Ataköy		
	Pınarönü		
	Gümüşpınar		
	Hışiroğlu		
	Bılık		
	Osmanbeyler		
	Sabunlar		
	Başlarkadı		

İlçede yükseltinin azaldığı yerler yer yer 50 m'ye düşen vadi tabanıdır. Bu taban üzerinde 15 köy yerleşmesi vardır. Bu köylerden başlıcaları en kuzeydeki Çorak, Karabaşlı, Erenler, Bük ve Çaydeğirmeni köyleri ile orta kesimdeki Özbağı, Özpınar ve en güneydeki Akçabey köyleridir (Tablo: 20, Şekil: 21).

Yükseltinin yamaçlar boyunca giderek arttığı ve yerleşmeleri de sınırlayan 1000 m.'ye kadarki bölümde farklı morfolofik birimler üzerinde yer alan 64 köy yerleşmesi vardır. Bu köylerin 37'si 250-500 m'ler arasındaki yamaç düzlüklerinde, 25'i yamaç ve sırtlar üzerinde (500-750 m) ve 2'si ise dağlık ve tepelik alanlarda (750-1000 m) yer almaktadır (Tablo: 20, Şekil: 21). Bu sınıflandırmanın yapılmasında köylerin bulunduğu konum, hakim iktisadi faaliyet türü, sıcaklık ve yağış ortalamaları, rölyef şatları ve bitki örtüsünde türlerin dağılışı dikkate alınmıştır.

Sahanın kuzeydoğusundaki Üçburgu mevkiinde yükselti 50 m.'ye kadar düşerken, kuzeybatıdaki Kuz Dağı üzerinde yer alan Ulu Harman Tepesi'nde 985 m.'ye, doğuda Akçasu Dağları üzerindeki Beylikkale Tepesi'nde 1032 m.'ye, Kılavuz Dağı üzerindeki Kurtkuyusu Tepesi'nde 1035 m.'ye, Göldağı üzerindeki Erenler Tepesi'nde 1050 m.'ye kadar çıkmaktadır. Sahanın en yüksek kesimlerinin yer aldığı güneydeki Kızılkiriş Dağları üzerindeki Akyar Tepesi'nde 1250 m.'ye ve Kızıkulak Tepesi'nde 1605 m.'ye kadar çıkmaktadır (Şekil: 2). Yükseltinin kademeli olarak arttığı bu kesimler yerleşmelerin seyrekleştiği ya da tamamen ortadan kalktığı alanlardır (Şekil: 21).

Devrek ilçesi sınırları içerisinde ılıman kuşağın karışık orman alanlarının önemli bir bölümü yer alır. Bölgede daima yeşil iğne yaprahl ağaçlarla kışın yapraklarını döken yayvan yapraklı ağaçların bir arada buldukları değişik bir bitki formasyonu görülür ki, bu tür ormanlara karışık ormanlar adı verilir (Dönmez 1985, s.116). Bu ormanlardaki ağaç türlerinin başlıcaları Ihlamur (Tilia), Kestane (Castanea), Meşe (Quercus), Kayın (Fagus), Kızılağaç (Alnus), Karaağaç (Ulmus), Gökmar (Abies), Ardıç (Juniperus), Kızılcık (Cornus) ve çeşitli Çam (Pinus) türleridir.

Ormanların yer aldığı dağlık kesimlerde yükselti ile birlikte eğimin de artması, bu alanlarda yerleşmeyi sınırlarken, kırsal yerleşmelerin ekonomik aktivitelerinin ormancılığa dayalı faaliyetler olarak şekillenmesine yol açmıştır (Şekil: 35 ve 36). Bu kesimde yer alan köylerde (Akçasu, Deliahmetoğlu, Başlarkadı, Ataköy, Mahmutoğlu, Yazıcık, Yeşilöz, Adatepe, Pelitli, Kurudere, Türkmenoğlu ve

Derebulaca gibi) 1973 yılı 1744 sayılı yasa ile ormanların koruma altına alındığı devlet tedbirlerinden sonra çeşitli kısıtlamaların olduğu ve yöre halkının Zonguldak-Ereğli arasındaki taşkömürü havzasında çalışmak suretiyle maden işçiliğine ağırlık verdiği tespit edilmiştir (Tablo: 22, Şekil: 36).

Daha çok keçi gibi küçükbaş hayvan türlerinin beslendiği hayvancılık ekonomisinin ormancılık faaliyetlerinden sonra ikinci yada üçüncü sırayı aldığı bu kesimlerde hayvancılık önemli bir gelir kaynağı oluştururken, orman işçiliğindeki düzenlemeler ve kısıtlamalar ile maden işçiliğindeki yüksek gelir, bu iktisadi faaliyetin de süratle değer kaybetmesine neden olmuş ve özellikle 1980 yılından sonra yok denilecek kadar azalmıştır. Zaten ormanların büyük bir bölümü bu tarihe kadar epeyce tahrip edilmiştir.

Araştırma sahası Devrek Çayı havzası içerisinde yer almaktadır. Bu havza, ilçenin doğu ve batı sınırlarını meydana getiren dağların su bölümü hatlarıyla kuzeydeki Beycuma Çayı ve güneydeki Bolu Dağları tarafından sınırlandırılmıştır.

Kaynağını güney kesimlerdeki Bolu dağlarından alarak, güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda akan Devrek Çayı, Akçabey-Özbağı köyleri arasındaki kerkent vadinin içerisinde çok sayıda akarsu tarafından beslenir. Bu akarsuların başlıcaları Yeşilöz köyü ile Eğerci kasabası arasındaki Manzut, Akçabey-Yazıcık-Yağmurca köyleri arasındaki Dirgine, Mahmutoğlu köyü civarındaki Gumala ve Eveyikli-Derebulaca-Özbağı köyleri arasındaki Derebulaca çaylarıdır (şekil: 2).

Bu küçük akarsular ilçenin Akçabey-Özbağı arasındaki güney kesiminin, ormana bağımlı mahalle ve köylerin dağılışı üzerinde etkili olmuşlardır (Şekil: 21 ve 35). Bu köyler dağlık dokulu yerleşme kümelerine ve nüfus yoğunluğu km²'ye 40 kişiden az olan yerleşmelere karşılık gelir (Tablo: 7).

Araştırma sahamızın güney kesimleri iktisadi uğraşım ormancılık ve hayvancılık olarak belirginleştiği, bitki örtüsünün yoğun, yükselti ve eğimin arttığı; dolayısıyla beşeri hayatın zorlukla sürdürüldüğü bir yöre olarak dikkati çeker. Burada akarsular tarafından sıkça parçalanmış dağlık kesimlerdir. Burada mahalle formundaki yerleşmeler arazide dağlık, ancak kümeler halinde yayılış gösterirler. Aynı zamanda bu kesim, akarsu boyu ya da yakın çevresinde yer alan yerleşmelere sahne olmuştur (Fotoğraf: 1).

Fotoğraf: 1- Toplu dokulu mahalle yerleşmelerine bir örnek
(Yağmurca Köyünün Çıplaklar Mah.)-2000.

Bundan başka ikinci bir çevre de güneybatı-kuzeydoğu doğrultulu Devrek Çayı'nın Özbağı-Üçburgu arasındaki orta ve aşağı kesiminde görülür. Burada Devrek Çayı geniş bir vadiden akmakta ve yine çok sayıda akarsu tarafından beslenmektedir. Bu akarsuların başlıcaları; Telliöğlü-Karakoçlu-Seyisoğlu köyleri arasındaki Çengere, Sabunlar-Başlarkadı-Gürbüzler köyleri arasındaki Karasu, İsabeyli-Çomaklar-Nizamlar köyleri arasındaki Çomaklar, Gümüşpınar-Hışiroğlu köyleri arasındaki Buldan, ilçenin kuzeybatısındaki dağlık kesimin sularını toplayan Kozludere ve Alpaslan-Osmanbeyler köyleri arasındaki Araslan çayları ile ilçenin kuzey sınırlarını çizen Beycuma Çayı, sahanın nüfusu ve kırsal yerleşmelerinin dağılışında çok önemli rol oynar (Şekil: 2 ve 21). Buradaki çok sayıda mahallenin, ilçenin güneyine nazaran araziye daha toplu bir formda ve kümeler halinde dağılımış olduğunu görmekteyiz.

Araştırma sahasının bu orta ve kuzey kesimlerinde iktisadi uğraş, maden işçiliğinden sonra daha çok toprağa bağımlı tarla ve bahçe ziraatına dönüşmüştür. Bitki örtüsünün fazlaca tahrip edildiği, yükselti ve eğim şartlarının azaldığı,

dolayısıyla beşeri hayatın nispeten daha rahat sürdürüldüğü ve ticari faaliyetlerin de belirginleştiği bir yöre olarak dikkati çeker (Şekil: 36).

Nitekim böyle bir çevrede nüfusun ve yerleşmelerin belirli alanlarda toplanarak yoğunlaştığını görmekteyiz. Yerleşmeler yükselti ve eğimin azaldığı akarsu boylarında ve hemen çevrelerinde toplanmıştır (Şekil: 21).

Görüldüğü gibi Devrek ilçesinde nüfusun ve yerleşmelerin dağılışındaki en önemli özellik akarsular ve onların arazideki konumlarıdır. Bu durum ilçenin güneyindeki dağlık kesim ile orta ve kuzeyindeki tarımsal karakterli yerleşmelerin nüfuslanmasında ve nüfusun dağılışında akarsuların nasıl bir rol üstlendiğini açıklamaktadır. Özellikle ilçenin orta bölümleri ile Devrek Çayı boyunca kuzey kesimleri toplu dokulu yerleşme kümeleri ve nüfus yoğunluğu km²'ye 80 kişiden fazla olan yerleşmelere karşılık gelir (Tablo: 7)

Ayrıca ilçenin orta kesimlerinin batı ve doğu kenarlarındaki dağlık kesimlerde yer alan Mumcuoğlu, Tellioğlu, Akçasu, Gümüşpınar, Deliahmetoğlu ve Başlarkadı köyleri ile araştırma alanının güneyindeki nüfus yoğunluğu km²'ye 40 kişiden az olan yerleşmelerle aynı özelliklere sahiptir. İlçenin güneyinde yer alan ancak kuzeydeki yerleşmelerle aynı sosyo-ekonomik özellikleri gösteren Eğerci kasabası ise çevresinin tek merkezi özellikli yerleşmesidir.

Yerleşmelerin kuruluşuna etki eden beşeri faktörlerden birisi ulaşım şartlarıdır. Köylerin önemli bir kısmı günümüzdeki ya da yakın dönemlerdeki yollar üzerinde kurulmuşlardır; Dedeoğlu, Yılanlıca, Komşular, Bakırcılar, Karacaören, Yassıören ve Bölücek yörelerinden geçen eski Zonguldak-Devrek yolunun bu çevredeki köylerin kurulmasında ve bugünkü devamlılığında etkisi büyüktür. Tellioğlu, Yeşilyurt, İsabeyli ve Nizamlar yöresinden geçen eski Ereğli-Devrek yolunun da bu çevredeki köylerin kurulmasında etkisi vardır. Ayrıca Çaydeğirmeni, Bılık ve Hışroğlu gibi köylerin yöreden geçen eski Gökçebey-Devrek yolu (Devrek'i Tefen İstasyonuna bağlayan yol) üzerinde yer almalarının nedenlerinden biri de bu özelliğidir. Tarihi önemi halen devam eden bu yolların, köylüler dışında yoğun olarak kullanılmamasına karşılık Devrek'i Ankara ve İstanbul'a bağlayan ana karayoluna bağlanmaları açısından ayrıca bir önemleri vardır. Devrek-Ankara ana karayolu üzerinde ise Müstekimler, Mekekler, Pınarönü, Başlarkadı ve Gürbüzler gibi köylerin yer almasının temel sebebi yine budur. Devrek'ten sonra merkezi özellikli diğer bir yerleşme olan Eğerci'yi Devrek'e bağlayan karayolu üzerinde ise

yine ulaşım imkanlarına bağlı olarak Özbağı, Özpınar, Sabunlar, Yağmurca ve Yeşilada köylerinin kurulmuş olduğunu da görmekteyiz.

Devrek ilçesi köylerinin pek çoğunda (% 34'ü) yerleşmenin kuruluşu açısından zorlayıcı bir etken olan ekonomik aktiviteler genellikle ormancılık ve hayvancılık yapılabilme imkanlarıdır. Devrek Çayı vadisi ve çevresinde yer alan az sayıdaki yerleşme ise (% 20'si) daha çok sebze ve meyve yetiştiriciliğine uygun alanları tercih etmiştir. İlçede tarla tarımı yapılabilecek alanlar dar, parçalı ve eğimli yüzeylerde yer almasına rağmen, bu alanlar ekonomik açıdan zorlayıcı bir faktör olarak fazlaca tercih edilmiştir (% 46'sı). Bu alanlar aynı zamanda ormana da yakındırlar. Ancak böyle yerlerdeki fazla nüfus, göçlerle tümüyle buradan ayrılmasa da, başka yerlerde belirli dönemlerde çalışarak geçimini temin etmek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle göçlerle nüfus kaybı, Devrek'teki köylerin birbirinden çok farklı büyüklükte olmaları sonucunu doğurmuştur.

Köylerin büyüklükleri ile konumları arasında da sağlam bir ilişki vardır. Toprağı dar ya da verimsiz, tarımsal çeşitlenmeye uygun olmayan kesimlerde kurulmuş olan köylerde yaşayan nüfus ve hane sayıları azdır. Bununla beraber çevresinde tarımsal kullanıma uygun toprağı olan, tarımsal çeşitlenmeye uygun kesimlerde yer alan köylerde nüfus ve hane sayılarında ise önemli artışlar dikkat çekicidir (Tunçel 1994, s.64).

Köylerin bir kısmının nüfusu (Müstekimler ve Purtuloğlu gibi) 150'yi bile bulmazken, nüfusu 4000'e yaklaşan (Çaydeğirmeni) köyler de vardır. Ancak yerleşmelerin büyük kısmının nüfusu 350-1050 arasındadır (51 köy).

Nüfusu 350'den az olan köyler genellikle toprağı verimsiz, yada sınırları dar olan ve dağlık kesimlerde yer alan Türkmenoğlu, Serdaroğlu, Ermeoğlu, Bakırcılar, Kuzca ve Özyurt gibi yerleşmelerdir. Bu yerleşmelerde doğal olarak hane sayıları da azdır. Bunlardan 64 haneli Özyurt ve Serdaroğlu köyleri, Kabaca'ya bağlı 80 haneli Dereköy ve Çayırbaşı, Halilbeyoğlu'na bağlı 75 haneli Kalıncılar, Tosunlara bağlı 75 haneli Malya ve Yağmurca'ya bağlı 75 haneli Yenimahalle'den daha küçük köylerdir.

Nüfusu 350-1050 arasında olan yerleşmeler (Akçabey, Hışiroğlu, Pınarönü, Gümüşpınar, Çorak, Sabunlar, Oğuzhan, Aksu ve Burhanoğlu gibi) kuru tarım, sebze ve meyvecilik yapılabilen ve otlak alanlarına da sahip olan köylerdir. Buralar

aynı zamanda yolların çok yakınında kurulmuşlardır. Bu nüfus grubunda yer alan köylerde hane sayısı 90-478 arasındadır (Tablo: 21).

Tablo : 21- Devrek İlçesi Köylerinin Hane büyüklükleri (2000).

-100		101-200		201-300		300+	
Müstekimler	38	Güzelyurt	101	Seyisoğlu	201	Yazıcık	304
Gürçeşme	45	Eveyikli	102	Pelitti	202	Karakoçlu	310
Serdaroğlu	64	Yeşilköy	107	Mahmutoğlu	204	Sabunlar	478
Özyurt	64	Derebulaca	110	Karacaören	205	Özbağı	515
Kozlukadı	70	Mumcuoğlu	110	Alpaslan	209	Eğerci	752
Çomaklar	72	Yeşilada	110	Müfettişler	210	Çaydeğirmeni	848
Ermeoğlu	73	Komşular	112	Nizamlar	210		
Kuzca	78	Ataköy	113	Yılanlıcakuz	218		
İslamköy	81	Osmanbeyler	115	Hüseyinçavuşoğlu	224		
Türkmenoğlu	81	Kurudere	125	Oğuzhan	224		
Bakırcılar	84	Tellioğlu	125	Gümüşpınar	228		
Akçabey	90	Erenler	127	Yassören	231		
Bük	96	Gürbüzler	135	Bük	240		
Purtuloğlu	100	Çolakpehlivan	140	Bölücek	240		
		Sipahiler	141	Yağmurca	240		
		Mekekler	147	Delialımetoğlu	253		
		Tosunlar	147	Çorak	260		
		Kozlugüney	151	Halilbeyoğlu	260		
		Yeşilöz	157	Aksu	268		
		Velibeyler	158	Yılanlıca	273		
		Akçasu	160	Kabaca	280		
		Yazıcıoğlu	160	Pınarönü	294		
		Başarkadı	167	Hışroğlu	295		
		Durupınar	167				
		Dedeoğlu	168				
		Özpinar	181				
		Adatepe	185				
		Sofular	187				
		Yeniköy	187				
		Hatıpler	190				
		Çağlar	193				
		Karabaşlı	193				
		Yeşilyurt	195				
		Tabaklar	197				
		Burhanoğlu	198				
		İsabeyli	198				

Kaynak: 2000 Arazi Anketleri.

Nüfusu 1050'den fazla olan köyler ise genellikle belediye teşkilatının olduğu (Çaydeğirmeni, Özbağı ve Eğerci) köyler ile, ormancılık, hayvancılık ve zirai faaliyetlerin birlikte yapılabildiği, az sayıda göç veren (Bölücek, Mahmutoğlu, Yazıcık) geniş alanlı köylerdir (Fotoğraf: 2).

Fotoğraf: 2 Ekonomik faaliyetlerinde çeşitlilik olan Gümüşpınar köyünün Yayalar mahallesinden bir görünüm (2000).

Devrek'e yakın kesimlerde yer alan Müstekimler, Çomaklar, Gürçeşme, gibi köylerde nüfus 150 kişinin altında, Gümüşpınar, Yılanlıcakuz, Mekekler ve Nizamlar gibi köylerde ise 600 kişinin altındadır. Beklenilenin aksine gözüken bu durum, köylerin ormancılık ve hayvancılık sahalarına uzak oluşu, tarım topraklarının dar, parçalı ve eğimli yüzeylerde yer alması gibi nedenlerle, nüfusunun büyük çoğunluğunu göçlerle yitirmiş olması ve köyelerine her gün Devrek'ten gidiş dönüş yapmak zorunda kalan işyeri sahipleri, işçi ve memurların şehirde yaşamayı tercih etmelerinden kaynaklanmaktadır.

Devrek ilçesi köyelerinin geçim kaynakları 1980 sonrası 20 yıllık dönemde belirli oranda değişmiştir. Kırsalda yaşayan insanlar geçimini önemli ölçüde madencilik ve ormancılıktan elde ederken, bu durum günümüzde madencilik (1990

sonrasında gerileme görülmüştür) ve ormancılığın yanında tarla tarımı, bahçe tarımı, ticaret ve memuriyet olarak çeşitlenmiştir (Şekil: 36).

Tablo : 22 Devrek İlçesi Köylerinin Birinci Derece Geçim Kaynakları

		Maden İşçiliği	Ormancılık	Tarla Ziraatı	Hayvancılık	Ticaret	Bahçe Ziraatı
1980	Adet	72	7	-	-	-	-
	%	91	9	-	-	-	-
2000	Adet	59	9	4	-	5	2
	%	75	11	5	-	6	3

Kaynak: 1980 Köy İşleri Bakanlığı, 2000 Arazi Anketleri.

1980 yılında Devrek köylerinden 72 tanesinde (% 91) birinci derece tercih edilen geçim kaynağı maden işçiliğidir. 7 köy ise (% 9) geçimini orman ürünleri ve işçiliğinden temin etmektedir (Köy İşleri Bakanlığı 1981).

2000 yılı arazi anketleri sonuçlarına göre ise, Devrek ilçesi köylerinin 59'u (% 75) birincil geçim kaynağı olarak yine maden işçiliğini tercih ederken, 9 köy (% 11) orman ürünleri ve işçiliği, 4 köy (% 5) tarla tarımı, , 5 köy (% 6) ticaret ve 2 köy (% 3) sebze ve meyveciliği tercih etmektedir (Tablo: 22).

Günümüzde her ne kadar maden işçiliği geçim kaynağı olarak başı çekiyorsa da Zonguldak ve Ereğli'deki taşkömürü havzalarının özellikle 1990 sonrasındaki üretimi azaltma, bazı maden ocağı ve yan hizmet tesislerinin kapatılması ve buna bağlı olarak işgücüne fazla ihtiyaç duyulmaması gibi kararlar almasından dolayı bir çok insan madenlerden umudunu keserek, köy ve çevrelerinin doğal ve beşeri imkanlarından yararlanma yoluna gitmiştir. Bu sebeple Devrek ilçesi köylerinin geçim kaynakları son 20 yıl içerisinde çeşitlilik göstermiştir.

Bugün Devrek ilçesi köylerinin her birinde madenlerde çalışan pek çok insan vardır. Ancak bu insanlar, madenlerde yeniden çalışabilme imkanlarının zor olduğunu bildiklerinden, emekli olacakları anı beklemekte ve yeni kuşağı başka alanlara yönlendirmeye çalışmaktadır. Bu sebeple 1980'de % 91 olan maden işçiliği geçim kaynağı oranı 2000'de % 75'e düşmüştür. Gelecekte, madenlerde çalışanların sayısı daha da azalacağı için, köylüler çareyi yine doğal çevrelerinde arıyacaklardır.

Son 20 yıl içerisinde tarla tarıma ağırlık veren köylerin arasında, Hışıroğlu, Yeniköy, Serdaroğlu ve Sipahiler köyleri yer almaktadır. Bunun yanında geleneksel

yaşamlarını sürdürerek ormandan faydalanmaya devam eden köyler arasında Akçasu, Yeşilköy, Deliahmetoğlu, Başlarkadı, Ataköy, Güzelyurt, Yazıcık, Akçabey ve Yeşilöz köyleri sayılabilir.Devrek şehrinin yakınında yer alan Mekekler, Müstekimler, Pınarönü ve Gürçeşme köyleri ile Çaydeğirmeni'nde birincil geçim kaynağı olarak ticaret olmuşken, Nizamlar ve Yılanlıca köylerinde ise sebze ve meyvecilik önem kazanmıştır.

Sonuç olarak, Devrek ilçesinde yerleşmelerin dağılışı üzerinde başlangıçta doğal faktörlerin, yerleşmelerin kuruluş aşamasında ise beşeri faktörlerin etkisi görülmektedir.

Bu dağılışı Devrek Çayı havzasının su bölümü hatları tarafından sınırlanmaktadır. Devrek Çayı ve ona katılan daha küçük akarsuların boyunca yerleşmelerin kurulmuş oldukları çok belirgindir. Ayrıca vadi tabanından yamaçlar boyunca, çeşitli yükselti kademelerinde pek çok köy yer almaktadır. Bunun dışında kalan yamaçlar üzerindeki dağlık alanlarda yerleşmeler birbirine uzak noktalarda yer alırlar (Şekil: 21).

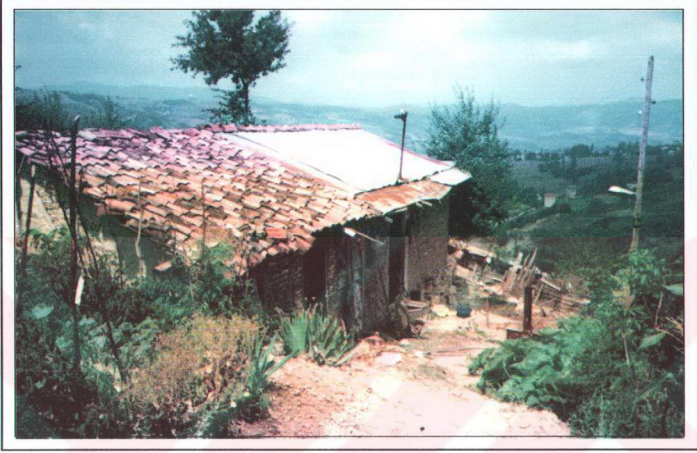
Yerleşmeler dokuları itibarıyla ele alındığında hemen tümünün toplu haldeki konutlardan meydana gelen mahalleler şeklinde oldukları görülür. Ancak köyleri oluşturan mahalleler ise arazide dağınık biçimde bulunan kümeler halindedir. Ulaşım imkanları sebebiyle mahalleler arası bağlantılar kurulabilmekte ve yol boylarında gelişen yeni evlerle birlikte gelecekte bu bağlantı, yerleşmelerin birleşmesiyle sağlanacaktır. Örneğin, Mekekler köyü merkez mahallesi ile Gümüşpınar köyü Hatipler mahallesi geçmişte birbirinden kopuk iki küme halinde iken, günümüzde yol boylarında gelişen evlerle birlikte birbiriyle kaynaşmış durumdadır. Aynı şekilde yine Mekekler köyü Kırıklar mahallesi Devrek şehriyle adeta birleşmiş durumdadır. Bu şekilde görünüşü değişen yerleşmelerdeki yeni meskenlerin daha çok köy dışında geçimini sağlayan ailelere ait olduğu dikkat çekmektedir.

3.1.3. Kır Yerleşme Tipleri

Devrek ilçesi kır yerleşmeleri açısından ele alındığında köylerin tümüyle mahallelerden oluştuğu dikkat çeker. Ayrıca ağulların varlığı da söz konusudur

Yıl içerisinde devamlı oturulmayan ağullar, köy sürülerinin barınmaları için yapılmışlardır. Taşlar, çalılar ve tahtayla çevrilen ve genellikle dikdörtgen yada dairesel görünüme sahip yerleşmelerdir. Ağılın bir kenarında çoğunlukla çobanın

barınabileceği, etrafı ahşap malzemeyle çevrili meskenler yer alır. Gümüşpınar ve Pınarönü köylerinde olduğu gibi ilçede ağlların bir kısmı köylerin hemen yanında yer alırken, Kurudere, Aksu, Yeşilada ve Mahmutoğlu köylerinde olduğu gibi önemli bir kısmı da köylerden uzak dağlık kesimlerde yer alır (Fotoğraf: 3).

Fotoğraf: 3 Pınarönü köyü çevresinden bir ağıl yerleşmesi (2000).

Devrek ilçesinde sürekli oturan iskan üniteleri ise mahallelerdir. Mahalleler, ilçe içerisinde değişik yörelerde yer alırlar. Oluşumlarında daha önce değindığımız doğal ve beşeri sebepler etkilidir.

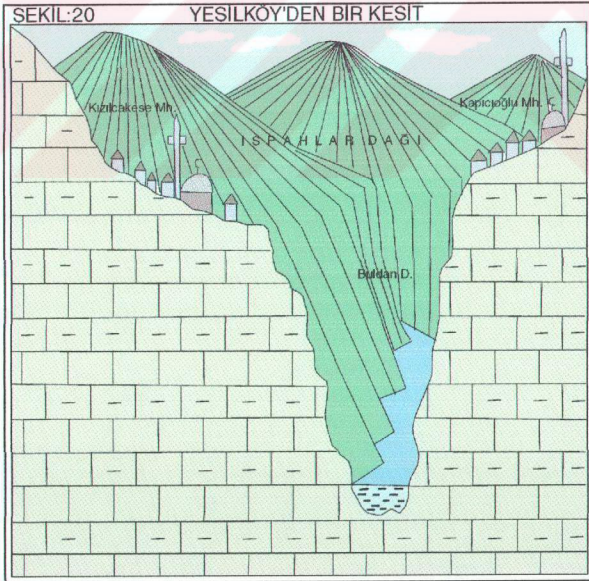
Mahallelerin oluşumunda zorlayıcı doğal faktörlerin yanı sıra aile bağları ve sosyal yapı en çok etkili beşeri faktördür. Mahallelerin hemen tümünde yer adları buradaki ailelerin ismini taşımaktadır (Dangazoğlu, Boduroğlu, Recepli, Hamitler, Hocayusuf, Mumlar,...v.b). Ancak bu mahallelerin kuruluşunda yine daha önce değinildiği gibi tarım yapılabilecek arazinin dar olmasının da payı vardır.

Ayrıca daha önceki dönemlerde köy iken bugün mahalle olan yerleşmelerden Kemerler ve Kaypaklar 1994 yılında, Kozluçay ise 1999 yılında belediye teşkilatı kurulan Çaydeğirmeni ve Özbağı köylerine mahalle olarak bağlanmışlardır. Buradaki asıl neden, yerleşmelerin belediye hizmetlerinden yararlanacağı, tarım dışı

sektörlerin gelişmesi için gerekli yatırımların yapılacağı ve işsizliğin azalacağı düşüncesidir.

Bununla beraber yine daha önceki dönemlerde köy iken bugün mahalle olan Kadıköy ve Çomu, 1530'lu yıllarda kadılık, 1870'li yıllarda ise birer Divan merkezi olarak, köy yerleşmesidirler. Günümüzde ise Kadıköy Başlarkadı'nın, Çomu ise Gürbüzler köyünün birer mahallesidirler. Burada esas olan, daha önceki dönemlerde savunma ve tehlikelerden korunma amacıyla yerleşmelerin sarp ve dağlık kesimlerde yer aldığı Devrek'te, özellikle 1900 başlarından itibaren yerleşmelerin vadi içlerinde ve yol kenarlarında toplanmasıdır. Buna bağlı olarak, Ataköy ve Çomu gibi dağlık kesimlerde yer alan köylerin nüfusu azalırken, Başlarkadı ve Gürbüzler gibi yol kenarı yada vadi içi mahallelerin nüfusunun artmasıyla, zamanla idari statü de bu köylere verilmiştir.

Bunun yanında son 8 yıl içerisinde 18 mahalle idari olarak köy olmuştur. Bunlardan Akçasu köyüne bağlı Kızılcakeş ve Gümüşpınar köyüne bağlı Kapıcıoğlu mahalleleri herhangi bir doğal yada beşeri bağlılıkları olmaksızın Yeşilköy adıyla birleşerek 1995'de köy olmuşlardır (Şekil:20, Fotoğraf: 4).

Fotoğraf: 4 1995’te köy olan iki mahalleli Yeşilköy’den bir görünüm (2000).

Yeşilköy’de mahalleler arasında hiçbir doğal ve sosyal bağlantı bulunmamaktadır.

Bunların birleşmelerindeki neden, mahallelerin köylere verilen hizmetlerden daha fazla yararlanmasını sağlamaktır.

Gümüşpınar köyüne bağlı 4 haneli Samutlar mahallesi, halkının ticaretle uğraşması, tarım topraklarının yetersizliği ve şehre olan yakınlık gibi nedenlerle, terk edilmiş bir yerleşme olarak günümüzde ormana dahil olmuştur. Halkı Devrek’e yerleşmiştir. Yörede yerleşmenin delili olarak yıkılmakta olan ahşap bir mesken kalmıştır.

1990 yılında Devrek ilçesinde 442 Sayılı Köy Kanununa göre belirlenmiş 79 köy vardır. Bunların 3 tanesi belediye teşkilatı olan yerleşme birimidir (Eğerci, Özbağı, Çaydeğirmeni). Bunlar nüfusları ve çevrelerine sunabilecekleri hizmetler açısından belediye teşkilatı oluşturulmuş yerlerdir. Fakat coğrafi kriterler göz önüne alındığında köyden biraz farklılaşmış kasaba görünümündedirler. Ayrıca belediye teşkilatlarının varlığı, buralarda bir takım değişikliklere sebep olduğundan köy özelliğini aşmışlardır.

Bakanlar Kurulunun 28.12.1983 tarih ve 83/7493 sayılı kararıyla “Kırsal alana yönelik hizmetlerin, icracı kuruluşlarca belli öncelikli yerleşme merkezleri

aracılığıyla çevre yerleşmelere zamanında ve eksiksiz olarak ulaştırılmasında ve götürülmesinde birliğin sağlanması amacıyla belirlenen 'Merkez Köylerin' tespiti" yapılmıştır (Tunçel 1994, s.76).

Bu karara göre Devrek'in Kemerler (Çaydeğirmeni), Oğuzhan, Kabaca, Tabaklar, Telliöğlü, Özbağı, Eğerci, Başlarkadı ve Yazıcık yerleşmeleri bu tanımlama kapsamına alınmıştır. Yine bu tanımlama kapsamında olan Gökçebey (1990'da ilçe oldu) ve Muharremler (Gökçebey'e bağlandı) köyleri günümüzde Devrek'e bağlı değildirler.

Söz konusu Bakanlar Kurulu kararınca günümüzde merkez köy kapsamında olan Oğuzhan, Tabaklar ve Telliöğlü köylerinde çevreye hizmet verebilecek bir birim yer almazken, merkez köy kapsamında olmayan Müfettişler'de sağlık ocağı (3 personelli), postane (2 personelli), ilköğretim okulu, 2 bakkal, 2 marangoz ve 1 berber; Yazıcıoğlu'nda sağlık ocağı (3 personelli), postane (2 personelli), ilköğretim okulu, 3 bakkal, 3 kahvehane, 2 marangoz ve 1 Köy Kalkınma Kooperatifi (52 ortaklı); Karacaören'de sağlık ocağı (4 personelli), ilköğretim okulu, 2 bakkal, 3 kahvehane vardır.

Bununla beraber Devrek'teki merkez köylerden Kabaca'da, sağlık ocağı (4 personelli), postane (3 personelli), ilköğretim okulu, 4 bakkal, 4 kahvehane, 3 marangoz, 1 soğuk demirci ve Çarşamba günleri kurulan haftalık pazarı vardır. Buradaki pazara Çağlar, Hüseyinçavuşoğlu, Karacaören ve Yassıören köyleri de iştirak etmektedir. Başlarkadı köyünde Ataköy mahallesinin 1992'de köy olmasından sonra sağlık ocağı (8 personelli) ve postane (4 personelli) bu köyde kalırken, her iki köyde birer ilköğretim okulu Başlarkadı da 2 ve Ataköy'de 3 kahvehane, Başlarkadı'da 4, Ataköy'de 2 bakkal ve her iki köyde 3'er tane marangoz vardır. Ayrıca Başlarkadı'da Orman Köyleri Kalkınma Kooperatifi yer almaktadır (213 ortaklı). Diğer bir merkez köy olan Yazıcık'ta sağlık ocağı (6 personelli), postane (3 personelli), ilköğretim okulu, Orman İşletme Müdürlüğü (10 personelli), 4 bakkal, 5 kahvehane, 3 marangoz, 1 bastoncu, berber, soğuk demirci, fırın, çay bahçesi, 2 hızar ve Orman Köyleri Kalkındırma Kooperatifi (146 ortaklı) vardır.

Belediye teşkilatı da bulunan merkez köylerden Özbağı'da (Kozluçay köyü ve Derebulaca'nın Hüseyinbeyler mahallesinin de katılmasıyla Özbağı 1999 yılında belediyelik bir yerleşme olmuştur) sağlık ocağı (6 personelli), postane (4 personelli), ilköğretim okulu, düğün salonu, inşaat malzemeleri satıcısı, demir doğrama atölyesi,

elektrik malzemeleri satıcısı ve tamircisi, zahireci ve uncu, sıhhi tesisatçı, seramikçi, terzi, tüpçü, kırtasiye, berber, birahane, gazete bayi, 4 marangoz, 4 manav, 2 lokanta, 4 kahvehane, 2 kasap, 3 bakkal ve 1 çay bahçesi vardır. Ayrıca her hafta kurulan (Perşembe günleri) bir pazar yeri bulunmaktadır. Bu haftalık pazara genellikle Kozlugüney, Kozlukadı, Eveyikli, Türkmenoğlu, Derebulaca, Sofular, Sabunlar ve Özpınar köyleri iştirak etmektedir.

Özbağı'da tarım dışı faaliyetlerin de görülmesinde şüphesiz ki idari statüsünün de etkisi vardır. Ancak bir şehir ya da kasabada olması beklenen sektör çeşitliliğine ve nüfus miktarına (1997'de 1520 nüfuslu) ise henüz ulaşamamıştır. Ancak mevcut coğrafi özellikleriyle Özbağı "Merkez Köy" kavramına uyan bir yerleşmedir.

3.1.4. Kır Meskenleri

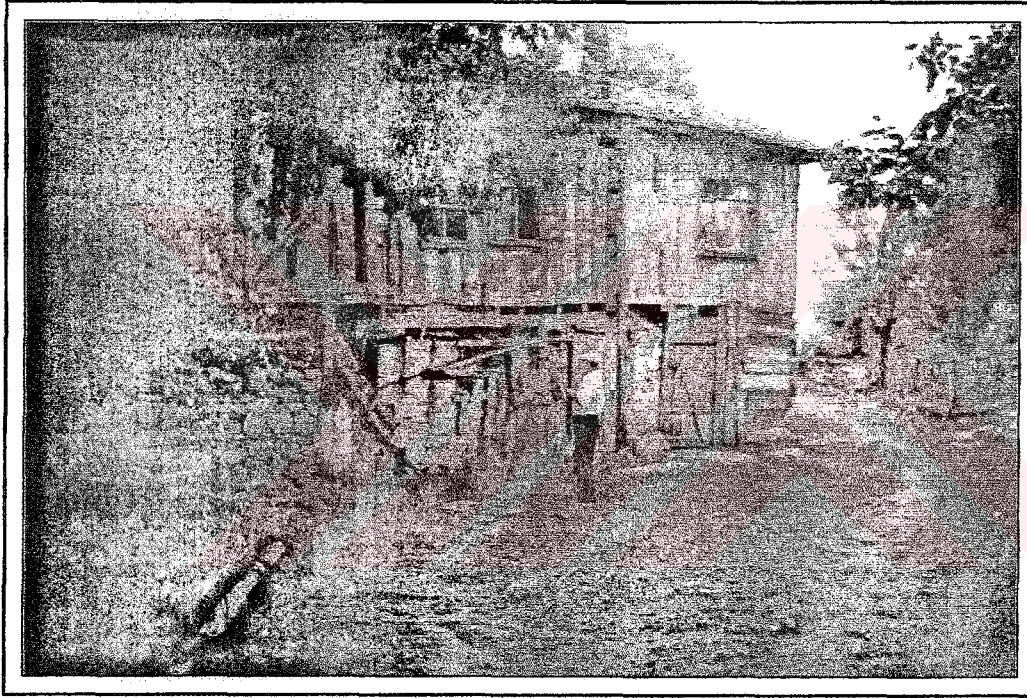
Meskenlerin inşasında kullanılan malzemeler, meskenlerin görünümü, plan tipleri ve büyüklükleri üzerinde çevredeki yapı malzemelerinin etkisi vardır. Bu durum aynı zamanda insanların ekonomik faaliyetlerine, sosyal ilişkilerine ve kültürel yapılarına da yansır (Tunçel 1994, S.79).

Devrek ilçesi köylerinde meskenlerin büyük kısmının tuğla ve briketten yapıldığı dikkat çeker. Taş binalar daha çok Mesozoik ve Tersiyer jeolojik devirlerine ait kalker ve marnların hakim olduğu eğimli yamaç ve engebeli yamaç düzlükleri üzerindeki yerleşmelerde görülür. Ahşap meskenler ise daha çok orman içi ya da orman kenarı köylerde yaygındır.

Tuğla binalarda özellikle yakın yörelerden temin edilen (Bolu ve Bartın) sanayi ürünü tuğlalar kullanılır. Hemen hiçbir köyün ulaşım probleminin olmaması, yapı malzemelerinin dağlık alanlarda yer alan yerleşmelere dahi naklini sağlamıştır. Özellikle yurt dışı ve yurt içinde çalışan işçilerin gelirlerindeki artış bunun en önemli sebebidir. Bazı tuğla binalar, betonarme yapı tekniği ile geleneksel plan tipinden farklılaşarak, günümüz modern yapı tarzında yapılıyorsa da geleneksel yapı tarzı tam anlamıyla terk edilmemiştir.

Bağdadi yapı tarzı ile inşa edilen meskenlerde ise kullanılan tuğla türü değişiktir (21cm. boyunda, 6 cm. eninde ve 4 cm. yüksekliğindeki boyutlarıyla dikdörtgenler prizmasını andıran, ısıtılarak sertleştirilmiş fırın tuğlası). Duvarlarda yapının dayanıklılığını artırmak için "Hatıl" adı verilen ahşap malzeme ile birlikte

kullanılan tuğla, samanla karıştırılmış balçık hamuru kullanılarak birbirine tutturulmuştur. Isı izolasyonunu sağlamak amacı ile çoğunlukla binanın iç cephe duvarları (bazı binalarda dış cephelere de uygulanmıştır) sözünü ettiğimiz balçıkla sıvanmıştır. Yine bazı binalarda tuğlanın yerini kimi zaman taş malzeme almıştır (Fotoğraf: 5). Tuğla yada taş, dikey yada yatay doğrultuda örüldüğü gibi bazen kullanılan hatılın doğrultusunda verev olarak ta örülebilmektedir. Taşlar çoğu zaman şekil verilerek kullanıldığı gibi bazen amorf olarak ta kullanılmıştır. Bir çok binada karkas yada taştan oluşan birinci katın üstünde yalnız bağdadi konstrüksüyunun uygulandığı görülür.

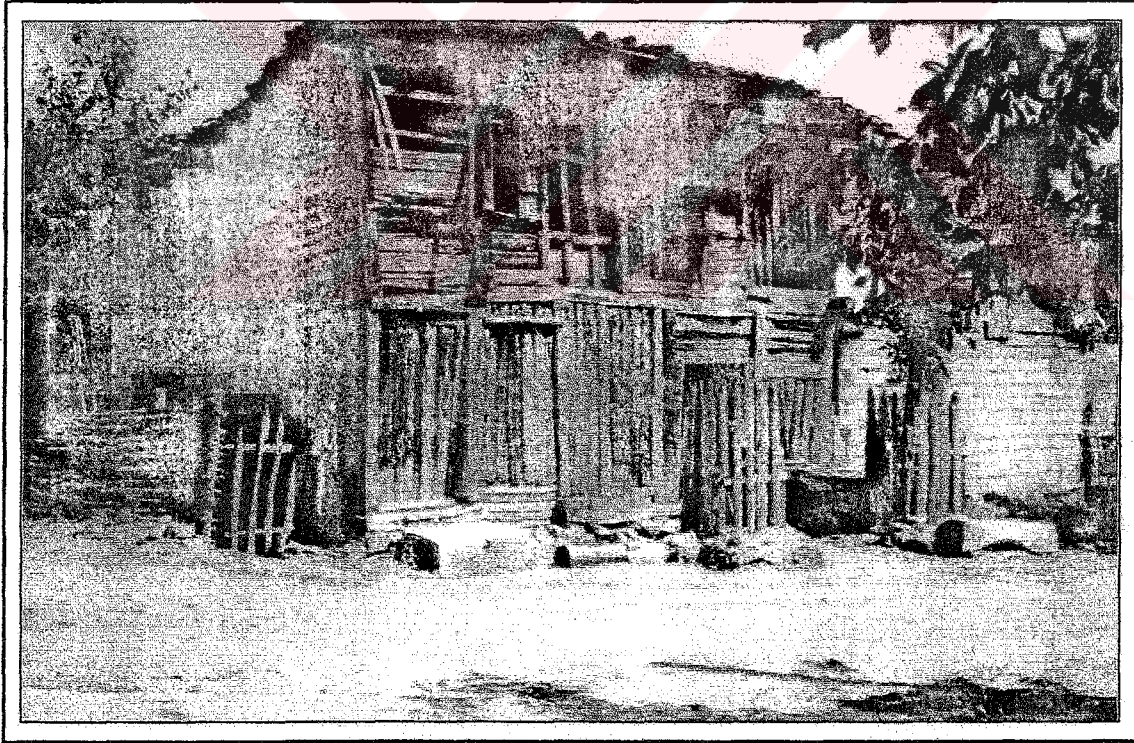
Fotoğraf: 5 Yapı malzemesi çeşitliliği olan (taş, tuğla, ahşap) bir bağdadi yapı örneği (Pınarönü köyü) 2000.

Diğer bir yapı malzemesi briket ise daha çok Devrek yöresindeki briket imalathanelerinden daha ucuza temin edilmektedir. Briket, genellikle binaların zemin katlarının inşasında ve eklentilerin yapımında kullanılır.

Taş binalarda, kalker ve dağlık kesimlerden getirilen volkanik kayalar (Granit, Andezit) yaygın olarak kullanılır. Taş, briket kullanımında olduğu gibi

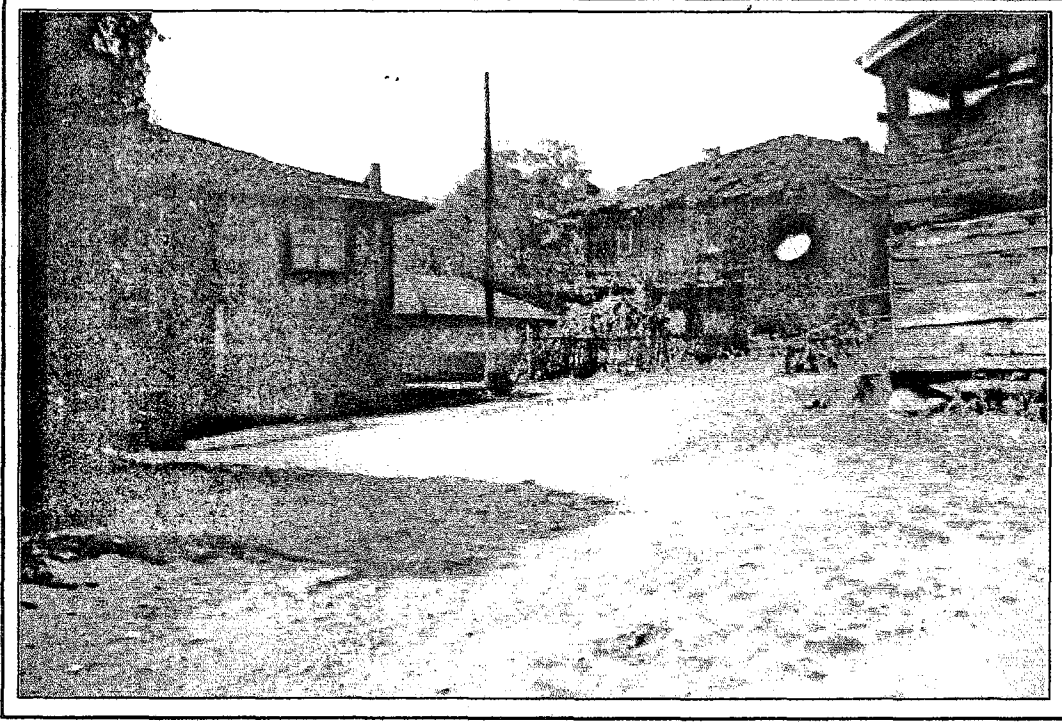
binaların zemin katlarında yada samanlık, ahır, odunluk ve kömürlük, ekmek fırını, kümes, ardiye...vb. gibi eklentilerin inşasında kullanılmaktadır.

İlçede tamamen ahşap malzemenin kullanıldığı meskenler de vardır. Bu meskenler aslında yörenin karakteristiğidirler. Ancak özellikle 1970'den sonra sayıları giderek azalmıştır. Günümüzde ise yok denecek kadardır. Bu meskenlerin bir kısmı "Çantı" adı verilen (yörede halk tarafından "Çatma" olarak bilinir) yapı şekline sahiptir. Burada önemli olan duvarları oluşturan ağaç gövdelerinin (tomruk) güçlü ve düzgün olmasıdır. Özellikle Akçasu, Yeşilköy, Deliahmetoğlu, Ataköy, Mahmutoğlu, Yazıcık, Yeşilöz, Aksu, Pelitli, Kurudere, Derebulaca, Karakoçlu, Telloğlu, Mumcuoğlu ve Müfettişler köyleri gibi ormana yakın köylerde yaygın olarak görülürken günümüzde yerlerini büyük oranda bağdadi yada betonarme tipi meskenler almıştır. Çantı tipi evlerin çatısı genellikle tomruk duvarların üzerine oturtulan kiriş-çatı sisteminde ve iki tarafa doğru eğimlidir. Örtü malzemesi olarak genellikle kiremit kullanılmaktadır. Bu tip evlerin yapımında genellikle kayın, köknar ve çam türleri kullanılır (Fotoğraf: 6 ve 7).

Fotoğraf: 6 Yazıcık köyünden bir ahşap mesken görünümü (2000).

Ağaç yada tahtaların yan yana yada dikine toprağa çakılmış şekline karışık ağaçlı orman bölgelerinde bazen ev çoğunlukla ev eklentisi olarak rastlanmaktadır

Fotoğraf:7 Bağdadi ve ahşap yapılı meskenlerin bir arada görünümü (Yazıcık).

Ahşap meskenlerin bir diğer şekli, ağaç yada tahtaların yan yana yada dikine toprağa çakılmış şeklindedir. Bu tipe karışık ağaçlı orman bölgelerinde bazen ev çoğunlukla ev eklentisi olarak rastlanmaktadır (Yeşilöz köyünde olduğu gibi).

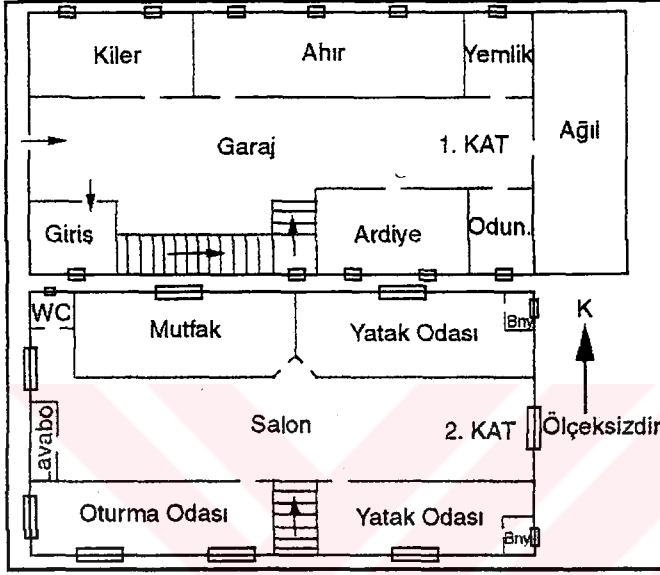
İlçede en çok rastlanan ahşap ev tipi ise boyuna biçilmiş ağaçların yatay olarak yan yana ve birbirine geçmiş şeklindedir. Bu ev tipi de çantı evler gibi sağlam konstrüksiyona sahip olduklarından genellikle iki katlı olurlar. Birinci kat bazılarında konut olabildiği gibi genellikle ahır, odunluk, ardiye, tahıl ve bakliyat silosu, garaj vb. gibi amaçlara hizmet edecek şekilde düzenlenmektedir.

Köylerde evler genellikle iki katlı olarak yapılırlar. Eklentileri oluşturan yapılar ise tek katlıdır.

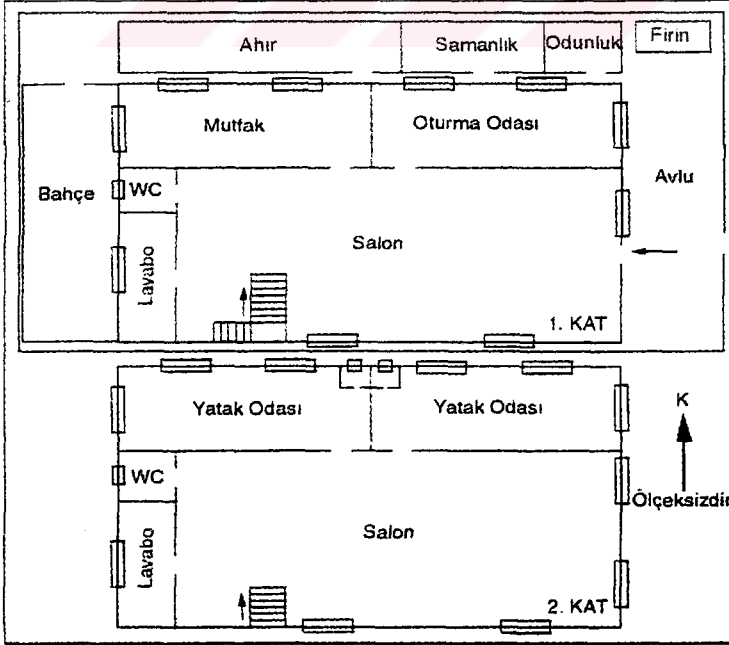
Köylerde ekonomik aktiviteye bağlı olarak geleneksel yapı tarzında olan evlerin planları birbirine büyük oranda benzerlik gösterirken son 20 yıllık dönemde değişen kültürel yapı ile birlikte inşa edilen evlerde yapı tarzı ile birlikte plan tiplerinde de değişiklikler göze çarpar. Geleneksel yapı tarzında olan evlerin girişinde genellikle sürdürülen ekonomik faaliyetin etkisini görmek mümkündür. Çünkü burada genellikle ahır, odunluk, tahıl deposu, ardiye, varsa traktör için garaj, hayvan yemliği vb. gibi özelliklerden ihtiyaca uygun olanları yer alırken, hemen

kenarda yer alan bir merdivenle asıl oturulan ikinci kata çıkılır. Konutun giriş kısmında geniş ve uzun bir koridor ve bunun iki yanında odalar yer alır. Odalardan biri mutfak, biri oturma odası, ikisi de yatak odası olarak kullanılır. Tuvalet mutfak ile oturma odası arasında bir yerde yer alırken, banyolar genellikle yatak odalarındadır (Şekil: 22).

Şekil: 22 Hayvancılık Ekonomisine Dayalı Geleneksel Yapı Tarzlı Bir Mesken Planı (Akçasu Köyünden).

Şekil: 23 Geleneksel Yapı Tarzlı Bir Başka Mesken Planı (Pelitli Köyünden).

Devrek'te en çok görülen geleneksel planlı evlerden bir başkasında ise yine giriş kısmında geniş ve uzun bir salon, bunun bir yanında oturma odası ile mutfak ve bunların yanında da tuvalet ve banyo yer alırken, kenardan çıkılan bir merdivenle yatak odalarının yer aldığı ikinci kata çıkılır. Burada yine geniş bir salon, çoğu zaman iki bazen daha fazla yatak odası ve bir tuvalet yer alır. Banyolar yine yatak odalarının içerisinde. Bu tipteki evlerin etrafı duvarlarla çevrili bir avludur. Avlunun içerisinde genellikle bir ekmek fırını, yeterli büyüklükte sebze bahçesi, samanlık, ahır ve odunluk yer alır (Şekil: 23).

Devrek ilçesi köylerindeki meskenlerde beşik çatı sistemleri yaygındır. Genellikle örtü malzemesi olarak kiremit kullanılmakla beraber çok eski binalarda hartama adı verilen tahtalar da kullanılmıştır.

3.2. KASABA YERLEŞMELERİ

Belediye teşkilatı bulunan merkez köylerden biri de Çaydeğirmeni'dir (Gökçebey'e bağlı Kaypaklar köyü ile Devrek'in Kemerler köylerinin birleşerek 1994'te oluşturdukları belediye yerleşme). Çaydeğirmeni'nde 14 personelli bir sağlık ocağı, 10 personelli bir SSK Dispanseri, 10 personelli bir postane, D.S.İ. ve Köy Hizmetleri şube şeflikleri, Jandarma Karakolu, pansiyon, tarım malzemeleri satıcısı, kuyumcu, eczane, öğrenci yurdu, beyaz eşya tamircisi, bayan kuaförü, birahane, gazete bayi, muhasebeci, otobüs yazıhanesi, çay bahçesi, 2 düğün salonu, 2 taksi durağı, 2 inşaat malzemeleri satıcısı, 2 akaryakıt istasyonu, 2 konfeksiyon, 2 ekmek fırını, 2 sıhhi tesisatçı, 2 dişçi, 2 kırtasiye, 2 züccaciye, 2 manifaturacı, 2 tavukçu, 2 fotoğrafçı, 3 zahire ve uncu, 3 seramikçi, 3 kasap, 3 pastane, 3 ayakkabıcı, 4 mobilyacı, 4 terzi, 4 berber, 4 manav, 5 oto tamircisi, 5 beyaz eşya satıcısı, 5 demir doğrama atölyesi, 5 elektrik malzemeleri satıcısı ve tamircisi, 5 tüpçü, 5 lokanta, 10 marangoz, 13 kahvehane, 12 bakkal; ayrıca 2 ilköğretim okulu ve 4 fabrika (un, salyangoz, tekstil ve plastik takoz imalatı) yer alır. Haftada bir gün (Cumartesi) pazar kurulur. Fabrikalarda yaklaşık 100 kişi çalışmaktadır. Nitekim toplam iş yeri sayısı (144) göz önüne alındığında ve kimi iş yerinde sadece bir kişinin çalıştığı düşünüldüğünde (yaklaşık 300 kişi) bu kişilerin hane sayılarının ortalama 5 olduğu kabul edilirse, yaklaşık 1500 kişi yani nüfusun % 39'u geçimini hizmet sektöründen temin etmektedir. Çaydeğirmeni'nin nüfusu 1997 sayımına göre 3829'dur. Ayrıca Kaypaklar ve Kemerler mahallelerinde toplam 123 ailenin (nüfusun % 16'sı) başka

şehirlere çalışarak (Zonguldak, Devrek, Ereğli ve İstanbul) geçimlerini temin ettikleri anlaşılmıştır (2000 Arazi anketlerine göre). Bununla beraber tarım dışı faaliyet kolları ile geçimini sağlayan aileler, tarımdan tamamıyla kopmamışlardır ve tarımsal faaliyetler ikincil geçim kaynağı olarak sürdürülmektedir.

Yukarda bazı özelliklerine değindiğimiz Çaydeğirmeni yerleşmesi çevresindeki bazı köylere merkezlik hizmeti verebilecek potansiyele sahiptir. Zonguldak-Ankara karayolu üzerinde yer alır. Hizmet sektöründe görülen gelişme, sanayi sektöründe de başlamıştır. Buna rağmen nüfusun yaklaşık % 45'i geçimini yalnızca tarımsal faaliyetlerden temin etmektedir. Ayrıca 14 km güneybatısında Devrek gibi köklü bir şehir yerleşmesi yer almakta ve ulaşım kolay sağlanmaktadır.

Bütün bunlar dikkate alındığında ve coğrafi anlamda yorumlandığında Çaydeğirmeni'nin bir kasaba yerleşmesi olduğu kesindir.

Devrek'in günümüzdeki tek bucağı olan Eğerci, 1997 sayımına göre 2048 nüfusa sahiptir. Hizmet fonksiyonu açısından Devrek şehrinde sonraki en önemli yerleşmedir ve 1986 yılından itibaren belediye teşkilatına sahiptir. Merkez köy kapsamında olan Eğerci'de Ziraat Bankası (10 personelli), sağlık ocağı (8 personelli), SSK Dispanseri (6 personelli), postane (10 personelli), Jandarma Karakolu, düğün salonu, taksi durağı (10 personelli), akaryakıt istasyonu, öğrenci yurdu, beyaz eşya satıcısı, beyaz eşya tamircisi, konfeksiyon, fırın, sıhhi tesisatçı, dişi, terzi, tavukçu, fotoğrafçı, muhasebeci, çay bahçesi, 2 inşaat malzemeleri satıcısı, 2 marangoz, 2 demir doğrama atölyesi, 2 mobilyacı, 2 elektrik malzemeleri satıcısı ve tamircisi, 2 seramikçi, 2 eczane, 2 kırtasiye, 2 manav, 2 kasap, 2 pastane, 2 gazete bayi, 3 tüpçü, 3 berber, 3 doktor muayenehanesi, 4 zahireci ve uncu, 4 lokanta, 4 ayakkabıcı, 7 kahvehane, 10 bakkal vardır. Ayrıca 2 okul (lise ve ilköğretim okulu), 2 fabrika (tekstil ve kereste imalatı) yer almakta ve fabrikalarda 88 kişi çalışmaktadır. Eğerci'de haftanın bir günü (Cuma) pazar kurulur. Eğerci'deki toplam 86 iş yerinde 242 kişi çalışmaktadır. Bu kişilerin hane sayılarının yine ortalama 5 olduğu kabul edilirse yaklaşık 1210 kişinin (nüfusun % 59'u) geçimin hizmet sektöründen temin ettiği görülür. Bunun yanında arazide yapılan anketlerin sonuçlarına göre 617 kişinin (% 30) Zonguldak ve Ereğli'deki madenlerde çalışarak geçimini sağladığı tespit edilmiştir (125 aile reisi madenlerde çalışır). Ayrıca belirtmek gerekir ki, gerek madenlerde ve gerekse Eğerci'deki işyerlerinde çalışanların aileleri büyük oranda tarımsal faaliyetlerden kopmamışlardır.

Sonuç olarak Eğerci'de coğrafi açıdan tarım dışı faaliyetler etkili görünmektedir. Yerleşme idari, eğitim, sağlık, ticaret, sanayi ve pazar fonksiyonları bakımından yakın çevresindeki 18 köye merkezi yer olarak hizmet sunmaktadır. Merkezilik özelliğini etkileyebilecek çekim kuvvetine sahip en yakın merkez (Devrek) 30 km kuzeydoğusundadır. Yöredeki yüzey şekillerinin arızalı yapısı ulaşım açısından çevre köylerin Eğerci'yi tercih etmesini zorunlu kılmaktadır.

Buna bağlı olarak daha önce kasaba olduğuna değindiğimiz Çaydeğirmeni ile karşılaştırıldığında Eğerci; idari, eğitim ve pazar fonksiyonu dışındaki özellikleri ile Çaydeğirmeni'nin gerisinde gözükyorsa da, özellikle doğal şartların etkisiyle çevresindeki kırsal kesime daha fazla hizmet sunabilmektedir. Çaydeğirmeni ise halen Devrek şehrinin etkisi altındadır. İşte bu nedenlerle coğrafi kriterleri dikkate aldığımızda Eğerci ne bir köydür, ne de bir şehir. Coğrafi görünümüyle ve halkın deyişleriyle Eğerci günümüzde bir kasabadır.

3.3. ŞEHİR YERLEŞMESİ

3.3.1. Devrek'in Kuruluş ve Gelişmesi

Devrek şehrinin kuruluşu hakkında kesin bir tarihlendirme yapılamamakla birlikte, şehirdeki en eski bulgular Hitit dönemine aittir. Tarih boyunca Devrek'in isim evrelerine ilişkin kaynaklar incelendiğinde, Devrek'in bilinen ilk adının Hititler döneminde "Zehil" olduğu ifade edilmektedir. Daha sonra Romalılar döneminde "Dadybra" ve "Sebaste", Bizanslılar döneminde "Zalifre", Selçuklular döneminde "Burgu", Osmanlılar döneminde önce "Hızırbey İli" daha sonra "Yedi Divan" ve son olarak "Hamidiye" olduğu ifade edilmektedir. Günümüzdeki "Devrek" adı ise yörede 1870-1924 yılları arasında yaşamış olan Ermeniler tarafından kullanılmaktaydı (Çelikdönmez 2000, s.23-26). Buna göre Devrek Hititler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Osmanlılar ve Ermenilerin yaşadığı çok eski bir iskan alanıdır.

Devrek'te bilinen en eski mimari yapının Hicri 891- Miladi 1484 tarihli Şemsi Paşa camii olduğunu belgeleyen, bu camiden arta kalan kitabesidir. 1916 tarihli Bolu Sancağı Salnamesinde Candaroğlu Mustafa Şemsi Paşa tarafından yaptırıldığı söylenen cami hakkında şu bilgi verilmektedir; "İlk kez kasabanın kuzeyinde Cuma ve Bayram namazlarının kılınması için Cami-i Atik mahallesinde M..Şemsi Paşa tarafından bir cami yaptırılmıştır". Caminin bulunduğu yerde, Devrek kasabasının 130 yıl öncesi küçük bir köy şeklinde olduğunun kuşaktan kuşağa aktarılan bir bilgi olduğu da belirtilmiştir. Öyle ise 1356'da Devrek, oldukça küçük bir yerleşim merkezidir.

Gümüşpınar köyünün eski adının Devrek olması, tarihi Şemsi Paşa camisinin de yerli halk tarafından "Mekekler Camisi" olarak bilinmesi, Devrek'in bugün yer aldığı alanda olmadığı; Gümüşpınar ve Mekekler köylerinin yer aldığı şehrin doğusundaki yamaç düzlüğü üzerinde kurulmuş olduğu, günümüzdeki yerinin ise Çakıroğlu'nun 1945 yılında belirttiği gibi bahçe ziraatine ayrılmış tarım arazisi olduğu düşüncesi, özellikle yöre halkının desteklediği bir düşüncedir. Gümüşpınar köyü Yayalar mahallesinin Hisarteppe olarak bilinen mevkiindeki Pontuslu Rumlara ait M.Ö.280'li yıllardaki kale yıkıntısı, bu alandaki iskanın eski dönemlere kadar indiğini adeta belgeler niteliktedir. Nitekim 1356 yılında tarım alanlarının bulunduğu Devrek çayı kenarındaki merkezi bir yere cami inşa edilmeden önce, bu alanda birkaç evden oluşan küçük bir köy yerleşmesinin varlığı sözkonusudur. Ayrıca buranın önemli ticaret yollarının kesiştiği bir noktada yer alması, burada insanların

bir araya gelmesini sağlayacak bir caminin inşasını ve bu fırsatla ticari malların taksim ve takasını gerekli kılmış olmalıdır.

1720’de yazdığı “Atlas” isimli eserinde İbrahim Hamdi Efendi Devrek’in, haftalık pazarı kurulan, hanları ve dükkanları olan şirin bir köy olduğunu, ayrıca yılda bir kurulan ve 15 gün süreyle devam eden panayır geleneğinin olduğunu da ifade etmektedir.

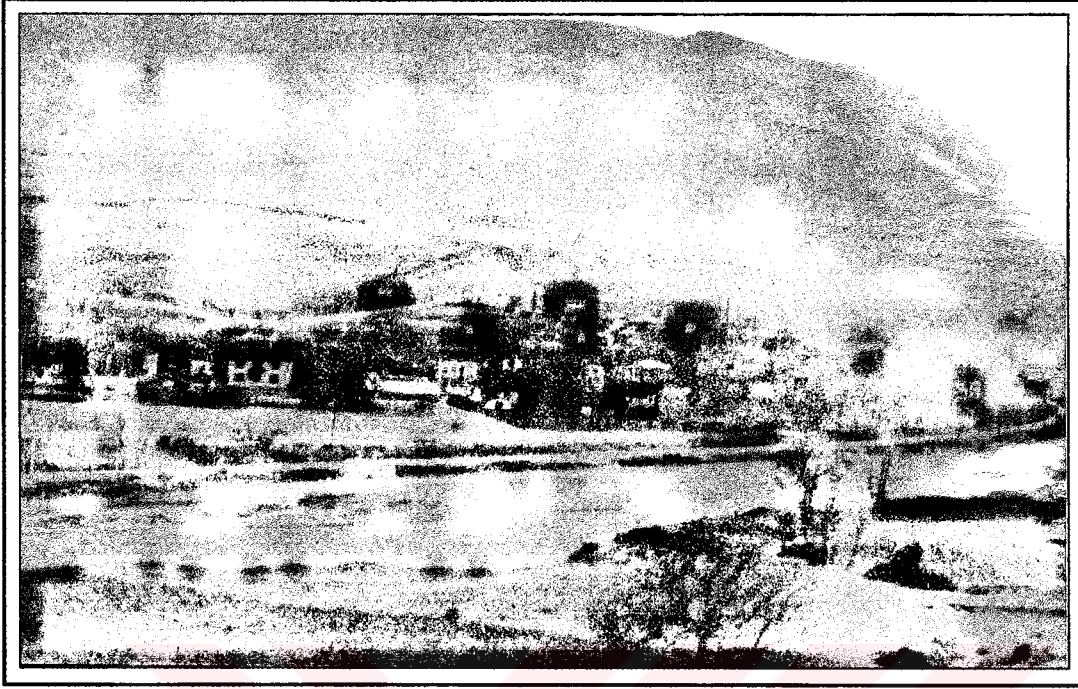
Vitol Cuinet, 1800’lü yılların sonlarında Devrek’te nüfusun 1800 civarında olduğunu, kasabada minaralı 5 cami, 2 medrese, 3 çeşme, 2 hamam, 96 dükkan ve 360 ev bulunduğunu belirtmektedir.

1892 yılına ait Kastamonu Salnamesinin 470-474 no’lu sayfalarından edinilen bilgilere göre, Devrek kasabası merkez olmak üzere doğudan Bartın ve Safranbolu, batıdan Ereğli ve Bolu, kuzeyden Karadeniz, güneyden Bolu ve Gerede ile sınırlı bir kaza statüsüne kavuşan ve idari sınırları itibariyle oldukça geniş bir alan kaplayan Devrek kazası, dönemin önemli ticaret alanlarından biridir. Kastamonu salnamesinde yer alan Devrek’e ait diğer bilgiler ise; kaza merkezinin üç mahalleden müteşekkil olup Cami’i Cedid mahallesinde 105 hanede 790 kişi, Cami’i Atik mahallesinde 89 hanede 594 kişi ve Ermeni-Rum mahallesinde 42 hanede 392 kişinin yaşıyor olmasıdır. Kısaca kaza merkezinde toplam 236 hanede 1776 kişi yaşamaktaydı (Kastamonu Salnamesi 1892, s.470-474).

Yakın bir tarih olan 1945’te yazdığı bir makalede Çakıroğlu, Devrek’in çarşısının oldukça basit olduğunu, birkaç bakkal ve manifaturacı dükkanı, demirci ve marangoz tezgahı ile 2 bastoncu imalathanesinin bulunduğunu, ayrıca 2 han, çok sayıda kahvehane ve birkaç lokantanın varlığından bahsetmektedir. Çakıroğlu o dönemdeki arazi kullanımına değinirken, günümüzde pazaryeri olarak kullanılan alanın o dönemlerde de aynı fonksiyonu üstlendiğini ve aynı zamanda kasabanın çarşısının da bu alanda yer aldığını belirtmekle birlikte konut alanlarının önemli bir kısmının çayın güney kısmına yayılmış bahçeler içerisinde olduğunu, bir kısmının da çayın karşı kenarında bulunduğunu ifade etmektedir (Fotoğraf: 8).

Günümüzdeki Eskimahalle’nin bulunduğu alanın güneybatı kesimiyle, Yenimahalle ve İsmetpaşa mahallelerinin sınırlarının kesiştiği (Cumhuriyet Meydanı) alanın batısında kalan kesim Cami’i Atik mahallesi; Eskimahalle’nin güneydoğu kesimi ile İsmetpaşa mahallesinin en kuzeybatı ucunu kaplayan alan Ermeni-Rum mahallesi; günümüzün İsmetpaşa mahallesi’nin en güneybatı ucunu

kaplayan alan ise Cami'i Cedit mahallesi olarak adlandırılmıştır (Kastamonu Salnamesi 1892, s.470-474).

Fotoğraf: 8 Karşiyaka ve Yenimahalleden genel görünüm (1950-1960).

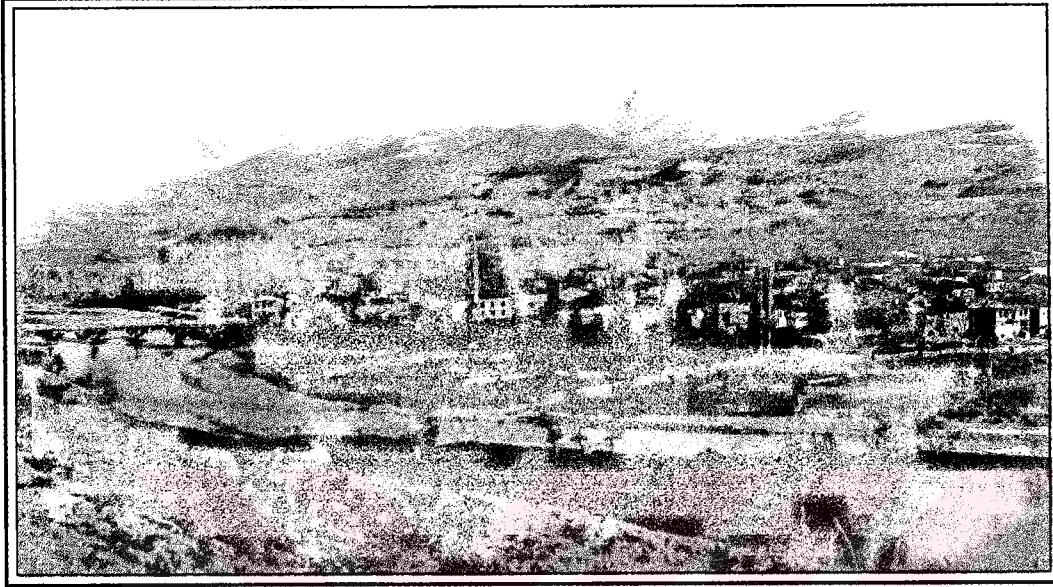
O dönemde konutlar Devrek çayı çevresinde ve bahçeler içerisinde yer almaktaydı

1900 yılı öncesine ait sınırlarını çizdiğimiz yerleşme, o dönemde bir köy yerleşmesinden çok bir ticaret ve pazar kasabası özelliği göstermekteydi. Bu görüntü, kasabanın kaza merkezi statüsü kazanmasından sonra daha da belirgin hale gelmişti. 1900 yılı öncesi devreye ait olan bu dönemde, kasabada 2 katlı, 16 odalı ve kargir yapı bir hükümet konağı; bir ibtida-i mektebi, bir rüştiye mektebi, 5 adet dükkan, bir tekke, 4 cami, 1 kilise, 2 medrese, 2 hamam ve toplam 236 hane yer alıyordu. Geçim kaynakları daha çok ziraat, kereste ticareti, madencilik ve pazar ticaretine dayanıyordu (Kastamonu Salnamesi 1892, s.470-474).

1900-1950 devresinde yerleşme kasaba özelliğini devam ettirmekle birlikte, tarım ve orman ürünleri ticareti ile ulaşım imkanlarındaki gelişmelerin yanında, el sanatlarında da büyük gelişmeler olmuştur. 1900 yılı sonrasında Devrek'in bilinen ilk nüfusu, 1927 yılında yapılan ilk Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre kasabada 1160'ı erkek ve 1330'u kadın olmak üzere toplam 2490 kişi yaşamaktadır. Bu tarihten 1940'lı yıllara kadar kasaba nüfusunda fazla bir değişme görülmezken, mekansal değişim açısından da fazla bir gelişme kaydedilmemiştir. Bunun en önemli sebebi, milli bağımsızlık mücadelesinden üstün bir başarı göstererek çıkan ülkenin

erkek nüfusundaki kayıplarından ileri gelen sorunların, Devrek'te de yaşanmış olmasıdır.

Bu dönemde nüfusun yaşadığı alanlar, 1900 yılı öncesinde sınırlarını çizdiğimiz çekirdek alanın hemen çevresini kuşatan bir sahaya karşılık gelir (Şekil: 24, Fotoğraf: 9).

Fotoğraf: 9 Şehirden Genel Görünüm (1930-1940).

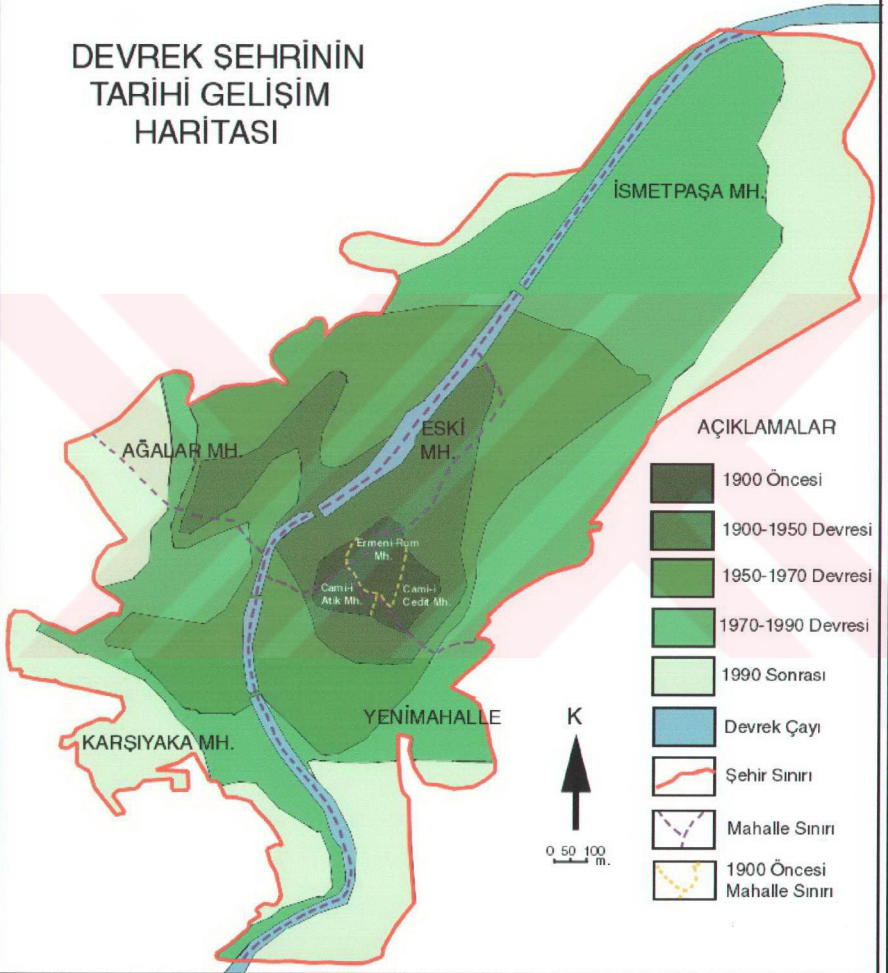
Yerleşmenin çekirdeğini meydana getiren mahallelerden Cami-i Cedit mahallesi.

1940'da faaliyete giren ve Eskimahalle'nin en kuzeydoğu sınırını oluşturan Ak kereste Atölyesi, 1942'de inşa edilen ve Zonguldak Köprüsü'nün doğu yakasındaki caddenin hemen kenarında yer alan Jandarma karakolu, 1943'te inşa edilen Jandarma karakolunun hemen karşısındaki Birinci Okul olarak bilinen Avursan Okulu (Atatürk İlkokulu) ve 1947'de inşa edilen bugünkü Millet Bahçesi Sokağı'na girişte yer alan ikinci okul ya da Fatih İlkokulunun hizmete girmesi bu gelişmede etkili olmuştur.

1940-1945 yılları arasında kasabada bir askeri karargah kurulma çabaları görülmüş (57. Jandarma Tümeni) ve 1945 Genel Nüfus Sayımında erkek nüfusunda yaklaşık 1500 kişilik bir artış gerçekleşmiştir. 1950 nüfus sayımında ise askeri karargahın Bolu'ya kaydırılmış olmasına bağlı olarak kasaba nüfusu tekrar normal seyrine devam etmiştir. Nüfus 1945'te 4162 kişi iken, 1950'de 3285 kişiye düşmüştür.

SEKİL:24

DEVREK ŞEHRİNİN TARİHİ GELİŞİM HARİTASI

1950-1970 yılları arasında kasaba şehirleşme yolunda önemli gelişmelere sahne olmuştur. Nüfusun gelişimi açısından bakıldığında bu devrede nüfus 5645 kişi artmış, 1970 Genel Nüfus Sayımında Devrek nüfusu 8930 kişi olarak belirmiştir. Bu devrenin en karakteristik özellikleri, 1953 yılında Orman Ürünleri Sanayisi (ORÜS) ile 1967 yılında 125. Jandarma Er Eğitim Alay Komutanlığı'nın Devrek'e yerleşmesidir.

Bu devrede giderek artan nüfusun yaşama alanı da genişlemiştir; daha önceki gelişme devrelerinde görülen, belirli bir merkez etrafında gerçekleşen dairesel gelişme, bu devrede devam ederek daha çok Devrek Çayı boyunca uzanmıştır (Fotoğraf:10 ve 11). Buna bağlı olarak şehrin gelişme yönü kuzeydoğuya doğru yönelmiştir. ORÜS ve Jandarma Alayından başka 1962'de inşa edilen Sağlık Ocağı ve 1969'da eğitime başlayan İstiklal İlkokulu, dönemin mekansal gelişiminde baş rolü oynayan etkilere (Fotoğraf: 12).

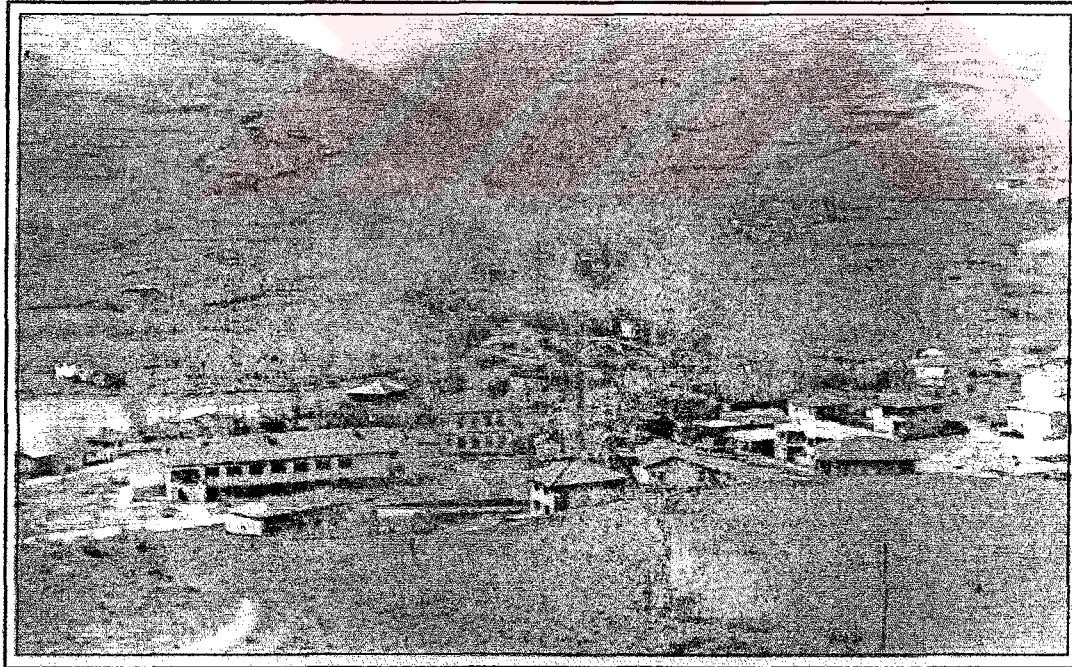
Fotoğraf: 10 Dairesel şekle sahip olan şehirde, merkezin çevresinde gelişen konut alanlarının 1960'lı yıllardaki görünümü.

1970 öncesinde dairesel gelişim gösteren yerleşmenin gelişme aksları 1970'den sonra Devrek çayı boyuna yönelmiştir.

Fotoğraf: 11 Güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda uzanan şehirden genel bir görünüm (1996).

Dairesel gelişim sınırlarını zorlayan şehir Devrek çayı boyuna yönelmiştir.

Fotoğraf: 12 Yeni inşa edilmiş sağlık ocağı, yakın çevresi ve Karşıyaka mahallesinden bir görünüm (1960-1970).

Sağlık ocağının inşa edilmesi konutların bu kesimde de yoğunluk kazanmasını sağlamıştır.

1970'lerde Devrek'te şehrsel karakter iyice belirginleşir. 1970'de 8930 olan şehir nüfusu, 1990'da 16442 kişiye erişmiştir. 7512 kişilik artışın olduğu bu devrede erkek nüfusun sayısı 9107, kadın nüfusun sayısı ise 7335'e yükselmiştir. 1990 yılı itibarıyla şehrsel karakterin hakim olduğu devrede, Ağalar mahallesinin katılımıyla mahalle sayısı 5'e çıkarken, şehrin kapladığı alan da genişlemiştir (740,4 ha). Nüfus yoğunluğunun hektar alana 20 kişi olduğu şehirde konut sayısı da 3278 dir. Konutlar şehirde 400 ha lık alana yayılmıştır. Buna göre konut yoğunluğu hektar alana 8 konut ve binaların ortalama kat adedi ise 5'tir.

1974'te inşa edilen (Karşıyaka mahallesinin en batı sınırını oluşturan alanda yer alan) İmam-Hatip Lisesi, yine aynı yılda inşa edilen (Yenimahalle'nin en doğu sınırını oluşturan alanda yer alan) Devlet Hastanesi, 1979'da inşa edilen (şehir merkezinin 6 km. güneydoğusunda ve Zonguldak-Ankara karayolu üzerinde yer alan) Devrek T.A.Ş. sunta-yonga levha fabrikası, 1980'de inşa edilen (şehir spor tesislerinin bulunduğu alanda yer alan) Anadolu Lisesi, 1982'de faaliyete geçen (şehir merkezinin 5 km. güneybatısında Zonguldak-Ankara karayolu üzerinde yer alan) S.E.K. Eritme Peynir Fabrikası, 1984'te hizmete giren iki yıldızlı Turistik Çınar Otel ve 1989'da hizmete giren Özel İdare Müdürlüğü gibi kurum ve kuruluşların çekim etkisi mekansal gelişimi beraberinde getirmiştir.

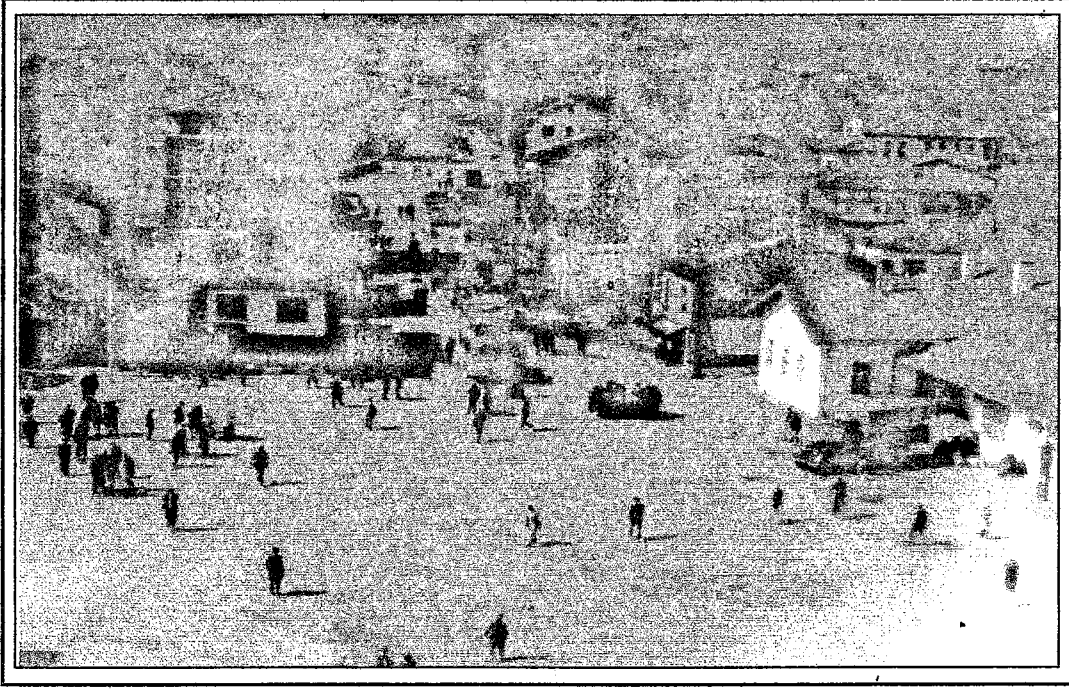
1990 yılı Sonrası devrede, nüfus artışı, şehir içi arazi kullanımının giderek genişlemesi ve şehrsel fonksiyonlarda artan çeşitlilik gibi faktörlerin etkisi ile şehirleşme hızı artmış, sanayi atılımları, Devrek Çayı boyunca ve Zonguldak-Ankara karayolu boyunca gelişmeye başlamıştır. 1990 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre 16442 olan şehir nüfusu, 1997 yılı nüfus tespitinde 19506 ve Merkez Sağlık Ocağı verilerine göre 2000'de 20925 kişi olmuştur. On yıllık bu devrede 4483 kişilik nüfus artışından da anlaşılacağı üzere giderek artan nüfus miktarı, kullanılacak alan ihtiyacı ve problemlerini de beraberinde getirmiştir.

3.3.2. Devrek'te Şehir İçi Arazi Kullanımı

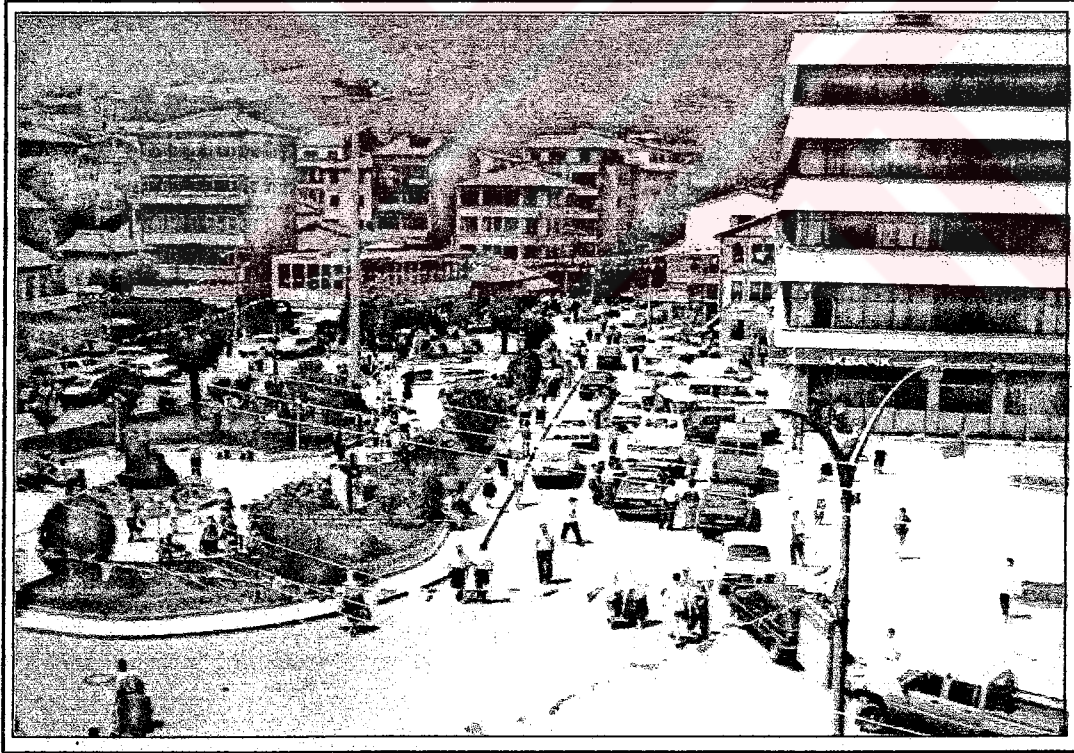
7.404.000 m²'lik kullanılabilir arazisi ile Devrek şehirde araziden faydalanma şekli çok çeşitlidir.

3.3.2.1. Yönetim Fonksiyon Alanları

Daha önce değinildiği gibi Eskimahalle, Yenimahalle ve İsmetpaşa mahalle sınırlarının kesiştiği alanda yer alan Cumhuriyet Meydanı, şehrin merkezi durumundadır (Fotoğraf: 13 ve 14).

Fotoğraf: 13 Dönemin cumhuriyet meydanından bir görünüm (1960'lı Yıllar).

Fotoğraf: 14 Şehir merkezi (Cumhuriyet Meydanı-1996).

Cumhuriyet meydanı tarihin her döneminde Devrek'in idari ve ticari merkezi olmuştur.

Şehrin 1887 yılında ilçe merkezi olmasından sonra inşa edilen Hükümet Konağı; günümüzde Cumhuriyet Meydanı'ndaki Bastoncu Anıtı park sahasının doğusunda yer alır. Binanın ön tarafı oldukça geniş bir meydan ile çevrilidir. Doğusunda PTT binası, kuzeyinde Özel İdare binası ve güneybatısında Belediye Başkanlık binası yer alır. Hükümet Konağı dört katlı olup bünyesinde Kaymakamlık makamı başta olmak üzere, çeşitli bakanlıklara ait toplam on iki müdürlük ve bağlı bürolardan oluşur.

1892 yılında Askerlik Şube Başkanlık binasının bulunduğu yerde inşa edilen Belediye Başkanlık binası, günümüzde Cumhuriyet Meydanındaki Bastoncu Anıtı park sahasının güneyindedir. Kuzeydoğusunda Hükümet Konağı, batısında Yeni Camii, doğusunda Ulu Camii ve Müftülük binası ile güneyinde şehrin pazar alanı yer alır. Belediye binası bünyesinde beled'i hizmetlerin sunulduğu özel birimlerle, Vergi Dairesi, Öğretmen Evi ve bir çok mesleki hizmet veren özel büro yer alır. Binanın zemin katının doğu bölümünde Ziraat Bankası, batı bölümünde Vakıf Bank yer alırken, bodrum katta ise Belediye konferans salonu bulunur.

1942 yılında inşa edilen Jandarma Karakol binası Zonguldak Köprüsü'nün bulunduğu mevkiden şehir merkezine girişte yer alır.

1953 yılında Emniyet Komiserliği olarak faaliyete başlayan, 1983'de Emniyet Amirliğine, 1993'de Emniyet Müdürlüğüne dönüştürülen Polis Teşkilatı, 1995 yılına kadar Hükümet Konağı bünyesinde hizmet verirken, 1996 yılında merkez Karakolun bulunduğu binaya taşınmıştır. Emniyet Müdürlüğü, Yeni mahallenin Zonguldak-Ankara karayolu kenarındaki Metçiler sokağında ve şehir terminalinin batısında yer alır.

1977 yılında inşa edilmiş ve 1985 yılında düzenlenmiş PTT binası, Hükümet Konağı'nın hemen yakınındaki bir konumdadır.

1989 yılında hizmete giren Özel İdare binası Cumhuriyet Meydanındaki Bastoncu Anıtı park sahasının doğusundadır. Güneyinde Belediye binası ve Hükümet Konağı, kuzeyinde Zeytin Sokak ticaret alanı, doğusunda Belediye Kültür Merkezi (Konferans ve sinema salonu) yer alır. Özel İdare binası bünyesinde başta Özel İdare Müdürlüğü olmak üzere çeşitli ticaret birimleri, Halk Eğitim Merkezi, Halk Kütüphanesi ve mesleki hizmet veren bir çok özel büro yer alırken, binanın zemin katının güney bölümünde ise Akbank bulunur.

Şehir merkezinde yer alan resmi kurum ve kuruluşlardan bir diğeri de Askerlik Şube Başkanlığı'dır. Eski belediye binasında hizmet veren Askerlik şubesi, doğusunda yeni Camii, güneyinde şehrin pazar alanı, batısında Atatürk Caddesi ticaret alanı ve kuzeyinde Cumhuriyet Meydanı ile çevrili bir konumdadır.

Müftülük binası, şehir merkezinin doğusundaki Ulu Camii ve tarihi Tekke Ziya'eddin Camii'nin bulunduğu alanda yer alır.

Devrek Belediyesi bünyesinde hizmet veren İtfaiye Birim Binası, Çomaklar Köprüsü'nün güneydoğusunda ve Zonguldak-Ankara karayolunun doğu kenarında yer alır.

İsmetpaşa mahallesindeki resmi kuruluşlardan biri 357 km.lik karayolları ağına hizmet veren Karayolları 155. Şube Şefliği'dir. Bu kuruluşun güneyinde Kapalı Cezaevi, kuzeyinde ise Orman İşletme Müdürlüğü yer alır. Bu alandaki bir diğeri resmi kuruluş ise Orman İşletme Müdürlüğü'dür. Orman İşletme Müdürlüğü, batısında Hacıkulaoğulları Kereste Fabrikası, doğusunda ağaçlandırma alanı, güneyinde Karayolları 155. Şube Şefliği ve kuzeyinde ise orman işletme lojmanları yer alır (Şekil: 25).

3.3.2.2. Konut Fonksiyon Alanları

1892 tarihli Kastamonu Salnamesinde yer alan Devrek'e ait bilgilere göre; kaza merkezinin üç mahalleden müteşekkil olup Camii Cedid mahallesinde 105 hanede 790 kişi, Cami'i Atik mahallesinde 89 hanede 594 kişi ve Ermeni-Rum mahallesinde 42 hanede 392 kişinin yaşıyor olmasıdır. Kısaca kaza merkezinde toplam 236 hanede 1776 kişi yaşamaktaydı (Kastamonu Salnamesi 1892, s.470-474).

1900 yılı öncesi devreye ait olan bu dönemde, kasabada 2 katlı, 16 odalı ve bir bodrum katı olan, kargir yapılı bir hükümet konağı ile bitişinde üst katı ibtida-i mektebi ve rüştiye mektebi, altında gelirleri Maarif'e ait 5 dükkan bulunan Maarif binası vardır. Ayrıca 1 tekke, 4cami, 1 kilise, 2 medrese, 2 hamam ve toplam 236 hane yer alıyordu (Kastamonu Salnamesi 1892, s.470-474).

Yerleşmenin merkezini tayin eden Cumhuriyet Meydanı'ndan çevreye doğru genişleyen şehir alanı, resmi kurumları en iç dairede bırakırken, onun çevresinde iş ve ticaret birimleri yoğunlaşmakta ve onun çevresinde ise karmaşık yapılı bir geçiş alanına girilmektedir. Geçiş alanını meydana getiren eğitim ve kültür alanları, sağlık

alanları, camiler, mezarlıklar ve parçalanmış oturma alanlarından sonra asıl konut alanlarına girilmektedir.

Genel görünüm iç içe geçmiş halkalar halindedir.

Şehrin güneyindeki konut alanları; iş ve ticaret alanlarının sona erdiği karmaşık yapılı geçiş alanına karşılık gelir. Bu alanda Devrek Lisesi, Merkez Sağlık Ocağı ile SSK Dispanseri, Çay Cami ve Şehir Mezarlığı yer alır. Geçiş alanındaki en önemli özellik parçalanmış konut alanlarıdır. Bu alanlar, İtfaiye binası, Gazi İlköğretim Okulu ve Atölye tipi sanayi tesislerinin varlığı ile parçalı bir görünüm almıştır. Geçiş alanından sonra, özellikle 1990 yılından itibaren gelişme gösteren Erenleraltı sokak ve Halilibeyoğlu Sokağına kadar olan şehrin güneyindeki asıl konut alanlarına girilir (Şekil:25).

Şehrin batısındaki iş ve ticaret alanları Devrek Çayı kenarında çok dar bir kuşak meydana getirirken, konut alanları ile arasında meydana gelen geçiş kuşağı da henüz önemsiz bir gelişme içindedir. Şehrin kuzeyindeki oturma alanlarını sınırlayan en önemli faktör, olumsuz topoğrafik şartlardır. Bu alanda vadi yamaçları fazla eğimlidir. Aynı zamanda burası, şehrin batısına oranla daha gevşek bir dokuya sahiptir. Konut yoğunlukları, şehrin batısındaki Çomaklar deresi boyunca daha fazladır (Şekil:25).

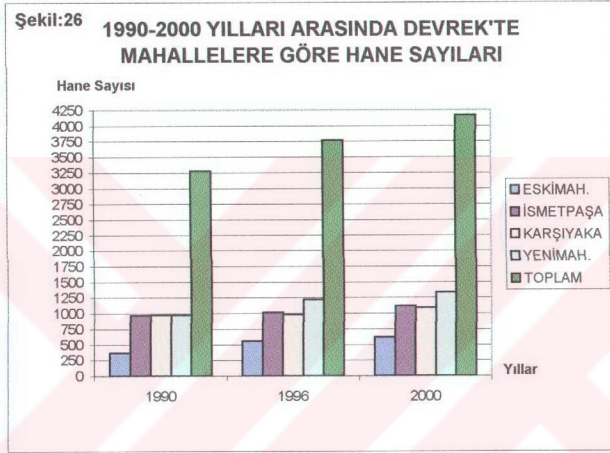
Şehrin doğusundaki konut alanları ise dağılışı itibarı ile şehrin güneyindeki konut alanlarına benzerlik gösterir. Buradaki iş ve ticaret alanlarının sona erdiği saha, asıl konut alanlarını meydana getirir.

Bununla beraber batı-doğu doğrultusunda uzanan ve ticaret alanlarından oluşan İnönü Caddesi'nin, bahsettiğimiz konut alanı içerisine bir kuşak halinde sokulması ve Fatih İlkokulu'nun da bu alanda yer alması, son dönemde bu alanı karmaşık yapılı bir geçiş alanına dönüştürmüştür. Şehrin doğusundaki konut alanları; Hacıkulaoğulları Kereste Fabrikası, Karayolları 155. Şube Şefliği, Orman İşletmesi ve Sanayi Sitesinin, şehrin en doğusundaki bu alanı işgal etmesi nedeniyle, 1950'li yıllardan günümüze kadar geçen devrede sınırlanmıştır. Buradaki konut alanları, söz konusu resmi kuruluş ve sanayi tesislerinin ancak güneyindeki dar bir koridoru kullanarak kuzeydoğuya doğru genişlemeye başlamıştır (Şekil:25).

Tablo:23 Devrek'te Mahallelere Göre Hane Sayılarının Bölünüşü (1990-2000).

YILLAR	YERLEŞİK NÜF.	MAHALLELERE GÖRE HANE SAYILARI				TOPLAM
		ESKİMAH.	İSMETPAŞA	KARŞIYAKA	YENİMAH.	
1990	14913	365	970	972	971	3278
1996	18960	557	1016	980	1216	3769
2000	20021	623	1118	1089	1335	4165

Kaynak: Merkez Sağlık Ocağı.

2000 yılı itibarı ile Devrek Sağlık Ocağı'nın yapmış olduğu istatistiklere göre şehirde toplam 4165 konut bulunmaktadır. Bunun 1335 tanesi Yenimahalle'de, 1118 tanesi İsmetpaşa mahallesinde, 1089 tanesi Karşıyaka mahallesinde ve 623 tanesi de Eski mahalle'dedir. Görüldüğü gibi Yenimahalle ile İsmetpaşa mahallesi, yani şehrin güneyi ile doğusu konut sayısının en fazla olduğu alanlardır (Tablo: 23, Şekil:27).

Konut yoğunlukları açısından değerlendirildiğinde, Yenimahalle'deki konut yoğunluğu 24 konut/ha iken, İsmetpaşa mahallesinde 15 konut/hadır. Karşıyaka mahallesinin konut yoğunluğu ise 4 konut/ha'dır (Tablo:25). Yoğunlukların hesaplanmasında kullanılan alan değerleri şekil 25'deki alanlarla uyumsuzluk gösteriyorsa da, bu durum şehrin kuzeybatısındaki heyelan bölgesinin hesaplama dışında bırakılmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim Karşıyaka ve Ağalar mahallelerinin bu kesiminde iskana elverişli alanlar bulunmamaktadır. Buna rağmen

verilerin güvenilirliği açısından Tapu Kadastro Müdürlüğü'nün ölçümleri dikkate alınmıştır.

Devrek şehrinde 1985 yılı genel nüfus sayımı istatistik sonuçlarına göre toplam yerleşik nüfus miktarı 13251 kişi iken, 1990'da 14481 kişidir. Toplam hane halkı sayısı 1985'de 2877 iken, 1990'da ise 3194 kişidir. Şehirde ortalama hane halkı büyüklüğü ise 1985 ve 1990 yılları itibarı ile 5 kişidir (Tablo: 24).

Tablo:24 Devrek'te Yerleşik Nüfus, Hane Halkı Sayısı ve Büyüklüğü (1985-1990).

Yıllar	TOPLAM HANE HALKI SAYISI	TOPLAM YERLEŞİK NÜFUS	HANE HALKI BÜYÜKLÜĞÜ										ORT. HANE H. BÜY.
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+	
1985	2877	13251	212	301	409	574	541	378	199	98	66	99	5
1990	3194	14841	102	354	457	810	689	400	194	80	34	74	5

Kaynak: D.İ.E.

Tablo:25 Devrek'te Mahallelere Göre Nüfus ve Konut Yoğunlukları (2000).

MAHALLELER	ALAN* (Ha)	NÜFUS+ (Kişi)	NÜF.YOĞ. (Kişi/Ha)	KONUT SAYISI	KON. YOĞ. (Konut/Ha)
Eskimahalle	6,6	2930	444	623	94
Yenimahalle	56,1	6278	112	1335	24
İsmetpaşa	75,0	6486	86	1118	15
Karşıyaka	301,5	5231	17	1089	4
TOPLAM	439,2	20925	48	4165	9

Kaynak:* Devrek Tapu Kadastro Müd., + Merkez Sağlık Ocağı.

Şehirde yer alan konutlar genelde çok katlı apartman daireleri şeklindedir. Ayrıca şehirde, 1900 yılı öncesine ait inşaa tarzı ile bugün bile varlığını koruyabilen ahşap ve bağdadi yapıları evlerin yanında, Rum ve Ermeniler'e ait evlere de rastlanmaktadır.

Şehirde Yer Alan Konut Tipleri:

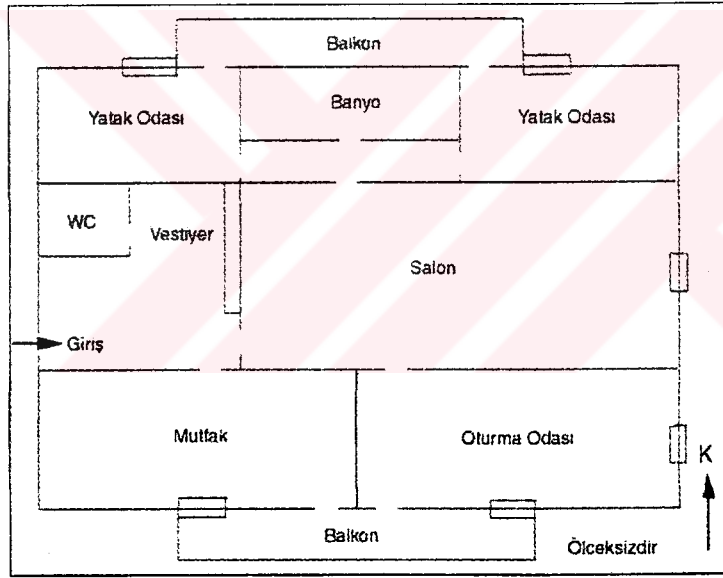
Çok katlı apartman binalarının oluşturduğu konut alanları, hemen hemen şehrin her yanında görülebilir. Ortalama 5 kat olan apartmanlar, planlı bir dağılışı özelliği göstermektedir. Apartmanların en fazla görüldüğü mahalleler arasında

Yenimahalle ile İsmetpaşa mahalleleri ilk sırayı almaktadır. Apartman yoğunluğunun Ağalar mahallesinde daha çok iki ya da tek katlı evlerle bozulduğu görülür.

İlçede apartmanlar, betonarme olarak inşa edilmekte ve beşik çatı tarzı çatı sistemi yoğunluk kazanmaktadır. Çatı örtü malzemesi kiremittir.

Bir dönem şehrin karakteristiği olan ahşap evlere, günümüzde azalmış olmalarına rağmen rastlanılabilmektedir. Çoğunlukla iki kattan oluşan bu evlerin örnekleri artık kırsalda bile nadiren bulunmaktadır. Bunun sebeplerine ilişkin ayrıntılar kır meskenleri konusunda ele alınmıştır. İskelet sistemi ve gövdesi tamamen ahşap olan bu evlerde çatı sistemi beşik tarzında olup kiremitle örtülüdür. Konutların donanımı ve fonksiyonu aynen kırsaldaki örnekleri gibidir. Zemin katları farklı amaçlar için kullanıldığı gibi oturlan kısım genellikle 2. kattır. Bu tarz konutlara ilişkin plan tipleri kır meskenleri konusunda ayrıntıyla verilmiştir (Şekil:22 ve 23).

Şekil: 27 Devrek Şehrinde Yeni Bir Ev Planı (2000).

Şehrin karakteristik konutlarından biri de bağdadi yapılarıdır. Bu tarz konutlara şehirde ahşap olanlara nazaran daha fazla rastlanmaktadır. Ancak bunların sayıları da yok denilecek kadar azalmıştır. Fonksiyonları itibarıyla tamamen ahşap konutlara benzerlik gösterirler. Konutun iskelet yapısı ahşap malzemeden oluşurken, duvarların örgü malzemesi ise çimento yada balçık-saman karışımı harçla birbirine tutturulmuş ve ahşap malzeme arasına örülmüş tuğladır. Çatı sistemleri bütün konutlarda olduğu gibi kiremitle örtülü beşik çatıdır (Fotoğraf: 15). Ayrıldıkları

noktalar ise, yapı malzemeleri ve yapı tekniğindeki farklılıklardır. Bu konutlar ahşaplara nazaran daha sağlam, dayanıklı ve uzun ömürlü olmalarından dolayı tercih edilmişlerdir. Ahşaplar ise iklime bağılı olarak daha sağlıklı oluşu, malzeme teminindeki kolaylık, alışkanlıklar ve daha ucuza mâl olması gibi avantajlarından dolayı tercih edilirler. Bu tarz konutlara ilişkin plan tipleri de kır meskenleri konusunda ayrıntıyla verilmiştir (Şekil:22 ve 23).

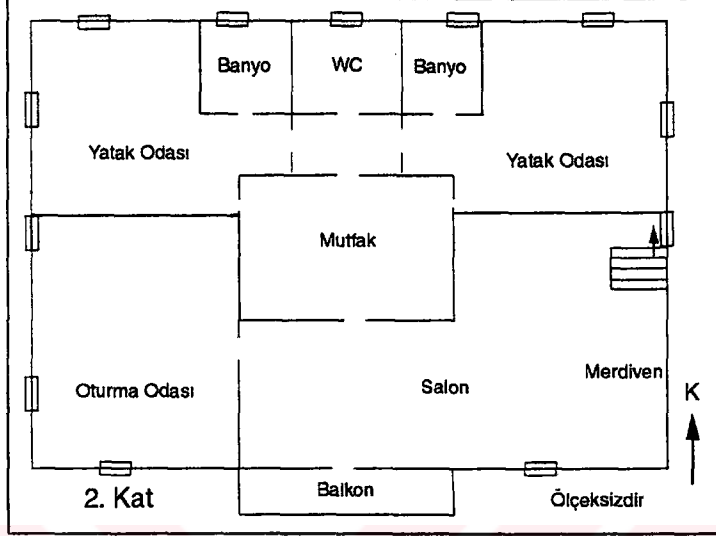
Fotoğraf: 15 Şehirde yer alan bağıdadi yapı tarzlı konutlardan bir görünüm.

Genellikle avlu içerisinde bulunan bu geleneksel yapılar, merkezi iş sahasının hemen gerisindeki kuşakta yer alırlar. Şehir merkezine birleşen sokakların iki yanında inşa edilmişlerdir. Konutlar arasında genellikle sebze yada meyve bahçeleri vardır. (2000)

Şehirde yer alan konut tiplerinden biride çoğunlukla Ermeni ve Rumlardan kalma evlerdir. Günümüzde birer harabe halinde olan evlerin sağlam olanlarında bile oturan yoktur. Kaderine terk edilen bu evlerin yakın zamanda örneklerine rastlamak mümkün olmayacaktır. Yapılış tarihleri 1870-1890 yılları arasına tesadüf eden evlerin, aynı dönemde inşa edilen Türk evlerinden emsali bulunmazken, bu evler işlenmiş taş malzeme ile şehirde farklı bir mimariyi temsil etmektedirler (Fotoğraf: 16 ve 17). Gerek ev planı gerekse dış görünümü ile bu farklılıkları oldukça

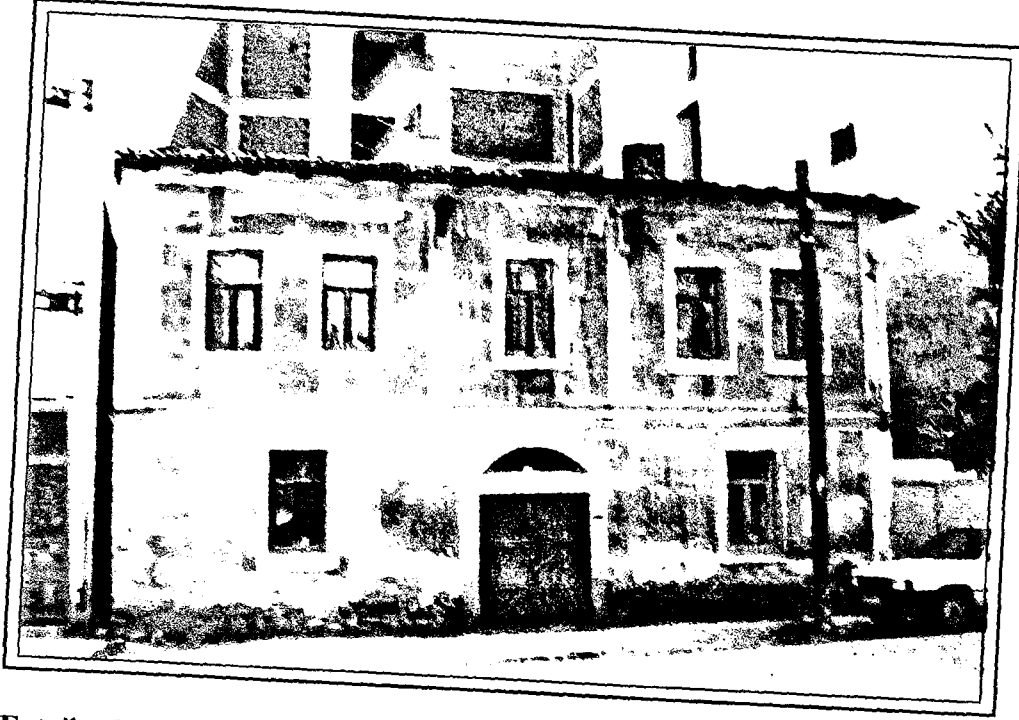
belirgindir. Genellikle iki kattan oluşan evlerde alt kat imalathane yada ticarethane olarak kullanılmakta olup, 2.katta oturulmaktadır. Çatı sistemleri şehirdeki diğer konutlar gibidir (Şekil: 28).

Şekil: 28 Devrek Şehrinde Ermenilerden Kalma Bir Ev Planı.

Fotoğraf: 16 Şehirde yer alan Rum evlerinden bir görünüm.

Genellikle şehrin doğusundaki kesimlerde ve postahanenin kuzeyindeki kilisenin çevresinde yer alırlar. Şehirdeki diğer konutlar gibi 2 katlıdır. Alt katları çoğunlukla ticarethane olarak kullanılır. Çatılarının eğimi az olduğundan, üzerlerinde ancak uzunca yapılmış bacaları dikkat çekmektedir. Taştan yapılmış olduklarından şehirdeki diğer konutlardan farklıdır.(2000)

Fotoğraf: 17 Şehirde yer alan Ermeni evlerinden bir görünüm (2000).

Ermeni evleri ile Rum evleri arasında yapı tekniği açısından benzerlik söz konusudur.

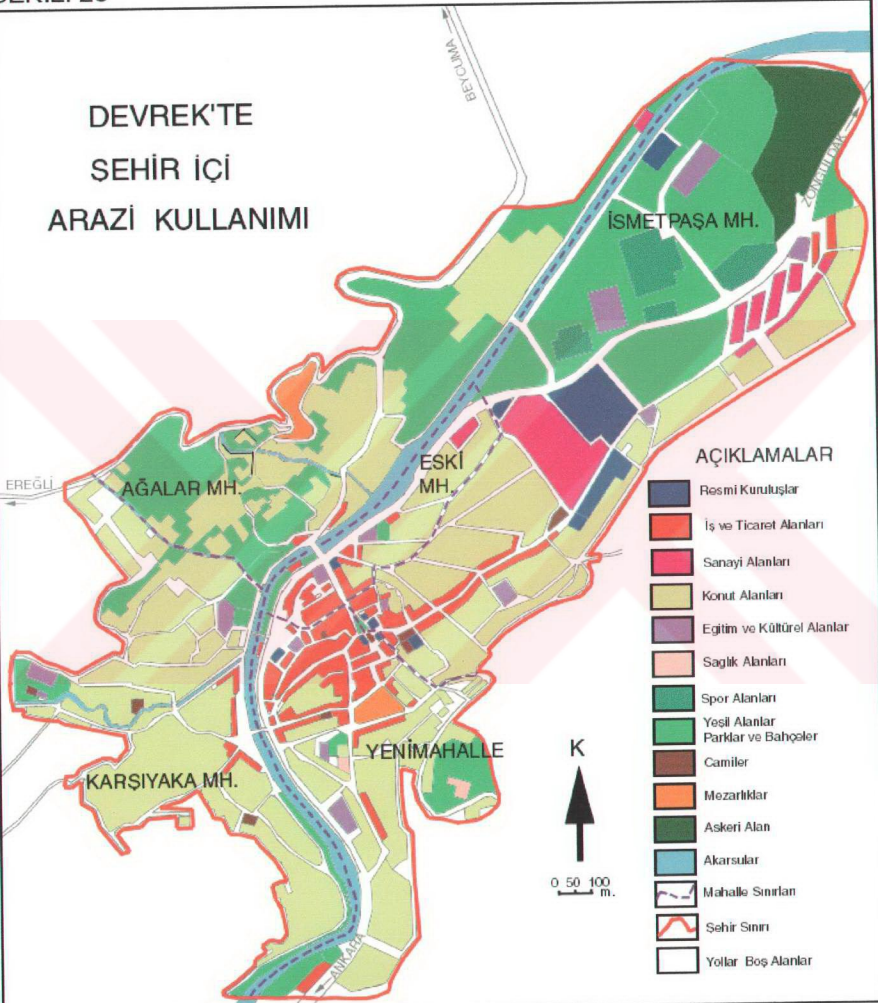
3.3.2.3. Ticaret Fonksiyon Alanları

İş ve ticaret alanları, merkezi iş sahası ve diğer alanlar olmak üzere iki grupta incelenebilir:

Birinci grubu oluşturan “Merkezi İş Sahası” ifadesinden de anlaşılacağı üzere, aynı zamanda şehrin ilk kuruluş yerine de karşılık gelen bu alan, ticarethaneler tarafından fazlaca işgal edilmiştir. Ticarethane yoğunluğunun giderek arttığı bu alanda gelişme hem yatay hem de dikey yönde olmaktadır. Dikey yönde olan gelişme “Pasaj” sisteminin yaygın olduğu ve ortalama kat adedi beş olan çok katlı binaların donanımı ile mümkün olmaktadır. Yatay yöndeki gelişme ise ışınal olarak merkezden çevreye doğru dört farklı yönde olmaktadır: Kuzey yönündeki gelişme, Zonguldak Caddesi boyunca olmuştur. Bu alan şehrin gelişen ilk ticaret alanı olarak dikkat çeker. Güney yönündeki gelişme ise Vedat Ali Özkan Caddesi boyunca olmuştur. Bu alan Zonguldak Caddesi’nden sonra şehirde gelişen ikinci ticari alan olarak dikkat çekmektedir. Bu iki cadde üzerindeki gelişmede etkili olan faktör, Zonguldak-Ankara karayolu güzergahının şehrin içerisinden geçmesi ve yolun geçtiği iki önemli caddenin ticarethaneler tarafından kuşatılmış olmasıdır.

SEKİL: 25

DEVREK'TE
SEHİR İÇİ
ARAZİ KULLANIMI

Cumhuriyet Meydanı geçmiş yıllarda bu yol güzergahı üzerinde araçların toplandığı, yolcu ve yüklerin indirilip bindirildiği ve dinlenme tesisleri ile donatılmış önemli bir merkez durumundaydı. Şehirde iş ve ticaret alanlarının gelişmesinde ve büyümesinde rol oynayan üçüncü önemli ticaret alanı da İnönü Caddesi'dir. Bu alandaki ticari gelişimin en önemli nedeni Gökçebey-Devrek karayolunun bu güzergah üzerinde yer almasıdır. Doğrudan Cumhuriyet Meydanı'na bağlanan bu karayolu üzerinde gelişen ticarethaneler diğer iş sahaları ile birleşirler. Batı yönündeki gelişme ise bu alanda yer alan Atatürk Caddesi'nin İnönü Caddesi ile aynı devrede ticari karakter kazanmasıyla başlamıştır. Burası şehrin dördüncü önemli ticaret sahasıdır. Atatürk Caddesindeki ticari gelişimin en önemli nedeni ise Cumhuriyet Meydanı'ndan Karşıyaka Köprüsü'ne uzanan bir güzergahın önem kazanmış olmasıdır.

İkinci grubu oluşturan diğer alanları genellikle Devrek Çayı üzerinde kurulu olan ve merkezi iş sahasını akarsuyun karşı yakasına birleştiren köprülerin çevresinde ve Zonguldak-Ankara karayolu ile Devrek Çayı'nın birbirine paralel uzanış gösterdiği sahalarda, görmek mümkündür (Şekil: 25).

3.3.2.4. Sanayi Fonksiyon Alanları

Sanayi tesisleri çoğunlukla şehir sınırları dışındaki alanlarda yoğunluk kazanmıştır. Ancak bazıları şehrsel gelişimin etkisi ile, günümüzde şehir sınırları içerisinde yer almaktadır. Bunlardan 1953 yılında faaliyete giren ORÜS, günümüzde Hacıkulaoğulları Kereste Fabrikası adı altında faaliyetini sürdürmektedir. Fabrika, şehrin doğusundaki konut alanlarını sınırlayarak, geniş bir alanda yayılmıştır. Devrek Küçük Sanayi Sitesi ise, şehrin kuzey kesiminde Zonguldak-Ankara karayolunun kenarında yer almaktadır.

3.3.2.5. Sosyal Fonksiyon Alanları

Şehir içi arazi kullanımı incelendiğinde, Sağlık tesislerinin belirli alanlara toplandığı görülür. Merkezi iş sahasında daha çok doktor muayenehanelerinin, tıbbi laboratuvarların ve eczanelerin dağılışı dikkati çekerken; gerek sağlık personeli, gerek sağlık teçhizatı ve donanımı açısından daha kapsamlı olan sağlık tesislerinin ise şehir merkezinin dışında olması da diğer dikkat edilmesi gereken husustur.

1976 yılında hizmete giren Devlet Hastanesi, panoramik açıdan şehre hakim bir tepenin üzerinde kurulmuştur. Hastane, Mekekler köyünün şehre bağlantılı 2 km.lik asfalt karayolu kenarında yer alır. Merkez Sağlık Ocağı, şehrin güneyinde ve Devlet Hastanesine göre şehre daha yakın bir konumdadır ve Devrek Lisesi'nin doğusunda yer alır. Tesis 1962 yılında hizmete açılmıştır. S.S.K. Devrek Dispanseri ise Merkez Sağlık Ocağının bulunduğu binanın bodrum katında hizmet verir (Şekil: 25).

Şehrin merkezi iş sahasında yer alan sağlık tesislerinden Atatürk Caddesi'nde 3 adet eczane, 5 adet doktor muayenehanesi ve 2 adet tıbbi laboratuvar; Vedat Ali Özkan Caddesi'nde 2 adet eczane, 3 adet doktor muayenehanesi; Cumhuriyet Meydanı'nda 2 adet eczane, 2 adet tıbbi laboratuvar ve 8 adet doktor muayenehanesi; İnönü Caddesi'nde 1 eczane ve Zonguldak Caddesi'nde 2 eczane ve 2 doktor muayenehanesi yer alır. Böylece şehirde 18 adet doktor muayenehanesi, 4 adet tıbbi laboratuvar ve 10 adet eczane yer almaktadır.

3.3.2.6. Kültürel Fonksiyon Alanları

Şehrin fonksiyon alanları incelendiğinde genellikle resmi kurumların çevresinde ticarethaneleri, ticarethaneler ile oturma alanları arasında ise eğitim ve kültür alanlarını görmek mümkündür. Şehirde yer alan başlıca eğitim ve kültür alanları arasında okullar, kütüphaneler, kültür merkezleri, dershaneler ve çeşitli eğitim kursları yer alır.

Mekansal dağılım açısından bakıldığında bu fonksiyon alanları bazı özellikler gösterir. Örneğin okullar mahallelere göre eşit bir şekilde dağılmıştır. Kültür tesisleri ise çoğunlukla şehrin merkezinde toplanmıştır. Şehirli halkın dışında bu tesislerden ilçe köylerinde, Zonguldak'ın Beycuma bucağına bağlı köylerde ve Gökçeboy ilçesine bağlı köylerde yaşayan insanların faydalandığı görülür.

Şehirde 1 anaokulu, 6 ilköğretim okulu, 4 lise ve lise düzeyinde olan mesleki okullar ile meslek edinmeye yönelik çeşitli merkezlere bağlı kurslar yer alır. Bunlardan anaokulu, Atatürk İlköğretim Okulu ve Fatih İlköğretim Okulu Eskimahallede; İstiklal İlköğretim Okulu, Gazi İlköğretim Okulu ve Devrek Lisesi Yenimahallede; 100. Yıl İlköğretim Okulu ve İmam-Hatip Lisesi Karşıyaka mahallesinde; Merkez İlköğretim Okulu, Anadolu Lisesi ve Çok Programlı Lise ise İsmetpaşa mahallesinde yer alır.

Bunların dışında şehirde ayrıca sanayi sitesinde bir Çıraklık Eğitim Okulu ve Halk Eğitim Merkezi bünyesinde bir Akşam Sanat Okulu hizmet vermektedir (Tablo: 26, Şekil: 25).

Şehirde yer alan halka açık kültürel tesisler ise Atatürk Kültür ve Sanat Merkezi, Belediye Konferans Salonu, Halk Eğitim Merkezi Konferans Salonu, Öğretmen Evi, Halk Kütüphanesi, Halk Eğitim Müdürlüğü Kütüphanesidir.

Tablo:26- Devrek'te Mahallelere Göre Öğrenci Sayıları ve Mevcut Eğitim-Öğretim Kurumları (2000).

OKULLAR	E	K	T	ÖĞRETMEN SAYISI	PERSONEL SAYISI	BULUNDUĞU MAHALLE
ANAOKULU	37	20	57	7	1	ESKİ MAHALLE
İLKÖĞRETİM						
ATATÜRK İLKÖĞR.	163	126	289	12	1	ESKİ MAHALLE
FATİH İLKÖĞR.	235	115	350	14	2	ESKİ MAHALLE
İSTIKLAL İLKÖĞR.	241	239	480	18	2	YENİ MAHALLE
100. YIL İLKÖĞR.	330	329	659	24	2	KARŞIYAKA MAH.
GAZİ İLKÖĞR.	364	214	578	14	5	YENİ MAHALLE
MERKEZ İLKÖĞR.	801	743	1544	30	3	İSMETPAŞA MAH.
LİSELER						
ANADOLU LİSESİ	249	159	418	20	4	İSMETPAŞA MAH.
DEVREK LİSESİ	680	486	1166	53	6	YENİ MAHALLE
ÇOK AMAÇLI LİSE	408	97	505	22	4	İSMETPAŞA MAH.
İMAM-HATİP LİS.	812	304	1060	52	5	KARŞIYAKA MAH.
MESLEK EĞİTİMİ						
ÇIRAKLIK EĞİTİMİ	148	0	148	7	3	İSMETPAŞA MAH.
HALK EĞİTİM	283	13	296	4	0	İSMETPAŞA MAH.

Kaynak: Devrek Milli Eğitim Müdürlüğü.

3.3.2.7. Yeşil Sahalar, Parklar ve Bahçeler

Genellikle oturma alanlarının çevresinde ve yakınında bulunan parklar ve bahçeler, şehirde farklı bir alt yapıyla farklı bir arazi kullanım şekli meydana getirirler. Yeşil alanlar daha çok çay boyunda yer alırlar.

Devrek çayının şehrin güneyinden itibaren yer aldığı kesimde Havuzbaşı düğün salonu ve aile çay bahçesi, Zübeyde Hanım aile çay bahçesi, belediye panayır ve lunapark alanı, şehir içi sahil boyu (çay boyu) veya kordon boyu olarak

adlandırılan gezinti koridoru ile üzerinde yer alan iki çay bahçesi, Millet Bahçesi, Bastoncu Anıt Parkı, belediye panayır alanı, orman işletmesi ağaçlandırma alanı ve Milli Egemenlik mesire alanı gibi parklar, bahçeler ve yeşil alanlar halkın yaz aylarında rahatlıkla piknik yapabileceği, dinlenebileceği ve eğlenebileceği yerlerdir. Aynı zamanda buralar şehrin nefes aldığı alanlardır (Fotoğraf 18).

Fotoğraf: 18 Çay boyunda yer alan park ve bahçelerden bir görünüm (2000).

Şehirde yer alan park ve bahçeler genellikle Devrek çayı boyunca yoğunluk gösterirler.

Şehrin kuzeydoğusunda ve Devrek çayının kenarında yer alan spor tesisleri, burada bir arada bulunurlar. Bu özellikleri ile şehir içi mekansal kullanımında toplu bir görünüm arzederler. Bunlar güreş sahası, futbol sahası, kapalı spor salonu ve halt sahalardan oluşur.

Bu alan dışında dağılış gösteren spor alanları arasında, şehir mezarlığının kuzeyinde aynı zamanda haftalık pazar alanı olarak ta kullanılan bir basketbol sahası ve İmam-Hatip Lisesi futbol sahası sayılabilir. Bugünkü otogarın bulunduğu kesim 1970'li yıllarda şehrin tek spor alanı olarak dikkat çekmekteydi.

3.3.2.8. Askeri Fonksiyon Alanı

Askeri alan belirli bir düzen içerisinde çizilen şehir planının son halkasını meydana getirir. En içte yer alan idari merkez ve onun çevresini kuşatan iş ve ticaret

alanları ile konut alanları arasında gelişen eğitim ve kültür alanları, sağlık alanları, camiler ve mezarlıklar gibi farklı arazi kullanım şekilleri ile, konut alanlarından sonra gelişen parklar, bahçeler ve yeşil alanlar, spor alanları ve sanayi tesisleri gibi farklı arazi kullanım şekillerinden sonra şehrin mekansal dağılımının son bölümünü ise askeri alan tamamlar.

Askeri alan, şehrin kuzeydoğusunda oldukça geniş ve düzgün bir yüzey üzerinde kurulmuştur. Bu alan içerisinde çeşitli askeri tesisler, eğitim alanları, spor alanları, parklar, bahçeler, ağaçlık alanlar vs. gibi çeşitli birimler yer alır.

3.3.2.9. Diğer Fonksiyon Alanları

Şehir içi arazi kullanımındaki farklı arazi kullanım şekillerinden biri olan Camiler, şehir merkezi ve mahallelere göre orantılı bir dağılım gösterirler.

Yeni mahallede 3 adet camii yer alır. Bunlar: 1760 yılında inşa edilen ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne korunan Hacı Ahmet Ağa Cami, tamamen ahşaptan inşa edilmiştir. Cami Eski Ortaokul Sokakta yer alır. Yeni Cami, 1864 yılında inşa edilmiş olup mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne aittir. Kubbesi ahşap, yapı malzemesi taştır. Cami Cumhuriyet Meydanı'ndadır. Çay Cami ise 1972 yılında betonarme olarak inşa edilmiş ve beton kubbeli olup mülkiyeti Diyanet Vakfına aittir. Cami şehir mezarlığının batısındaki Çay Sokakta yer alır.

İsmetpaşa mahallesinde 4 adet cami yer alır. Bunlar 1995 yılında betonarme olarak inşa edilen Sanayi Sitesi Cami aynı zamanda beton kubbelidir. Cami, şehrin kuzeydoğusundaki sanayi Sitesinde yer alır. Karagöl camii, 1986 yılında betonarme olarak inşa edilmiş olup beton kubbelidir. Cami, şehrin doğusundaki İnönü Caddesi'nde ve Kapalı Cezaevi'nin kuzeyinde yer alır. Ulu Cami 1965 yılında betonarme olarak inşa edilmiş ve beton kubbelidir. Ulu Cami şehirde yer alan camiler içerisinde minaresi çift şerefeli olan tek camiidir. Mülkiyeti Diyanet Vakfına aittir. Cami, İnönü Caddesi'ndeki Müftülük binası ile aynı yerdedir. Tekke Ziyaeddin Cami ise, 1841 yılında taş malzemeden inşa edilmiş olup mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne aittir ve minaresi yoktur. Cami, Müftülük binasının hemen bitişiğinde ve Ulu Cami ile aynı yerdedir

Karşıyaka mahallesinde 4 adet camii yer alır. Bunlar: Ağlayan Cami, 1962 yılında betonarme olarak inşa edilmiş olup, mülkiyeti Diyanet Vakfına aittir. Caminin minaresi yoktur. Cami, Mezarlık Başı Sokağın kuzey yakasında yer alır.

100. Yıl Cami, 1983 yılında betonarme olarak inşa edilmiş olup, mülkiyeti Diyanet Vakfına aittir. Caminin minaresi yoktur. Cami, Çomalak Deresinin kenarındadır. Erenler Cami, 1972 yılında betonarme olarak inşa edilmiş olup, mülkiyeti diyanet vakfına aittir. Caminin minaresi yoktur. Cami, şehrin güneyindeki Erenler mevkiinde yer alır. İmam-Hatip Tatbikat Cami ise 1986 yılında betonarme olarak inşa edilmiş olup, beton kubbelidir. Cami şehrin en batısındaki İmam-Hatip Lisesi ile aynı yerdedir. Ağalar mahallesinde ise 2 adet camii yer alır. Bunlar 1994 yılında betonarme olarak inşa edilmiş olan İpçiler Cami ve Ağalar Camidir (Şekil: 25).

Şehir içindeki farklı arazi kullanım şekillerinden biri de mezarlıklardır. Şehirde yer alan mezarlık alanları da şehir merkezi ve mahallelere göre orantılı bir dağılışı gösterirler.

Yenimahalle, Eskimahalle ve İsmetpaşa mahallelerinin ortak kullanımındaki Şehir Mezarlığı, şehir merkezinin güneyinde ve Yenimahalle sınırları içerisinde kalır. Şehir mezarlığı haftalık pazar alanının güneyinde oldukça geniş bir alan kaplar. Karşıyaka mahallesindeki Karşıyaka mezarlığı ise Ağlayan Caminin batısında yer alır. Şehir mezarlığına oranla daha geniş alanlıdır. Ağalar mahallesindeki Ağalar mezarlığı ise şehrin en geniş alanı ve en eski mezarlığıdır. Devrek-Ereğli karayolunun güneyinde eğimli bir yamaç üzerinde yer alır. Karşıyaka mezarlığı artık günümüzde konut alanlarının genişlemesine bağlı olarak giderek daralmıştır.

4. EKONOMİK FAALİYETLER

4.1 Ekonomik Faaliyetler Üzerinde Etkili Olan Coğrafi Faktörler

4.1.1. Jeolojik ve Morfolojik Özellikler

Jeolojik yapı, ilçenin hem morfolojik özelliklerini, hem de insanların iktisadi faaliyetlerini etkilemiştir. Sahanın jeolojik ve morfolojik özelliklerini iki kısımda ele almak mümkündür.

Birinci kısımda yer alan morfolojik birim Devrek çayı vadisidir. Vadi güneybatıdan kuzeydoğuya doğru öncelikle granit, diorit, grana-diorit, kuvarşlı diorit, gabro, diabaz ve bazik intrüzyonlardan yapılmış magmatik ve volkanik arazinin; orta kesimlerden itibaren kuzeye doğru ise kalker, marn ve fliş formasyonlarının içerisine gömülmüş durumdadır. İkinci kısımda ise daha çok volkanitlerden ve Mesozoik kalkerlerinden oluşan vadi yamaçları üzerindeki dağlık kesimler yer alır.

Sahanın en eski yapılarını Paleozoik kayalar oluşturur. Şist, kuvarşlı kumtaşı ve konglomeralardan meydana gelen Paleozoik yaşlı kayalar, ilçenin güneybatısındaki en yüksek kesimleri oluştururlar. Burada yer alan Büyük Kışlak Dağı üzerinde yükselti 1000 m.'ye yaklaşır (Akyar Tepesi 942 m). Zengin otlaklar ve çeşitli çam türlerinin oluşturduğu ormanların da yer aldığı bu kesim, Yeşilöz köyü sınırları içerisinde güneye doğru devam eder. Permien'e ait metamorfikler ise güneydoğudaki ilçe sınırlarının genellikle dışında yer alırlar (Şekil: 29).

Paleozoik kayalarından sonraki en yaşlı birimleri meydana getiren kalker ve marnlar ise, Mesozoik sonlarından Tersiyer başlarına kadar olan devreye aittirler. Üst Kretase kalker ve marnlarının bir kısmı ilçenin batı kesiminde bir şerit halinde uzanarak Devrek'in Ereğli ile olan ilçe sınırını çizen zirveleri meydana getirirler. Bir kısmı Kuzdağı, Sırdağı, Baba Dağı gibi morfolojik birimler üzerindeki yüksek zirveleri, bir kısmı da Devrek çayı vadisinin Çaydeğirmeni-Hışroğlu köyleri arasındaki Karagöl Dağlarına uzanan az eğimli doğu yamaçlarını meydana getirir.

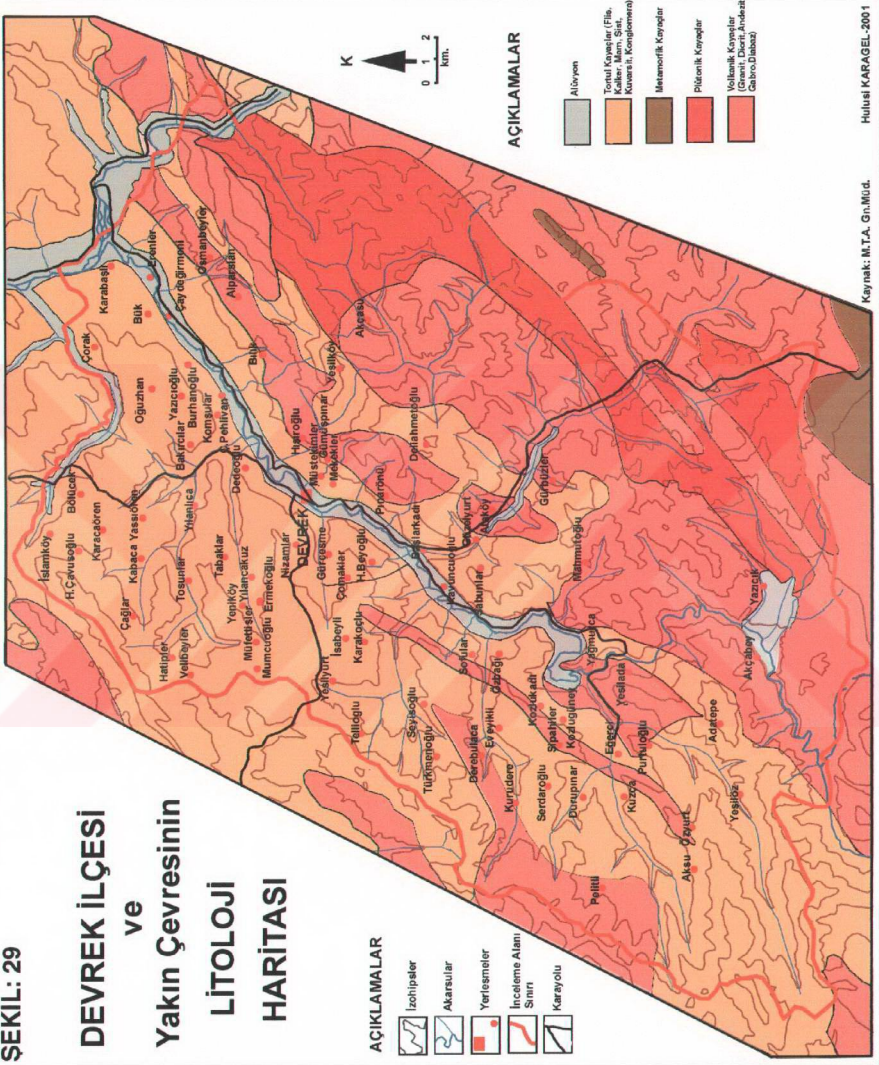
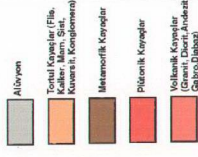
Üst Kretase-Paleosen yaşlı kayalar ise Hışroğlu-Başlarkadı köyleri arasındaki vadinin doğu yamaçlarını oluştururlar (Şekil: 29). Çevresinin önemli su kaynaklarına da sahip olan bu kesim aynı zamanda toprak kayması ve heyelan tehlikesi ile karşı karşıyadır. Paleosen-Alt Eosen dönemi kalker ve marnlarından meydana gelen saha ise, ilçenin batı yarısındaki Yeşilyurt köyünden güneye doğru Aksu köyüne kadarki kuzey-güney doğrultulu alanda yer almaktadır. Bütün bu

DEVREK İLÇESİ ve Yakın Çevresinin LİTOLOJİ HARİTASI

AÇIKLAMALAR

AÇIKLAMALAR

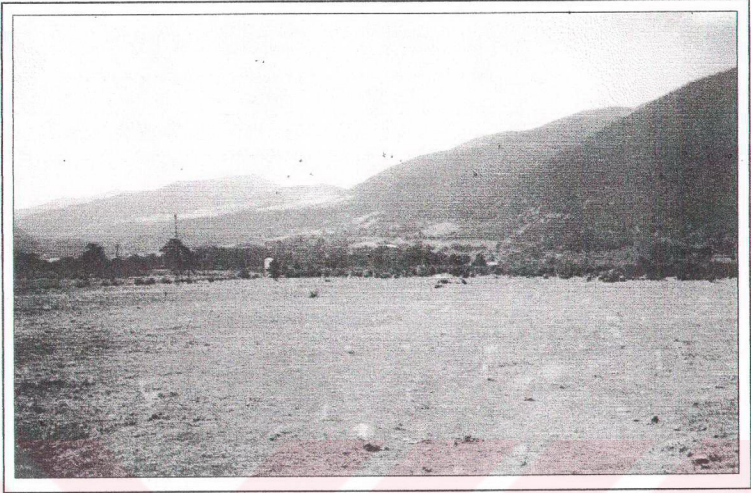

kesimler (Kretase sonlarından Eosen başlarına kadar olan devreye ait kalker ve marnlar) bitki örtüsünün zayıf olduğu sulama yapılamadığı için ancak kuru tarım yapılabilen, eğimin arttığı kesimlerde hayvancılığa uygun alanlardır.

Çalışma alanının tümüyle kuzeybatı kesimleri ve sahanın doğu yarısındaki volkanik temelli dağlık kesimin eteklerinde Eosen fliş formasyonları yer alır. Bunlar “Volkanik unsurlar da içeren çamur taşı ve şeyl ile nöbetleşen kalın grovak depolarıdır). Bunlar çevredeki yüksek sahalara kuvvetle aşınmasıyla oluşan enkazın, özellikle türbidite akıntıları ile sürüklenerek, jeosenkinalin derin kısımlarında çökmesi sonucunda oluşmuş sedimentlerdir” (Erinç 1996, s.86). Bu kesimler kuru yerleşmelerinin yoğunlaştığı, kuru tarım yapılabilen alanlar olarak dikkat çekmektedir.

Neojen volkanizması ile meydana gelmiş olan Yenice Dağları, Devrek ilçesinin doğusunda güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda uzanmaktadır. Bu kütlelerin üst seviyelerinde bazik intrüsyonlar dikkati çeker, alt seviyelerde granit, grano-diorit, kuvarslı diorit ve andezitler yaygın olarak görülür (Şekil: 29). Bu ünite tamamen ormanlarla kaplıdır.

Sahanın en genç birimlerini kuvaterner alüvyonları oluşturur. Alüvyonlar, ilçenin kuzeydoğusundaki Üçburgu mevkiinden (Devrek ve Yenice çaylarının Filyos çayına birleştiği mevki) dar bir kuşak halinde ve vadi tabanı boyunca ilçenin güneyindeki Yağmurca köyü civarına kadar uzanır. Kuzeydoğuda Karabaşlı köyü ile Devrek şehri arasındaki 50-100 m’ler arasında olan geniş vadi tabanı üzerinde, güneye doğru ise Devrek şehri ile Yağmurca köyü arasındaki 250 m’lerde olan daha dar vadi tabanında yer alırlar. Buradan Akçabey köyüne kadar olan kesimde volkanik yapılı arazi içerisinde yer alan vadi, dik yamaçlara sahip bir kerkent vadidir. Bu kesimde alüvyonlara rastlanmaz. Sahanın en güneyinde yer alan Akçabey-Yazıcık yöresindeki alüvyonlar ise Karşı Dağın sularını toplayan Dirgine çayının, Yazıcık köyü civarında eğimin azalmasına bağlı olarak taşıdığı materyali depolaması sonucu oluşmuştur (Fotoğraf: 19). Bütün bu alanlar nadassız kuru tarıma ayrılmış alanları oluşturur. Gürbüzler-Güzelyurt köyleri arasındaki Karasu vadisinde de dar bir şerit halinde uzanan alüvyonlara rastlanır (Şekil: 29, 30 ve 35). Burası geçim kaynağı ormancılık olan Gürbüzler ve Güzelyurt köyleri için iyi bir tarım alanıdır.

Fotoğraf: 19 Akçabey-Yazıcık yöresindeki alüvyon tabanlı araziden bir görünüm (2000).

4.1.2. Toprak Özellikleri

Devrek ilçesinde zonal topraklardan gri kahverengi podzolik ve kırmızı sarı podzolik topraklar, intrazonal topraklardan kahverengi orman ve kireçsiz kahverengi orman toprakları, azonal topraklardan ise alüvyal ve kolüvyal topraklar vardır (Şekil: 30).

Çalışma alanının doğusu ile güneybatısında genellikle yerleşmelerin yer almadığı orman sahalarında gri kahverengi podzolik topraklar, Yazıcık köyü ve çevresinde ise kırmızı sarı podzolik topraklar görülür. Podzolikler granit, diorit, grano-diorit, kuvarşlı diorit, gabro ve diabaz gibi volkanik kökenli kayalar üzerinde gelişmişlerdir. İğne ve geniş yapraklı orman örtüsü altında ve yüksek yağış koşullarında oluşmuşlardır. Podzoliklerin bulunduğu kesimlerde yağış genellikle 800-1000 mm arasında olup, yıkanma yoğundur. Sıcaklık toprağın yayılım alanında 8-10 °C arasındadır. Gri kahverengi podzolik topraklarda bitki örtüsü çoğunlukla yaprağını döker ormandır. Bu toprakların yüzeyinde ince bir yaprak katı, altında 5-10 cm'lik bir humus katı bulunur. A1 horizonu grimsi kahverengidir. A2 horizonu 12,5-30 cm kalınlıkta gri veya sarımsı kahverengi ve pul yapılıdır. B horizonu daha ağır bünyeli, sarımsı kahverengiden kırmızımsı kahverengiye kadar değişen renklerde ve

çoğunlukla blok yapıdadır. Üzerinde yer aldıkları ana maddeye bağlı olarak verimlidirler. Bitki örtüsünün yaygın türleri kayın (fagus), meşe (quercus), çam (pinus) ve göknar (abies)'dir. Kırmızı sarı podzolik topraklar ise iyi gelişmiş ve iyi drene olan asit topraklardır. Orman örtüsü altında oluşmuşlardır. O horizonu incedir. A1 ve A2 horizonları bulunur. B horizonu daha killi, sarımsı kırmızı veya sarı renkli ve blok yapılıdır. Bu toprakların verimliliği gri kahverengi podzoliklerden biraz daha yüksektir.

İlçe sınırları içerisinde podzolik topraklar, kireçsiz kahverengi orman toprakları ile bir arada bulunurlar. Kireçsiz kahverengi orman toprakları, kalın tabakalı ve koyu renkli A1 katı ile podzoliklerden ayrılırlar.

Podzolik topraklar büyük oranda ormanörtüsü altındadır. Ancak yerleşim yerlerine yakın kesimlerde (Yazıcık köyünde olduğu gibi) dar alanlar kuru tarıma alınmıştır. Buralarda mısır, buğday ve sebze yetiştirilir.

Kireçsiz kahverengi orman toprakları ilçenin batısı ve güneyindeki ormanlarla kaplı dağlık kesimlerinde yer alırlar. İlçenin batısındaki Mumcuoğlu, Telliöğlü, Seyisoğlü, Türkmenoğlü, Derebulaca, Eveyikli, Kurudere ve Serdaroğlü köylerinin yer aldığı yörede kuzey-güney yönünde ve dar bir kuşak halinde uzanan bu topraklar, daha çok orman ve nadaslı kuru tarım kullanımına ayrılmıştır. İlçenin güneyindeki Yeşilöz, Adatepe, Akçabey ve Mahmutoğlü köylerinin bulunduğu alanda, güneybatı-kuzeydoğu yönünde ve yine pek geniş olmayan bir kuşak halinde uzanan kesimleri ise daha çok orman ve mera kullanımına ayrılmıştır. Bu topraklar volkanik ve sedimenter kayalar üzerinde ve orman örtüsü altında oluşmuştur. Bu topraklarda serbest kireç toprak profilinden tümüyle yıkanmıştır. Üstte koyu renkli A1, altta daha çok kırmızı renkli B katı yer alır. Bitki örtüsünün yoğun olduğu kesimlerde O katı bulunabilmektedir. Yörede kireçsiz kahverengi orman toprakları iki önemli değişim gösterir. Birincisinde yani ilçenin güneyinde volkanitler üzerinde oluşan koyu ve kalın A1 katı toprağı teşkil eder. Burada ana kaya kireçsizdir. A1'in hemen altında kütleli ana kaya yer alır. İkinci türde ise podzoliklere yakın bir oluşum gösterir. Kireç tümüyle yıkandığı gibi B katında demir-aliminyum oksit birikimi söz konusudur. Böylece renk ve yapıca farklı B katı oluşmuş ancak A2 meydana gelmemiştir. Bu oluşum podzoliklere geçiş olarak nitelendirilebilir. Bu toprakların üzerindeki bitki örtüsü sık ve kısa meşeden (quercus) kayın (fagus) ve göknara (abies) kadar değişir. Meşe, özellikle litosol özellikli birinci tür üzerinde

yaygındır. Bu topraklar genellikle sığdır. Renk A1'de koyu gri, kahve ve koyu kahve, B sarımsı kahvedir. Yapı taneli ve blokludur. Bulunduğu eğimler ise dik ve sarpdır (Köy İşleri Bakanlığı 1972, s. 25-29).

Kahverengi orman toprakları ilçenin genelinde hakim toprak tipi olarak görülür. Köylerin % 85'i bu toprakların yayılım alanı içerisinde. Kahverengi orman toprakları değişik türdeki orman örtüsü altında, 600-1200 mm. Arasındaki yağış koşullarında, kil, marn ve kalkerler üzerinde oluşmuştur. Üstte kalın, koyu renkli, organik maddece zengin A1 ve altta parçalı ana kaya katları yer alır. Toprak bütün profilde kireçlidir. Topraklar podzolikler ve kireçsiz kahverengi orman toprakları ile bir arada bulunur. Katman dizilişi, renk ve organik madde birikimi bakımlarından kireçsiz kahverengi orman toprağı ile benzeşiktir.

Yörenin çoğunu kaplayan kahverengi orman toprakları yayılım alanı içerisinde yükseltiyeye bağlı olarak farklılıklar göze çarpar. Yükseklik arttıkça dağların doruklarına doğru sıcaklık düşer, yağış miktarı biraz artar. Bu koşullarda daha çok podzolikler oluşur. Ancak kahverengi orman topraklarının bu koşullara rağmen daha çok ağır bünyeli ya da kireçli ana kayalar üzerinde görülürler. Bu topraklar orman ürünleri bakımından önemlidir. Bu topraklar genellikle sığdır. Bütün profil kireçlidir. Organik madde mineral madde ile karışmıştır. Mineral toprağın rengi çok gri kahve, koyu kahve ve sarımsı kahvedir. Kireç yıkanmasına rağmen altta belirgin birikim katı bulunmaz. İnce bir parçalanmış kattan sonra bozulmamış ana kaya gelir. Toprak iyi drenajlıdır. Bulunduğu eğimler hafiften sarp kadar değişir.

Bu topraklar ilçede orman kullanılışı dışında açmalarla geniş bir arazi nadassız kuru tarıma alınmıştır. Genellikle buğday, arpa ve mısır ekilir (Köy İşleri Bakanlığı 1972, s.33-35).

Araştırma sahasında genç 4. zaman alüvyonu üzerinde koyu A1 katmanından başka oluşum göstermeyen topraklar yer alır. Bu topraklar çevredeki podzolik ve kahverengi orman topraklarından taşınmıştır. Bu nedenle hafif kireçlidir. Devrek çayı vadisinin 50-250 m.ler arasındaki tabanında kuzeyden güneye doğru giderek daralan (Karabaşlı-Yağmurca köyleri arası) kesimlerinde görülen alüvyal topraklar, bundan başka Karasu vadisinin Gürbüzler-Güzelyurt köyleri arasındaki kesimlerinde ve Yazıcık köyü civarında da görülür.

Alüvyallerde toprak derindir. Drenaj genellikle iyidir. Toprak materyalleri değişik jeolojik maddelerden taşındığı için çok az kireçlidir. Yalnız Yazıcık

yöresindeki alüvyal topraklar podzoliklerden taşındığı için kireç bulundurmaz. Eğim genellikle % 1'den düşük, yükselti 50-250 m. arasındadır.

Toprak akarsu boyunda ince şerit halinde yayılım gösterir. Nadassız kuru tarım, sebze ve meyve yetiştiriciliğine ayrılmıştır. Mısır, ayçiçeği, fasulye, meyve ve sebzeler başta gelen ürünlerdir (Köy İşleri Bakanlığı 1972, s.40-41).

Yazıcık köyü çevresindeki genel dağlık arazi görünümü içinde, yamaçların eteklerinde ve alüvyallerin çevrelerinde kolüvyal genç topraklara rastlanır. Bu topraklar orta eğimlerde yer alırlar. Değişik oranda çakıllıdır. Zayıf A1 oluşumu görülebilir. Drenaj iyidir. Yamaçlardan inen sular yer yer orta derecede aşınma sebep olur. Podzoliklerden taşındığından kirecsizdir. Yörede alüvyal topraklarla bir arada bulunurlar.

Kolüvyaller daha çakıllı ve eğimli yüzeylerde olup, alüvyal tabanları çevrelerler. Doğal örtü olan çayır bozularak, bu topraklar tarıma alınmıştır ve nadassız kuru tarım yapılmaktadır.

4.1.3. Klimatolojik Özellikler

Tarımsal faaliyetleri etkileyen klimatolojik koşulların başında sıcaklık ve yağış gelmektedir.

53 yıllık rasat değerlerinin ortalaması dikkate alındığında (1943-1996) Devrek'te en soğuk ayın ocak (6°C) olduğu dikkati çeker. Bu aydan itibaren yükselen sıcaklık, mart ayında 15,2°C'ye ulaşır. Bu yükselme ağustos ayına kadar devam eder ve bu ayda maksimum seviyesini bulur. Ağustos ayının ortalama sıcaklık değeri 21,6°C'dir. Ağustostan sonra sıcaklık hızla düşmeye başlar, bu düşüş ayda ortalama 3°C kadardır. Aralık ayına gelindiğinde ise sıcaklık 8,5°C'ye kadar inmiştir (Tablo: 27).

Tablo:27 Devrek'te Sıcaklık (°C) ve Yağış (mm) Değerleri (1943-1996).

Aylar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıllık
Sıcaklık	6	6,2	7,2	11	15,2	19,4	21,4	21,6	18,4	14,9	11,7	8,5	14
Yağış	141,3	102,5	92,1	69,2	53,8	69,9	72,8	86,4	95,3	144,7	146,4	145,8	1220

Kaynak: Zonguldak Meteoroloji İstasyonu.

Devrek'te sıcaklığın tahıl ürünleri ve yem bitkilerinin kışık ekime başlama zamanı olan eylül ve ekim aylarını izleyen dönemde yani kasım ve aralık aylarında 8-12°C civarında olması ve mart ayında 7,2°C, nisan ayında da 11°C'ye yükselmesi bu bitkilerin yetiştirilmesini mümkün kılmaktadır. Özellikle buğday ve arpa gibi tahıllar sap tutma dönemlerinde 10-15°C arasında sıcaklığa ihtiyaç duymaktadırlar. Nitekim mayıs ayında sıcaklık 15,2°C'ye ulaşır.

Tarımsal faaliyetler açısından dikkat edilmesi gereken olaylardan biri de don olaylarıdır. Çünkü don olayları özellikle bitkilerin yetiştirme devrelerinde ortaya çıkarsa, ürünü olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Devrek'te don olayı en erken aralık en geç ocak ayında başlamakta, en erken nisan başı en geç mayıs sonu son bulmaktadır.

Yapılan rasat süresi içerisinde Devrek'te don olayı aralık ve ocak aylarında toplam 32 gün boyunca görülmüştür. Ancak bu şiddetli don şeklinde olmamıştır. Nitekim en düşük ocak ayı ortalaması 1,6°C'dir.

Devrek'te don olaylarının tahıl, meyve ve sebze üretiminde fazla bir olumsuz etkisi olmamaktadır. Çünkü don olayları kış mevsiminde ve nadiren görülmekte; görüldüğü dönemlerde ise bitkilerin vejetasyon devrelerine ulaşmadan son bulmaktadır. Don olaylarından en fazla etkilenen bitkiler meyve ağaçları ve fidanlardır. Nitekim çiçek açma ve meyve verme dönemlerinde don olaylarına maruz kalabilmektedirler. Örneğin 2000 yılı itibarı ile Devrek ilçesindeki ceviz ve dut ağaçlarında nisan ayı sonlarına tesadüf eden don olayları nedeniyle verim düşüklüğü yaşanmıştır (Tarım İlçe Müdürlüğü sözlü bilgi).

İklim elemanları içerisinde tarımsal faaliyeti doğrudan etkileyen bir diğer faktör de yağışlardır.

Devrek'te 33 yıllık ortalamalara göre yıllık yağış miktarı 1220 mm. dir. Bu değer ve sıcaklık koşulları göz önüne alındığında Thorntwaite'in hazırladığı iklim sınıflaması formülüne göre Devrek, "B3 B2 r b4" tipi bir iklime sahiptir. Yani nemli, mezotermal, su noksanı az olan, deniz etkisine yakın bir iklim görülmektedir (Kapucu 2000, s.5).

Devrek'te kaydedilen yağış değerlerine göre yağışın % 64'ü sonbahar ve kış aylarında düşmektedir. En az yağışlı olan dönem ise ilkbahar (% 17) aylarıdır. Buna göre Devrek'te nisan ayından ağustos ayı sonlarına kadar dönemin en az yağış alan dönem olduğu görülür. temmuz, ağustos ve eylül ayları en kurak aylardır. Şubat ve

mart ayları ise geçiş ayları niteliğindedir. Bunların dışında kalan ocak, ekim, kasım ve aralık ayları ise en yağışlı aylar özelliği göstermektedir (Tablo: 28).

Tablo: 28 Devrek'te Ortalama Yağışın Mevsimlere Dağılışı (1943-1996).

Yağış	İlkbahar	Yaz	Sonbahar	Kış	Toplam
mm.	215,1	229,1	386,4	389,6	1220
%	17,6	18,8	31,7	31,9	100

Kaynak: Zonguldak Meteoroloji İstasyonu.

Devrek için hazırlanan su bilançosu diyagramına göre ise Devrek'te yağışların azaldığı sıcakların arttığı haziran sonlarından itibaren, temmuz ve ağustos aylarında su eksiği söz konusudur. Bu aylarda buharlaşma artmış, yağışlarda buharlaşmayı karşılayamadığından topraktaki su sarf edilmeye başlanmıştır (Tablo: 29, Şekil: 31).

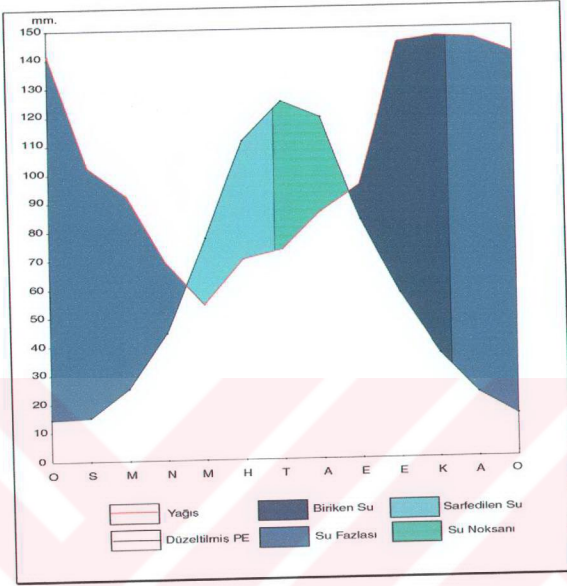
Zonguldak Meteoroloji İstasyonu verilerinin değerlendirilmesi ile elde edilen bu sonuçlara göre, Devrek'te özellikle sebze ve meyvelerin haziran ayı sonlarından ağustos ayı sonlarına kadar sulanması ihtiyacı vardır.

Tarımsal faaliyetleri etkileyen dolu şeklindeki yağışların; özellikle Mart, Nisan ve Mayıs aylarında olanları önemlidir. Çünkü bu dönemde ekili ve dikili bitkiler ya gelişme ya da gelişimini tamamlama aşamasında olduğundan, çok kısa bir sürede adeta taşlanmışçasına önemli zararlar görebilir ve verim kaybına uğrarlar. Ancak Devrek ve çevresinde dolu yağışları daha çok Aralık ve Ocak aylarında yani kar yağışı öncesi dönemlerde gerçekleştiğinden dolu tehlikesi Devrek'in tarımsal faaliyetleri açısından fazla bir risk oluşturmaz.

Tablo: 29 Devrek İlçesinin Su Bilançosu (1943-1996).

AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
SICAKLIK	6	6,2	7,2	11	15,2	19,4	21,4	21,6	18,4	14,9	11,7	8,5	14
SICAKLIK İNDİSİ	1,32	1,39	1,74	3,3	5,38	7,79	9,04	9,17	7,19	5,22	3,62	2,23	57,39
DÜZELTİLMEMİŞ PE	17,5	18	24	40	62	88	98	100	80	60	44	27,5	
DÜZELTİLMİŞ PE	14,53	14,94	24,72	44,4	77,5	110,9	124,5	119	83,2	57,6	36,08	22	729,3
YAĞIŞ	141,3	102,5	92,1	69,2	53,8	69,9	72,8	86,4	95,3	144,7	146,4	145,8	1220
BİRİK SUY. AY. DEĞ.	0	0	0	0	-23,7	-41	-35,3	0	12,1	87,1	0,8	0	
BİRİKMiŞ SU	100	100	100	100	76,3	35,3	0	0	12,1	99,2	100	100	
GERÇEK PE	14,53	14,94	24,72	44,4	77,5	110,9	108,1	86,4	83,2	57,6	36,08	22	680,4
SU NOKSANI	0	0	0	0	0	0	16,36	32,6	0	0	0	0	48,96
SU FAZLASI	126,8	87,56	67,38	24,8	0	0	0	0	0	0	109,5	123,8	539,8
YÜZEYSEL AKIŞ	125,8	106,4	86,89	51,12	25,56	0	0	0	0	0	54,76	89,28	539,8

Şekil: 31 Devrek'in Su Bilançosu Diyagramı.

Kar yağışlarının da tarımsal yaşam üzerinde önemli etkileri vardır. Özellikle kışlık ekimi yapılan tahıllarda çimlenmenin ardından yağacak karın oluşturduğu örtü bitkiyi dondan koruyacak ve eridiğinde toprağın su potansiyelini etkileyecektir.

Devrek'te kar yağışlı günlerin sayısına baktığımızda, 6,8 gün ile ocak ayı en fazla kar yağışının olduğu aydır. Bunu 3,8 gün ile şubat ve 2,6 gün ile aralık ayları takip etmektedir. Bu değer kasım ayında 1,6 gündür. mart ayı ile ekim ayları arasındaki 8 aylık dönemde ise yağış görülmediği gibi nisan ayından itibaren kar örtüsü de bulunmaz. Kasım ayından mart ayına kadar (en fazla ocak ayında 4,5 gün) geçen sürede ise 11 gün kar örtüsü yerde kalmaktadır (Zonguldak Meteoroloji İstasyonu). Görüldüğü gibi Devrek'te kışlık ekim tamamlanır tamamlanmaz kar yağışları başlamaktadır.

Tarımsal faaliyetleri etkileyen bir diğer iklim elemanı da rüzgarlardır. Devrek'te hakim rüzgar yönü ortalama 6013 esme sayısı ile kuzey olmakla beraber, 3838 esme sayısı ile güney yönde de bir hakimiyet söz konusudur. Buradan

anlaşılacağı üzere Devrek çayının doğusu ve batısındaki dağlık kesim kuzey-güney doğrultusunda uzanış göstermekte, böylece hakim rüzgarların vadi boyunca kanalize olmalarını sağlamaktadır.

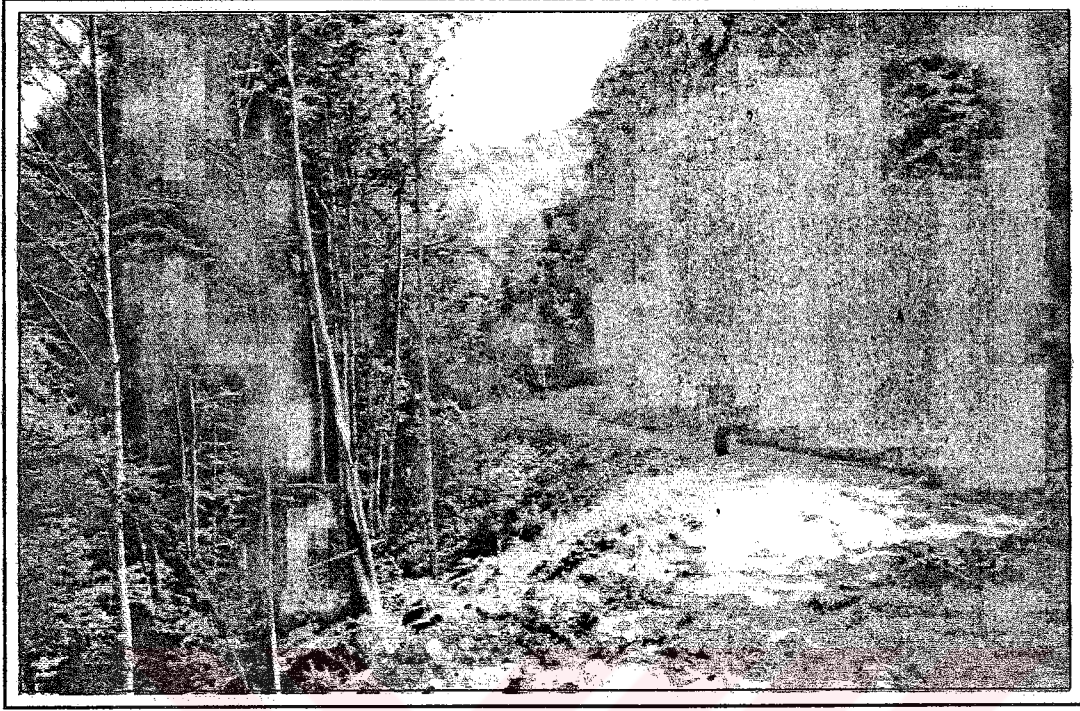
Devrek'in tarımında rüzgarların olumlu ve olumsuz etkileri söz konusudur. Yazın Karadeniz üzerinden vadi boyunca kanalize olan kuzey sektörlü ılık rüzgarlar taşıdığı nemle bitkilerin yetiştirme devresinde olumlu etkiler yaparken, özellikle tahılların kuraklık istediği dönemlerde olumsuz etkiler yaparlar. Kışın güneydeki dağlık kesimlerden esen karasal kökenli soğuk rüzgarlar ise kar örtüsünün kalma süresini uzatmada olumlu rol oynarken kar örtüsünün kalktığı dönemlerde ani sıcaklık düşmelerine bağlı olarak bitkileri donma tehlikesi ile karşı karşıya bırakırlar.

4.1.4. Bitki Örtüsü Özellikleri

Devrek ilçesi sınırları içerisinde ılıman kuşağın karışık orman alanlarının önemli bir bölümü yer alır. Bölgede daima yeşil iğne yapralı ağaçlarla kışın yapraklarını döken yayvan yapraklı ağaçların bir arada buldukları değişik bir bitki formasyonu görülür ki (Fotoğraf: 20), bu tür ormanlara karışık ormanlar adı verilir (Dönmez 1985, s.116). Bu ormanlardaki ağaç türlerinin başlıcaları ıhlamur (tilia), kestane (castanea), meşe (quercus), kayın (fagus), kızılğaç (alnus), karağaç (ulmus), göknar (abies), ardıç (juniperus), kızılcık (cornus) ve çeşitli çam (pinus) türleridir. Ayrıca vadi içlerinde ve özellikle akarsu boylarında çınar (platanus), söğüt (salix) ve kavak (populus) ağaçlarına rastlanılmaktadır.

Batı Karadeniz Bölümünde kıyı kesimleri ile iç kesimler arasında sıcaklığın farklı dağılışı (yıllık ortalama sıcaklık kıyı kesimlerinde 12-14 °C, 1500 m'lerden sonra 6 °C'nin altına düşer), kara ve deniz etkisi ile, yükseltinin bir sonucudur. Bu farklılıklar bitki örtüsüne de akseder. Bununla beraber denizin ıltıcı etkisinin Devrek ilçesinde olduğu gibi vadiler boyunca içerilere sokulmasıyla, sıcaklık isteği yüksek olan bazı maki türleri (psödomaki) bu vadiler boyunca yayılış gösterir (Dönmez 1985, s.22). Bunlar arasında sandal (Arbutus Antrachne), akçakesme (Phillyrea Latifolia), defne (Laurus Nobilis) ve bu maki türlerine karışan ve kışın yapraklarını döken türler ise kızılcık (Cornus Mas), fındık (Corylus Avellana), dişbudak (Fraxinus Ornus), muşmula (Mespilus Germanica), böğürtlen (Rubus Fruticosus), yabani erik (Prunus Spinosa), yabani elma (Pirus Malus), üvez (Sorbus Torminalis), alıç (Crataegus Orientalis), çitlembik (Celtis Orientalis), ahlat (Pirus Elaeagrifolia),

yabani kiraz (*Prunus Avium*), ceviz (*Juglans Regia*) gibi türler vardır (Uzun 1995, s.8).

Fotoğraf: 20 Yeşilköy'deki orman alanlarından bir görünüm (2000)

İlçede dağlık alanların 1000 m'ye kadar olan kuzey yüzleri kayın (*fagus*) ormanlarıyla kaplıdır. Daha üst seviyelerde ise meşe (*quercus*) ve gürgenlerle (*carpinus*) karışmaktadır.

Akdeniz elemanları vadiler boyunca deniz etkisinin sokulduğu her yerde yayılış gösterirler. Bu vadilerin özellikle güneye bakan yamaçlarında, küçük topluluklar halinde sıcaklık isteği yüksek kızılçam (*Pinus Brutia*)'lara rastlanır. Psödomaki daha gerideki platolar sahasında, yerini kestane (*Castanea*) ve meşe (*Quercus*) ormanlarına bırakır. Platolar sahasından dağlık alanların 1000 m'ye kadar olan kuzey yüzleri, sıcaklık istekleri daha az olan kayın (*Fagus*) ormanlarıyla kaplıdır. Aynı yükseltilerdeki güney yamaçlar ise sıcaklık istekleri daha yüksek meşe (*Quercus*) ve gürgenin (*Carpinus*) yayılma sahasıdır. Dağlık alanların 1000-1250 m'ler arasındaki güney yüzlerinde karaçam (*Pinus Nigra*) ormanları geniş bir yayılış gösterir. 1250 m'lerden sonra bu defa, daha düşük sıcaklıklara dayanabilen sarıçam (*Pinus Silvestris*) ormanları hakim duruma geçer. 1500 m'nin üzerindeki yükseltilerde artık hakim tür göknar (*Abies*)'dir. Dağlık kesimlerin bütünüyle gür bir bitki örtüsüne sahip oluşunda, karasal karaktere sahip yaz sıcaklıklarının da rolü vardır (Dönmez 1985, s.24).

Bölümde yağış miktarı yıllık 500-2250 mm arasında değişir. Bu farklılaşmayı yaratan rölie şartlarının etkisi, özellikle yükselti ve bakı yönündedir. Bu farklı yağış dağılışının etkilerini bitki örtüsü üzerinde görmek mümkündür. Dağlık kütlelerin özellikle kuzeye bakan yüzleri; daha alçak seviyelerde, ormanın tahrip edilmediği ancak bol yağış şartları altında gerçekleşebilecek orman güllerinden (Rhododendron) oluşan zengin bir orman altına sahip kayın (Fagus) ormanlarıyla kaplıdır. Daha yüksek sahalarda ise göknar (Abies) ormanlarının yayılış sahasıdır. Buna karşılık bu kütlelerin güneye bakan yüzlerine geçilince, yağış azalmasına bağlı olarak bitki örtüsünün çeşitliliğini kaybettiğini ve daha kserofit bir karakter kazandığı dikkat çeker. Güneye bakan yüzelerde, alçak seviyelerde meşe (Quercus) ormanları, yüksek seviyelerde ise karaçam (Pinus Nigra) ormanları yayılış gösterir. Bu yamaçlarda kayın (Fagus) ve orman gülleri (Rhododendron) ancak zirveye yakın sahalarda ve akarsuların kabul havzalarında mevcuttur (Dönmez 1985, s.51-53).

İlçenin doğu ve güneydoğusundaki yüksek kesimlerinde yer alan podzolik topraklar göknar (Abies), kayın (Fagus) ve çam (Pinus) ormanlarıyla kaplıdır. İlçenin batısındaki Müfettişler ve Durupınar köyleri arası güneybatı-kuzeydoğu doğrultulu hat boyunca ve güney kesimlerinde yayılış gösteren kireçsiz kahverengi orman toprakları sahalarda kayın (Fagus), göknar (Abies) ve meşe (Quercus) ormanlarıyla kaplıdır. Dik kenarlarından birini ilçenin kuzey sınırının, diğerini ise batı sınırının oluşturduğu dik üçgeni andıran bir biçimde yayılış gösteren kahverengi orman toprakları üzerinde de meşe (Quercus), kayın (Fagus), gürgen(Carpinus), kestane (Castanea), akçaağaç(Acer) ve yer yer de çamlardan ibaret bitki örtüsü gelişmiştir. Genellikle alüvyal toprakların taşma yataklarına rastlayan kısımları boyunca söğüt (Salix), kavak (Populus), özellikle çınar (Platanus) toplulukları göze çarpar.

Ormanların yer aldığı dağlık kesimlerde yükselti ile birlikte eğimin de artması, bu alanlarda yerleşmeyi önemli ölçüde sınırlarken, mevcut yerleşmelerin iktisadi faaliyetlerini ormana bağımlı kılmaktadır.

İlçede ormana dayalı ekonomik etkinlikler daha çok 500-1000 m. ler arasındaki dağlık kesimlerde dir. Buralarda orman örtüsünün geniş alanlar kaplaması, tarım alanlarının sınırlılığı, tarım ve hayvancılık gibi etkinliklerin tamamen geçim tipi olmaktan öteye gidememesi gibi nedenlerle özellikle Akçasu, Yeşilköy, Deliahmetoğlu, Yazıcık, Başlarkadı, Ataköy, Yeşilöz ve Akçabey gibi orman içinde

yer alan köylerde ormancılık birinci derece önemli geçim kaynağı olarak belirmektedir.

Yüzölçümünün % 66'sını (71413 ha) orman arazisinin oluşturduğu Devrek ilçesinde ormanlık alandan yıllık 109564 m³ kereste üretilmektedir. Ormanlık alanın % 36,3'ü düzensiz orman, % 2'si bozulmuş baltalık, % 5,4'ü yine bozulmuş koruluk şeklindeyken; % 39,5'i düzenli koruluklar ve % 16,8'i ise korunmuş baltalık şeklindedir (Devrek Orman İşletme Müdürlüğü).

Araştırma sahasında Devrek ve Yazıcık'ta olmak üzere iki orman işletme müdürlüğü vardır. Bunlar aynı zamanda orman köylerini işsiz genç nüfusu açısından önemli ölçüde istihdam sorununu çözmektedirler. Orman köylerindeki insanlar belirli dönemlerde ve mevsimlik olarak çalıştıkları orman alanlarından geçimlerini temin etmektedirler.

Bununla beraber ormanla doğrudan bağlantısı olmayıp orman ürünlerine dayalı ticaret ve imalat sektörlerinde çalışanlarında (Marangoz, mobilyacı, bastoncu, ahşap doğramacısı, kereste atölyeleri ve fabrikaları gibi) ekonomik yaşamının içerisinde orman yer alır.

Çalışma alanında hakim bitki örtüsü olan ormanlar dışında çayır alanları da mevcuttur. Bu alanlar otlak ve meralar şeklinde arazi kullanımına yansımışlardır. Hayvancılık ekonomisi açısından değerlendirilen bu alanlar daha çok orman üst sınırında dağılıp gösterirler. Arazinin eğimli ve engebeli yapısına bağlı olarak daha çok küçük baş hayvancılık şeklinde beliren iktisadi faaliyete hizmet veren otlaklar ve meralarda büyük baş hayvanlar, koyun ve keçi beslenmektedir.

Ormancılıkla geçinen köylerin özellikle ikincil geçim kaynağı olarak beliren hayvancılık faaliyetleri ayrıca merası da bulunan Oğuzhan, Yazıcıoğlu, Burhanoğlu, Bakırcılar, Velibeyler, Bölücek, Mumcuoğlu, Durupınar, Adatepe, Yazıcık, Mahmutoğlu, Yeşilköy ve Akçasu gibi köylerde sürdürülmektedir. İlçede beslenen hayvanlar daha çok iç pazar ihtiyacını karşılayacak düzeydedir.

4.1.5. Hidrografik Özellikler

Devrek ilçesindeki akarsular ve kaynaklar tarımsal açıdan önemli bir yere sahiptirler. İlçenin başlıca akarsuyu Devrek çayıdır. Çalışma alanına Yeşilöz köyü güneyinden giren akarsu Büyük Kışlak Dağını kuzey-güney doğrultusunda yarararak dar ve derin bir vadi içerisinde Özbağı köyü doğusuna dek kuzeye doğru akar.

Buradan itibaren tabanı belirlemeye başlayan akarsu genişçe bir yayla kuzeydoğuya yönelir ve güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda Devrek şehrine kadar ulaşır. Buradan itibaren yükseltinin azalmasıyla genişleyen tabanı üzerinde kuzeydoğu yönünde akışını sürdürür. İlçenin kuzeyindeki Üçburgu mevkiinde Filyos çayına kavuşarak, buradan itibaren Filyos çayı adıyla Çaycuma'nın Hisarönü beldesi dolaylarında Karadeniz'e dökülür.

Devrek çayı çalışma alanı içinde büyük bir öneme sahiptir. Çünkü, Yağmurca köyünden başlayarak Özbağı'ya, oradan Devrek şehrine kadar olan kesimde özellikle ulaşım imkanlarını ve tarımsal yaşamı kolaylaştırmıştır. Devrek şehri ile Karabaşlı köyleri arasında yer alan Dedeoğlu, Çolakpehlivan, Çaydeğirmeni, Erenler ve Bük köylerine kadar olan kesimde hem getirdiği alüvyonlarla bu yerleşmeler verimli toprak kazandırmış, hem de bahçe tarımı yapılabilme imkanları sağlamıştır.

Devrek çayına çalışma alanı içerisinde doğudan ve batıdan pek çok kollar kavuşmaktadır. Manzut deresi, ilçenin güneybatısındaki Kızılkiriş Dağları ve çevresindeki kaynaklardan beslenerek Yeşilöz köyüne kadar ulaşır. Buradan kuzeye doğru yönelerek Aksu, Kuzca ve Eğerci yöresinden gelen Aksu deresi ile birleşir ve Yağmurca köyü civarında Devrek çayına katılır. Aksu deresi çevresindeki tarım alanlarında bahçe tarımı yapılabilir. Manzut deresi çevresindeki eğimli ve engebeli arazilerde ise tarıma müsait alanlardan çok orman sahaları yer alır.

Yazıcık yöresindeki Dirgine deresi, volkanik kökenli kayaçların oluşturduğu Dirgine Dağı ve Karşıdağ gibi dağlık kesimlerden taşıdığı alüvyonlarla oluşturduğu taban üzerinde rahatlıkla tarım yapılabilmesini sağlamıştır. Ancak çevresindeki Podzolik topraklarda kireç yetersizliğinden dolayı nadaslı kuru tarım alanları daha fazladır.

Kurudere, kalkerli yapı üzerindeki Derebulaca, Eveyikli, Sofular ve Özbağı gibi köylerin yer aldığı ilçenin batı ve orta kesimlerindeki tarım alanlarının su ihtiyacını yeterince karşılayamamaktadır. Nitekim bu çevredeki tarım alanlarında toprağın mineral ve su ihtiyacının karşılanması amacıyla nadaslı kuru tarım yapılmaktadır. Kurudere, üzerinde yer aldığı karstik yapıya bağlı olarak, zengin kaynaklarla beslenmesine rağmen yatağında fazla su bulunduramamaktadır. Yaz aylarında buharlaşmanın da etkisi ile adından da anlaşılacağı gibi adeta bir kuru dereye dönüşmektedir. Bu nedenle civardaki tarım alanları yeterli besin ve su ihtiyacının karşılanması amacıyla en az 3 ay en çok 1 yıl nadasta bırakılmaktadır.

Tellioğlu-Karakoçlu-Seyisoğlu yöresindeki Çengere deresinin çevresinde de aynı durum söz konusudur.

Çalışma alanında ayrıca Karasu, Çomaklar, Buldan, Kozludere, Kuzdere ve Araslan dereleri gibi çevresinde tarım alanları bulunan akarsuların bulunduğu yörelerde, özellikle vadi içlerindeki tarım alanlarında olumlu etkileri vardır. Bunlardan Karasu, Gürbüzler-Güzelyurt köyleri arasındaki kesimlerde oluşturduğu vadi tabanının tamamen tarımsal amaçlarla kullanılması açısından, Devrek çayından sonraki en önemli akarsu konumundadır.

Devrek çayına hem batıdan hem doğudan katılan bu derelerin en önemli özellikleri dar ve derin vadiler içerisinde akmalarıdır (Şekil: 2).

Devrek çayının taşıdığı su miktarı da yöre açısından ele alınacak olursa çok önemlidir. Akarsuyun Çaydeğirmeni köyü kesimindeki eşel değerlerine göre ortalama debisi 23020 m³/sn. dir. Yıl içerisindeki en düşük akım değerine eylül ayında (4040m³/sn) gelmektedir. En yüksek akım değerine ise ocak ayında (58130 m³/sn) ulaşmaktadır (Uzun 1993, s.5).

Bilindiği gibi Devrek'te haziran ayı sonlarından itibaren toprakta su açığı vardır. Bu dönemden tarım ürünlerinin hasadına kadar olan süre içerisinde bitkilerin su ihtiyacının karşılanması gerekmektedir. Devrek çayının yağışlarla beslenen bir akarsu olması sebebiyle, taşıdığı su miktarında haziran ayını izleyen dönemde büyük ölçüde sayılabilecek düşüşler söz konusudur (temmuz 7026 m³/sn, ağustos 4155 m³/sn ve eylül 4040 m³/sn). Ancak yine de Devrek çayı bu dönem için özellikle vadi tabanında sulamada yararlanılabilecek önemli bir akarsudur.

Çalışma alanında gerek ani ilkbahar yağışları ve gerek yüksek kesimlerdeki karların erimesi ile belirli dönemlerde akarsuların taşıdığı su miktarında artışlar görülür. Bu miktar yatağın taşıma kapasitesini aştığında, akarsular çevrelerindeki yerleşme ve tarım alanlarını taşkın tehlikesi ile karşı karşıya bırakmaktadırlar. Nitekim 20-21 Mayıs 1998 tarihleri arasında yaşanan sel, Yağmurca-Çaydeğirmeni köyleri arasındaki eğimin azaldığı vadi tabanındaki yerleşmeler ve tarım alanları üzerinde büyük zararlara yol açmıştır. Özellikle Devrek şehri bu sel felaketinden büyük zararlar görmüştür.

Devrek ilçesinde arazi kullanım durumu ile yeraltı suları ve kaynaklar arasında bir ilişki söz konusudur.

İlçede kaynaklar genellikle akarsuların başlangıcını oluştururlar. Bunun dışında yer alan kaynaklar ise daha çok ilçenin batısındaki killi ve kalkerli yapıdaki dağlık kesimler ile ilçenin güney ve doğusundaki volkanik yapılu dağlık kesimlerinin Devrek çayı vadisine inen killi ve kalkerli yapıdaki yamaçlarında dağılım göstermişlerdir.

Özellikle ilçenin doğusu ve güneyini teşkil eden volkanik yapılu dağlık kesimlerdeki kaynaklardan çıkan sular, volkanik kayalar arasından gelmesi sebebiyle kireç oranı düşük ve lezzetlidir. Halk arasında dağ suyu olarak bilinirler.

Devrek şehrinde içme suyu 22 km. uzaklıktaki Eveyikli köyü sınırları içerisinde yer alan andezit yapılu bir kütlenin yamaçlarındaki kaynaktan temin edilmektedir. Suyun debisi yazın 35 lt/sn, kışın 40 lt/sn.dir. Yazın su harcanmasının arttığı günlerde (Kurudere mevkiindeki suyun azaldığı tarihlerde) Devrek çayı kenarındaki iki keson kuyudan su takviyesi yapılmaktadır. Bu iki kuyunun toplam 25 lt/sn.lik bir debisi vardır. Ayrıca 1960 lı yıllarda yapılan, İspahlar dağının Buldan deresine inen yamaçları üzerindeki Mercimeklik membasından çevredeki 58 mahalle çeşmesine dağıtım yapılmaktadır (Uzun 1993, s.12).

Diğer bir hidrografik birim olan yer altı suyu ise Devrek çayı vadisinin 50-250 m.ler arasındaki kesimlerinde açılan kuyular aracılığı ile temin edilmektedir. Özellikle Çorak, Karabaşlı, Erenler, Bük, Çaydeğirmeni, Burhanoğlu, Çolakpehlivan, Komşular, Yılanlıca, Dedeoğlu, Müstekimler, Mekekler, Özpınar, Özbağı, Akçabey ve Yazıcık gibi köylerde yöre halkı tarafından evlerin önünde ya da tarım alanları kenarında açılmış kuyulara rastlanmıştır. Yer altı suyu vadi tabanından 1-10 m. aşağıdaki akiferler halindedir.

4.1.6. Arazi Mülkiyeti

Arazi kullanımına ve özellikle kırsal kesimin ekonomik düzenine etki eden faktörlerden biri de arazi mülkiyetidir.

Devrek'te toplam tarım alanı 21018 ha. alandır (Zonguldak Tarım Müdürlüğü, 2000). 1980 yılında 243651 da olan tapulu arazinin 97579 parça ile 16776 aileye ait olduğunu görmekteyiz. Bu arazinin 1-25 da arasında olan kesimi 91629 parça ile 16336 aileye aittir (Köy İşleri Bakanlığı 1985, s.19). Görüldüğü gibi Devrek'teki tarım arazisinin % 93,1'inin parça büyüklüğü 26 da'dan küçüktür. Aynı şekilde toplam parsel sayısının % 94'ünü de 1-25 da arasındaki parseller oluşturur.

Bu durum doğal olarak toprakların küçük parsellerden oluştuğunu ve çiftçi ailelerinin % 97'sinin bu küçük parsellere sahip olduğunu göstermektedir (Tablo: 30).

İlçede 200 da'dan büyük işletme yoktur. 101-200 da arasında olan işletmeler toplam tarım arazisinin % 0,1'ini, 51-100 da arasında olan % 1,4'ünü ve 26-50 da arasında olan ise % 5,4'ünü oluşturur (Şekil: 32).

Tablo:30 Devrek'te Tarım Topraklarının Arazi Büyüklüğüne ve Ailelere Bölünüşü (1980).

İşletme Büyüklüğü (da.)	Alanı (da.)	Oranı (%)	Aile Sayısı	Oranı (%)
0-25	226712	93,1	16336	97,38
26-50	13232	5,4	384	2,29
51-100	3450	1,4	54	0,32
101-200	257	0,1	2	0,01
Toplam	243651	100	16776	100

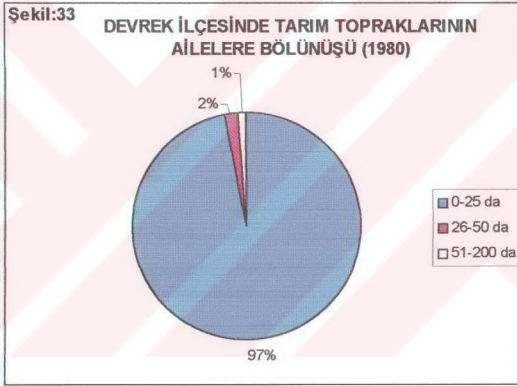
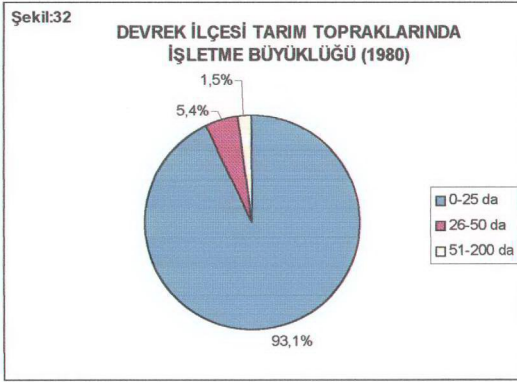
Kaynak: Köy İşleri Bakanlığı.

İlçe toprakları çoğunlukla miras yoluyla her geçen gün biraz daha parçalanmakta ve işletme büyüklükleri giderek küçülmektedir.

1-25 da. arasında olan işletmelere çiftçi ailelerinin % 97,4'ü, 26-50 da. arasında olan işletmelere % 2,3'ü, 50 da.'dan büyük işletmelere ise çiftçi ailelerinin % 0,3'ü sahiptir (Şekil: 33).

Tarım topraklarının 226712 da'ı 1-25 da arasındaki toprağa sahip olan ailelere aittir. Bu işletmelerde ortalama parsel büyüklüğü 2,5 da'dır. Yine küçük olarak kabul edilmeli ki 26-200 da arasındaki araziye sahip olan 440 aile ise toplam arazinin % 2,6'sını elinde bulundurmaktadır. Buradaki ortalama parsel büyüklüğü ise 2,8 da'dır.

1-25 da arasındaki işletme büyüklüğüne sahip 16336 aileye ortalama 14 da arazi düşerken, 26-50 da arasındaki işletmeye sahip 384 aileye ortalama 34 da, 51-100 da arasındaki işletmeye sahip 54 aileye ortalama 64 da ve 100 da'dan büyük işletmeye sahip 2 aileye ortalama 129 da arazi düşmektedir.

Bu değerlerden anlaşılacağı gibi tarım arazisi, çiftçi aileleri arasında dengesiz bir dağılım gösterir.

Tablo: 31 Devrek İlçesinde Tarım Topraklarının Ortalama İşletme Büyüklükleri (1980).

İşletme Büyüklüğü (da)	Toplam Alanı (da)	Aile Sayısı	Ortalama Büyüklük (da)
0-25	226712	16336	14
26-50	13232	384	34
51-100	3450	54	64
101-200	257	2	129

Kaynak: Köy İşleri Bakanlığı.

Sonuç olarak, tarım arazisinin bu şekilde dağılım göstermesi ile toprağın işlenmesi daha güç bir hale gelmiştir. Çünkü çiftçi ailelerin arazileri küçüldüğünde, ailenin geçimi de güçleşmekte ve bu defa da kiracılık ve ortakçılık gibi sistemlerle geçim temin edilmeye çalışılmaktadır. Nitekim köylerin 17 tanesinde (% 22) kiracılık, 15'inde (% 19) ortakçılık söz konusudur (Köy İşleri Bakanlığı 1985, s.18). Ailelerin büyük bir çoğunluğu bu şekilde de geçimini temin edemediğinden, yöre dışına göç etmek zorunda kalmaktadır. Köylerde yaşlı ve çocuk nüfusun kalması nedeniyle kullanılan tarım topraklarında azalmalar ve hatta hiç kullanılmama durumu ortaya çıkmaktadır.

Bununla beraber Devrek'te ekilemediği için terk edilen tarım alanları, bozulan bahçeler, otlatılmadığı için sürekli azalan mera alanları ortaya çıkmaktadır.

4.1.7. Tarımda Makineleşme

Çalışma alanındaki tarımsal arazinin küçük parsellere bölünmüş olması (Ortalama 2,5 da) ve geçimini sağlamadaki zorluklar tarımsal makineleşmeye de olumsuz yansımıştır. Ayrıca tarım arazilerinin eğimli yüzeylerde yer alması, sulama imkanlarının kısıtlı olması, tarımdan çok maden işçiliği ve orman işçiliğine ağırlık verilmesi gibi faktörler de makineleşme üzerinde olumsuz etkiler yapmıştır.

İlçede 1980 yılında 464 olan traktör sayısı günümüzde 605'e yükselmiştir. Son 20 yıl içerisindeki bu artış gösteriyor ki ilçeye her yıl ortalama 7 traktör girmiştir. 8774 olan hayvan pulluğu sayısı 5831'e ve 1040 olan kara saban 50'ye inmiştir. Tarımsal makineleşme açısından bunlar olumlu sayılabilecek gelişmelerdir (Tablo: 32).

Tablo: 32 Devrek İlçesi Köylerindeki Başlıca Tarımsal Araçlar (1980-2000)

Tarımsal Araçlar	1980	1990	2000
Karasaban	1040	381	50
Hayvan Pulluğu	8774	7307	5831
Traktör	464	570	605
Traktör Pulluğu	338	541	566
TOPLAM	10616	8799	7052

Kaynak: 1980; Köy İşleri Bakanlığı, 1990; Tarım İlçe Müdürlüğü, 2000 ; Arazi Anketleri

Karasaban ve hayvan pulluğu gibi tarımsal araçların yoğun olarak kullanıldığı kesimlerde gerek eğim şartları, gerek tarım alanlarının küçüklüğü ve gerekse iş gücü azlığı gibi faktörler bu araçların kullanımını ve sayısını azaltmayacaktır. Örneğin bu tip köylerden Telloğlu, Serdaroğlu, Kozlukadı, Hatipler, Gürçeşme, Eveyikli ve Çomaklar köylerinde traktör ve benzeri araçlar bulunmamaktadır. Seyisoğlu, Nizamlar ve Derebulaca gibi köylerde ise sadece birer tane traktör vardır. Bu köylerde tarım alanları çok dardır. Halk geçimini ya madenlerde ya ormanlarda çalışarak ya da hayvancılık yaparak sağlamaktadır. Oğuzhan, Yassioren. Erenler, Deliahmetoğlu, Bük ve Alpaslan köylerinde traktör sayısı 15-20 kadar, Burhanoğlu, Yeşilöz, Yazıcık, Karacaören, Gürbüzler ve Akçabey gibi köylerde ise 20-50 arasındadır.

Vadi tabanı ve yamaç düzlükleri gibi geçimin büyük ölçüde tarla tarımına dayalı olduğu nispeten düz alanlardaki köylerde traktör, traktör pulluğu gibi tarım alet ve makinelerinin sayısında artışlar vardır. Örneğin vadi tabanında yer alan Akçabey'de 33, Yazıcık'ta 30, yamaç düzlüğünde yer alan Burhanoğlu'nda 20, Oğuzhan'da 16, Bük'te 13, Karacaören'de 28 traktör vardır. Ayrıca geçimini ormancılıkla sağlayan Yeşilöz'de 45, Deliahmetoğlu'nda 15, Gürbüzler'de 22, Pelitli'de 10 ve Aksu'da 10 traktör vardır. İlçe köylerinde 16776 çiftçi ailesinin varlığı göz önüne alındığında yaklaşık 28 çiftçi ailesine 1 traktör düşmektedir.

Sonuç olarak Devrek ilçesinde tarımsal makineleşmenin yavaşta olsa gelişmekte olduğunu söylemek mümkündür. Bu yavaş gelişme üzerinde, tarımsal arazilerin parçalı oluşu, darlığı ve eğimli yüzeylerde yer alması ile tarımdan çok işçiliğe ağırlık verilmesi gibi faktörler etkilidir.

4.1.8. Arazi Kullanım Tipleri

Devrek ilçesi arazisinin büyük bölümü ormandır. Bunun başlıca sebepleri, eğimin pek çok yerde tarım için fazla oluşu, orman alanlarından tarım için arazi kullanımına izin verilmemesi, yer şekillerinin arızalı yapısından dolayı tarım alanlarının yeterli büyüklükte olmayışı, miras yoluyla tarım alanlarının giderek küçülmesidir. Orman alanları dışındaki kesimlerde ise ilk sırayı kuru tarım alanları alır, bunu otlak ve meralar ve yerleşim alanları izler.

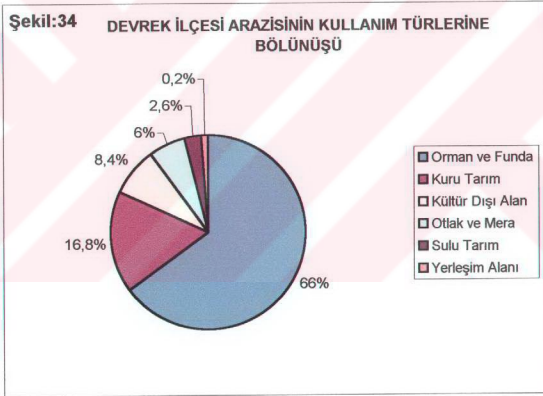
İlçe Tarım Müdürlüğü'nün verilerine göre, ilçede toprakların 71413 ha alanı (% 66) ormanlar oluşturur.

Kuru tarıma ayrılmış olan % 16,8 oranındaki alan çoğunlukla düz ya da az eğimli yüzeylerdir (Tablo: 33, Şekil: 34).

Tablo: 33 Devrek İlçesi Arazisinin Kullanım Türlerine Bölünüşü (2000).

Arazi Kullanım Türü	Alanı (ha)	Oranı (%)
Orman ve Funda	71413	66
Kuru Tarım	18198	16,82
Kültür Dışı Alan	9090	8,40
Otlak ve Mera	6450	5,96
Sulu Tarım	2820	2,61
Yerleşim Alanı	229	0,21
TOPLAM	108200	100

Kaynak: İl Tarım Müdürlüğü

Vadi tabanındaki sulu tarım alanları ile sebze ve meyvelikler bir kenara bırakılacak olursa, Karabaşlı-Özbağı köyleri arasındaki vadi yamaçları ve Devrek çayına kavuşan derelerin çevreleri tümüyle kuru tarım için ayrılmış durumdadır.

İlçenin batı ve orta kesimlerindeki Tellioğlu-Karakoçlu köyleri yatay hattından güneye doğru Serdaroğlu-Yağmurca köyleri yatay hattına kadar olan kesimdeki kuru tarım alanları, jeolojik yapıya da bağlı olarak bazı farklılıklar

gösterir. Bu kesimlerdeki kalker ve marn formasyonlarından meydana gelen yapı üzerindeki tarım alanları özellikle karstlaşmanın hakim olduğu kesimlerdir. Bu yöredeki Kurudere ve Çengere derelerinin yıl içerisinde taşıdıkları su miktarının az olması, zaman zaman kuruması ve derin vadiler içerisinde yer almasına bağlı olarak kuraklık söz konusudur. Aynı şekilde Yağmurca-Adatepe köyleri düşey hattı üzerindeki tarım alanlarında da kuraklık sorunu vardır. Ayrıca Yeşilöz köyü güneyindeki tarım alanlarının geçirgen yapıdaki kumtaşı, konglomera ve şistler üzerinde yer alması; Yazıcık köyü alüvyon havzasının çevresindeki podzolik toprakların kireç yetersizliği gibi problemlerinden dolayı bu söz konusu alanlarda nadaslı kuru tarım yapılabilmektedir (Şekil: 35).

İlçenin kuzeybatı köşesindeki dağlık kesimlerde ise bu defa fliş formasyonlarının (çamurtaşı, şeyl ve grovak depoları) varlığı, geçirgenliği fazla olan bu yapı üzerindeki tarım alanlarını da olumsuz etkilemiştir. Dolayısıyla bu alanlarda da nadaslı kuru tarım yapılmaktadır. İlçede tarım alanlarının nadasa bırakıldığı sürenin 3 ay ile 1 yıl arasında değiştiği tespit edilmiştir.

Devrek ilçesi topraklarının % 6'sı yalnızca mera olarak kullanılmaktadır. Dar alanlı ve parçalar halinde olan mera alanları ilçenin kuzeydoğusunda, güneyinde ve güneydoğusunda dağınık bir dağılışı gösterirler. Bunun başlıca sebepleri; fazla eğim, toprak derinliğinin azlığı, tarım için uygun alanların olmayışı ve arazinin genel olarak ormanlarla kaplı oluşudur.

Başlıca mera alanlarını orman üst sınırındaki dik eğimli yamaçlar oluşturur. Bu alanlarda da mera olarak kullanımın çok eski dönemlerden beri süre gelmesi ve bunun da düzensiz yapılışı, meraların ot verimini olumsuz yönde etkilemiştir.

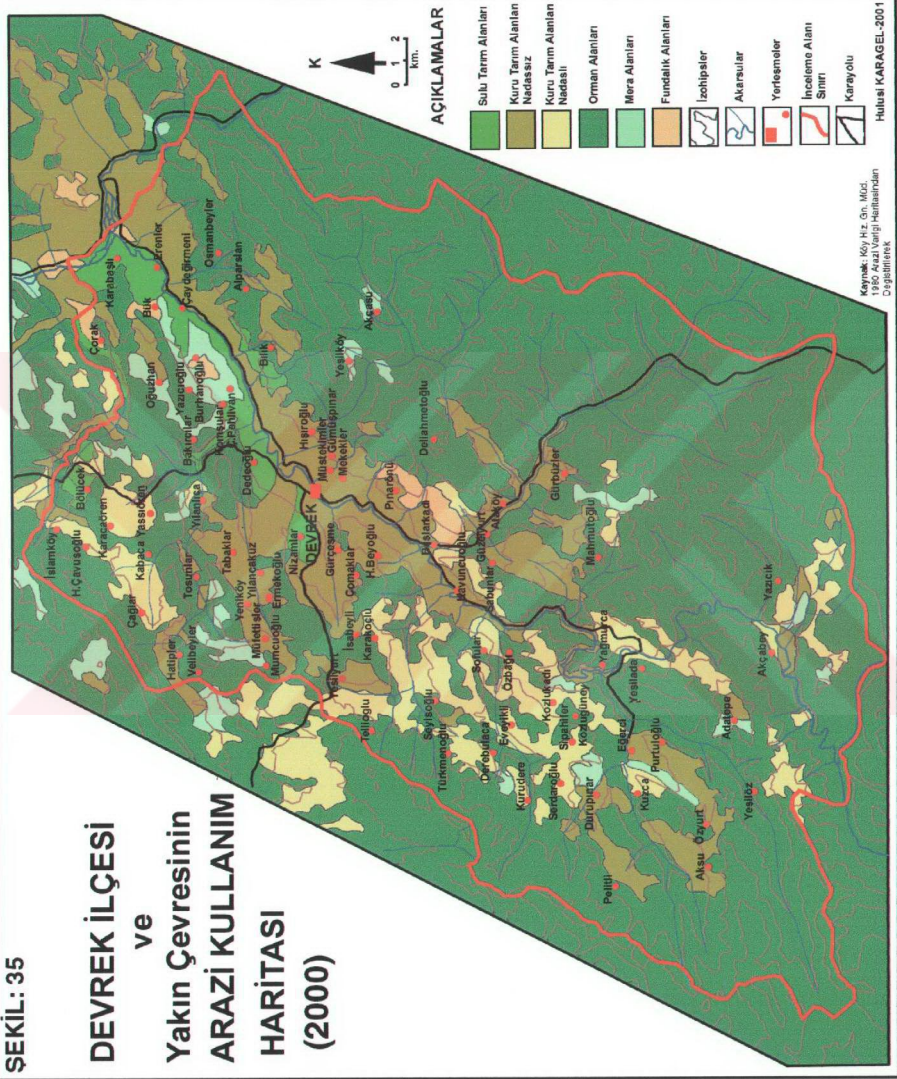
İlçede Çorak, Karabaşı, Bölücek, Dedeoğlu, Nizamlar, Erenler ve Çaydeğirmeni gibi köylerde toplam 2820 ha.'lık alanda sebze ve meyvecilik yapılarak sulamalı tarım faaliyetleri yürütülmektedir.

4.1.9. Ulaşım

Batı Karadeniz Bölümünün kıyı kesimlerinden, Anadolu'nun iç kısımlarına geçişin Küre, Bolu, Ilgaz ve Koroğlu dağları üzerindeki her yerde mümkün olmayışı, dağların geçit veren kesimlerine yakın yerlerdeki yerleşmelerin önem kazanmasına sebep olmuştur.

SEKİL: 35

DEVREK İLÇESİ ve Yakın Çevresinin ARAZI KULLANIM HARİTASI (2000)

Fatih Sultan Mehmet'in 1461'deki Amasra seferi sırasında Devrek civarının geçiş noktalarında askeri amaçlı yaptığı imar faaliyetleri yol yapımıyla sınırlıdır (Tansel 1971, s.251).

1876 yılından sonraki dönemlerde Bolu, Mengen, Ereğli, Çaycuma, Safranbolu ve Bartın'a ulaşan yolların Devrek vadisinden geçmesinin Devrek'in sosyal ve ekonomik gelişiminde büyük rolü olmuştur (Devrek Dergisi 1970, s.10).

Devrek'in ticari güzergah üzerinde bulunması yolcu ve yük kervanlarının zorunlu olarak uğrak yeri olmasını gerektirmiştir. Ereğli, Bartın ve Bolu'dan gelen kervanların yolları buradan kesişmekte, tüccarlar burada buluşmakta, mallarını burada taksim ve takas etmektedir (Zonguldak İl Yıllığı 1973, s.20).

İlçede köylerin önemli bir kısmı günümüzdeki ya da yakın dönemlerdeki yollar üzerinde kurulmuşlardır.

Bu yollardan ilki Zonguldak-Devrek-Bolu-Ankara karayoludur. Öteden beri bu yörenin kıyı ile olan erişimini sağlamış ve İç Anadolu'ya bağlanmasını temin etmiş bir yoldur (akıroğlu 1945, s.405). Bu tarihi yol üzerinde Dedeoğlu, Komşular, Yılanlıca, Bakırcılar, Yassıören, Karacaören ve Bölücek köyleri yer alır.

Devrek aynı zamanda 67 km.lik bir yol ile Ereğli'ye bağlıdır. "Bu yol Zonguldak -Devrek şosesinden daha eski olduğu için ayrıca bir tarihi kıymeti vardır. Zonguldak kurulmadan ve limanı yapılmadan önce Devrek ve daha içeride bulunan yerleşmeler Ereğli'ye bu yolla bağlanmaktaydılar" (akıroğlu 1945, s.405). Bu yol güzergahı üzerinde Yeşilyurt, İsabeyli ve Nizamlar köyleri yer alır.

Devrek için önemli bir yol da, Devrek-Gökçebey karayoludur. "17 km. olan bu şose, şehri demiryoluna ulaştıran en kısa karayoludur" (akıroğlu 1945, s.405). Özellikle cumhuriyet dönemi ve öncesinde demiryollarının pek yoğun olarak kullanılması, Gökçebey istasyonuna bağlanan bu yolun önemini artırmıştır. Bu yol üzerinde Müstekimler, Hışıroğlu, Bılık ve Çaydeğirmeni gibi köyler yer alır.

Devrek için önemli olan yollardan biri de Eğerci-Devrek yoludur. Bu yol ilçenin güneyindeki yerleşmelerin kuruluşu ile birlikte ortaya çıkmış tarihi bir yoldur. Eğerci'nin özellikle 1960 yılından itibaren bucak merkezi oluşu, bu yolun önemini daha çok artırmıştır. Bu yol üzerinde Eğerci, Yağmurca, Özbağı, Özpınar ve Başlarkadı köyleri yer alır.

Tarihi değerini halen koruyan bu yolların, eski dönemlerde olduğu gibi çok yoğun bir trafiği olmasa da, Devrek'i Zonguldak, Ankara, Bolu ve İstanbul'a bağlayan E-5 karayoluna bağlanmaları açısından ayrıca bir önemleri vardır.

Devrek ayı vadisi, kıyı ile i kesimler arasındaki bağlantıyı tarihin en eski dönemlerinden beri sağlamakla birlikte, ilçe sınırları içerisindeki bir çok köye (dağlık kesimlerdeki Akçasu, Adatepe, Yeşilköy, Deliahmetoğlu, Mahmutoğlu ve Yeşilöz gibi) olan ulaşıma yakın zamana kadar güç olmuştur.

Günümüzde Devrek ilçesindeki tüm köylerin çevresi ile yol bağlantıları vardır. Köy yollarının bazıları kış aylarında yoğun kar yağışı sebebiyle zaman zaman ulaşıma kapanma tehlikesi altındadır. Ancak bu durumun uzun sürmemesi nedeniyle ulaşımda aksamalar olmaz. Ayrıca Devrek kyelerinin % 38'i (30 köy) karayolu üzeri ya da yakın çevresinde yer aldığından, Devrek'teki karayolları 155. Şube Őeflięinin 357 km.lik hizmet ağı kapsamında bulunurlar ve özellikle kışın karayolları devamlı açık tutulmaktadır.

Devrek'te köylere ulaşılan yolların büyük kısmı (% 62) stabilize (49 köy yolu). Bu köyler genellikle daha önce belirttiğimiz önemli yollara uzaktırlar. Dağlık ve sarp kesimlerde yer aldıklarından yolları asfaltlanamamıştır. Ancak yinede ulaşıma rahatlıkla sağlanabilmektedir. Köy yollarının % 23' kısmen stabilize, kısmen asfalttır (18 köy yolu). Bu köyler genellikle geçmişte kullanılan günümüzde güzergahı deęiŐmiŐ Beycuma-Devrek (Eski Zonguldak-Ankara yolu) yolu üzerindeki köylerle, bazı hizmet tesislerine yakın bir konumda yer alan köyler (TV verici istasyonu, hastane, rekreasyon alanı vb.) ve belirli bir güzergaha kadar ortak kullanılan daha sonra yolları ayrılan köylerdir. Köy yollarının % 15'i ise asfalttır (12 köy). Bk, çomaklar, olakpehlivan, Dedeoğlu, Komşular, zbağı, aydeğirmeni, Eğerci, Yağmurca, Karabaşlı, Erenler ve Bölücek gibi köyler genellikle ya belediyesi olan ya da onun güzergahında bulunan köylerle Devrek'e uzaklığı 1-10 km. arasında değişen ve genellikle vadi tabanında yer alan köylerdir. Devrek ilçesini kuzey-güney doğrultusunda ve boydan boya kat eden Zonguldak-Ankara karayolu ve buraya bağlanan Ereğli-Devrek, Beycuma-Devrek, Gökçebey-Devrek ve Eğerci-Devrek yolları asfalttır. Bunların içerisinde yer alan 30 köyün yolu da asfalt ya da kısmen asfalttır. Ayrıca Eğerci-Devrek yoluna bağlanan Yazıcık köy yolu ile eski Zonguldak-Ankara yolu zerindeki Mekekler, Pınarn ve Başlarkadı kyelerinin yolları da asfalttır.

Osmanlılar zamanı II.Abdülhamit döneminde nafia nazırı (Bayındırlık Bakanı) Hasan Fehmi Paşa'nın Başvekalet makamına sunduğu "Anadolu'da İmalat-ı Umumiyye'ye Dair Layiha" adlı raporunda Gökçebey ile Devrek'i birleştiren Filyos projesinden bahsetmektedir (Çelikdönmez 1988, s.20).

II. Abdülhamit'in Bayındırlık Bakanı Hasan Fehmi Paşa'ya hazırlattığı "Anadolu'da Genel Üretim" başlıklı raporunda "Filyos'tan Gökçebey'e Kadar Olan Kesimin Denizle Birleştirilmesi" konusunun bölge ekonomisine kazandıracığı ekonomik hareketlilikten bahsetmesi söz konusudur (Çelikdönmez 2000, s.130).

Bu projeye göre Zonguldak'ın iç kısmı da deniz ulaşımından yararlanabilecektir. Liman daha iç kesime taşınacak, bölgedeki ekonomik hayat canlanacaktır. Limanın Zonguldak ve Ereğli'den daha iç kesimlere taşınması; o dönem Devrek ilçesinin sosyal ve ekonomik yapısını olumlu yönde etkileyecek, büyük bir tasarımdır. Lakin; Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasına yol açacak iç çekişmeler ve iktidar mücadelesi, II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesi ile sonuçlanmıştır. Böylece Filyos projesi de sonuçsuz kalmıştır (Çelikdönmez 2000, s.131).

Bu proje gerçekleştirilmiş olsaydı, Devrek daha o dönemlerde bir liman kenti hüviyetine bürünmüş olacaktı. İç kesimlerde yer alan bir şehir olarak Devrek'in böyle bir özelliğe sahip olması, günümüzde çok büyük avantajlar sağlayabilirdi. Gerek orman ürünleri istihsaline ve gerekse hayvancılığa verilecek desteklerle Devrek ve çevresindeki sanayi alanlarına daha büyük yatırımlar yapılabilir, Devrek günümüzdeki konumundan daha farklı bir yapıda olabilirdi.

Ulaşım araçları bakımından 1980 yılından günümüze kadar önemli gelişmeler olmuştur. İlçe köylerinde 1980 yılında ulaşımda 197 kağı ile 8044 tekerlekli araba varken, 2000 yılında kağı sayısı 70'e tekerlekli araba sayısı 165'e inmiş, bunların yerini motorlu araçlar almıştır. Günümüzde ilçe köylerinde kullanılan 447 otomobil, 392 minibüs, 326 kamyon ve 9 otobüs mevcuttur. Minibüs, kamyon, otobüslerin tümü ile otomobillerin bir kısmı ticari amaçlarla kullanılmaktadır (Tablo: 34).

İlçeye Ankara, İstanbul, Bolu, Düzce, Bursa, İzmir, Antalya, Ereğli, Çaycuma ve Bartın'dan her gün vasıta bulmak mümkündür. Bunların dışında Zonguldak'tan Devrek'e 7.00 ile 19.00 saatleri arasında her 30 dakikada bir otobüs hareket etmektedir. Bu hatta 52 otobüs çalışmaktadır. Gökçebey'den Devrek'e ise 8.00-17.00 saatleri arasında her yarım saatte bir otobüs hareket etmektedir. Bu hatta 18 otobüs

çalışmaktadır Ayrıca Devrek, Zonguldak ve Bartın otobüs firmalarının güzergahı üzerinde yer aldığından şehirlerarası ulaşımında bir sıkıntı söz konusu değildir.

Tablo: 34 Devrek Köylerindeki Ulaşım ve Taşıma Araçları (1980-2000).

Araç Türü	1980	1990	2000
Kağnı	197	117	70
Tekerlekli Araba	8044	242	165
Traktör	464	570	605
Otomobil	132	Bilgi yok	447
Minibüs	96	"	392
Otobüs	3	"	9
Kamyon	449	"	326
Römork	377	406	494

Kaynak: 1980; Köy İş. Bak., 1990; Tarım İlçe Müd.,2000; Arazi Anketleri

Pazar günleri hariç her gün Devrek'ten Eğerci, Çaydeğirmeni, Mekekler, Gümüşpınar ve Başlarkadı köylerine belediye otobüs seferleri, diğer köylere ise minibüs seferleri mevcuttur. Minibüsler sabah Devrek'e gelmekte öğleden sonra geri dönmektedirler. Belediye otobüs seferleri ise 8.00-19.00 saatleri arasında ve saat başı olarak yapılmaktadır.

Öte yandan yapılan arazi gözlemlerine göre Devrek şehir içi ulaşımında 6 taksi işletmesinde 102 adet taksi vardır.

Daha önce belirtildiği gibi Devrek'in, Gökçebeş tren istasyonu aracılığı ile Yenice, Karabük, Ankara ve İstanbul ile Demiryolu bağlantıları da mevcuttur.

4.2.MADEN İŞÇİLİĞİ

Devrek ilçesinde arazi kullanımına yansımayan ancak ilçe köylerinin 59'unda (% 75) birincil geçim kaynağı olan maden işçiliği, ekonomik faaliyetler kapsamında öncelikle ele alınması gereken bir konudur.

Köy İşleri Bakanlığı'nın 1981 yılında yayınladığı 1976 Yılı Köy Genel Bilgi Anketi'ne göre, Devrek ilçesi köylerinin % 46'sının (37 köy) ikincil geçim kaynağı olan maden işçiliği, yine Köy İşleri Bakanlığı'nın 1985'de yayınladığı 1981 Yılı Köy Envanter Etütleri'ne göre 72 köyün (% 91) birincil geçim kaynağı olmuştur. 2000

yılı arazi anketlerine göre ise 59 köyün birinci derece ve 10 köyün ikinci derece olmak üzere toplam 69 köyün temel geçim kaynağı madenciliktir (Şekil: 36).

Zonguldak ve çevresindeki taşkömürü havzalarında çalışan toplam 40426 kişinin % 21'i (4713 kişi) Devrek ilçesi köylerindedir. Devrekli madenciler genellikle Zonguldak'taki Üzülmaz havzasında Asma ve Dilaver maden ocaklarında çalışırlar (TTK Personel Müd. Kayıtları 1995).

1976 Köy Genel Bilgi Anketi'ne göre, köyde ikamet edip köy dışında çalışanlar sayısının önemli bir bölümü madencilik alanında çalışanlardır (3439 kişi). Bunlar tüm çalışanlar içerisinde % 92'lik bir oran gösterirler. 1981 Yılı Köy Envanter Etütleri'ne göre 30634 kişi olan köyden geçici ayrılanların büyük olasılıkla yaklaşık % 80'i maden işçileri ve aileleridir. Çünkü 1995 yılında 4713 kişi olarak bilinen maden işçilerinin aile büyüklükleri ortalama 5 kişi kabul edilirse bu oran, 1980'de daha fazla olmalıdır. Nitekim 2000 yılı arazi anketlerine göre 4235 kişi Zonguldak'taki madenlerde çalışmak amacıyla köylerinden ayrılmaktadır. Bunların aile büyüklükleri ortalama 5 kişi kabul edilirse, yaklaşık 21000 kişi geçimini maden işçiliğinden temin eder. 1997 yılı kır nüfusu toplam 50418 kişi olduğuna göre maden işçiliğinden geçimini sağlayanların bu nüfusun yaklaşık % 42'sini meydana getirdiğini söylemek mümkün olur.

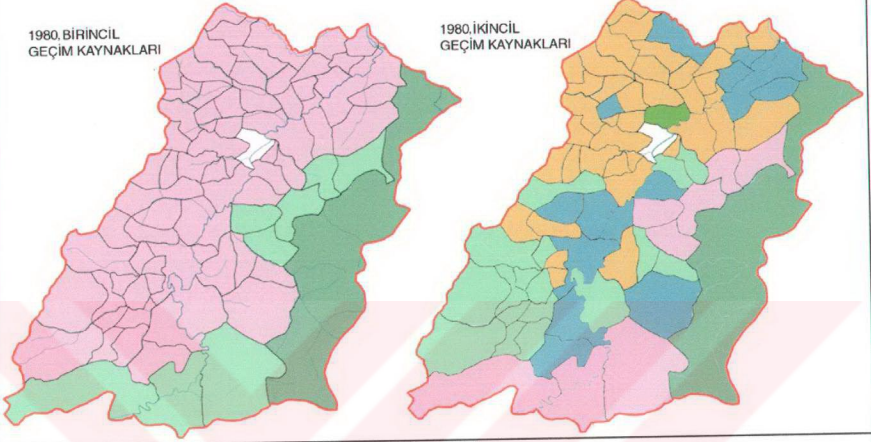
Madencilerin bir kısmı hem köylerinde yaşayarak kırsal yaşamı devam ettirmekte hem de kömür ocaklarında çalışmaktadırlar. Burada iki temel unsur önemlidir. Birincisi işyeri ile ikamet yeri arasında en fazla 60 km.lik mesafede ikamet alanları yaratılması zorunluluğu; ikincisi toplumsal yaşamda işçilik ile kırsal aktivitelerin tamamlayıcılığıdır. Kırsal alanlar doğal olarak eğitilmemiş insan gücü rezervleri ile ve köylerdeki vasıfsız işçileri ile madencilik sektöründeki istihdamı karşılamaktadır. Bu olay maden aktivitesinin kırsal alanda yayılması olarak değerlendirilebilir.

Madencilerin bir bölümü de geçici olarak çalışma alanlarında ikamet etmeyi tercih etmişlerdir. Bunların bir kısmı ailesi ile birlikte ayrıldıkları köylerine hafta sonları ve izin günlerinde dönerken, bir kısmında ailenin bazı fertleri köydeki işlerin yapılabilmesi için köyde kalmakta, geri kalanı çalışan işçiye yardım etmek ve eğitim gibi nedenlerle ayrılmaktadır. Bir kısmında ise ailenin tüm fertleri köyde kalırken sadece işçi çalışma alanında ikamet etmektedir. Çalışma alanında ikamet edenler buldukları her fırsatta köylerine dönerler.

SEKİL: 36 DEVREK İLÇESİ KÖYLERİNDE GECİM KAYNAKLARI

1980. BİRİNCİL
GEÇİM KAYNAKLARI

1980. İKİNCİL
GEÇİM KAYNAKLARI

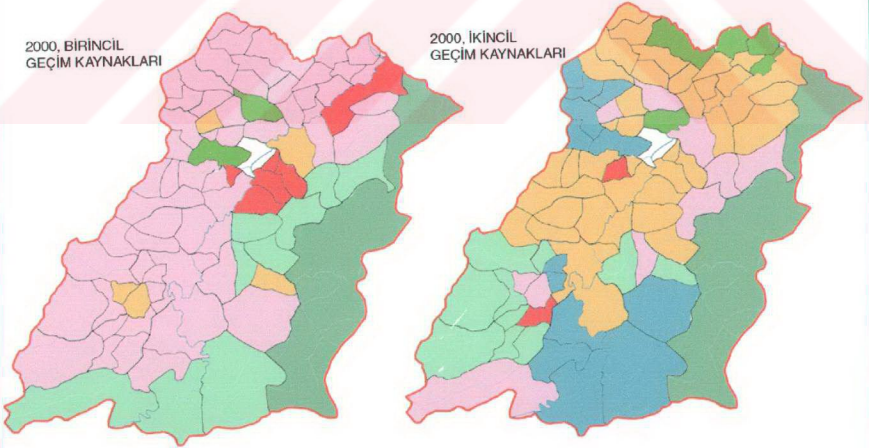

AÇIKLAMALAR

- Madencilik Ormanlık Tarm Ticaret Sebzecilik Hayvancılık Hazine Arazisi

2000. BİRİNCİL
GEÇİM KAYNAKLARI

2000. İKİNCİL
GEÇİM KAYNAKLARI

Çalışma alanında ikamet edenlerden ailesi ile birlikte olanlar genellikle müessese lojmanlarında kalırken, yalnız olanlar ise çoğunlukla işçi pansiyonlarında kalmaktadır. 1970'li yıllarda hizmete giren işçi lojmanları nedeniyle, Devrek'te 1970-1975 yılları arasında kırsal nüfusun özellikle kadın sayısının artışında azalma olduğu dikkati çeker.

Devrek ilçesinde madencilik ile geçinen köylerin dağılışı göz önüne alındığında, ilçenin bütünüyle güneyi ve doğusunda yer alan dağlık alanlardaki ormancılık ve hayvancılıkla geçinen köyleri (Yeşilöz, Akçabey, Yazıcık, Güzelyurt, Başlarkadı, Ataköy, Deliahmetoğlu, Yeşilköy ve Akçasu) ile Devrek şehrinin çevresinde yer alan bahçe tarımı, memuriyet ve ticaretle geçinen köyleri (Nizamlar, Yılanlıca, Pınarönü, Mekekler, Gümüşpınar, Müstekimler, Gürçeşme, Hışiroğlu ve Çaydeğirmeni) dışındaki tüm köylerinde madenciliği öncelikli geçim kaynağı olarak görmekteyiz (Şekil: 36).

Öncelikli geçim kaynağı madencilik olan köylerden Hatipler, Velibeyler, Tosunlar, Müfettişler, Mumcuoğlu, Mahmutoğlu, Yeşilada, Adatepe, Kozlukadı ve Kozlugüney (10 köy) köylerinde arazi kullanımına yansıyan geçim kaynağı hayvancılık; Kurudere, Eveyikli, Pelitli, Durupınar, Kuzca, Aksu, Özyurt, Purtuloğlu, Sabunlar ve Gürbüzler (10 köy) köylerinde ormancılık; Bölücek, Çorak, Karabaşlı, Erenler ve Dedeoğlu (5 köy) köylerinde sebze ve meyveciliktir. Geriye kalan 32 köyde arazi kullanımına yansıyan geçim kaynağı tarla tarımı iken, Eğerci ve Çomaklar köyünde madencilikten sonraki en önemli geçim kaynağı ticarettir.

Bununla beraber birincil geçim kaynağı ormancılık olan köylerden Yeşilöz, Güzelyurt, Deliahmetoğlu, Yeşilköy ve Akçasu'da madencilik ikinci derece geçim kaynağı iken, asıl geçim kaynağı tarla tarımı olan Hışiroğlu, Yeniköy, Gürbüzler, Serdaroğlu ve Sipahiler köylerinde ikinci derece geçim kaynağı madenciliktir.

İlçe arazisinin verimli topraklara sahip olması, hayvancılığa uygun otlak alanlarının bulunması ve zengin orman alanlarına sahip olması gibi avantajlı unsurların yanında; tarım arazilerinin ve mera alanlarının dar, parçalı ve eğimli yüzeylerde yer alması, artan nüfusla birlikte toprakların miras yoluyla bölünerek daha da küçülmesi, modern yöntemlerin arazinin engebeli oluşundan dolayı uygulanamaması ve buna bağlı olarak çalışma şartlarının ağır ve yorucu olması gibi zorunlu nedenlerin yanında, madenlerde çalışma şartlarının daha kolay görülmesi ve

yüksek gelir elde edilmesi gibi cazip nedenler Devrek ilçesinde maden işçiliğinin bu kadar önemli olmasını sağlamıştır.

4.3. TARIMSAL FAALİYETLER

4.3.1. Ormancılık

Devrek ilçesinde arazi kullanım durumu açısından ele alınması gereken ekonomik faaliyetlerden biri de orman ürünlerinden faydalanma ve orman işçiliğidir.

Devrek ilçesi arazi varlığı incelendiğinde bu arazinin 71413 ha'lık geniş bir alanının orman ve funda ile kaplı olduğu hemen göze çarpmaktadır. Nitekim bu alanlar toplam ilçe arazisinin % 66'sını oluşturmaktadır.

İlçenin büyük kısmı (çalışma alanının kısmen batısı, doğusu ve güneyindeki dağlık, engebeli ve sarp kesimler) orman örtüsü altındadır. Özellikle Karagöl Dağı, Ispahlar Dağı, Dirgine Dağları, Büyükkışlak Dağı, Kızılkiriş Dağı, Demirci Dağı, Karşıdağ ve Göldağı gibi dağların doruk ve sırtlarında iyi nitelikli ormanlar vardır. Kayın (Fagus), meşe (Quercus), çam (Pinus) ve köknar (Abies) belli başlı türlerdir. Meşe ve kayın özellikle yaygındır. Meşe sık, bodur bir örtü teşkil eder.

Bundan başka yapraklılardan gürgen, kestane, kayacık, kızılağaç, ihlamur, çınar, karaağaç, üvez, akçakesme, sandal, ceviz, fındık, kızılıçık, ovaakça, çitlenbik, sumak, yabani kiraz, yabani muşmula, zincir defne, ahlata, akdiken ile ibrelilerden karaçam, sarıçam, köknar, kızılçam, porsuk, ardıç ve fıstık çamı gibi türler de vardır (Uzun 1993, s.8).

Meşe, kayın ve köknar alanları kerestelik üretim için elverişlidir. Halen ormanlar büyük çapta işletilmekte, ulaşılamayan kesimlerin işletilebilmesi için amenajman çalışmaları yapılmakta ve koruma tedbirlerinin alınabilmesi için yol şebekesi geliştirilmektedir.

Ormanların yer aldığı dağlık kesimlerde yükselti ile birlikte eğimin de artması, bu topraklarda yerleşmeyi sınırlarken mevcut yerleşmelerin iktisadi faaliyetlerini ormana bağımlı kılmaktadır.

İlçede ormana bağımlı ekonomik faaliyetler daha çok 500-1000 m.ler arasındaki ormana yakın ya da orman içi yerleşmelerin yer aldığı dağlık kesimlerde yapılmaktadır. Buralarda orman örtüsünün geniş alanlar kaplaması, tarım alanlarının sınırlılığı, tarım ve hayvancılık gibi etkinliklerin tamamen geçim tipi olmaktan öteye

geçememesi gibi nedenlerle özellikle orman içinde yer alan köylerde ormancılık asıl geçim kaynağı olarak belirmektedir.

1976 Köy Genel Bilgi Anketi'ne göre Devrek ilçesi köylerinin 12'si orman içinde, 46'sı ise ormana yakın kesimlerde yer almaktadır. 1981 yılı Köy Envanter Etütleri'ne göre ise köylerin 21'i orman içerisinde, 56'sı ormana yakın kesimlerde yer almaktadır.

Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere Devrek ilçesi köylerinin hemen büyük çoğunluğunun orman sahaları ile doğrudan ilişkisi vardır. Nitekim 1976 Köy Genel Bilgi Anketi'ne göre ilçede 1. ve 2. derece geçim kaynağı ormancılık olan 14 köyün, 1981 yılı Köy Envanter Etütleri'ne göre 27 köyün geçimi ormana bağlıdır. 2000 yılında arazide yaptığımız çalışmaların sonuçlarına göre ise ilçede Yeşilöz, Akçabey, Yazıcık, Güzelyurt, Ataköy, Başlarkadı, Deliahmetoğlu, Yeşilköy ve Akçasu köylerinin (9 köy) temel geçim kaynağının ormancılık olduğu, Kurudere, Eveyikli, Pelitli, Durupınar, Kuzca, Aksu, Özyurt, Purtuloğlu, Sabunlar ve Gürbüzler köylerinin (11 köy) ise madencilikten sonraki en önemli geçim kaynağının ormana ve orman ürünlerine dayandığı tespit edilmiştir.

Araştırma sahasında merkezi Devrek ve Yazıcık'ta olmak üzere iki orman işletme müdürlüğü vardır. Bu kurumlar doğal olarak kırsal kesimin işsiz, eğitilmemiş insan gücü rezervleri ile ve vasıfsız işçileri ile orman sahalarındaki istihdamı karşılamaktadır. Böylece orman köylerindeki insanlar geçimlerini büyük oranda belirli dönemlerde ve mevsimlik olarak çalıştıkları orman sahalarından temin etmektedir.

Orman köylerinde yaşayan insanlar geçimlerini temin edebilmek amacıyla öncelikle toplayıcılık ve avcılık yaparlar. İlkbahar, yaz ve sonbahar mevsimlerinde orman alanları köylüler için adeta bir ürün sahasıdır. Köylüler bu mevsimlerde ıhlamur, kestane, kızılıçık, ceviz, fındık, mantar, çeşitli yabancı otlar (özellikle yörede kabalak, kaldırıyık ya da zılbıt adı verilen, karların eridiği dönemi takiben Mart ve Nisan aylarında toplanan sebze olarak tüketilen bir tür yabancı ot bunlardan sadece biridir) ve meyveleri toplayarak, gerek kendi ihtiyaçları için ve gerekse gelir sağlamak amacıyla kullanırlar. Kış mevsiminde ise daha çok avcılık yaparlar. Kurt, tilki ve yaban domuzu gibi zarar verici hayvanlar, tavşan ve gibi eti lezzetli hayvanlar ile çeşitli kuş türlerinin av sahaları yine bu kesimlerde yer almaktadır.

Orman köylülerinin geçimini sağladıkları asıl faaliyet ise ağaç kesimi, budanması, taşınması ve harmanlanması gibi aşamalardan oluşan kerestelik tomruk üretimidir (Fotoğraf: 21). Devrek ilçesi ormanlarından her yıl yaklaşık 110000 m³ (109594 m³) kereste üretilmektedir (Devrek Orman İşletmesi Orman Raporu 2000).

Fotoğraf: 21 Yazıcık köyü orman işçileri, budama ve nakliye işi yaparken (2000).

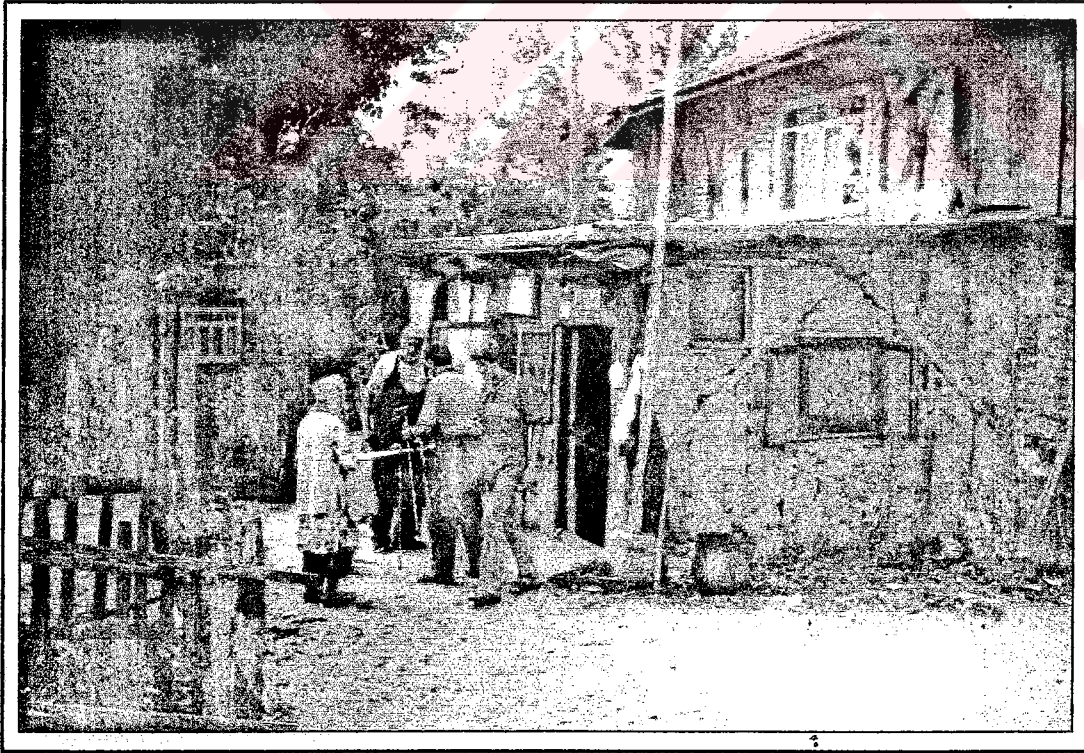
2000 yılı arazi anketlerine göre 1. ve 2. derece geçim kaynağı ormancılık olan 19 köyde 1178 kişinin Devrek ve Yazıcık Orman İşletme Müdürlüğü bünyesinde geçici orman işçisi olarak çalıştığı ve geçimini temin ettiği saptanmıştır. 1178 aileyi ortalama 5 kişiden düşündüğümüzde 5890 kişilik bir nüfusa ulaşılır ki bu miktar, söz konusu olan orman köylerinin 1997 yılı nüfus toplamlarının yaklaşık % 54'ünü meydana getirir (Orman köylerinin 1997 yılı toplam nüfusu 11012 kişidir).

Bununla beraber ormanla doğrudan bağlantısı olmayıp, orman ürünlerine dayalı ticaret ve imalat sektörlerinde çalışanların da ekonomik yaşamının içerisinde orman vardır.

1976 Köy Genel Bilgi Anketi'ne göre köylerde ağaç işleri ile uğraşan 42 işyerinde 232 kişi çalışmaktayken, 1981 Köy Envanter Etütlerine göre 98 iş yerinde 655 kişi çalışmaktadır. 2000 yılı arazi anketlerine göre ise 129 iş yerinde yaklaşık

450 kişi çalışmaktadır. Ayrıca köylerde kereste ticareti ve nakliyesi ile ilgilenen kişiler de olmakla birlikte, bunların hakkında fazla bir bilgi edinilememiştir. Ancak orman köylerindeki ulaşım araçlarının türü ve miktarları incelendiğinde Akçabey'de 33 traktör ve 6 kamyon, Başlarkadı'da 15 kamyon, Deliahmetoğlu'nda 15 traktör, Gürbüzler'de 25 kamyon ve 22 traktör, Güzelyurt'ta 17 kamyon, Sabunlar'da 9 kamyon, Yazıcık'ta 9 kamyon ve 30 traktör, Yeşilöz'de 16 kamyon ve 45 traktörün varlığı dikkatimizi çekmiştir.

Orman ürünlerine dayalı el sanatlarının da gelişmiş olduğu Devrek'te, önceleri pek yaygın olarak bilinen sandıkçılık ve semercilik gibi sanatlara günümüzde rastlanmazken, geçmişten günümüze varlığını devam ettiren bastonculuğun ünü ise ülke sınırlarını aşmıştır. Yakın zamana kadar sadece köylerde imal edilen Devrek bastonları; son yıllarda ticari değeri artması, alıcıya daha kolay ulaşılması ve gelişmelerin yakından takip edilebilmesi gibi sebeplerle köylerden Devrek şehrine taşınmıştır. Yazıcık'ta 1, Sabunlar'da 3, Başlarkadı'da 2 ve Ataköy'de 2 adet olarak tespit ettiğimiz imalathane sayısı diğer orman köylerinde yok denecek kadar azdır ve daha çok yaşlı ustalar tarafından işletilmektedirler (Fotoğraf: 22).

Fotoğraf: 22 Yazıcık köyünden bir bastoncu imalathanesinin görünümü (2000).

4.3.2. Tarla ve Bahçe Ziraatı

Çalışma alanının % 16,8'lük bir bölümü (18198 ha) kuru tarıma ayrılmıştır. Tarla tarımı Devrek çayı vadisi ve çevresinde nadassız, ilçenin batı ve orta kesimlerindeki karstik alanlarda ise nadassız sistemde yapılır ve tahıl üretimi yapılır.

Yöre arazisinin Devrek çayı vadisi taban ve yamaçlarının oluşturduğu düz ve az eğimli yüzeyleri ile Devrek çayına kavuşan derelerin çevresindeki nispeten düze yakın alanlar tarım için yeterli genişlikte olmayıp kimi yerde de (ilçenin batı ve orta kesimleri) su sıkıntısı olması tarımın bu şekilde yapılmasını zorunlu kılmıştır. İlçede sulu tarım (2820 ha) özellikle son yıllarda sebze ve meyve üretimi ile birlikte yapılmaya başlanmıştır. Önceleri daha çok geçim tipi olan bu faaliyet, 1993 yılından itibaren verilen desteklerle ticari amaca yönelik olmuştur.

İlçede yetiştirilen başlıca ürünler tahıllardan buğday, arpa ve mısır, baklagillerden fasulye ve nohut, yağlı tohumlardan ayçiçeği, yem bitkilerinden yulaf, meyvelerden ceviz, elma, armut, çilek, kızılcık, erik, üzüm ve kiraz ile çeşitli sebzelerdir.

Tarımsal ürünlerin yıllık ortalama ekim alanları, ortalama verim ve arazideki dağılımlarına değinecek olursak:

Devrek köylerindeki en önemli tahıl olan buğday, köylerin büyük bir kısmında Eylül-Ekim aylarında (kışlık ekim) ekilmektedir. Çünkü yağışlar yıl içerisinde mevsimlere göre tam bir dengeli dağılım göstermese de, buğdayın çimlenmesi ve kök sistemlerinin gelişmesi için daima yeterli miktarda olmaktadır. Burada özellikle sonbahar yağışlarının etkisi büyüktür.

Buğday, ilçede son 11 yıllık dönemde alanı giderek daralarak ortalama 11039 ha. ekilmektedir. Bu alandan yılda elde edilen buğday ortalama 27584 ton, verim ise yaklaşık 2,5 tondur.

Buğday ilçede, Gürçeşme, Çomaklar, Ermekoğlu, Kuzca, Özyurt, Kozlugüney, Kozlukadı ve Eveyikli gibi tarım alanı çok dar olan, az nüfuslu köylerle; Oğuzhan, Yazıcık, Burhanoğlu, Bakırcılar, Çolakpehlivan, Bölücek ve Velibeyler gibi daha çok merası bulunan köylerde ve Çorak, Karabaşlı, Erenler, Bük, Müstekimler ve Mekekler gibi geçim kaynakları ticaret, bahçe tarımı veya işçilik olan köylerde ya hiç üretilmemekte ya da ev ihtiyacı kadar üretilmektedir. İlçede üretilen buğdayın yaklaşık 7000 tonu (6984 ton) yani üretimin % 25'i satışa konu olurken, % 75'i (20600 ton) geçim amacıyla kullanılmaktadır.

Mısır, ilçede ortalama 8862 ha ekilmektedir ve bu alandan elde edilen mısır yılda ortalama 22546 ton, verim ise ortalama 2,5 tondur.

Mısır ilçede Pınarönü, Özpınar, Halilbeyoğlu, Nizamlar, Dedeoğlu, Mekekler ve Müstekimler gibi Devrek çayı vadisinin yakın çevresindeki nadassız kuru tarım alanlarında yetiştirilmektedir. Mısır daha çok yazlık (Nisan-Mayıs aylarında) ekilmektedir. Elde edilen ürünün bir kısmı taze olarak tüketilmekte, bir kısmı satılmakta ve bir kısmı da çeşitli ihtiyaçlar için (Mısır unu, mısır kırmacı ve yem olarak) saklanmaktadır. Ortalama yıllık üretimin yaklaşık % 23'ü (5278 ton) satışa sunulmaktadır.

İlçede yetiştirilen bir diğer tarım ürünü de arpadır. Yılda yaklaşık 544 ha ekilmektedir. Elde edilen ürün yılda ortalama 1277 ton civarındadır. Verim ise hektara 2,3 tondur. Arpa daha çok hayvan yemi olarak Mahmutoğlu, Adatepe, Yazıcık, Purtuloğlu, Durupınar, Serdaroğlu, Bölücek, Burhanoğlu, Oğuzhan ve Deliahmetoğlu gibi köylerde yetiştirilir.

Arpa, buğdayda olduğu gibi daha çok kışlık ekilmektedir. Elde edilen ürünün büyük çoğunluğu yöre halkı tarafından kullanılmaktadır. Yıllık üretimin % 12'si (157 ton) satılmaktadır.

İlçede hayvan yemi olarak yetiştirilen bir diğer tarım ürünü de yulaftır. Yılda yaklaşık 175 ha ekilmekte ve elde edilen üründen (ortalama 323 ton) yıllık yaklaşık hektara 1,8 ton verim alınmaktadır (Tablo: 35 ve 36, Şekil: 37).

Tablo: 35 Devrek'te Bazı Ürünlerin Ortalama Ekiliş Alanları ve Ortalama Verimleri (1990-2000).

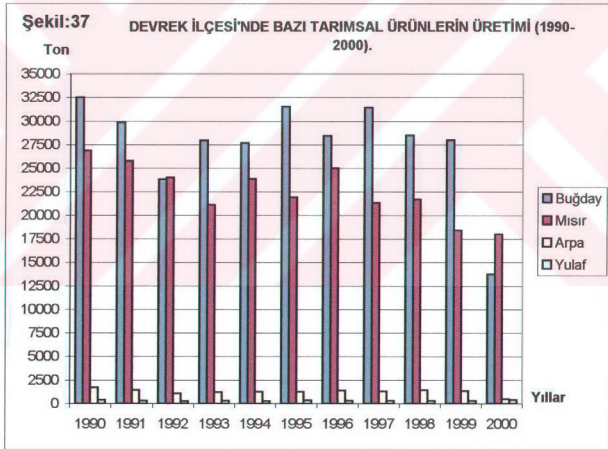
Ürün Adı	Ekim Alanı (ha)	Üretim (Ton)	Verim (Ton/ha)
Buğday	11039	27584	2,5
Mısır	8862	22546	2,5
Arpa	544	1277	2,3
Yulaf	175	323	1,8
Patates	92,5	1357	14,6
Fasulye	50,8	100,7	2
Nohut	8,6	17,3	2
Ayçiçeği	7,5	9,2	1,2

Kaynak: Tarım İlçe Müdürlüğü.

Tablo: 36 Devrek'te Bazı Tarımsal Ürünlerin Üretimi (Ton).

Yıllar	Buğday	Mısır	Arpa	Yulaf
1990	32510	26843	1731	401
1991	29844	25764	1463	325
1992	23817	23994	1100	258
1993	27940	21120	1215	306
1994	27672	23892	1265	270
1995	31502	21912	1272	342
1996	28465	25012	1392	304
1997	31429	21350	1316	333
1998	28500	21725	1425	323
1999	28000	18400	1375	300
2000	13750	18000	500	400
Ortalama	27584	22546	1277	323

Kaynak: Tarım İlçe Müdürlüğü.

Yulafın özellikle geçimlik ahır hayvancılığı ve buğday ekiminin de yapıldığı köylerde buğdayla birlikte kışık ekimi yapılan bir tür olduğu dikkati çeker.

Tüketim alanı sıvıyağ ve kuruyemiş olan ayçiçeğinin tarımı, Devrek'te mısır tarımı da yapılan Devrek çayı vadisi ve yakın çevresini kapsamaktadır. Dikkat edilecek olursa alüvyal ve volkanik kökenli toprakların ve nadassız kuru tarım

alanlarının yaygın olduğu alanlarda ekilmektedir. Bu, ayçiçeğinin yetiştirme devresindeki su ihtiyacından kaynaklanmaktadır.

Ayçiçeği Devrek'te yılda ortalama 7,5 ha ekilmekte ve elde edilen üründen (9,2 ton) yaklaşık hektara 1,2 ton verim alınmaktadır. Ayçiçeği Bartın ya da Bolu'daki fabrikalara götürülerek, sıvıyağ elde edilmekte ve ihtiyaçlar için kullanılmaktadır.

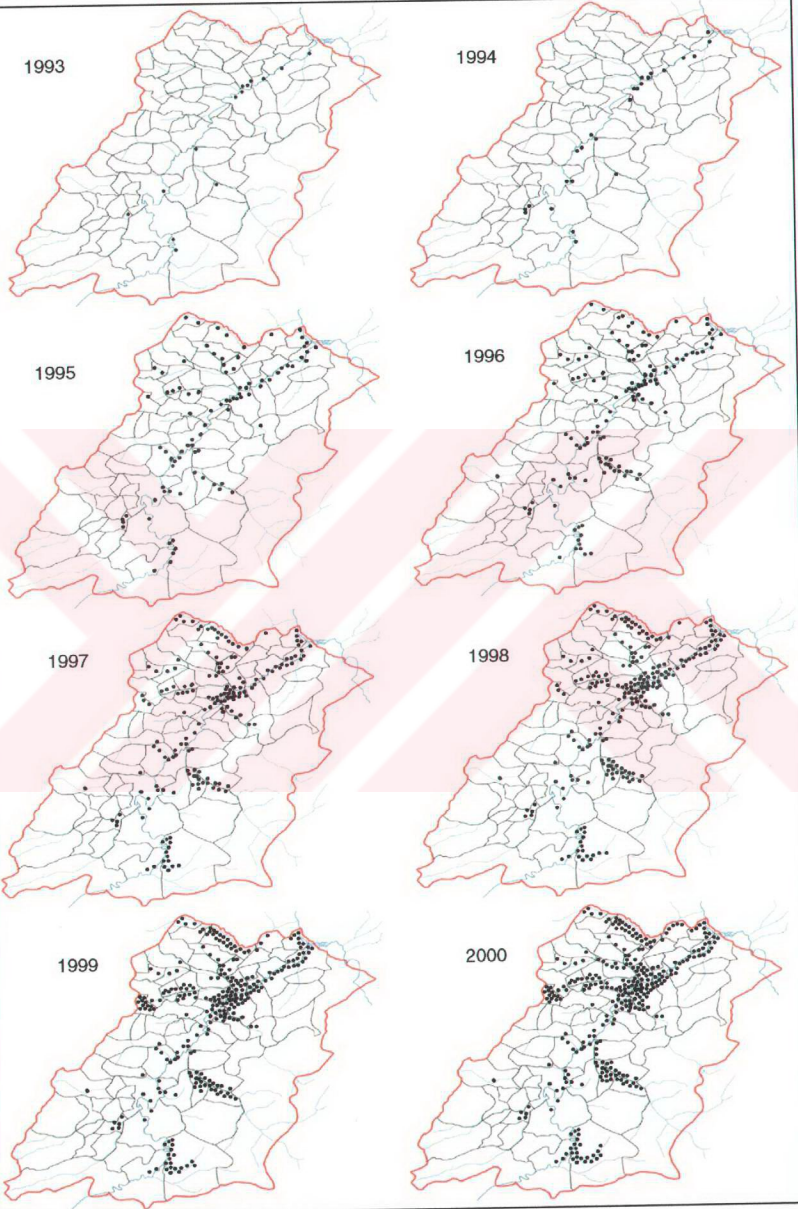
Devrek'te yetiştirilen diğer tarım ürünlerinden fasulye (25 ton), nohut (4,3 ton), patates (339 ton), soğan (36 ton), domates (75 ton), dolma ve sivri biber (51 ton), ıspanak (53 ton), hıyar (12 ton), pırasa (75 ton), marul (29 ton), elma (518 ton), armut (375 ton), ceviz (370 ton), kiraz (348 ton), erik (196 ton), kızılçık (152 ton), çilek (70 ton) ve üzüm (19 ton)'de satılmıştır (Arazi anketleri 2000).

Bu ürünlerden fasulyenin yılda ortalama 58,8 ha ekimi yapılmakta, 100,7 ton ürün elde edilmekte ve hektara 2 ton verim alınmaktadır. Nohut yıllık ortalama 8,6 ha. alanda 17,3 ton ürün verdiği gibi, verimi hektara 2 tondur. Patatesten ise 92,5 ha'da, 14,6 ton verimle yılda ortalama 1357 ton ürün alınmaktadır. Yetiştirildikleri yerler dikkate alındığında buralar, Devrek vadisi ve çevresindeki az eğimli, gevşek yapılı toprağı olan Çorak, Karabaşlı, Çaydeğirmeni, Erenler, Bılık, Komşular, Hişiroğlu, Dedeoğlu gibi köylerdir.

İlçede sebze ve meyve üretimi de önemlidir. Bu ürünlerin yetiştiği yerler dikkate alındığında sebzeler genellikle Akçabey, Ataköy, Bakırcılar, Başlarkadı, Bölücek, Bılık, Burhanoğlu, Çolakpehlivan, Çaydeğirmeni, Çağlar, Çorak, Dedeoğlu, Eğerci, Erenler, Gümüşpınar, Gürbüzler, Güzelyurt, Hüseyinçavuşoğlu, Halilibeyoğlu, Hişiroğlu, İslamköy, Karabaşlı, Karacaören, Komşular, Yılanıca, Kurudere, Mekekler, Mumcuoğlu, Müfettişler, Müstekimler, Nizamlar, Oğuzhan, Özbağı, Özpınar, Pınarönü, Sabunlar, Sofular, Tabaklar, Tosunlar, Velibeyler, Yağmurca, Yazıcık, Yazıoğlu, Yeniköy, Yeşilada, Yeşilköy, Yılcakuz köylerinde (48 köy) toplam 267 çiftçi ailesi tarafından genellikle seralarda turfanda olarak üretilmektedir (Şekil: 38).

İlçede sebze üretimi 1992 yılında 3938 ton iken, 1999'da 2372 tona düşmüştür (Tablo: 37). Sebze üretimindeki bu azalmalar özellikle çalışma çağındaki nüfusun daha fazla gelir getirebilecek işlere yönelmesi, sebze üretiminin geçimlik olmaktan öteye geçememesi ve çok emek isteyen bir uğraş oluşu, Devrek pazarna özellikle Ankara ve Adapazarı sebze hallerinden getirilen ürünlerin yöreye oranla

SEKIL: 38 DEVREK İLÇESİNDE SERA İŞLETMELERİNİN YILLARA GÖRE DAĞILISI (1993-2000)

daha ucuza satılması, tarım işletmelerinin verimi iyi olmasına rağmen dar alanlı ve parçalar halinde olması gibi nedenlere bağlıdır.

Tablo: 37 Devrek İlçesinde Yıllık Sebze Üretimi, Ekim Alanları ve Verimi (1992-1999).

Yıllar	Alan (ha)	Üretim (Ton)	Verim (Ton/ha)
1992	328	3938	12
1993	322	3841	11,9
1994	338	3950	11,7
1995	340	3942	11,6
1996	339	3691	10,9
1997	339	3439	10,1
1998	314	2698	8,6
1999	302	2372	7,8

Kaynak: Tarım İlçe Müdürlüğü.

Buna rağmen ilçede, iklimin elverişsiz olduğu kış koşullarında da turfanda sebze ve meyve üretimini yaygınlaştırmak, yöre çiftçisine aileleri ile beraber çalışabilecekleri bir istihdam amacı yaratmak amacıyla 1993-2000 yılları arasında 308 adet sera, Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF)-İl Özel İdare Müdürlüğü-Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu (SYDF)-Orman Köylüleri Kalkındırma Kooperatifi (ORKÖY)'nin ortak katkısı ile yüksek plastik kanal sera projesi uygulamaları yapılmıştır (Tarım İlçe Müdürlüğü).

Seralar 160-320 m² arasında olup, ortalama 240 m² taban alanlı olarak yapılmaktadır. Her bir çiftçinin yıllık geliri geçimlerini sağlayacak ve tatmin edecek boyuttadır.

İlçede 2000 yılı kayıtlarına göre 48 köyde seracılık yapılmaktadır. Bunlar arasında Bölücek'te toplam 23 sera (5300 m²), Çaydeğirmeni'nde 15 (3440 m²), Dedeoğlu'nda 16 (3760 m²), Güzelyurt'ta 14 (3360 m²), Mumcuoğlu'nda 13 (3120 m²), Hışiroğlu'nda 25 (5700 m²), Komşular'da 17 (4320 m²) ve Yazıcık'ta 22 sera (4720 m²) vardır. Bu köylerdeki sera sayısı ilçedeki seraların yaklaşık % 47'sini meydana getirmektedir.

Çalışma alanında ilk kez 1993 yılında kurulmaya başlanan seralar Komşular'da 3, Çaydeğirmeni, Hışiroğlu ve Yazıcık'ta 2, Başlarkadı, Çolakpehlivan,

Eğerci, Gürbüzler ve Özbağı'da birer tane olmak üzere toplam 14 adettir. Bunu 11 sera ile 1994 yılı takip etmiştir. Seralardan iyi gelir edilmesini takiben 1995'de 63 sera daha kurulmuştur. 2000 yılı itibarı ile ise Devrek'te toplam 308 sera işletmesi mevcuttur (Şekil: 38).

Seraların toplam alanları 60820 m² (yaklaşık 6,1 ha)'dir (Tarım İlçe Müdürlüğü 2000). Seracı köylerin ortak özelliği vadi içlerinde ve su kaynakları yakınında olmalarıdır (Fotoğraf: 23).

Fotoğraf: 23 Gümüşpınar köyünden bir sera görüntüsü (2000).

1990 yılı sonrasında yeni bir iktisadi faaliyet türü olarak ortaya çıkan seracılık, çeşitlenen ekonomik etkinlikler arasında yer almıştır.

Devrek ilçesindeki bahçe tarımı kapsamında meyve üretimini de ele almak gerekir. Buna göre ilçede elma ve armut hemen hemen her köyde yetiştirilmektedir. Ceviz Çolakpehlivan, Müfettişler, Mumcuoğlu, Hüseyinçavuşoğlu, Eveyikli, Erenler, Yazıcık, Başlarkadı, Yılanlıca, Türkmenoğlu, Tabaklar, Serdaroğlu ve Akçabey köylerinde yetiştirilir. Kiraz ve erik Çorak, Bük, Burhanoğlu, Bılık, Pınarönü ve Başlarkadı gibi köylerde yetiştirilirken, kızılca Aksu, Pelitli, Yeşilöz, Yazıcık, Adatepe, Mahmutoğlu, Gürbüzler, Deliahmetoğlu, Başlarkadı, Pınarönü, Yeşilköy, Akçasu ve Osmanbeyler köylerinde yetiştirilmektedir. Çilek en fazla Hışiroğlu, Yazıcık, Bölücek, İslamköy, Komşular, Güzelyurt, Ataköy ve Mumcuoğlu

köylerinde yetiştirilmektedir. Üzüm ise Tosunlar, Güzelyurt, Yazıcıoğlu, Halilbeyoğlu, Çolakpehlivan, Bölücek, Sofular ve Karacaören köylerinde ticari amaç için de üretilmektedir (Tablo: 38).

Tablo:38 Devrek İlçesinde Üretilen Başlıca Meyveler, Üretim Miktarları ve Ortalama Verimleri (1992-1999).

MEYVELER	1992				1999			
	Alan (ha)	Ağaç Sayısı	Verim (Kg/Ağaç)	Üretim (Ton)	Alan (ha)	Ağaç Sayısı	Verim (Kg/Ağaç)	Üretim (Ton)
Elma	-	33870	60	2032	-	34650	60	2074
Armut	-	39200	50	1960	-	30000	50	1500
Erik	-	60110	10	601	-	65450	12	785
Kiraz	-	51240	25	1281	-	55700	25	1393
Kızılcık	-	59216	24	1421	-	61050	10	611
Ceviz	-	35820	40	1433	-	37040	30	1432
Fındık	-	72798	2,5	182	-	71250	2	143
Dut	-	16405	25	410	-	17700	10	177
Üzüm	5,5	-	3,5*	19	20,9	-	4*	84
Çilek	4	-	4*	16	11,5	-	12*	138
Toplam	-	-	-	9355	-	-	-	8341

* Ton/ha **Kaynak:** Tarım İlçe Müdürlüğü.

Yukarıda sözü edilen tarımsal ürünlerden özellikle kıızılcık üretiminde önemli azalmalar söz konusudur. Kıızılcık üretimi 1992 yılında 1421 ton iken bu değer 1998'de 1525 tona çıkmakta, 1999'da ise 611 tona düşmektedir. 1998-1999 yılları arasındaki bu verim düşmesi (1992'de ağaç başına 24 kg., 1999'da 10 kg.) aslında yanıltıcıdır. 1999 yılı ayrı tutacak olursak kıızılcık, 1992-1998 yılları arasında ortalama ağaç başına 24 kg. verime sahiptir. 1999 yılında verimi etkileyebilecek bir iklimik olayın yaşandığı düşünülse de bu sonuç çok dikkat çekicidir.

Burada ele alınması gereken en önemli husus, Devrek'te dünya çapında ünlü olan baston yapımı ve bunun yapımında hammadde olarak kullanılan kıızılcık ağacıdır. Kıızılcıktaki verim düşmesi ile baston yapımındaki üretim artışları arasında bir ilişki olacağı düşüncesiyle son yıllardaki kıızılcık ağaçlarının sayısı incelenmiş olup, ciddi bir azalma görülmemiştir. Tarım İlçe Müdürlüğü'nün verilerine göre ağaç sayılarında bir azalma gözükmemekle birlikte (1998'de 61000 ağaç, 1999'da 61050

ağaç) bu üretim azalmasının en büyük nedeni aslında ortalama verimi 10 kg. olan kızılciğin 1992-1998 yılları arasındaki dönemde yapılan istatistiklerde hatalar yapılmış olmasıdır. Bu yanlış ancak 1999 yılında düzeltilmiştir. Ancak şu bilinmekte ki orman sahalarındaki kültüre edilmemiş kızılciğ ağaçları hammadde olarak kullanılmak amacıyla tahrip edilmektedir.

Devrek için baston ne denli önemli ise, Devrek ormanlarının bir ağaç türü olan kızılciğin varlığı da o denli önemlidir.

Devrek ve Yazıcık Orman İşletmeleri'nin ve Devrek Kaymakamlığı'nın bu duruma en kısa zamanda bir çözüm bulması gerekmektedir. Aksi takdirde bu bilinçsiz kesimlerle Devrek'teki ormanlarda kızılciğ ağacı yok olacağı gibi, dünyaca ünlü Devrek bastonu da tarihe karışacaktır. Kızılciğ ve Devrek bastonu arasındaki bu doğrudan ilişki kesinlikle bir düzene oturtulmalıdır.

İlçede bağ alanlarının yer aldığı yerleşmeleri daha önce belirtmiştik. Bu yerleşmelerin ilçenin batı yarısındaki dağların güneye bakan yamaçları üzerinde yer alan bağ alanları, Devrek'in fliş formasyonlarından oluşmuş gevşek topraklı alanları üzerinde yer almaktadır. İlçede bağcılığı geliştirmek amacıyla 1989 yılından itibaren toplam 18075000 adet aşılı asma çubuğu bedelli olarak, Zonguldak İl Özel İdare Müdürlüğü'nün ve Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığı'nın katkılarıyla bedelsiz olarak çiftçilere dağıtılmıştır (Tarım İlçe Müdürlüğü 1995).

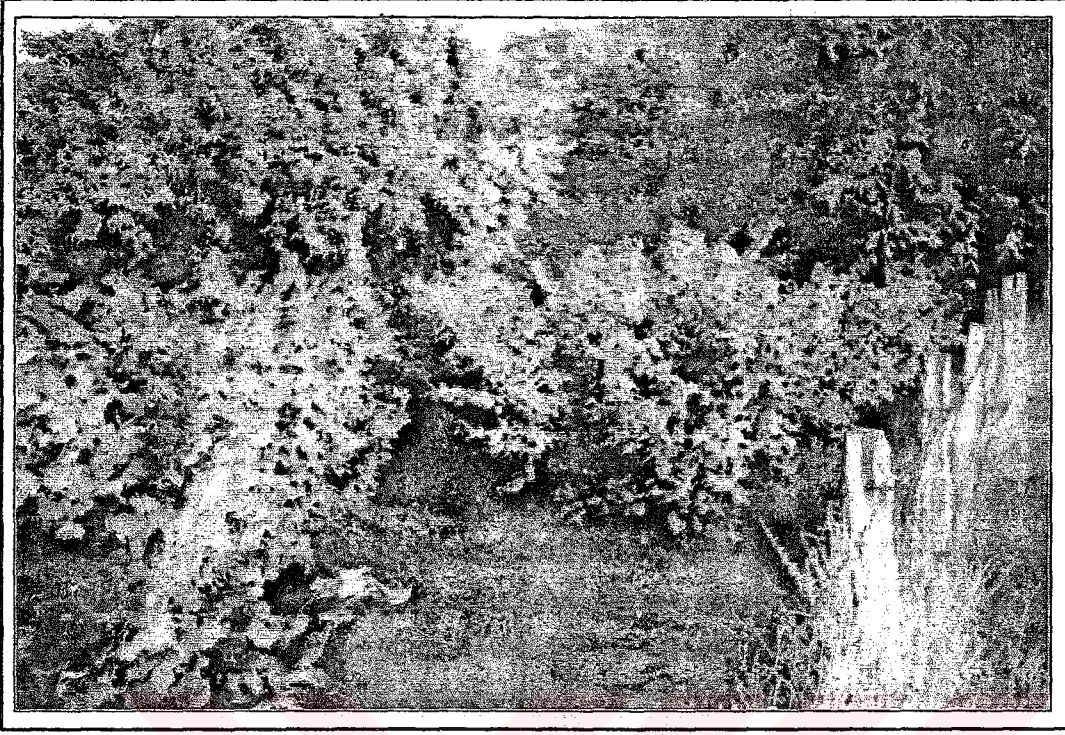
Özellikle Tosunlar, Güzelyurt, Yazıcıoğlu, Halilbeyoğlu, Çolakpehlivan, Bölücek, Sofular ve Karacaören köyleri başta olmak üzere Bozcaada Çavuşu, Kardinal, Hamburg, Misteki, Kozak Siyahı gibi çeşitler tanıtılıp, yaygınlaştırılması sağlanmıştır. 1992-1999 yılları arasında bağ alanları yaklaşık 4 kat artarken üretim de buna bağlı olarak artmaktadır. Yörede bağların verimi ortalama hektara 4 tondur.

İlçede ceviz üretiminde son yıllarda ağaç sayısında artış olmasına karşın verim düşüklüğü söz konusudur. 1992'de 35820 ağaçtan ortalama 40 kg. verimle 1433 ton ceviz elde edilirken 1999 yılında 10 kg. verim kaybıyla 1482 ton ceviz elde edilmiştir. Buradaki verim düşüklüğünde etkili olan sebeplerin başında iklimik sebepler, işgücü yetersizliğinden dolayı gerekli bakımların yapılamaması ve ayrıca çok yıllık ağaçların iyi ürün vermemesi (3307 ağaç) ile yeni meyveye dönen ağaçların ortalamanın altında ürün vermesi (2515 ağaç) sayılabilir.

Çilek üretiminde ilçede son yıllarda önemli artışlar söz konusudur. Çilek üretimini geliştirme projesi dahilinde 1987 yılından itibaren günümüze kadar 588000 adet çilek fidesinin gerek Zonguldak İl Özel İdare Müdürlüğü gerekse İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın (SYDV) maddi katkıları ile çiftçilere dağıtımı sağlanmış, tesisler tekniğine uygun olarak kurdurulmuştur (Tarım İlçe Müdürlüğü 1995). 1992 yılında 4 hektarlık alandan hektara 4 ton verimle 16 ton ürün elde edilirken, 1996'da 10 hektarlık alandan 40 ton ve 1999'da 11,5 hektarlık alandan hektara 12 ton verimle 138 ton ürün alınmıştır. 4 tondan 12 tona çıkan verim artışında, çileğin seralarda üretilmeye başlanmasının etkisi vardır.

İlçede dut üretiminde kıvılcıkta olduğu gibi mühim bir azalma söz konusudur. Halbuki bahçelerde halkın itina ile yetiştirdiği ağaçlardan birisi de dutlardır. Devrek'te Ermenilerin yaşadığı yıllarda (1870-1924) ipek kozası bakımından pek önemli olan bu ağaçlar, günümüzde dut kurusu ve dut pekmezi gibi kışlık yiyeceklerin tedarikine yaramaktadır. Ancak yörede üretimi ticarete konu olmadığından ve ipek böcekçiliği unutulmuş olduğundan, dutlara gereken önem verilmemektedir. Bu sebeple dut ağaçlarında günden güne verim kayıpları söz konusudur. Ayrıca belirtmek gerekir ki dut ağacı çiçek açma ve meyve verme dönemlerinde don olayları ve ani sıcaklık değişimleri söz konusu olduğunda ciddi verim kayıplarına uğrayabilmektedir.

İlçede üretilen ancak ticarete konu olmayan meyvelerden biri de fındıktır. Fındık her dönemde yaklaşık hektara 2-2,5 ton verimi olan bir meyvedir. Ancak ortalama dikim alanı 112 hektar olan fındığın ilçede günden güne dikildiği ocak sayısında ve üretim miktarında azalmalar söz konusudur. Bunun en büyük nedeni, İlçe Tarım Müdürlüğü'nün fındık üretimini desteklememesidir. Müdürlüğün tespitlerine göre, Devrek fındığı istenilen ve beklenen düzeydeki standartlara uygun olmadığından, ticari değer de taşımamaktadır. Bu amaçla ilçede fındık dikimi ve üretiminin yapılması istenmemektedir. Hatta bazı sınırlamalar ve yasaklamalar da getirilmiştir. Fındık ilçede Gümüşpınar, Yağmurca, Yeşilada, Başlarkadı, Ataköy ve Gürbüzler köylerinde yetiştirilmektedir. Dikim alanları genellikle akarsu vadilerinin dik ve dike yakın yamaçları üzerindedir (Fotoğraf: 24).

Fotoğraf: 24 İlçedeki fındık bahçelerinden bir görünüm (Yağmurca-2000).

4.3.3. Hayvancılık

Devrek ilçesindeki ekonomik faaliyetler açısından ele alınması gereken bir diğer konu da hayvancılıktır. Devrek arazi kullanımının % 6'sının mera halinde olduğu düşünülürse, hayvancılığın geçim kaynakları arasında çok önemli bir yer işgal ettiği söylenemez. Nitekim Devrek ilçesinde hiçbir köyde hayvancılık birinci derece önemli geçim kaynağı değildir. Hayvancılık ilçenin bazı köylerindeki vadi yamaçlarının dar alanlı ve eğimli yüzeylerinde yer alan meralarında ikinci veya üçüncü derece gelir getiren faaliyet olarak gözükmektedir. Çünkü maden işçiliği, ormancılık ve bitkisel üretim bu köyler için daha fazla önem kazanmıştır. Ayrıca Devrek ilçesi hayvan varlığına baktığımızda son 20 yılda önemli azalmaların olduğunu görmekteyiz (Tablo: 39)

İlçenin ikinci derece kaynağı olarak hayvancılıkla geçinen köylerinin hayvan varlığı ele alındığında Bölücek, Bük, Erenler, Çaydeğirmeni, Osmanbeyler, Burhanoğlu, Yeniköy, Pınarönü, Seyisoğlu, Sofular, Özpınar, Özbağı, Mahmutoğlu, Yeşilada ve Adatepe (15 köy) köyleri ilçede toplam sığır miktarının % 25'i (4054), koyun miktarının % 16'sı (658), keçi miktarının da % 21'ine (1080) sahiptir.

Tablo: 39 Devrek İlçesinin Hayvan Varlığı (1980-2000).

Yıllar	Sığır	Keçi	Koyun
1980	33819	15683	8935
1992	25755	7325	2458
2000	15962	7475	4390

Kaynak: 1980: Köy İşleri Bak., 1992: Tarım İlçe Müd, 2000; Arazi Anketleri.

Köylerde büyükbaş hayvanı olan aileler sabahın erken saatlerinde hayvanlarını otlatacakları alanlara götürürler. Hayvanlar ise ancak akşam hava kararmak üzere iken köylerine geri dönerler (Yaklaşık 6638 sığır). Davar sürüleri ise genellikle köylü tarafından tutulan bir çoban önderliğinde ya da her aileden bir kişinin sorumluluğunda (Bunlar genellikle 10-18 yaşları arasındaki çiftçi çocuklarıdır) yayılacağı alana yine sabahın erken saatlerinde götürülür ve öğleye kalınmaz. Öğlen saatlerini dinlenerek geçiren sürü, geceyi ya yayıldığı alanda ya köylerinde ya da köylerinin yakınındaki ağullarda geçirir.

İlçede göçebe hayvancılık tarzında davarcılık ve yaylacılık söz konusu değildir. Sürüler genellikle köyleri ve çevresindeki alanlarda beslenir. Aksu köyü sınırları içerisindeki "Aksu yaylası" adıyla bilinen alanın geçmişte yaylacılık faaliyetine konu olup olmadığı hakkında her hangi bir kayıt olmaması sebebiyle, yöreden edindiğimiz bilgilerden buranın yaylacılığa konu olmadığı sonucuna varılmıştır. Aksu yaylası yaklaşık 1400 m.erde yer aldığı ilçenin güneybatısındaki Kızılkiriş Dağları üzerinde gününbirlik hayvan otlatılan, bitki örtüsü 1250 m.lerdeki Alpin çayırların oluşturduğu geniş bir otlak alanıdır. Burada yaylacılık faaliyetine ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

Devrek ilçesinde ahır hayvancılığı da önemli boyutlarda değildir. 2000 yılında ilçe köylerinde toplam 5166 büyükbaş hayvan besicilik amacıyla, 4158 büyükbaş hayvan ise süt üretimi amacıyla ahırlarda beslenmekte sürüye verilmemektedir. İlçede özellikle Bük, Burhanoğlu, Çolakpehlivan, Çomaklar, Çorak, Hışroğlu, Gümüşpınar, Özpınar, Özbağı, Müstekimler ve Mekekler gibi vadi yamaçları üzerindeki düzlüklerde yer alan köylerde besi hayvancılığı yapılmaktadır.

1999 yılında ilçe S.Y.D.V.'nin desteği ile Yassıören, Karacaören, Kabaca, Bölücek ve Çağlar köyünden 20 çiftçi ailesine 20 süt ineği, Mumcuoğlu ve Müfettişler köyünden 25 çiftçi ailesine de 35 süt ineği dağıtımı yapılmıştır. Aynı yıl içerisinde Yazıcıoğlu ve Sabunlar'da 10' ar, Mumcuoğlu ve Müfettişler'de 17 olmak

üzere toplam 37 adet 5 ineklik fenni ahır yapımına İl Özel İdare Müdürlüğü ve İç İşleri Bakanlığı Mahalli İdareler Başkanlığı tarafından destek verilmiştir. Ayrıca Sabunlar köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifine süt toplamak amacıyla kullanılmak üzere İl Özel İdare bütçesinden bir araç alımı için yardım yapılmıştır (Tarım İlçe Müd. 2000).

Bununla beraber ilçede 1987 yılında başlatılan Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (K.K.D.F.) uygulamalarına göre 1987'de 5, 1988'de 2, 1989'da 2, 1990'da 4, 1991'de 1, 1992'de 2, 1993, 1994 ve 1995'de 1'er çiftçi ailesine (19 çiftçi ailesine 95 adet süt ineği) sığırcılığın desteklenmesi amacıyla teşvik primum ödenerek maddi kaynak sağlanmıştır. Ayrıca yine aynı fon tarafından 1987'de 2, 1989'da 3, 1990'da 3, 1991'de 26, 1992'de 5, 1993'de 12, 1994'te 3 ve 1995'de 1 çiftçi ailesine (55 çiftçi ailesine 1520 dana) besi sığırcılığının desteklenmesi amacıyla teşvik primum ödenmiştir (Tarım İlçe Müd. 1995).

İlçede 1997-1999 yılları arasında ilçe S.Y.D.V. tarafından kredili olarak koyun dağıtımı yapılmıştır. Buna göre 1997 yılında Çağlar, Alpaslan, Eğerci, Dedeoğlu, Pınarönü ve Yağmurca köylerinden 56 çiftçi ailesine 850 damızlık koyun ve 15 koç, 1988'de Adatepe, Durupınar ve Karacaören köylerinden 20 çiftçi ailesine 300 damızlık koyun (ortalama aile başına 15 koyun) dağıtılmıştır. Uygulamaya 1999 yılında devam edilerek Derebulaca, Gümüşpınar, Pelitli, kozlukadı, Tosunlar, Yeşilöz ve Karakoçlu köylerinden 35 çiftçi ailesine 350 damızlık koyun ve 350 kuzu dağıtılmıştır (Ortalama aile başına 10 koyun, 10 kuzu). 2000 yılında ise Bilik, Deliahmetoğlu ve Mahmutoğlu köylerinden 12 çiftçi ailesine ise 123 koyun ve 4 koç dağıtılmıştır (Tarım İlçe Müd. 2000). Bu durum özellikle son yıllarda koyunculığa verilen önemi açıkça ortaya koymaktadır.

İlçede yaptığımız anketler sonucunda 2000 yılında canlı hayvan olarak 1911 keçi ve 1763 koyun satışı yapıldığı saptanmış olup, halkın bunları Devrek'teki kasaplara, tüccarlara ve kurbanlık olarak ta başka alıcılara sattıkları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra ilçede hayvanlardan elde edilen ürünlerin satışından da bir miktar gelir elde edilmektedir. Örneğin 1996'da uygulanmaya başlanan Yazıcık-Akçabey müşterek süt inekçiliği projesi kapsamında günlük 2,5 ton süt toplanmakta ve yıllık 900 ton süt satılmaktadır. Aynı şekilde Sabunlar süt toplama merkezinde yıllık 600 ton, Müfettişler, Mumcuoğlu süt toplama merkezinde 750 ton, Yassıören süt toplama merkezinde 800 ton, Yazıcıoğlu süt toplama merkezinde 900 ton ve Çaydeğirmeni

süt toplama merkezinde yıllık 800 ton süt satılmaktadır. Buna göre 2000 yılı itibarı ile Devrek'te 4750 ton süt satışı söz konusudur (Tarım İlçe Müd. 2000)

Devrek ilçesi arıcılık açısından da uygun şartlar taşımaktadır. Özellikle ilçenin orman sahaları gerek bitki türündeki çeşitlilik ve gerekse arıların sağlığını etkileyebilecek düzeyde tarımsal ilaçlamaların olmayışı arıcılık faaliyeti açısından olumlu şartlar taşımaktadır.

Arıcılığın fazla bir iş gücü gerektirmeyen, fakat bununla ters orantıda kârlı bir uğraşı olduğu göz önüne alındığında (Tunçel 1994, s.157), Devrek'te bu amaçla özellikle Tarım İlçe Müdürlüğü'nün katkılarıyla önemli adımlar atılmıştır.

1980 yılında 345 olan kovan sayısı 1990'da 3873'e ve 2000 yılında 5060'a çıkmıştır. Devrek ilçesi açısından bu önemli bir artıştır ve özellikle 1987 yılından sonra yapılan desteklerin bunda büyük payı vardır. Arıcı çiftçiler bu konuda bilinçlidirler.

1987 yılından itibaren günümüze kadar İl Özel İdare Müdürlüğü ve İlçe S.Y.D.V. katkılarıyla ve gerek orman köyleri kalkınma fonu gerekse K.K.D.F çalışmalarını sonucunda çeşitli köylerden (Akçabey, Aksu, Bılık, Dedeoğlu, Derebulaca, Gürbüzler, Hışiroğlu, Pelitli, Sofular, Yağmurca, Yazıcık, Yeşilöz ve Yılanlıca başta olmak üzere) 210 aile 4254 adet arılı kovan edindirilmiştir (Tarım İlçe Müd. 1995).

İlçenin Yeşilada, Kozlugüney, Müstekimler ve Bük köyleri dışındaki 75 köyünde arıcılık faaliyetleri yapılmaktadır. İlçede 100'den fazla kovana sahip olan köyler arasında Derebulaca (365), Yazıcık (220), Bılık (170), Aksu ve Yeşilöz (165), Hışiroğlu (150), Pelitli (140), Gürbüzler (130), Sofular (125), Akçabey, Dedeoğlu ve Yağmurca (120), Tellioğlu (110), Yılanlıca (107) ve Halilbeyoğlu (102) köyleri yer alır (Şekil: 39).

1987 yılından bu yana İl Özel İdare Müdürlüğü'nün İlçe S.Y.D.V.'nin, O.K.K.F.'nin ve K.K.D.F.'nin çalışmaları sonucunda çeşitli köylerden (Derebulaca, Pelitli, Aksu, Yeşilöz, Akçabey, Yazıcık, Yağmurca, Gürbüzler, Tellioğlu, Sofular, Halilbeyoğlu, Yılanlıca, Dedeoğlu, Hışiroğlu, Bılık ve Oğuzhan) 210 aile 4254 adet arılı kovan edindirilmiştir. Ayrıca 1992 yılından itibaren uygulanan bal teşvik müsabakaları ile arıcılığa olan ilgi artırılmaya çalışılmaktadır. Bundan başka 1987, 1988, 1990 ve 1993'de ikişer çiftçi ailesine, 1989 ve 1994'te 1'er çiftçi ailesine, 1992'de 3 ve 1991'de de 4 çiftçi ailesine K.K.D.F. uygulamalarına göre 1150

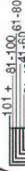
DEVREK İLÇESİNDE KOVAN SAYILARI İLE TAVUK VE BALIK ÇİFTLİKLERİNİN DAĞILIŞI

0 1 2
km.

AÇIKLAMALAR

KOVAN SAYILARI

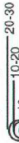
TAVUK ÇİFTLİKLERİ

Kapasite (Bin Adet/Devre)

BALIK ÇİFTLİKLERİ

Kapasite (Ton/Yıl)

modern artılı kovan bedeli teşvik primi ödenerek maddi destek sağlanmıştır (Tarım İlçe Müdürlüğü 1995).

İlçede daha önce belirttiğimiz 21 köyde 423 aile arıcılığı ticari amaçla yapmaktadır 2000 yılı arazi anketlerine göre 41745 kilo bal, 405 kilo da bal mumu satılmıştır.

Devrek ilçesinde hayvancılık faaliyetleri açısından değerlendirilmesi gereken bir başka konu ise kümes hayvancılığıdır. Günümüzde kümes hayvancılığı Çaydeğirmeni (11 çiftlik), Bakırcılar ve Bölücek (5'er çiftlik), Çolakpehlivan ve Çağlar (4'er çiftlik), Müstekimler (3 çiftlik), Kabaca ve Karacaören (2'şer çiftlik), Bılık, Nizamlar, Yeniköy, Karakoçlu, Gürçeşme, Komşular, Yassıören, Karabaşlı, Sofular, Sabunlar ve Eveyikli (1'er çiftlik) köylerinde yapılmaktadır. Çiftlikler 1989 yılından itibaren (1 adet) kurulmaya başlanmış olup, çiftliklerin kurulması 1992'de (1 adet), 1993'te (2 adet) ve 1994'te (2 adet) de devam etmiştir. 1995 yılından itibaren 2000 yılına kadar ise ilçede 36'sı 1999 ve 2000 yıllarında kurulan 42 çiftlik daha eklenmiştir (Şekil: 39).

1999 yılı sonuna doğru çiftliğini kurduğunu beyan eden Çaydeğirmeni köyünden İbrahim Doruk adlı çiftçi, çiftliğin kurulması aşamasında yaklaşık 300.000 Alman Markı sermaye kullandığını ve çiftliğin kış aylarında ısıtılması için yaklaşık 2,5 milyar TL. yıllık gaz masrafının bulunduğunu ve diğer masraflarında çıkarılmasıyla, yıllık gelirinin kendisini tatmin edici düzeyde olduğunu ifade etmiştir.

İlçedeki çiftliklerin toplam kapasitesi 692500 adet/devre'dir. Çiftlikler alış ve satış işlemlerini kooperatifler aracılığıyla yapmaktadır. % 77'sinin (36 çiftlik) 1990 yılı sonlarından itibaren 2000 yılında kurulmuş olması dolayısıyla, henüz tam kapasiteye ulaşamadıklarından satış miktarları, nakliye, pazar, yıllık kazanç ve bunun gibi konular üzerinde ayrıntılı bilgiler edinilememiştir.

Devrek ilçesinde su ürünleri açısından da üretim söz konusudur. İlçede Devrek çayı, Karasu ve Buldan deresi çevresindeki Dev-Tur tesislerinde (30 ton/yıl), Dağlı tesislerinde (27,7 ton/yıl), Ömer Kırbaş tesislerinde (17,5 ton/yıl), Topçuoğlu tesislerinde (13 ton/yıl), Çufaoğlu tesislerinde (9 ton/yıl), Bayrakçı tesislerinde (6 ton/yıl) ve Adnan Akın tesislerinde (3 ton/yıl) alabalık ve sazan balığı üretimi yapılmaktadır. Bu tesisler, bünyesindeki restoranlarda ticari değer kazanan ürünlerinin bir kısmını da satmaktadırlar.

Su ürünleri tesislerinden Topçuoğlu ve Çufaoğlu tesislerinde diğer tesislerde üretilen alabalığın yanı sıra sazan balığı üretimi de söz konusudur. Topçuoğlu tesisi 1990 yılında, Çufaoğlu tesisi ise 1998 yılında, diğer alabalık tesisleri ise 1990, 1991, 1992, 1994 ve 1995 yıllarında birer tesis olarak kurulmuşlardır.

4.4. Ticaret ve Sanayi

Devrek şehrinin geçmiş dönemlerdeki ticari özelliği hakkında elde ettiğimiz bilgilere göre:

Günümüzden 3000 yıl önceki Hitit kil tabletlerinde Pala Bezi'nden bahsedilmektedir. Metinlerde bu çeşit bezin yer alışı, onun tanınmış ve çok aranan, çok satılan bir bez oluşu ile ilgilidir (Ertem 1980, s.10). Kendir otu dokuma malzemesi olarak kullanılmaktaydı. Pala kentinde dokumacılık sektörü oldukça gelişmişti (Özmekik, 20.03.1998). Pala kentinin Devrek'te Solucan deresi mevkiinde bulunması ihtimali söz konusudur. Palalılar Hititlere olan vergi borçlarını ticaretini yaptıkları pala bezinden karşılamaktaydılar. Pala kent alanının kaybolmasına, pala kumaşının ne olduğunun bilinmemesine rağmen, pala sözcüğü Devrek ve civarında "Çocukların altına tutulan bez" yada "Çaput bezi" anlamlarına gelecek şekilde kullanılmaktadır (Özmekik 20.03.1998 Yeni Dünya Gazetesi). Devrek civarında Hititler zamanında Pala denildiği bilinmektedir (Birand 1989, s.410).

Hititlerle Palalılar arasında ticari ilişkilerin hayli geliştiği; Hitit tüccarlarını korumak ve komşu ülkelerle ekonomik ilişkileri düzenlemek amacıyla hazırlana bir kanun metninden anlaşılmaktadır. Bu kanuna göre "Eğer Hititli bir tüccarı Pala memleketinde her hangi bir kimse öldürürse 100 mine gümüş verir ve mallarıyla tanzim eder" hükmü yer almaktadır (Günaltay 1987, s.155). Bu Hitit kanunundan da anlaşılacağı gibi Pala memleketinde (Devrek) Hitit tüccarlarına yönelik soygun ve öldürme olayları olmaktadır.

1720'de yazdığı Atlas isimli eserinde Uluslu İbrahim Hamdi Efendi, Batı Karadeniz Bölümünü anlatan son bölümünde Devrek hakkında şu bilgileri vermektedir: "Devrek, haftada pazarı kurulan, hanları ve dükkanları olan nice bir karyedir. Ve yıl pazarı ki her senede bir kere durup 15 güne kadar mütemadi olup Yedi Divan bu kazadadır (Sakaoğlu 1987, s.101)".

İbrahim Hamdi Efendi; Amasra ve yakın çevresinin 18.yy'daki sosyo ekonomik yapısına dair verdiği bilgilerde, dağlık yörelerin insanları (Örneğin

Devrek) deri, maden, orman ürünlerine dayalı el sanatları ve hayvancılıkla; vadi düzlüklerine yerleşenler ise yeni ürünleri denemek yerine, mesela mısır tarımı gibi tek ürünle yetinmektedir. Alışveriş düzeni takas sistemine dayalı pazarcılıktır. Devrek'te görülen en önemli sosyo ekonomik etkinlik panayır kurulmasıdır demektir (Sakaoğlu 1987, s.108).

1486'da Candaroğulları döneminde yapılan Şemsi Paşa Camii (1944 yılındaki depremde harabeye dönüşmüş ve kitabesi günümüzdeki Yeni Caminin duvarına asılmıştır. Mekekler ve Yoğun Hatun (Nizamlar) divanlarının Cuma ve bayram namazlarını kılmak için bir araya geldikleri bir merkezdir. Bahçesi ise yine merkezi bir mezarlıktır. Cuma namazı kılmak için çevre köylerden toplanan halk, ayrıca beraberinde getirdikleri malları takas ederek alışveriş yapmaktaydı (Bu alışkanlık günümüzde de devam etmektedir). Bu sebeple Devrek adının burada kullanılan mahalli ağızda "Pazar" manasına geldiği ileri sürülmektedir (Çelikdönmez 2000, s.122).

Devrek'in tarihi süreç içerisindeki ilk büyük gelişimi 1786 yılından sonra olmuştur. Bolu, Mengen, Ereğli, Çaycuma, Safranbolu ve Bartın'a ulaşan yolların Devrek vadisinden geçmesinin, Devrek'in sosyal ve ekonomik gelişiminde rolü büyük olmuştur (Devrek Dergisi 1970, S:12, s.10).

Bu ekonomik ve sosyal gelişme bir sonraki yüzyılda, Devrek'in ilçe merkezi olmasını sağlamıştır. Devrek'in ticari güzergah üzerinde bulunması yolcu ve yük kervanlarının zorunlu olarak uğrak yeri olmasını gerektirmiştir. Ereğli, Bartın ve Bolu'dan gelen kervanların yolları burada kesişmekte, tüccarlar burada buluşmakta, mallarını burada taksim ve takas etmektedirler. Bu yıllarda Devrek'te gelişen mobilya ve el sanatları sektörü, ticari kapasitesini artırmıştır. Buna bağlı olarak 18 yy.da Devrek'te mobilyacılık ve zarif el bastonu yapımı oldukça ilerlemiştir (Zonguldak İl Yıllığı 1973, s.20).

Devrek ormanlarının stratejik değer kazanması 18.yy.'nin ikinci yarısına rastlar. Bu yıllarda Bartın ve Amasra iskelelerinde küçük boy gemiler yapılmaya başlandı. Yine aynı yıllarda Ereğli ve Amasra'da yelkenli gemi yapımı sanayisi gelişti.gemi yapımında kullanılan kereste ihtiyacı Devrek'ten karşılanmaya çalışıldı (Çelikdönmez 2000, s.123). Ereğli limanı Devrek mahsüllerinin İstanbul'a taşınmasında kilit nokta idi. Tabiattan devşirilen açık boya bitkileri, çam

ağaçlarından elde edilen reçineler, tiftik yünü çevre pazarlarına gönderilmektedir (Bolu Sancağı Salnamesi 1916, s.247).

Devrek'te üretilen ticari bir üründe cevizdir. İstanbul'un odun ve kereste ihtiyacının önemli bir bölümü Devrek ve çevresinden temin edilmektedir (Çelikkönmez 2000, s.123).

Kısaca özetlemek gerekirse, 18.yy da Devrek ekonomisi büyük çapta orman ürünlerine dayanmaktadır.

Vital Cuinet'e göre 19 yy. sonlarında kaza merkezinin nüfusu 1800 civarındadır. Kasabada 5 tane minareli cami, 2 medrese, 3 çeşme, 2 hamam, 96 dükkan ve 360 ev bulunmaktadır.

Devrek'teki Ermeniler öteden beri sanat ve ticaretle iştigal etmişler, ilçe ve çevresinin ticaretini ellerinde bulundurmışlardır (Sarıkoçuncu 1992, s.213). 1919 yılı kayıtlarına göre Devrek Ticaret Odası'nın üyelerinin büyük bir bölümünü Ermeni esnaf ve tüccarlar oluşturmaktadır. Devrek'teki yapı ustalarının çoğu da Ermeni asıllıydı. Demirci ve bakırcı ustaları da Ermeniydi. 1904 doğumlu Mehmet Akçabelen, Devrek şehrindeki zengin bir manifaturacı Ermeninin, kendi köylerine kumaş satmak için gelip gittiğini söylemiştir.

1892 tarihli Kastamonu Salnamesine göre Devrek'te o dönemde 2 katlı, 16 odalı ve 1 bodrum katı bulunan kargir yapılı bir hükümet konağı ve bitişğinde üst katı İbdidai ve Rüştüye mektebi, alt katında 5 adet dükkan bulunan Maarif binası, 1 tekke, 2 cami, 1 kilise, 2 medrese, 2 hamam ve toplam 236 konut yer alıyordu.

1945 yılında Devrek hakkında bir makalesi bulunan Emin Çakıroğlu ise, o dönemdeki Devrek'in merkezi iş sahasını tahlil ederken şu tespitlerde bulunmaktadır: "Devrek'in çarşısı oldukça basit ve iptidaidir. Birkaç bakkal ve manifaturacı dükkanı, demirci ve marangoz tezgahı ile bunların yanında şöhreti ta Amerika'ya ulaşan el işi baston yapan 2 bastoncu imalathanesi bulunmaktadır. Kahvehanelerin sayısı oldukça fazladır. Kasabada iyi bir lokanta yoktur. Otele hiç tesadüf edilmez. Ancak 1-2 han bu işi görmeye çalışmaktadır. Çarşısında temizlik ve sıhhi kontrol de zayıftır. Şehirde henüz elektrik de yoktur (Çakıroğlu 1945, s.406).

İller Bankası'nın 1949 yılında yayınladığı Belediyeler Yıllığı'na göre Devrek, meyvesi ve sebze bahçeleri ile tanınmış bir yerdir. Kasabada Orman İşletmesi ve Ziraat Bankası şubesi vardır. Her hafta Pazartesi günleri pazarı olduğu gibi, eylülün son haftası ile ekimin ilk haftasında olmak üzere kasabada yılda 2 defa panayır

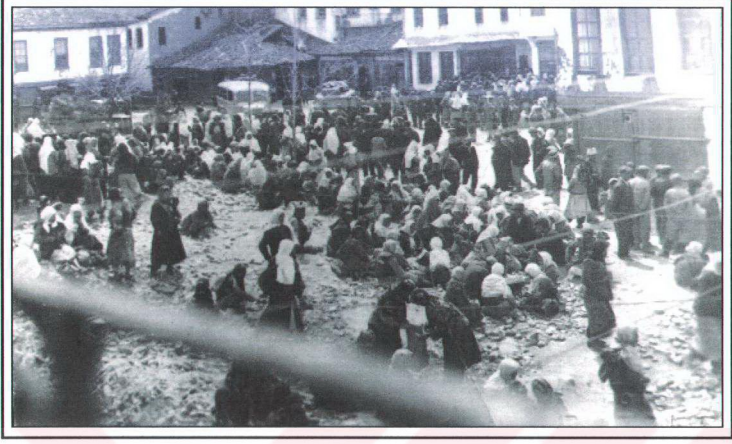
kurulur. Pazar yerinde belediyeye ait 14 adet kiralık dükkan vardır. Kasaba mezbahanesinde yılda 3900 baş hayvan kesilmekte ve etler, et arabası ile kasaplara dağıtılmaktadır. Kasabada bundan başka 3 otel, 3 lokanta, 5 fırın ve 5 han bulunmaktadır (İller Bankası 1949, s.629-632).

İller Bankası'nın 1956 yılı yayımına göre ise, kasaba halkı ticaret ve el sanatları ile uğraşır. Sanatkarların uğraştıkları belli başlı işler kunduracılık, şekerçilik (halk arasında ağdacılık ve helvacılık olarak bilinir), lastikçilik ve gazozculuktur. Gazozlar Zonguldak, Ereğli ve Beycuma'ya pazarlanırdı. Ayrıca el tezgahlarında bez (halk arasında pala bezi adı verilir) ve kilim de dokunurdu. Kasabada 300 kadar dükkan ve işyeri, un fabrikası, ayçiçeği yağı fabrikası, orman işletmesine ait fabrika (ORÜS), termik elektrik santrali, su değirmeni ve Ziraat Bankası şubesi vardır. Haftalık kurulan Devrek pazarına (Pazartesi günleri) Bolu, Kızılcahamam, Gerede, Mengen, Safranbolu, Düzce ve Zonguldak'tan alışveriş için gelenler olurdu. Bunlar deri, hindi, tavuk ve yumurta satarlar; pirinç, yağ, bulgur, peynir, patates, bakır kaplar, kilim, yoğurt ve çeşitli sebzeler alırlardı. Kasaba halkından olan kunduracılar, dokumacılar ve hırdavatçılar civardaki diğer kasabalara satışa giderlerdi. Ayrıca kasabada eylül ve ekim aylarında üçer gün süren hayvan panayırı kurulurdu (İller Bankası 1956, s.164).

“Devrek” kelimesinin sözlük anlamından da anlaşılacağı üzere (Pazartesi) Devrek kuruluşundan günümüze değin Pazartesi günleri kurulan haftalık pazarıyla çevresindeki köylerin alışveriş merkezidir. Köyler iktisadi bakımdan tamamen Devrek'in etkisi altında olup, şehir bu yakın köyler için hakiki bir merkezlik görevi yapmaktadır (Çakıroğlu 1945, s.404)

Yukarıdaki bilgilerle tarihi analizini yaptığımız Devrek'in ticari özelliği, çok eski dönemlerden günümüze kadar olan süre içerisinde belki gerilememiştir ancak önemli bir gelişme de kaydedememiştir.

Günümüzde Pazartesi günleri Devrek'te, Cuma günleri Eğerci'de, Cumartesi günleri Çaydeğirmeni'nde ve Perşembe günleri Özbağı'da haftalık pazar kurulmaktadır.

Fotoğraf: 25 Haftalık pazar yeri olarak kullanılan cumhuriyet meydanından bir görünüm (1930-1940).

Fotoğraf: 26 Haftalık pazar yeri olarak kullanılan hal yerinden bir görünüm (1997).
Pazar fonksiyonu Devrek'in tarihi süreci içerisinde sürekli varlığını korumuştur.

Devrek pazarına geçmiş yıllarda yakın çevreden tarımsal, hayvansal, el sanatları ve orman ürünlerine dayalı mallar alış veriş amacıyla getirilmekteyken, son 30 yıl içerisinde çevre ilçe ve illerden satılmak amacıyla getirilmektedir. Pazarda satılmak üzere Adapazarı ve Ankara sebze hallerinden, Zonguldak ve Bartın gibi illerden ayrıca çevrede yer alan Mengen, Çaycuma ve Gökçebey gibi ilçelerden çok çeşitli ürünler getirilerek satışı sunulur. Pazarda sebze, meyve, balık, tahıl, giyim kuşam, mutfak eşyaları, temizlik malzemeleri, elektronik eşyalar, halı, kilim, cevizli helva, et ve süt ürünleri, el sanatlarına ilişkin ürünler satışı sunulmaktadır. Şehir pazarında köylülerde yetiştirdikleri ürünleri satarak geçimlerini temin etmeye çalışırlar. Sabahın erken saatlerinde kurulan pazar ancak akşam saatlerinde kaldırılır (Fotoğraf: 25 ve 26).

Devrek pazarına alışveriş amacıyla Devrekli köylüler dışında Ereğli, Beycuma, Çaycuma ve Gökçebey köylerinden de gelenler olur. Köylüler şehirde yapılması gereken bütün işlerini bu günde yapmaya çalışırlar.

Eğerci ve Çaydeğirmeni pazarları Özbağı'ya oranla daha büyük pazarlardır. Ancak hiçbir Devrek pazarı kadar, geniş bir alanı etkileyebilecek fonksiyona sahip değildir. Bunlar arasında Eğerci pazarını ele alacak olursak Eğerci, Pazar fonksiyonu bakımından yakın çevresindeki 18 köy ve yaklaşık 100 mahalle yerleşmesini etkilemektedir. Çünkü merkezilik özelliğini etkileyebilecek en yakın merkez olan Devrek şehri buraya 32 km. uzaklıktadır. Yöredeki yüzey şekillerinin arızalı yapısı ulaşım açısından çevre köylerin Eğerci'yi tercih etmesini zorunlu kılmaktadır. Eğerci pazarına özellikle Devrek'ten, Zonguldak'tan ve çevre köylerden mal satmak için gelenler olmaktadır.

2000 yılında, Devrek Esnaf ve Sanatkarlar Odası ile ticaret ve Sanayi Odası'na bağılı iş yerleri ve Devrek Belediyesi zabıta amirliğinde kayıtlı iş yerleri verileri karşılaştırılarak elde edilen sonuçlara göre Devrek'te bulunan iş yeri sayısı 2314'tür.

Şehirdeki iş yerleri içerisinde en fazla karşılaşılan meslek gurupları; 481 adet gıda maddeleri ticareti (% 21), 416 adet tamirci, zanaatkar ve çeşitli imalathaneler (% 18), 364 adet motorlu araçlarla ilgili ticaret (% 16), 270 adet yeme içme, eğlence ve konaklama tesisleri (% 11) ve 181 adet giyim kuşam ticaretidir. Şehirde bunların dışında inşaat % 6, ev eşyası ticareti % 6, tarımsal ürün ticareti % 4, orman ürünleri ticareti % 1, sağılık % 1, ulaşım % 1 ve diğeri ise % 6 oranındadır (Tablo: 40).

Tablo: 40 Devrek'te İş Yerlerinin Meslek Gruplarına Bölünüşü (2000).

Meslek Grubu	İş Yeri Sayısı	Oranı (%)
Gıda Maddeleri Tic.	481	21
Tamirci-Zanaatkar	416	18
Motorlu Araçlarla İlgili Tic.	364	16
Yeme-İçme-Eğlen.-Konaklama	270	11
Giyim Kuşam	181	8
İnşaat	139	6
Ev Eşyası Tic.	133	6
Tarımsal Ürün Tic.	99	4
Orman Ürünleri Tic.	29	1
Ulaşım	29	1
Sağlık	20	1
Diğer	153	7
TOPLAM	2314	100

Kaynak: Esnaf ve Sanatkarlar Odası, Ticaret ve Sanayi Odası,

Zabıta Amirliği Verileri (2000).

Devrek'te 1953 yılında kurulan ORÜS (Devrek Orman Ürünleri Sanayi) ve onun özelleştirilmesi ile yerine kurulan Hacıkulaoğulları Orman Ürünleri Sanayi, 1979'da kurulan Devrek O.Ü.S. A.Ş. (Devrek Sunta, Yonga Levha Fabrikası), Pınar TAŞ (Torbalanmış Kireç Fabrikası), 1982'de kurulan S.E.K. (Süt Paketleme ve Eritme Peynir Sanayi) ve onun özelleştirilmesi ile 1996 yılında kurulan Başoğlu Orman Ürünleri Sanayi tesisleri ile Ak Kereste, Mucitsan (Çivi, Madeni Tel Sanayi), Başoğlu Lastik Kaplama, Dev-Mer (Mermer Sanayi), Cilas Kauçuk Sanayi ve Halit Saygı Kauçuk Sanayi Tesisleri Devrek'in tarihi süreç içerisinde nüfus kaybını önemli ölçüde frenleyen unsurlar olmuştur.

Bununla beraber 1978 yılında temeli atılan ve 1986 yılında hizmete giren Küçük Sanayi Sitesi ise kuruluşundan günümüze kadar sürdürdüğü faaliyetleri ile şehrin ticaretinin canlanmasında büyük katkılar sağlamıştır. Sanayi Sitesi'ndeki iş yerleri arasında oto tamirhaneleri, tarım alet ve makinelerinin tamir ve bakımı, demir ve alüminyum doğramacı, kauçuk sanayi, ısı yalıtımlı cam sanayi, çivi ve madeni tel sanayi, demirci, kaynakçı, koltuk döşemeci, marangoz, mobilyacı, tornacı ve bunun gibiler yer alır.

Devrek'te tamirci, zanaatkar ve motorlu araçlarla ilgili iş yeri sayısının fazla oluşu (780 iş yeri) ve diğer ticarethaneler içerisinde % 34 gibi yüksek bir orana sahip olması dikkat çekicidir. Bu konudaki en önemli etkiyi küçük sanayi sitesinin açılması oluşturur. Burada yer alan iş yerleri, şehirde oto galeri, oto yedek parça, oto alım satım, oto kiralama, oto yıkama yağlama, akaryakıt istasyonları gibi otomobille ilgili olanların dışında mobilyacı, beyaz eşya ticareti, elektrikli ev aletleri ve elektronik eşya ticareti gibi iş yerlerinin sayılarının artmasında etkili olmuştur.

İlçede iş yerlerinin dağılışı göz önüne alınırsa şehir merkezi dışında ve şehir merkezine uzanan yollar üzerinde bulunan Devrek TAŞ, Pınar TAŞ, Başoğlu OÜS ve Oto Lastik Kaplama, mermer işletmeleri, kauçuk sanayi, bazı oto tamir işletmeleri, briketçiler, inşaat malzemeleri satıcıları, kiremit tuğla imalathaneleri ve kum çakıl işletmeleri dışındaki iş yerlerinin tümü şehir merkezinde yer almaktadır.

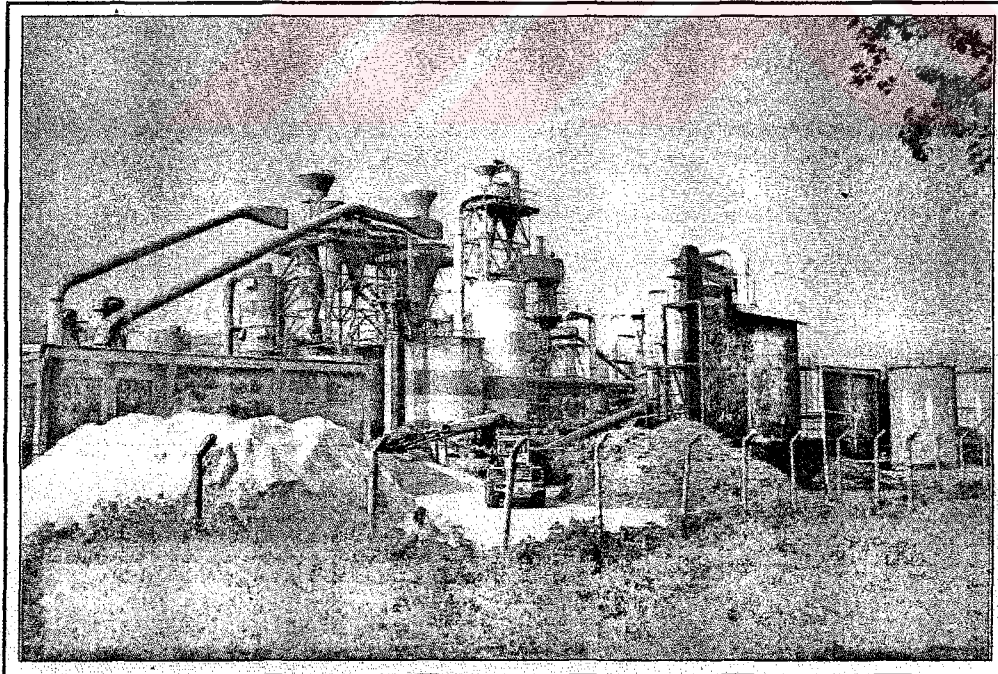
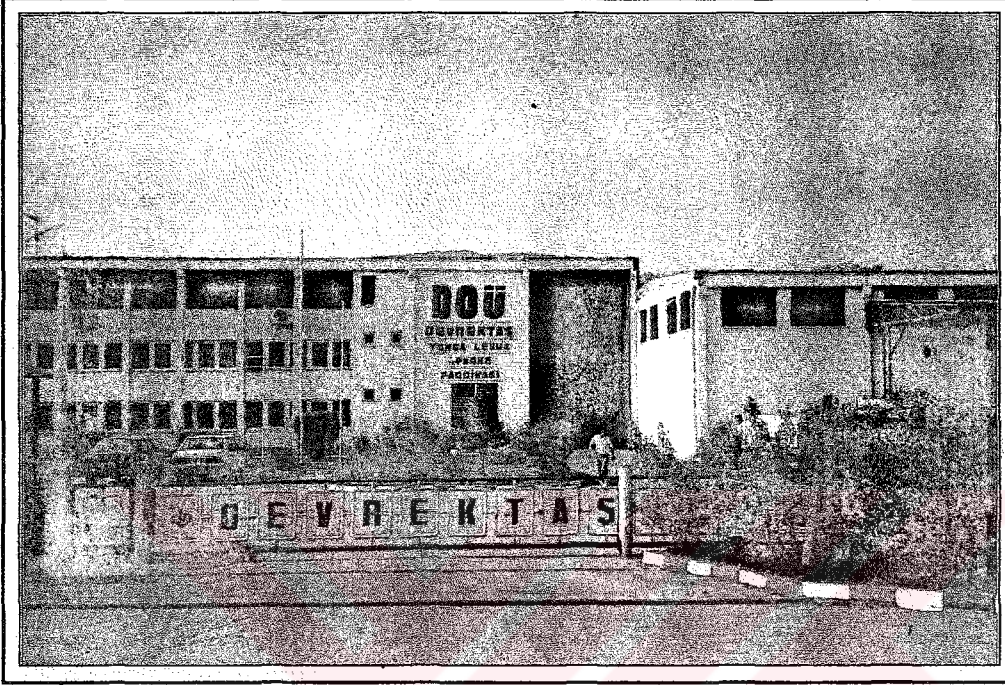
Gerek Devrek'te ve gerekse yakın çevresindeki bu iş yerlerinde çalışan insanların bir kısmı şehirde ikamet ederken, önemli bir kısmı da şehrin çevresindeki köylerinden günü birlik geliş gidiş yaparlar.

Devrek'te yer alan sanayi tesislerinden Hacıkulaoğulları OÜS, şehrin doğusundaki İsmetpaşa mahallesinin konut alanları ile orman işletmesine ait birimlerin arasında yer alır. 1953 yılında bir devlet kuruluşu olarak kurulan bu tesis 1995 yılında özelleştirilerek 1996 yılında Hacıkulaoğulları OÜS adını almıştır. Kereste ve parke imalatı yapılan tesiste yıllık meşe kereste 5720 m³ (kapasite 6500 m³), kayın kereste 8473 m³ (kapasite 17840 m³), ithal kayın kereste 3116 m³ (kapasite 4560 m³), kayın parke 18 milyon m² (kapasite 35 milyon m²), meşe parke 5000 m² (kapasite 6302 m²) üretilmektedir. Tesisin istihdam kapasitesi ise 150 kişidir. Ürünleri daha çok yurt dışına ihraç edilir.

1940 yılında kurulan Ak Kereste Fabrikası, Hacıkulaoğulları OÜS ile aynı mevkide yer alır. Mobilya ve doğramalık kereste imalatı yapan tesiste son dönemlerde tomruk işleme işlevine ağırlık verilmiştir. Tesisin günlük kapasitesi 15 m³ tomruk üretimidir. Genellikle çevredeki inşaat şirketleri ile olan bağlantıları dikkat çekmektedir. Yaklaşık 20 kişinin çalıştığı tesiste daha çok çam, köknar, meşe ve kayın türleri işlenmektedir.

Devrek-Zonguldak karayolunun 3. km.sinde yer alan Devrek TAŞ 1979 yılında 42 milyar TL. sermaye ile yerli halk ve özellikle yurt dışındaki işçilerin iştiraki ile kurulmuştur. Tesis çıplak yonga levha, melamin kaplı yonga levha ve

parke üretimi yapmaktadır. % 100 kapasite ile çalışan tesisin günlük üretimi 340 m³ yonga levhadır. Son yıllarda parke üretilmemektedir. Elde edilen yarı mamul maddenin % 60'ı mobilya üretimi yapan fabrikalara, % 15'i iç piyasaya, % 15'i İstanbul'a ve % 10'u Ankara'ya pazarlanır. Tesiste idari ve teknik personel olarak 200 kişi çalışmaktadır (Fotoğraf: 27).

Fotoğraf: 27 Devrek TAŞ Sunta Yonga Levha Fabrikasından Görünümler (1997).

Devrek-Zonguldak karayolunun 7. km.sinde yer alan Cilas Kauçuk Sanayinde ise kauçuktan mamul makine aksamında kullanılan titreşim takozu üretilmektedir. 15 kişinin çalıştığı tesiste, üretim tamamen ihracata yöneliktir.

Karasu'nun Devrek çayına katıldığı Pınarönü ve Başlarkadı köyleri civarında ve Devrek çayı kenarında yer alan Pınar TAŞ de sönmüş, torbalanmış toz kireç üretimi yapılmaktadır. Kapasitesinin ancak % 30'unu kullanan tesiste 40 kişi çalışır.

Yine aynı mevkide yer alan Dev-Mer A.Ş.'de mermer bloklar mermer plaka haline getirilmektedir. Yıllık üretim kapasitesi 47400 m² mermer plakadır. İşletmede 20 kişi çalışır.

İlçenin güneybatısındaki Aksu köyünde Eğerci-Aksu köyleri Tarımsal Kalkınma Kooperatifi bünyesinde 1983 yılında kurulmuş olan kereste ve parke fabrikasında yıllık 24483 m³ kereste üretilmektedir. Tesiste Eğerci ve Aksu köylerinden 40 kişi çalışmaktadır.

İlçenin güneydoğusundaki Mahmutoğlu ve Yazıcık, kuzeydoğusundaki Çaydeğirmeni köylerinde yine Tarımsal Kalkınma Kooperatifi bünyesinde kurulmuş olan 50'şer tezgahlık ipek ve Hereke halısı üreten atölyelerde toplam 150 kişi çalışmaktadır. Mahmutoğlu ve Yazıcık kooperatifleri, 62 m²/yıl kapasiteli 50 tezgahlık ipek halıcılığı projesini 1984 yılında, Kemerler Kooperatifi 50 tezgahlık Hereke halı atölyesi projesini 1991 yılında tamamlayarak, işletmelerini faaliyete geçirmişlerdir. Bilindiği gibi halı ve kilim dokumacılığı Devrek'in eskiden beri sürdürdüğü bir el sanatı faaliyetidir (İller Bankası 1956, s.164).

Devrek-Ankara karayolu üzerindeki Uzunçay mevkiinde 1982 yılında faaliyete geçirilen SEK (Süt ve süt mamulleri işletmesi)'de süt paketleme ve eritme peynir imalatı yapılmaktayken 1995 yılında özelleştirilerek Başoğlu OÜS tarafından 1996 yılında kereste fabrikasına dönüştürülmüştür. Özelleştirilmeden önce 55 kişinin çalıştığı tesiste yıllık 30 ton eritme peynir imalatı yapılmaktayken, günümüzde kereste ve parke odunu üreten tesiste 46 kişi çalışmaktadır. Yine aynı mevkide yer alan ve aynı şirkete ait Oto Lastik Kaplama Sanayiinde ise yıllık 10800 adet soğuk lastik kaplama üretimi yapılmakta ve tesiste 10 kişi çalışmaktadır.

Devrek ilçesinde ticaretin gelişmesinde rol oynayan iş yerlerinin büyük çoğunluğu ilçe merkezinde yer alırken, sanayi kuruluşlarının önemli bir kısmı da genellikle Zonguldak-Ankara karayolu üzerindeki Çaydeğirmeni ve Başlarkadı köyü

arasındaki kesimde yer almaktadır. Özellikle orman ürünlerine dayalı sanayiinin geliştiği ilçede, hammaddeye yakınlık ulaşım şartlarındaki elverişlilik ve ucuz iş gücü işletmelerin kuruluşu üzerinde etkili olan faktörlerdir.

Pınarönü köyünün Devrek çayı kenarında yer alan Uzunçay mahallesinde özellikle 1985 yılından sonra görülen gelişme, yörenin Ankara yolu üzerinde bulunması, SEK Süt Mamulleri Fabrikasının, ardından Başoğlu OÜS ve Oto Lastik Kaplama fabrikasının kurulması ile başlamış olup günümüzde adeta küçük bir sanayi yöresi görünümüne bürünmüştür. Burada karayolunun trafik yoğunluğuna bağlı olarak akaryakıt istasyonları ve oto tamirhaneleri gibi iş yerlerinin yanında marangoz atölyeleri, tarımsal alet, tamir ve bakım işletmeleri, lokanta, bakkal ve kahvehane gibi iş yerlerinin sayısı da giderek artmıştır. Burası şehrin kuzey yönündeki Küçük Sanayi Sitesinden sonra gelişmiş ve ikinci bir sanayi yöresi olmuştur.

Bununla beraber ilçede merkez köy kapsamında olan köylerden belediye teşkilatı da bulunan Özbağı'da, gelişen tarım dışı faaliyetlerden biri de ticarettir. Köyde toplam 33 iş yerinde 75 kişi çalışmaktadır. Belediye teşkilatı bulunan merkez köylerden biri de Çaydeğirmeni'dir. Köyde bulunan toplam 144 iş yerinde yaklaşık 300 kişi çalışmaktadır. Köyde sanayi tesisleri de kurulmuştur. Bunlar daha önce belirttiğimiz halı ve kauçuktan mamul titreşim takozu üreten fabrikalar dışındaki un ve salyangoz işleme fabrikalarıdır. Bu fabrikalarda da yaklaşık 100 kişi çalışmaktadır.

Devrek'in günümüzde tek bucağı olan Eğerci'de ise toplam 86 iş yerinde yaklaşık 242 kişi çalışmaktadır. Köyde daha önce belirttiğimiz kereste ve halı imalathanelerinde ise toplam 88 kişi çalışmaktadır.

Görüldüğü gibi Devrek'te son 20 yıl içerisinde ticaret ve sanayi sektöründe önemli gelişmeler olmuştur. Maden işçiliğine olan ümitlerin tükenmesi, zirai faaliyetlerden yeterli gelir elde edilememesi ve ancak geçimlik yapılabilmesi, hayvancılığın da istenilen düzeyde yapılamaması (fazla masraflar gerektirmesi ve ilçede mera alanlarının yetersiz oluşu) ile son yıllarda orman sahalarındaki faaliyetlere getirilen sınırlamalar gibi etkenler yöre halkının başta ticaret olmak üzere sanayi sektöründe aktif olmalarını gerektirmiştir. Daha fazla kazanç elde etme düşüncesi yöre halkını köylerinin doğal kaynaklarından uzaklaştırmıştır. Bu sebeple başta zirai faaliyetler olmak üzere, ormancılık ve hayvancılık faaliyetlerinde önemli oranda azalmalar ve üretim kayıpları olduğu gözlemlenmiştir.

5. SONUÇ

Araştırma sahası olan Devrek ilçesi, ülkemizin kuzeybatısında, Karadeniz Coğrafi Bölgesinin Batı Karadeniz Bölümü içerisinde ve Zonguldak ilinin güneyinde yer almaktadır.

Devrek'te 1935 yılında 29966 kişi olan nüfus, 1985 yılına kadar sürekli artmıştır. 1985 yılında 78498 kişiye ulaşan nüfus, 1985 yılı sonrasında ise sürekli azalmaktadır. 1997 yılına gelindiğinde ilçenin toplam nüfusu 69927 kişiye inmiştir ki bu değer 1980 yılında daha fazladır (71184). İlçenin 1935 ile 1985 yılları arasındaki büyüme oranı % 162 iken, 1985-1997 yılları arasında nüfusun % -11'lik azalma kaydettiği görülmektedir. İlçenin 1935-1997 yılları arasındaki genel büyüme oranı ise % 133'tür. Devrek'in yıllık nüfus artış hızı 1935-1985 yılları arasında ülke geneline yakın bir değer gösterirken (Türkiye 0,22, Devrek 0,19), 1935-1997 yılları arasında ise daha azdır (Türkiye 0,022, Devrek 0,013). İlçe genelinde cinsiyete göre nüfusun sürekli kadınlar lehine fazla olduğu görülür. Bu durum ilçe kaynaklarının büyüyen nüfusu besleyemediği, çalışma çağındaki erkek nüfusun geçimini sağlamak amacıyla çareyi ilçe dışında aramak zorunda kaldığı, bu da ilçeden dışarıya sürekli göçlerin oluşu ile ilgili bir durumdur.

Devrek ilçesinde kır nüfusu 1935'den 1985 yılına kadar olan devrede sürekli artarken, 1985 sonrasında ise bir azalma sürecine girmiştir. Şehir nüfusu ise 1935-1965 yılları arasında yani Devrek'in bir ticaret ve pazar kasabası olduğu 30 yıllık dönemde ancak 2412 kişilik bir artış gösterirken, 1965-1997 yılları arasında yani Devrek'in artık bir şehir görünümünde olduğu ve şehirleşmenin hızlandığı 32 yıllık dönemde ise 14448 kişi artmıştır.

İlçede kır nüfusu 1935 yılında 27320 iken, 1985'de 62125 ve 1997'de 50418'dir. 1935-1985 yılları arasındaki büyüme oranı % 127, 1985-1997 yılları arasındaki küçülme oranı % -19 ve 1935-1997 yılları arasındaki genel büyüme oranı % 85'tir. Şehir nüfusu 1935 yılında 2646 iken 1965'de 5058, 1997'de ise 19506 kişiye ulaşmıştır. 1935-1965 arasındaki büyüme oranı % 91, 1965-1997 yılları arasında % 286 ve 1935-1997 yılları arasındaki genel büyüme oranı ise % 637'dir.

Bu nüfus değerleri, ilçenin kır nüfusu açısından durağan ancak Devrek şehrinin gelişimi açısından ciddiye alınması gereken önemli sonuçlar içermektedir. Nitekim 62 yıllık dönemde % 637 büyüme kaydeden şehrin bu yönü ayrıca ele alınmalıdır.

Devrek ilçesi köylerinde ekonomik nedenlerle gerek yurt içindeki başka yerlerde ve gerekse yurt dışında çalışanların sayısı oldukça fazladır. Bunların pek çoğu mevsimlik ya da kısa süreli göç hareketlerini giderek kesin göçe dönüştürmüştür. İlçede göçlerin temel sebebi ekonomiktir. İkinci bir faktör ise eğitim ve sağlık gibi sosyal sebeplere dayanır. Kesin göç şeklinde gerçekleşen bu sınıftaki göçler daha çok Devrek, Zonguldak, İstanbul, Bursa gibi şehir merkezlerine olmaktadır. Belirli dönemler için göç edenlerin aileleri genellikle köyde kalarak tarımsal işlevlerine devam etmektedirler. Mevsimlik işçi göçleri genellikle Devrek, Zonguldak, Bursa, İstanbul ve İzmir'e yönelik olmaktadır. İlçeden yurt dışına da göçler olmaktadır. Bu göçlerde göçe katılanların ortalama yaşı 24 olup, genellikle 1960-1975 yılları arasında başta Almanya olmak üzere, Belçika, Fransa, Hollanda ve Avusturya gibi Avrupa ülkelerine yöneliktir.

Devrek ilçesindeki köylerin nüfusları farklı değerler göstermektedir. Ortalama köy nüfusu 638 olan ilçede, Müstekimler (143) ve Purtuloğlu (149) köylerinin nüfusu 150'yi bile bulmazken, Çaydeğirmeni'nde (3829) nüfus 4000'e yaklaşmaktadır. Köylerin büyük kısmının nüfusu 350-1050 arasındadır. Nüfusu 1050'den fazla olan köyler ise genellikle belediye teşkilatının olduğu Çaydeğirmeni, Özbağı ve Eğerci gibi köylerde, geçim kaynaklarında çeşitliliğin olduğu Bölücek, Mahmutoğlu ve Yazıcık gibi geniş alanlı köylerdir. Devrek'e yakın kesimlerde yer alan köylerin ise nüfusu ortalamanın bile altındadır. Beklenilenin aksine gözükten bu durumun en önemli sebebi, şehre yakın olan bu köylerde yaşayan insanların büyük kısmının zamanla şehre yerleşmiş olmasıdır.

Devrek ilçesi sınırları içerisinde bulunan ve incelenen arkeolojik bulgular bu bölgede farklı etnik grup ve kültürlerden bir çok topluluğun yaşadığını ortaya koymuştur. İncelenen Hitit tabletlerine göre M.Ö. 18. yy.'nin başlarında Devrek ve civarına yerleşen ilk topluluğun Gaşkalar adıyla bilinen bir topluluk olduğudur. Daha yeni dönemlerdeki bilgilere göre Devrek; Selçuklu ve Osmanlı fetih hareketleri döneminde, Rumların yerleşme alanıydı. Ermeniler ise Doğu ve İç Anadolu üzerinden gelerek Devrek'e yerleşmişler ve Türklerle birlikte yaşamaya başlamışlardı. Nitekim şehirde bulunan Ermenilerden kalma ev ve iş yerlerinin yapılış tarihlerinin 1870-1890 yılları arasında değişmesi bu yargıyı desteklemektedir. Türklerin bölgeye yerleşmesi ise 1084-1197 yılları arasındaki Selçuklular dönemine ilişkindir.

Devrek ilçesindeki yerleşmelerin % 66'sı 500 m. den daha alçak kesimlerde yer almaktadır. Yerleşmelerin kuruluşunda jeolojik özellikler, yüzey şekilleri, yükselti, hidrografik özellikler, bitki örtüsü gibi doğal faktörlerin yanında ulaşım ve seçilen ekonomik faaliyetin türü gibi beşeri faktörlerde etkili olmuştur.

Devrek ilçesinde 77 köy ve 2 kasaba yerleşmesi dahilinde 430 mahalle ve 10 ağıl yerleşmesinin varlığı dikkat çeker. Bunlardan ağıl yerleşmelerini sürekli oturulmayan yerleşmeler olarak ele almak mümkündür. Köy yerleşmeleri ise genellikle birkaç mahalle yerleşmesinin bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Yalnızca Kuzca köyü tek mahalleden oluşur. 36 köy, adını hiçbir mahallesinden almaz. Gümüşpınar, Gürçeşme, Yeşilyurt, Yeşilköy ve Özyurt köylerinde olduğu gibi köyü meydana getiren mahalleler ortak bir adla anılırlar.

Mahallelerin oluşumunda ve arazide kümeler halinde dağılmasında zorlayıcı doğal faktörlerin (yer şekillerinin eğimli, engebeli ve akarsular tarafından parçalanmış oluşu) yanında sosyal yapı en etkili beşeri faktördür. Mahallelerin hemen tümünde yer adları buradaki ailelerin ismini taşımaktadır; Hocayusuf, Bayramoğlu, Kapıcıoğlu, Orhanağa, Mollaömeroğlu gibi. Mahallelerin oluşumunda yer şekillerine bağlı olarak tarım arazisinin dar oluşu da etkilidir.

1992'den günümüze kadar olan dönemde 18 mahalle yerleşmesi köy merkezi olma özelliği kazanmışlardır. Bunlardan Akçasu köyüne bağlı Kızılcakese ve Gümüşpınar köyüne bağlı Kapıcıoğlu mahalleleri herhangi bir doğal ya da beşeri bağılıkları olmaksızın 1995 yılında birleşerek Yeşilköy adıyla, 442 sayılı köy kanunu çerçevesinde köy olmuşlardır. Ayrıca Gümüşpınar köyüne bağlı Samutlar mahallesi tarım topraklarının yetersizliği, alternatif ekonomik faaliyetin geliştirilememesi ve şehre yakın olması gibi etkenlere bağlı olarak terkedilmiş ve sakinleri Devrek şehrine yerleşerek ticaretle ilgilenmeye başlamışlardır. Bununla beraber yine daha önceki dönemlerde köy iken bugün mahalle olan Kadıköy ve Çomu, 1530'lu yıllarda kadılık, 1870'li yıllarda ise birer Divan merkezi olarak, köy yerleşmesidirler. Günümüzde ise Kadıköy Başlarkadı'nın, Çomu ise Gürbüzler köyünün birer mahallesidirler. Burada esas olan, daha önceki dönemlerde savunma ve tehlikelerden korunma amacıyla yerleşmelerin sarp ve dağlık kesimlerde yer aldığı Devrek'te, özellikle 1900 başlarından itibaren yerleşmelerin vadi içlerinde ve yol kenarlarında toplanmasıdır. Buna bağlı olarak, Ataköy ve Çomu gibi dağlık kesimlerde yer alan köylerin nüfusu azalırken, Başlarkadı ve Gürbüzler gibi yol

kenarı yada vadi içi mahallelerin nüfusunun artmasıyla, zamanla idari statü de bu köylere verilmiştir.

Devrek ilçesinin merkez köylerinden biri olan aynı zamanda belediye teşkilatı da bulunan Çaydeğirmeni 1997 yılı sayımına göre 3829 nüfusludur. Burası nüfus ve iş yeri sayısı bakımından Devrek'ten sonraki en önemli yerleşme birimidir. Çaydeğirmeni'nde coğrafi açıdan tarım dışı faaliyetler etkili görünmektedir. Ayrıca bir kasabada olması beklenen sektör çeşitliliği ve nüfusa sahip olduğu gözlenen köyün, merkezilik özelliği henüz gelişme içerisinde. Nüfusun yaklaşık % 45'i geçimini yalnızca tarımsal faaliyetlerden temin etmektedir. Ayrıca 14 km. güneyinde Devrek gibi köklü bir şehir yerleşmesi yer almaktadır. Devrek ile olan ulaşımı Zonguldak Ankara karayolu üzerinden rahatlıkla sağlanmaktadır. Coğrafi açıdan değerlendirdiğimizde Çaydeğirmeni yakın gelecekte tam anlamıyla merkezilik özelliği kazanacaktır. Ancak burası için günümüzde kırsal kimliğini henüz yitirmemiş bir kasabadır.

Devrek'in günümüzdeki tek bucağı olan Eğerci ise 1997 sayımına göre 2048 nüfusa sahiptir. Hizmet fonksiyonu ve merkezilik özelliği bakımından Devrek şehrinden sonraki en önemli yerleşmedir. Eğerci'de de tarım dışı faaliyetler etkili görünmektedir. Burası bir kasabada olması beklenen nüfus miktarı ve sektör çeşitliliğine sahiptir. Yerleşme idari, eğitim, sağlık, hizmet, sanayi ve pazar fonksiyonları bakımından yakın çevresindeki 18 köy bünyesindeki yaklaşık 100 mahalleye merkezlik hizmeti sunmaktadır. Bulunduğu yöredeki yüzey şekillerinin arızalı yapısı ulaşım açısından, çevre yerleşmelerin Eğerci'yi tercih etmesini zorunlu kılmaktadır. Nitekim Devrek, Eğerci'ye 30 km. uzaklıktadır. Bütün bu özellikleri ile değerlendirildiğinde ve Çaydeğirmeni ile kıyaslandığında Eğerci idari, eğitim ve pazar fonksiyonu bakımından çevresine Çaydeğirmeni'nden daha fazla hizmet sunabilmekte olan bir kasabadır.

Devrek ilçesi köylerinde meskenlerin büyük kısmının tuğla ve briketten yapıldığı dikkat çeker. Taş binalar daha çok kalkerlerin hakim olduğu eğimli yamaç ve yamaç düzlükleri üzerindeki yerleşmelerde görülür. Yörenin karakteristiği olan ahşap meskenler ise daha çok orman içi ya da orman çevresinde bulunan köylerde yaygındır. Tuğla ve briketten yapılmış binalarda özellikle Bolu ve Bartın gibi yakın yörelerden temin edilen sanayi ürünü malzemeler kullanılır.

Çalışma alanının jeolojik ve jeomorfolojik yapısını iki kısımda elde almak mümkündür. Bunlardan Devrek çayı vadisi 3.zaman kalker ve marnları ile fliş formasyonlarından yapıli yamaçları ve alüvyon tabanyla çevresine göre daha düz ve düze yakın arazilere sahiptir. Vadi yamaçlarının üst kesimlerindeki daha çok volkanik kayalardan oluşan dağlık ve tepelik alanlar ise ikinci üniteyi oluşturmaktadır. Bunlar yerleşmelerin kuruluşu ve yürütülen ekonomik faaliyetler üzerinde etkili olmuşlardır.

Devrek ilçesindeki köylerin geçim kaynakları 1980 sonrasında belirli oranda değişmiştir. Kırsal alanda yaşayan insanlar geçimlerini önemli ölçüde maden işçiliği ve ormancılıktan elde ederken, bu durum günümüzde ticaret, tarla ziraatı ve sebzeçilik gibi geçim türleriyle çeşitlenmiş bulunmaktadır.

Devrek ilçesi arazisinin büyük bölümü orman alanlarından oluşur (% 66). Bu alanların dışındaki kesimlerde ise, ilk sırayı kuru tarım alanları alır. Bunu otlak ve meralar ile yerleşim alanları izler.

İlçede Devrek adıyla özdeşleşmiş ve ününü yurtdışına kadar duyurmuş el sanatlarının başında bastonculuk gelmektedir. Baston ve bastonculuğun Devrek açısından bu denli önemli oluşu, çalışmamız süresince pek önemli bir biçimde gözlenememiştir. Bu durumun sebepleri incelendiğinde bu kültürel ve ekonomik etkinliğin geleneksel bir faaliyet olarak kaldığı, günümüz ekonomik yapısı içerisinde önemli bir yer işgal etmediği tespit edilmiştir. Baston üreticileri ve pazarlayıcılarının bu faaliyet kolundan önemli ölçüde gelir elde edemedikleri, alışkanlıklarını asil geçim kaynaklarına paralel olarak sürdürdükleri, yeni kuşak baston ustalarının yeterli sayıda yetişmediği, gerçek baston ustalarının parmakla sayılacak kadar azaldığı ve yaşlandığı düşünülecek olursa “Baston ve Devrek” kavramı günümüzde bir klişe olarak kalmıştır. Yılda bir kez düzenlenen “Devrek Baston ve Kültür Festivali” şenliklerinde hatırlanan bu kavram, bastonculuğa gereken önemin ne kadar verildiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak Devrek’te bastonculuk bir iktisadi faaliyet kolu olmaktan çok geçmişten günümüze kalan bir kültürel miras olarak kalmıştır. Bu şartlar altında ününü daha ne kadar sürdüreceği ise merak konusudur. Nitekim bastonculuğa çalışmamız içerisinde yeteri kadar yer verilmemiştir. Çünkü bir kültürel faaliyet olarak kalan bastonculuk, Devrek’in hakim iktisadi faaliyetleri içerisinde mukayese edilecek ölçüde gelişme kaydedememiştir. Buna rağmen Devrek’te madencilik,

ormancılık, tarla ve bahçe ziraatı, ticaret ve sanayi gibi daha fazla gelir sağlayan iktisadi faaliyet kolları önem kazanmıştır.

Kuru tarıma ayrılmış olan % 16,8 oranındaki alan, çoğunlukla düz ya da az eğimli yüzeylerdir. Karabaşlı-Özbağı köyleri arasındaki vadi yamaçları ve Devrek çayına kavuşan derelerin çevreleri tümüyle kuru tarıma ayrılmış durumdadır. İlçede tarla tarımı Devrek çayı vadisinde nadassız, ilçenin batısı ve orta kesimlerindeki karstik yapıları alanlarda ise nadaslı sistemde yapılır ve tahıl, yem bitkileri, ayçiçeği ve baklagil üretimi söz konusudur.

Devrek'te yağışların azaldığı, sıcakların arttığı temmuz ve ağustos aylarında su eksiği söz konusudur. Bu aylarda buharlaşma artmış, yağış da buharlaşmayı karşılayamadığından topraktaki su sarf edilmeye başlamıştır. Zonguldak meteoroloji istasyonunun verilerinin değerlendirilmesi ile elde edilen bu sonuçlara göre, Devrek'te özellikle sebze ve meyvelerin temmuz ayı başlarından itibaren ağustos sonlarına kadar sulanması ihtiyacı vardır.

Devrek ilçesi köylerinde halkın 1. derece geçim kaynağı madenciliktir. Zonguldak taş kömürü havzalarında çalışan işçilerin % 21'i Devrekli işçilerdir. Devrekli madenciler genellikle Zonguldak'taki Üzülmüş Müessesesinin Asma ve Dilaver'deki maden ocaklarında çalışırlar. 69 köyün temel geçimini madencilikten sağladığı ilçede, köylerinde ikamet edip köy dışında çalışanların önemli bir bölümü maden işçisidir.

Devrek ilçesinde arazi kullanım durumu açısından ele alınması gereken öncelikli ekonomik faaliyet ormancılıktır. Orman alanları ilçe arazisinin % 66'sını oluşturmaktadır ve ilçe köylerinin % 24'ünün (19 köy) orman sahalarıyla doğrudan ilişkisi bulunmaktadır. Devrek ve Yazıcık'taki orman işletme müdürlükleri iş gücünü tamamıyla orman köylülerinden karşılamaktadır. Böylece insanlar geçimlerini büyük oranda mevsimlik olarak çalıştıkları orman sahalarından sağlamaktadırlar. Orman köylerinde yaşayan insanlar geçimlerini temin etmek amacıyla orman sahalarında toplayıcılık ve avcılık yaparlar. Ancak geçimlerini sağladıkları asıl faaliyet ağaç kesimi, budanması, taşınması ve istiflenmesi gibi aşamalardan oluşan kerestelik tomruk üretimidir. Devrek ilçesi ormanlarından yıllık ortalama 110000 m³ kereste üretilmektedir.

Çalışma alanının % 2,6'sı sulu tarıma ayrılmıştır. Buna göre ilçede sebze ve meyve üretimi de önemlidir. İlçenin 48 köyünden 267 çiftçi ailesi seralarında

turfanda sebze üretimi yapmaktadır. İlçenin batı yarısındaki dağların güneye bakan yamaçları üzerinde yer alan bağ alanları ise fliş formasyonlarından oluşmuş gevşek topraklı alanlar üzerinde yer almaktadır. 1992-1999 yılları arasında bağ alanları 4 kat artarken, üretim de buna bağlı olarak artmıştır. İlçede son yıllarda çilek üretiminde de artışlar söz konusudur.

Devrek arazi kullanımının % 6'sının mera halinde olduğu düşünülürse, hayvancılığın geçim kaynakları arasında pek önemli bir yer işgal ettiği söylenemez. Nitekim Devrek ilçesinin hiçbir köyünde hayvancılık öncelikli geçim kaynağı değildir. Ahır hayvancılığının daha çok geçimlik yapıldığı ilçede, gerek besi hayvancılığı ve gerekse süt inekçiliğinde 1987 yılından günümüze önemli gelişmelerin olması, yapılan devlet yatırımları ve desteklerinin bir sonucudur. Ayrıca 1987 yılından itibaren yapılan çalışmalarla ilçede arıcılığın, 1997 yılından itibaren ise koyunculüğün özendirilmeye çalışıldığı dikkat çekmektedir.

Devrek ilçesinde hayvancılık faaliyetleri açısından değerlendirilmesi gereken bir başka konu da kümes hayvancılığıdır. İlçedeki tavuk çiftlikleri başta Çaydeğirmeni olmak üzere Bölücek, Çağlar, Bakırcılar, Çolakpehlivan ve Müstekimler köylerinde olduğu gibi genellikle ilçenin orta ve kuzey kesimlerindeki 19 köyde kurulmuştur. Çiftlikler 1989 yılından itibaren kurulmaya başlanmış olup ilçede 2000 yılı itibarı ile 48 çiftlik bulunmaktadır. Üreticiler alım satım işlemlerini kooperatifler aracılığı ile yürütmektedirler.

İlçede su ürünleri üretimi de söz konusudur. Devrek çayı, Karasu ve Buldan deresi gibi akarsuların çevresinde 5 alabalık ve 2 sazan balığı üretimi yapan tesis yer almaktadır. Tesisler 1990-1998 yılları arasında faaliyete geçmişlerdir.

İlçeden dışarıya olan göçler, hayvancılığın desteklenmesiyle özellikle ilçenin batı yarısındaki kesimlerde önemli oranda önlenebilecektir.

Devrek şehrinin kuruluşu hakkında kesin bir tarihlendirme yapılamamakla birlikte şehirdeki en eski bulgular Hitit dönemine aittir. Tarih boyunca Devrek'in isim evrelerine ilişkin kaynaklar incelendiğinde Devrek'in Hititler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlılar döneminde iskan alanı olduğu görülmektedir. Bugünkü Devrek adı ise yörede 1870-1924 yılları arasında yaşamış olan Ermeniler zamanında da kullanılmaktaydı.

Devrek şehrinin gelişiminde 1800'lü yılların sonlarına kadar geçen sürede 1356, 1486, 1870, 1892 yıllarını kapsayan dönemleri ele almak mümkün olmaktadır.

1916 tarihli Bolu Sancağı Salnamesine göre günümüzde Bastoncular Çarşısı olan şehrin kuzeyindeki alana Candaroğlu Mustafa Şemsi Paşa tarafından 1486 yılında yaptırılan caminin bulunduğu çevrede, Devrek'in 130 yıl öncesi küçük bir köy şeklinde olduğu belirtilmektedir. Öyleyse Devrek 1356'da oldukça küçük bir yerleşim merkezidir. Caminin yapıldığı dönemde ise Devrek hakkında kasaba tabiri kullanılmaktadır. Tanzimatın ilanının ardından Doğu ve İç Anadolu üzerinden gelerek Devrek'e yerleşen Ermeniler'in ev ve iş yerlerinin yapılış tarihleri ise 1870-1890 yılları arasında değişmektedir. Bununla beraber şehrin iskanına ilişkin en sağlıklı bilgiler 1892 tarihli Kastamonu Salnamesinde yer alır. Salnameye göre şehirde üç mahalle müteşekkil olup burada 1776 kişi yaşamaktadır.

Devrek'te 1900 yılından sonra da bazı dönemler ayırmak mümkündür. Bunlar 1900-1950, 1950-1970, 1970-1990 ve 1990 sonrası dönemlerdir. Buna göre 1965'e kadar Devrek'in bir şehir olmaktan çok kasaba görünümünde olduğu ve özellikle şehirleşme yolunda bir takım devlet yatırımlarının gerçekleştiği; 1965 sonrasında ise Devrek'in artık şehir kimliğine kavuştuğu ve devlet yatırımlarının özelleştirmeler yoluyla özel yatırımlara dönüştüğü, nüfusun ve şehirleşmenin hızla arttığı dikkat çekmektedir.

Devrek şehir nüfusu artış hızı ülke nüfusu artış hızından 1975-1980 devresi hariç her dönemde daha azdır. 1970-1980 devresinde ülke nüfusu artış hızının yaklaşık 2,5 katı daha hızlı artan nüfusun bu özelliği kazanmasında Devrek TAŞ OÜS ile SEK Süt ve Süt Mamulleri İşletmeleri ve bu işletmelere hammadde, yarı mamul madde sunan yan tesislerin gelişmesi ve beraberinde bir çok hizmet kuruluşunun kurulması gibi gelişmeler, kırsaldaki insanları şehre çekmiştir. Bu gelişmeler 1980-1985 devresinde de devam etmiştir.

Devrek şehrinde erkek nüfusun 1955-1960 devresindeki yurt dışı göçlerinden sonra, 1985-1990 devresinde de yurt içi göçlerine katılması ve bunun 1990 sonrasında devam etmesi, şehrin son yıllardaki gelişimini önemli ölçüde yavaşlatmıştır.

Devrek'te şehir nüfusunun çok hızlı olmasa da artışı, yakın gelecekte belediye hizmetlerinin yetersiz kalmasına, yapılaşma problemlerinin olmasına sebep olacaktır. Günümüzde yapılan kısır yatırımlar şehrin ticari ve sanayi fonksiyonunu büyük oranda etkilememektedir. Bu nedenle çeşitli alt yapılar ve iş imkanları şimdiden hazırlanmalı ve uzun ömürlü projeler üretilmelidir.

KAYNAKÇA

- AKÇURA, T., (1971), "Türkiye'de Şehirleşme ve Bazı Şehir Örnekleri", Türkiye: Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, İ.Ü. Edb. Fak. Coğr. Enst., s:187-225, İSTANBUL.
- AKTÜRE, S., (1997), Anadolu'da Bronz Çağı Kentleri, Tarih Vakfı, Yurt Yay., İSTANBUL.
- ALAGÖZ, C.A., (1984), "Türkiye Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler", 11-13 Eylül 1984 Türk Yer Adları Sempozyum Bildirileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folk. Arş. Dairesi Yay. No:60, Seminer, Kongre Bild. Dizisi:17; s.11-23, ANKARA.
- ANADOLU UYGARLIKLARI ANSİKLOPEDİSİ, (1982), Görsel Yayıncılık, C:2, İSTANBUL.
- AVCI, S., (1998), "Filyos Çayı Havzasında (Karabük-Filyos Arası) Mekansal Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri", Türk Coğ.Derg., S:33, s.447-489, İSTANBUL.
- BAYDİL, E., (1990), Kastamonu Şehir Coğrafyası, İ.Ü. Sos. Bil. Enst., (Basılmamış) Yük. Lis. Tezi, İSTANBUL.
- BEŞİKÇİ, H., (1989), Devrek Şehri, İ.Ü., Sos. Bil. Enst.,(Basılmamış)Yük. Lis.Tezi, İSTANBUL.
- BİRAND, M.A., (1989), İİ Türkiye, Anadolu Yay., İSTANBUL.
- BOLU SANCAĞI SALNAMESİ, (1916).
- CHAOLER, T.J.-COOKE,R.U.-DOUGLAS,I., (1978), "Kentsel Çevrenin Fiziksel Sorunları", Jeomorfoloji Derg., S:7, s.87-108 ,ANKARA.
- CUINET, V., (1890), La Turquie d'Asie, Geographie Administrative, Statistique Descriptive et Raisonnee de Chaque Province de l'Asie-Mineure, PARİS.
- ÇAKIROĞLU, E., (1945), "Bugünkü Devrek Kasabası", A.Ü. D.T.C.F. Der., C:4, S:4, s.403-406, ANKARA.
- ÇELİKDÖNMEZ, Ö., (2000), Devrek Tarihi, Devrek Tic. ve San. Odası Yay., ANKARA.
- DARKOT, B., (1954), "Türkiye'de Nüfus Hareketleri", İ.Ü. Coğ. Enst. Derg., C:3, S:5-6, s.3-22, İSTANBUL.
- DARKOT, B., (1961), "Türkiye'nin Nüfus Hareketleri Üzerine Yeni Gözlemler",

Türk Coğ. Derg., S:21, s.1-14. İSTANBUL

DARKOT, B., (1961), "Türkiye'nin 'İdari Coğrafyası' Üzerine Düşünceler", İ.Ü.

Coğ. Enst. Derg., C:6, S:12, s.35-46, İSTANBUL.

DARKOT, B., (1967), "Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri", İ.Ü.

Coğ. Enst. Derg., C:8, S:16, s.3-8, İSTANBUL.

DENKER, B., (1976), Şehir İçi Arazi Kullanılışı. İ.Ü. Coğr. Enst. Yay. No:91,

İSTANBUL.

DENKER, B., (1977), Yerleşme Coğrafyası, İ.Ü. Coğ. Ens. Yay.No:93, İSTANBUL.

DEVREK DERGİSİ, (1969), Devrek Kültür Derneği Yay., Yıl:1, C:1, S:2,

ANKARA.

DEVREK DERGİSİ, (1970), Devrek Kültür Derneği Yay., Yıl:2, C:1, S:12,

ANKARA.

DEVREK TARIM İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ, 1987-1999 Yılları Arası Tarım

İstatistikleri

DEVREK TURİZM GAZETESİ, (1997), Devrek Kaymakamlığı Yay., DEVREK.

DEVREK TANITIM REHBERİ, (1998), Devrek Belediyesi Yay., DEVREK.

DENKER, B., (1977), Yerleşme Coğrafyası, İ.Ü. Coğ.Enst.Yay.No:93, İSTANBUL.

D.İ.E., (1929-1992), 1927-1990 Genel Nüfus Sayımları, ANKARA.

D.İ.E., (1937), 1935 Genel Nüfus Sayımı, Türkiye Nüfusu Kat'i Tasnif Neticeleri,

Neşr. Say:75, C:60, ANKARA.

D.İ.E., (1981), 1976 Köy Genel Bilgi Anketi, Yay. No:964, ANKARA.

D.İ.E., (1983), 1980 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri,

67-ZONGULDAK, Yay. No: 990-65, ANKARA.

D.İ.E., (1989), 1985 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri,

Yay. No: 1237, ANKARA

D.İ.E., (1992), Türkiye İstatistik Yıllığı 1990, Yay. No:1510, ANKARA.

D.İ.E., (1994), 1990 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri,

Yay. No: 1657, ANKARA

D.İ.E., (1998), 1997 Nüfus Tespiti, ANKARA

DOĞANAY, H., (1980), Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Ata. Ün. Edb. Fak. Coğ.

Böl., ERZURUM.

DOĞANAY, H., (1980), "Dıştan Anadolu'ya Göçün Nüfus Artışı Üzerindeki

- Etkilerine Genel Bir Bakış”, Ata.Ün. Fen-Edb. Fak. Derg., S:12, s.351-378, ERZURUM.
- DOĞANAY, H., (1986), “1980 Nüfus Sayımına Göre Türkiye’de Şehirli Nüfus ve Şehir Sayısındaki Artışlar”, Ata. Ün. Fen-Edb. Fak. Araş. Derg., S:15, s.1-24, ERZURUM..
- DOĞANAY, H., (1989), Türkiye’nin Beşeri Coğrafyası, Ata.Ün. Fen-Edeb. Fak, No:98, ERZURUM.
- DOĞANAY, H., (1994). Türkiye Beşeri Coğrafyası, Gazi Büro Kitabevi, ANKARA.
- DÖNMEZ, Y., (1985). Bitki Coğrafyası, İ.Ü. Yay. No:3319, Coğ. Enst. Yay. No:3213, Güryay Matbaacılık, İSTANBUL.
- DPT, (1977), Türkiye’de Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi, Ülke Yerleşme Merkezleri Sistemi, C:1-2, Yay. No:1806, Kalkınmada Öncelikli Bölgeler Başkanlığı, Yay. No:27, ANKARA.
- ELİBÜYÜK, M., (1989),”Türkiye’nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak, Mufassal Defterler”, A.K.D.T.Y.K., Coğr. Araş., C:2, S:2, s.11-42, ANKARA.
- ENÖN, Z., (1987), Yerleşmeler Tarihi, K.T.Ü., Yay., TRABZON.
- EMİROĞLU, M., (1964), “Zonguldak ve Batı Karadeniz Bölümünde Nüfus Hareketleri, Türk Coğ. Derg., S:22-23, s.149-168, ANKARA
- EMİROĞLU, M., (1965), Akçakoca’da Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler, A.Ü. D.T.C.F., Yay. No:182, ANKARA.
- EMİROĞLU, M., (1967), “Bartın’da Nüfus ve Ekonomik Faaliyetler”, A.Ü. D.T.C.F. Derg., C:33, S:4-9, s.155-170, ANKARA.
- EMİROĞLU, M., (1971), “Coğrafi Bölgelere Göre Kırsal Yerleşmelerin Yüzölçümü, Parsel Sayısı, Genişlikleri İle İlgili Bir Araştırma”, A.Ü. D.T.C.F. Derg., S:3-4, s.109-138, ANKARA.
- EMİROĞLU, M., (1972), “Türkiye Orman İçi Kırsal Yerleşmeleri ve Bolu Örneği”, A.Ü. D.T.C.F. Coğ. Arş. Derg., S:5-6, s.139-173, ANKARA.
- EMİROĞLU, M., (1975), “Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus”, A.Ü. D.T.C.F., Coğ. Araş. Der., S:7, s.125-157, ANKARA.
- EMİROĞLU, M., (1977), “Bolu’da Geçici Bir Yerleşme Tipi: Güzle”, A.Ü. D.T.C.F. Coğ. Arş. Derg., S:7, s.97-120, ANKARA.

- EMİROĞLU, M., (1977), "Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık", A.Ü. D.T.C.F. Yay. No: 272, ANKARA.
- EMİROĞLU, M., (1981), "Türkiye'de Son Sayımlar ve Kentleşme Olayının Boyutları", A.Ü. D.T.C.F. Coğr. Araşt. Derg., S:10, s.43-82, ANKARA.
- EMİROĞLU, M., (1982), "Türkiye'nin Orman İçi Kırsal Yerleşmeleri", A.Ü.D.T.C.F., Atatürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan Derg., s.331-371, ANKARA.
- EMİROĞLU, M., (1984), "Bolu Yöresi Yer Adları", 11-13 Eylül 1984, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folk. Arş. Dairesi Yay. No:60, s.181-200, ANKARA.
- ERİNÇ, S., (1973), Türkiye: İnsan ve Ortam, İ.Ü. Coğ.Enst.Derg., C:10, s.18-19, İSTANBUL.
- ERİNÇ, S., (1996), Jeomorfoloji I, Öz Eğitim Yayınları, No:12, İSTANBUL.
- ERÖZ, M., (1984), "Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları", 11-13 Eylül 1984, Türk Yer Adları Semp.Bild., Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folk. Arş. Dairesi Yay. No:60, Seminer, Kongre Bil. Dizisi:17, s.43-53, ANKARA.
- ERTEM, H., (1980), Hitit Devletinin İki Eyaleti: Pala ve Tum(m)ana İle Yakın Çevresindeki Yerlerin Lokalizasyonu Üzerine Yeni Denemeler, A.Ü. D.T.C.F. Yay., ANKARA.
- ERUZ, E., (1989), "Kentleşmede Ekolojik Yaklaşımlar", İ.Ü. Dnz. Bil. ve Coğ. Enst. Bülteni, S:6, s.79-84, İSTANBUL.
- EVLIYA ÇELEBİ, (Sadeleştiren: Tefik TEMELKURAN, Necati AKTAŞ), (1991), Seyahatname, Üçdal Neşriyat Yay., C:1-2, s.519-520, İSTANBUL.
- GERAY, C., (1962), Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskanı (1923-1961), Türk İkt. Geliş. Arş. Projesi, No:9, S.B.F., Maliye Enst. Yay., ANKARA.
- GOTTMANN, J., (1976), Şehirselleşmenin Gelişmesi, (Çev:Nazmiye Özgüç), İ.Ü. Yay. No:2087, İSTANBUL.
- GÖÇER, O., (1977), "Ülke Planlama Çalışmaları İçinde Gelişme Aksları-Şehirselleşme Merkezleri İlkeleri ve Türkiye İçin Bir Model Denemesi",

- (Doçentlik Tezi), İTÜ Mimarlık Fakültesi, İTÜ Matbaası, İSTANBUL.
- GÖNEY, S., (1967), "Mengen Havzasındaki Köy Meskenleri", İ.Ü. Coğ.Enst.Derg., S:16, s.112-132, İSTANBUL.
- GÖNEY, S., (1977), "Türkiye'deki Bir Eğreti Kır Yerleşme Şekli Hakkında Bazı Yeni Müşahedeler", İ.Ü. Coğ. Enst. Derg., S:20-21, s.129-134, İSTANBUL.
- GÖNEY, S., (1984), Şehir Coğrafyası. İ.Ü. Coğr. Enst. Yay. No:91, İSTANBUL.
- GÖNÜL, M., (1977), Yerel Yönetim Birlikleri, TODAİE Yay., ANKARA.
- GÖYÜNÇ, N., (1979), "Hane Deyimi Hakkında", İ.Ü. Edb. Fak., Tarih Derg., S:32, s.331-348, İSTANBUL.
- GÖZENÇ, S., (1973), "Bolu Depresyonunda 'Büyüksu' Çevresinde Topraktan Yararlanma", İ.Ü. Coğ. Enst. Derg., No:18/19, s.189-200, İSTANBUL.
- GÖZENÇ, S.-GÜNAL, N., (1987), "Türkiye'nin Coğrafi Bölgelerinde Kır Şehir Nüfusu Ayrımı İle Şehir Nüfusunun 1/200.000 Ölçekli Haritada Yükselti Kademelerine Göre Tespiti", İ.Ü. Dnz. Bil. Enst. Bülten, S:4, s.27-38, ANKARA.
- GÜNALTAY, M.Ş., (1987), Yakın Şark II, Anadolu-En Eski Çağlardan Ahamenişler İstilasına Kadar, T.T.K. Yay., ANKARA.
- GÜNALTAY, M.Ş., (1987), Yakın Şark IV/I-Perslerden Romalılarına Kadar Nabatiler, Galatlar, Bitinya ve Bergama Kırallıkları, T.T.K. Yay., ANKARA.
- GÜMÜŞ, A.E., (1989), "İzmit Güneydoğusunda Karayolu Yerleşme İlişkileri ve Bir Örnek", İ.Ü. Dnz.Bil.Enst. Bülten, S:6, s.177-186, ANKARA.
- GÜRİZ, A., (1971), "Kır Yerleşmelerinde Mülkiyet", Türkiye: Coğ. ve Sos. Arş., İ.Ü. Edb. Fak. Coğ. Enst. Yay., s.87-113, İSTANBUL.
- HATILOĞLU, M., (1998), "Devrek'in Beşeri ve İktisadi Durum Tarihçesi", Yeni Dünya Gazetesi, 22.04.1998 Tarihli Yazısı, ZONGULDAK.
- İÇ İŞLERİ BAKANLIĞI, (1982), Köylerimiz 1981, İller İdaresi Gn. Müd. Yay. No:327 ANKARA.
- İLLER BANKASI, (1949), Belediyeler Yıllığı, İller Bankası Yayını, C:I, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, TAO, ANKARA.

- İLLER BANKASI, (1956), Belediyelerimiz I, İller Bankası Yayını, ANKARA.
- İRFAN, H.B., (1969), Şehir Planlaması, İskender Matbaası, İSTANBUL.
- İZBİRAK, R., (1996), Türkiye I-II, Milli Eğitim Basımevi, İSTANBUL.
- KAPUCU, M., (2000), Devrek İlçesinde Yükselti Basamakları-Nüfus İlişkisi, Balıkesir Ün. Necatibey Eğt. Fak., Orta Öğrt. Sosyal Aln. Eğt. Böl., Coğ. Eğt. Anabilim Dalı Lisans Tezi (Basılmamış), BALIKESİR.
- KARABORAN, H.H., (1980), "Şehir Coğrafyası ve Şehirsel Fonksiyonlar". F.Ü. Dergisi (Sosyal Bilimler) C:3, S:1, s.81-118, ELAZIĞ.
- KARABORAN, H.H., (1983), "Bölge Planlaması Bakımından Şehir Tabirinin Türkiye'de Gösterdiği Değişiklikler", Türk Kültürü, S:237. s.48-54, ANKARA.
- KARABULUT, Y., (1981), "Karadeniz Coğrafi Bölgesinde Nüfus (I-Şehirsel), A.Ü.D.T.C.F., Coğ. Arş. Derg., S:10, s.123-151, ANKARA.
- KARABULUT, Y., (1981), "Karadeniz Coğrafi Bölgesinde Nüfus (II-Şehirsel), A.K.D.T.Y.K., Coğ. Araşt., S:1, s.149-158, ANKARA.
- KARAGEL, H., (1997), Devrek Şehir Coğrafyası, F.Ü. Fen-Edb. Fak. Coğ.Böl., Lisans Tezi (Basılmamış), ELAZIĞ.
- KARAGEL, H., (2000), Devrek İlçesi Kır Nüfusu, F.Ü. Sos. Bil. Enst. Coğ.Böl., Y.Lisans Semineri (Basılmamış), ELAZIĞ.
- KARAKAŞ, E., (1996), "Merkezi Fonksiyonları Açısından Ağın, Arapgir, Kemaliye", F.Ü. Sosyal Bil. Enst.(Doktora Tezi), ELAZIĞ.
- KASTAMONU SALNAMESİ, (1892), Hamidiye Kazasına Dair, s.470-476, KASTAMONU.
- KELEŞ, R., (1962), "Türkiye'de Köylü Nüfus ve Şehirlere Akın", V. Şehircilik ve İskan Haftası Konf., A.Ü. S. B. Fak. No:139-121, İskan ve Şehircilik Enst. Yay. No:9, s.9-58, ANKARA.
- KELEŞ, R., (1983), 100 Soruda Türkiye'de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu, Gerçek Yayınevi, İSTANBUL.
- KELEŞ, R., (1986), "Kent ve Bölge Planlamasında Jeomorfoloji" Jeomorfoloji Der., S:14, s.7-12, ANKARA.
- KELEŞ, R., (1990), Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi Yayınları:13, ANKARA.
- KETİN, İ., (1963), 1: 500.000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası Zonguldak Paftası İzahnamesi, M.T.A. Yay., ANKARA.

- KONRAPA, M.Z., (1960), Bolu Tarihi, Bolu Vilayet Matbaası Yay., BOLU.
- KONUKÇU, E., (1993), Cumhuriyet'in 70. Yılında Bolu, Bolu Gazeteciler Cemiyeti Yay., BOLU.
- KORKMAZ, S., (1990), Alaplı'nın Arazi Kullanımı, (Uz.), İ.Ü. Deniz. Bil.ve İşt. Enst., İSTANBUL.
- KÖKTÜRK, M., (1998), "Devrek Tarihi", Yeni Dünya Gazetesi, 21.4.1998 Tarihli Yazısı, ZONGULDAK.
- KÖKTÜRK, M., (1998), "Türk Egemenliğinden Önce Devrek", Yeni Dünya Gazetesi, 23.4.1998 Tarihli Yazısı, ZONGULDAK.
- KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI, (1972), Batı Karadeniz Havzası Toprakları, Topraksu Gn. Müd. Yay. No:273, Raporlar Serisi:500, ANKARA.
- KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI, (1981), Köy Karneleri, Köy Hizmetleri Gen.Müd., APK Dairesi Bşk., ANKARA.
- KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI, (1983), Zonguldak İli Verimlilik Envanteri, Topraksu Gn. Müd. Yay. No:724, ANKARA.
- KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI, (1985), Köy Envanter Etüdüleri-1981, 67-Zonguldak, ANKARA.
- KURTER, A., (1961), "Zonguldak-Safranbolu Arasında Morfolojik Müşahedeler", İ.Ü. Coğ. Enst. Derg., C:5, S:14, s.132-148, İSTANBUL.
- KURTER, A., (1979), Türkiye'nin Morfoklimatik Bölgeleri, İ.Ü. Yay. No: 2585, Coğ. Enst. Yay. No:106, İSTANBUL.
- MEYDAN LAROUSSE, (1988), C:7, Meydan Yay., İSTANBUL.
- ÖNGÖR, S., (1964), "Türkiye'de İç Göçler", 7. İskan ve Şehircilik Haf.Konf., s.41-46, ANKARA.
- ÖZÇAĞLAR, A., (1996), "Türkiye'nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler", A.Ü. D.T.C.F., Coğ. Arş. Derg., S:12, s.7-24, ANKARA.
- ÖZÇAĞLAR, A., (1997), Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler, A.Ü. D.T.C.F., Ekol Yayınevi, ANKARA.
- ÖZÇÖREKÇİ, H.,(1944), "Anadolu'da Küçük Şehir Araştırmaları", A.Ü. D.T.C.F. Derg., C:3, S:1, s.69-75, ANKARA.

- ÖZDEN, M.Y., (1988), “Çankırı Kuzeyi İle İlgaz Dağları Arasında Kır Yerleşmeleri İle İlgili Gözlemler”, A.Ü. D.T.C.F. Derg., S:32/1-2, s.293-306, ANKARA.
- ÖZGÜÇ, N., (1984), Turizm Coğrafyası, İ.Ü.Yay. No:3267, İSTANBUL.
- ÖZGÜR, E.M., (1992), “Türkiye’de Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı”, A.Ü. Türkiye Coğ. Uyg. ve Araşt. Merk. Derg., S:1, s.55-80, ANKARA.
- ÖZGÜR, E.M., (1996), “İl ve İlçe Merkezlerinin, Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı Bakımından Sınıflandırılması”, A.Ü. Türkiye Coğrafyası Uyg. ve Araşt. Merk. Derg., S:5, s.53-71, ANKARA.
- ÖZGÜR, E.M., (1997), “Yeni İlçe Merkezlerinin Fonksiyonel Bakımdan Gösterdiği Özellikler”. Türk Kültürü Araştırmaları, Yıl:XXXIII/1-2, s.215-222, ANKARA.
- ÖZMEKİK, A., (1998), “II. Abdülhamit’in Filyos Projesi ve Devrek”, Yeni Dünya Gazetesi, 13.03.1998 Tarihli Yazısı, ZONGULDAK.
- ÖZMEKİK, A., (1998), “Devrek Ermenileri Nereye Gitti?”, Yeni Dünya Gazetesi, 16.03.1998 Tarihli Yazısı, ZONGULDAK.
- ÖZMEKİK, A., (1998), “Devrek Tarama Sözlüğünün Oluşturulması”, Yeni Dünya Gazetesi, 20.03.1998 Tarihli Yazısı, ZONGULDAK.
- ÖZMEKİK, A., (1998), “100 Yıl Önce Göç Alan Devrek”, Yeni Dünya Gazetesi, 28.03.1998 Tarihli Yazısı, ZONGULDAK.
- ÖZMEKİK, A., (1998), “Devrek’te Antik Kent Yerleşim Alanı Var Mı?”, Yeni Dünya Gazetesi, 14.04.1998 Tarihli Yazısı, ZONGULDAK.
- ÖZTUNA, Y., (1983), Büyük Türkiye Tarihi, Ötüken Yay., C:1, İSTANBUL.
- RAMSAY, W.M., (Çev: Mihri Pektaş), (1961), Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası, M.E. Basımevi, İSTANBUL.
- RENKLİ SOSYAL BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ, (1984), Kahramanlar Yay, C:2, İSTANBUL.
- SAKAOĞLU, N., (1987), Amasra’nın 3000 Yılı, Zonguldak Valiliği Yay., İSTANBUL.
- SAMANCIOĞLU, K., (1942), İktisat ve Ticaret Bakımından Bartın, Bartın Tic. ve San. Odası Yay., ANKARA.
- SAMİ, Ş., (1889), Kamus-al Alam, C:3, İSTANBUL.

- SARIKOYUNCU, A., (1992), Milli Mücadelede Zonguldak ve Havalisi, Kültür Bak. Yay., ANKARA.
- SELEN, H.S., (1945), "Türkiye'de Köy Yerleşmeleri ve Şehirleşme Hareketleri", Türk Coğ. Derg., No:7-8, ANKARA.
- SERGÜN, Ü., (1977), "Türkiye'de Nüfus Artışı ve Sorunları", İ.Ü. Coğ. Enst. Derg., S:20-21, s.211-222, İSTANBUL.
- SEVİM, A.-YÜCEL, Y., (1989), Türkiye Tarihi, Fetih Selçuklu ve Beylikler Devri. T.T.K. Yay., ANKARA.
- SÖNMEZ, N., (1962), "Köy Yapıları, Özellikleri ve Problemleri", V. Şehircilik ve İskan Haftası Konf., A.Ü. S. B. Fak. No:139-121, İskan ve Şehircilik Enst.Yay. No:9, s.137-170, ANKARA.
- SÖZER, A.N., (1983), "Türkiye'nin Kırsal Yerleşim Coğrafyasına İlişkin Terminolojik Sorunlar ve Tipolojik Yaklaşımlar", Ege Coğ.Derg., S:1, s.1-13, İZMİR.
- STRABON, (PEKMEN A.), (1993), Antik Anadolu Coğrafyası, Arkeoloji ve Sanat Yayını, İSTANBUL.
- SÜSLÜ, A., (1990), Ermeniler ve 1915 Tehcir Olayı, 100. Yıl Üniv. Rektörlüğü Yay. No:5, VAN.
- ŞEN, E., (1984), "Türkiye'de Mevsimlik İşgücü Göçleri Üzerine Düşünceler", Ege Coğ. Derg., S:2, s.1-7. İZMİR.
- TANDOĞAN, A., (1989), Türkiye'de 1975-1980 Döneminde İller Arası Göçler, K.T.Ü. Yay. No: 141/5, TRABZON.
- TANDOĞAN, A., (1990), "Karadeniz Bölgesi ve Kıyı Kesiminde Yer Alan İllerin Türkiye Nüfus Hareketleri İçindeki Yeri", 2. Tarih Boyu Kdz. Kong. Bild., s.438-467, TRABZON.
- TANKUT, H.R., (1939), Köylerimiz Bugün Nasıldır, Dün Nasıldı, Yarın Nasıl Olmalıdır?, Kenan Basımevi ve Kliše Fabrikası, İSTANBUL.
- TANOĞLU, A., (1945), "Türkiye'de Çiftçi Nüfus Yoğunluğu Meselesi", Türk Coğ. Derg., No:7-10, s.107-116, İSTANBUL.
- TANOĞLU, A., (1954), "İskan Coğrafyası, Esas Fikirler, Problemler ve Metot", Türkiyat Mecmuası, C:S: II, s.1-32, İSTANBUL.
- TANOĞLU, A., (1959), "Türkiye'de Nüfusun Dağılışı", İ.Ü. Coğ. Enst. Derg., S:10, s.1-15, İSTANBUL.

- TANOĞLU, A., (1968). Ziraat Hayatı Cilt:1. Ziraat Tarihine Bir Bakış ve Orta İklim Memleketlerinde Ziraat. İ.Ü. Yay. No:177, Coğ. Enst. Yay. No: 8, İSTANBUL.
- TANOĞLU, A., (1969). Nüfus ve Yerleşme. İ.Ü. Yay. No.1183, Edb. Fak. Coğ. Enst. Neşriyatı No:45. İSTANBUL.
- TANSEL, S., (1971), Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmet'in Siyasi ve Askeri Faaliyetleri, MEB Yay., İSTANBUL.
- T.C GENELKURMAY ASK. TARİH VE STRATEJİK ETÜD BAŞKANLIĞI, (1983), Belgelerle Ermeni Sorunu, Askeri Tarih Yay., ANKARA.
- TUĞAY, A., (1971), "Kırsal Toplumlarda Değişmeler", Türkiye: Coğrafya ve Sosyal Arş., İ.Ü. Edb. Fak. Coğ. Enst. Yay., s.345-369, İSTANBUL.
- TUNCEL, M.,(1973),"Şehir Yerleşmelerinde Kuruluş Yerinin Fonksiyonel Sürekliliğe Etkisi Üzerine Bir Deneme: İzmit", İ.Ü. Coğ. Enst. Der., S:22, s.93-97, İSTANBUL.
- TUNCEL, M., (1977), "Türkiye'de Yer Değiştiren Şehirler Hakkında İlk Not",İ.Ü. Coğr. Enst. Derg., S:20-21, s.119-128, İSTANBUL.
- TUNCEL, M., (1980), "Türkiye'de Kent Yerleşmelerinin Tarihine Toplu Bir Bakış", İ.Ü. Coğ. Enst. Der., S:23, s.123-161, İSTANBUL.
- TUNCEL, M., (1981), "Türkiye'de Doğal Olaylar Sonucunda Yer Değiştiren Kentler", İ.Ü. Yer Bilimleri C:1, S:1-2, s.115-124, İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N., (1964), "Türkiye Köylerinin Yapısal Özelliklerine Toplu Bir Bakış", İ.Ü. Deniz Bil. Coğ. Enst. Derg., C:S:1, s.23-40, İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N., (1967), Türkiye İskan Coğrafyası, Kır İskanı (Köy Altı İskan Şekilleri), İ.Ü. Edb. Fak. Yay. No:1283, Coğ. Enst. Yay. No:49, İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N., (1978), Türkiye'nin Kır Potansiyeli ve Sorunları, İ.Ü.Yay. No:2364, İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N., (1985), Türkiye'de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı, İ.Ü. Yay. No:3279, İSTANBUL
- TUNÇDİLEK, N., (1986), Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi, İ.Ü. Yay. No:163, İSTANBUL.

- TUNÇEL, H., (1992), "Türkiye'de (1966-1986 Yılları Arasında) Arıcılığa Genel Bir Bakış", A.Ü. Türkiye Coğ. Uyg. ve Arşt. Merk. Derg., S:1, s.97-126, ANKARA.
- TUNÇEL, H., (1994), Develi İlçesinin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, A.Ü. Sos. Bil. Enst., Coğ. Anabilim Dalı Doktora Tezi (Basılmamış), ANKARA.
- TURAN, O., (1965), Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti, Türk Kültür Araşt. Enst.Yay.. ANKARA.
- TURAN, O., (1988), Türkiye Selçukluları Hakkında Vesikalar, Türk Tarih Kurumu Yay.. ANKARA.
- TÜMERTEKİN, E., (1965), Türkiyedeki Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırılması, İ.Ü. Coğ. Enst. Yay. No:43, Baha Matbaası, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E., (1969), Sanayi Coğrafyası, İ.Ü. Coğr. Enst. Yay. No:22, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E., (1971), "Türkiye'de Kademeli Göçler", Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Böl. Derg., C:S:1, s.47-57, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E., (1973), Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsiz Fonksiyonlar, İ.Ü.Yay. No:1840, İ.Ü. Coğ. Enst. Yay. No:72, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E., (1973), Yerleşme Planlaması (Şehir-Köy İlişkileri), İ.Ü. Coğ. Enst. Derg., S:18-19, s.71-85, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E., (1977), "Türkiye'de İç Göçler Üzerine -F", İ.Ü. Coğ. Enst. Derg., S:22, s. 29-42, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E., (1982), Ekonomik Coğrafya, İ.Ü. Edb. Fak. Yay. No: 2926, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E., (1987), Ulaşım Coğrafyası, İ.Ü. Coğr. Enst. Derg., Yay. No:85, İSTANBUL.
- TÜRK, M.-TÜRK, R., (1982), Karaelmas Ülkesi Zonguldak, Yelken Matbaası, İSTANBUL.
- TÜTENGİL, C.O., (1975), 100 Soruda Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları, Gerçek Yayınevi, İSTANBUL.
- UMAR, B., (1993), Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İnkılap Kitabevi, ANKARA.
- UYKUCU, E., (1978), Bölgemiz Karadeniz İlleri, Birsan Kitabevi Yay., İSTANBUL.

- UZUN, S., (1995), Zonguldak Çevre Envanter Raporu, İl Çevre Müd., ZONGULDAK.
- UZUNÇARŞILI, İ.H., (1972), Osmanlı Tarihi I, Türk Tarih Kurumu Yay., ANKARA.
- ÜNER, S., (1972), Nüfus Bilim Sözlüğü, H.Ü. Nüfus Etüt Enst. Yay., ANKARA.
- ÜNER, S., (1984), Türkiye Nüfusu, Boyutlar, Sorunlar, Yorumlar, H.Ü. Nüfus Etüt Enst. Yay., ANKARA.
- YALÇINLAR, İ., (1967), "Türkiye'de Bazı Şehirlerin Kuruluş ve Gelişmesinde Jeomorfolojik Temeller", İ.Ü. Coğr. Enst. Derg., S:16. s.53-66, İSTANBUL.
- YEDİYILDIZ, B., (1984), "Türkiye'de Yer Adı Verme Usulleri ve Yer-Adı Değişikliklerinin Tarihi Gelişimi", 11-13 Eylül 1984, Türk Yer Adları Semp. Bil., Kültür ve Turizm Bak. Milli Folk. Arş. Dairesi Yay. No:60, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi:17, s.25-41, ANKARA.
- YİĞİT, A., HAYLI, S., KARAKAŞ, E., (1995), "Doğu Anadolu Bölgesindeki İl ve İlçe Merkezlerinin Fonksiyonel Özellikleri", F.Ü. Sosyal Bil. Der., C:7, S:1-2, s.345-361, ELAZIĞ.
- YÜCEL, T., (1960), "Demiryollarımızın İstasyon Nüfusuna Etkisi", Türk Coğ. Derg., S:20, s.143-148, İSTANBUL.
- YÜCEL, T., (1960), "Türkiye'de Şehirleşme Hareketleri ve Şehirler", Türk Coğ. Der., S:20, s.23-35, İSTANBUL.
- YÜCEL, T., (1961), "Uzun Süre Gelişemeyen Kasabalarımız", Coğrafya Haberleri, C:S:4, s.8-10, İSTANBUL.
- YÜCEL, T., (1987), Türkiye Coğrafyası, Türk Kültürü Araşt. Enst. Yay. No:68, Seri:7, S:A5, ANKARA.
- YÜCEL, T., (1988), "Türkiye'de Kır Yerleşme Tipleri", Türk Kültürü Araşt. Enst. Yay. No:26/1, s.61-69, ANKARA.
- YÜCEL, T., (1988), "Batı Karadeniz Bölgesinin Başlıca Topoğrafik Elemanları", A.Ü. D.T.C.F., Coğ. Arş. Derg., C:5, S:11, s.1-7, ANKARA.
- YÜCEL, T., (1995), "Türkiye'nin Kır Yerleşmeleri ve Tipleri Üzerine Yeni Görüşler", Türk Kültürü Araşt. Enst. Derg., Yay. No: 31/1-2, s.447-469, ANKARA.
- ZONGULDAK İL YILLIĞI, (1967-1973).

ÖZGEÇMİŞ

1971 yılında Karadeniz Ereğli’de doğdum. İlk ve orta öğrenimimi bu şehirde tamamladıktan sonra, 1990 yılında Hacettepe Üniversitesi Zonguldak Mühendislik Fakültesi Maden Yüksek okulundan mezun oldum. 1990-1992 yılları arasında Devrek’te vekil öğretmenlik yaptım. 1997 yılında Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünden mezun oldum. 1998 yılında aynı bölümde Yüksek Lisansa başladım ve halen öğrenimimi sürdürmekteyim. Aynı zamanda Milli Eğitim kadrosuna dahil bir coğrafya öğretmeniyim.

Hulusi KARAGEL
ELAZIĞ - 2001

